

Voorwoord en leeswijzer

Beste lezer,

Graag stellen wij u het jaarverslag 2010 van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever voor. Dit jaarverslag geeft invulling aan artikel 3 §6 van het “protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied - Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling”, officieel afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, de nv Waterwegen en Zeekanaal, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, dat stelt:

“de Beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten. Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.”

Verder wordt dit document verspreid aan de betrokken instanties en kan het ingekijken of opgevraagd worden door studiebureaus en andere belanghebbenden of geïnteresseerden.

Naar analogie met de voorbije jaarverslagen rapporteert het voorliggende document over de actuele stand van zaken van:

- de beleidsmatige situering en lopende processen rond natuurontwikkeling op de Linkerscheldeoever (hoofdstuk 1)
- de werking van de Beheercommissie (hoofdstuk 2)
- de voortgang van de werkgroepen (hoofdstuk 3)
- de conclusies van het toezicht op het terrein (hoofdstuk 4)
- de hoofdlijnen van de monitoring van natuurwaarden op Linkerscheldeoever (hoofdstuk 5)
- de evaluatie van de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief (hoofdstuk 6)
- de realisatie van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten i.h.k.v. de Achtergrondnota Natuur, het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen en het Geactualiseerd Sigmaplan (hoofdstuk 7)

Het samenvattende besluit over de stand van zaken van de realisatie van de natuurontwikkeling en de resultaten van de monitoring vindt u op p. 148 (hoofdstuk 8).

De monitoring werd zoals steeds gebiedsdekkend over het ganse Vogelrichtlijngebied uitgevoerd om tot een correcte evaluatie te komen van het natuurcompensatiennetwerk en de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrijlijn binnen het werkfeld van de Beheercommissie. In losse bijlage 9.7 is het volledige detailrapport van de monitoring terug te vinden met als titel ‘Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het achtste jaar’.

Samen met dit jaarverslag verschijnt ook het vierde afzonderlijke jaarverslag van de Beheercommissie Natuur Kruibeke-Bazel-Rupelmonde.

Inhoudstafel

Voorwoord en leeswijzer	1
Inhoudstafel	2
Lijst van fotos', figuren en tabellen	5
Lijst van gebruikte afkortingen	8
Lijst van gebruikte afkortingen	8
1. Beleidmatige situering	9
1.1. Wetgeving rond behoud van biodiversiteit.....	9
1.1.1. Internationale verdragen.....	9
1.1.2. Europese richtlijnen	10
1.1.3. Vlaamse wetgeving	10
1.1.4. Opstelling Vlaamse instandhoudingsdoelstellingen	11
1.2. Evolutie van beleid rond natuur op LSO	13
1.2.1. Speciale beschermingszones op LSO.....	13
1.2.2. Principes 1999 - inkrimping van SBZ	14
1.2.3. Deurganckdok - ad hoc compensatie	14
1.2.4. Geactualiseerde Principes SPHA 2004 – duurzame instandhouding	16
1.2.5. Instandhoudingsdoelstellingen haven van Antwerpen 2004	17
1.2.6. Antwerpse haven Natuurlijker 2001-....	18
1.2.7. Achtergrondnota Natuur 2004-2006	18
1.2.8. RUP Waaslandhaven 1ste fase 2005	19
1.2.9. Tussentijds Strategisch Plan 2006 - integratie.....	20
1.2.10. Beoordeling van milieueffecten 2007-2008	20
1.2.11. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief.....	21
1.2.12. Ruimtelijke afbakening 2009-2011	22
1.2.13. Flankerend beleid.....	22
1.2.14. Voorstel tot een gefaseerde realisatie van de natuurkerngebieden	23
1.3. Beleid rond natuur van het Schelde-estuarium	26
1.3.1. Langetermijnvisie Schelde-estuarium - Ontwikkelingsschets 2010	26
1.3.2. Instandhoudingsdoelstellingen Zeescheldebekken	27
1.3.3. Geactualiseerd Sigmoplan	27
1.4. Integratie van planprocessen rond natuur op LSO	29
2. Werking van de Beheercommissie	30
2.1. Historiek en opdracht.....	30
2.2. Vergaderingen	32
2.3. Jaarlijkse rapportage	33
2.4. Ledenlijst	34
2.5. Personeel	35
2.6. Communicatie.....	36
2.7. Toelichting van projecten	37
2.8. Verhouding tot andere overlegfora	38
2.8.1. Beheercommissie Natuur KBR	38
2.8.2. Beheercommissie Natuur RSO	38
2.8.3. Stuurgroep LSO	39
3. Voortgang van de werkgroepen.....	41
3.1. Werkgroep Strand en Plas	41
3.1.1. Doelstelling	41
3.1.2. Vergaderdata	41
3.1.3. Voortgang	41
3.2. Werkgroep optimalisatie beheer	43
3.3. Werkgroep windturbineplan Waaslandhaven	44
3.4. Werkgroep doorlichting monitoringsbehoeften	45
3.5. Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur	46
3.6. Werkgroep landbouw	47
3.7. Werkgroep jacht en bestrijding schadelijk wild	48

4. Toezicht op het terrein	51
4.1. Toegankelijkheid en recreatief medegebruik.....	51
4.1.1. Globale visie rond toegankelijkheid.....	51
4.1.2. Visie rond schaatsen	54
4.2. Verstoring en vandalisme.....	55
5. Monitoring	56
5.1. Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn	57
5.1.1. Roerdomp.....	57
5.1.2. Woudaapje	58
5.1.3. Lepelaar	58
5.1.4. Bruine Kiekendief.....	59
5.1.5. Slechtvalk.....	59
5.1.6. Porseleinhouen.....	59
5.1.7. Kluit	60
5.1.8. Steltkluit	60
5.1.9. Strandplevier	60
5.1.10. Zwartkopmeeuw	61
5.1.11. Visdief.....	61
5.1.12. IJsvogel	62
5.1.13. Blauwborst.....	62
5.2. Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap.....	64
5.2.1. Belang van compensatienetwerk t.o.v. Vogelrichtlijngebied.....	64
5.2.2. Plas en Oever	64
5.2.3. Riet en water	65
5.2.4. Weidevogelgebied	66
5.2.5. Strand en Plas	66
5.3. Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok	67
5.4. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever.....	71
5.5. Overwinterende ganzen.....	74
5.6. Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn	75
5.6.1. Groenknolorchis.....	75
5.6.2. Rugstreeppad.....	75
5.6.3. Vleermuis.....	76
6. Natuurcompensatiegebieden Deurganckdok en historisch passief: tussentijdse evaluatie en aandachtspunten	77
6.1. Gedempt deel Doeldok	78
6.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte	78
6.1.2. Locatie	78
6.1.3. Stand van zaken	78
6.1.4. Toekomst	79
6.1.5. Monitoring	79
6.2. Opgespoten MIDA.....	81
6.3. Vlake van Zwijndrecht.....	85
6.4. Zoetwaterkreek.....	88
6.5. Steenlandpolder.....	89
6.6. Kreek in ecologisch deel buffer-Noord	93
6.7. Paardenschor	95
6.8. Doelpolder Noord	97
6.9. Putten West.....	102
6.10. Drijdijk.....	107
6.11. Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied	111
6.12. Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied	117
6.13. Haasop.....	118
6.14. Groot Rietveld.....	122
6.15. Aanvullende strand- en plasvlakten.....	126

7. Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten	130
7.1. Rietveld Kallo	131
7.1.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA.....	131
7.1.2. Locatie	131
7.1.3. Projectbeschrijving.....	131
7.1.4. Stand van zaken	132
7.1.5. Monitoring.....	134
7.2. Combinatieproject Logistiek Park Waasland.....	135
7.3. Prosperpolder Noord	138
7.4. Prosperpolder Zuid.....	142
7.5. Doelpolder Midden	143
7.6. Grote Geule	144
7.7. Nieuw Arenbergpolder.....	146
8. Besluit	148
Evolutie van beleid rond natuur op LSO	148
Werking van de Beheercommissie	148
Voortgang van de werkgroepen	149
Toezicht op het terrein	149
Monitoring	150
Tussentijdse evaluatie van de natuurcompensaties en aandachtspunten	151
Stand van zaken van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten.....	152
Realisatie van de gunstige staat van instandhouding.....	152
9. Bijlagen	153
9.1. Tijdslijn.....	154
9.2. Matrix (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1)	155
9.3. Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO	157
9.4. Schema samenhang planprocessen.....	165
9.5. Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever	166
9.6. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (plan-MER)	167
9.7. Jaarrapport van de monitoring	169
Referenties en eindnoten.....	169

Lijst van fotos', figuren en tabellen

Foto's

Foto 1: Deurganckdok (GHA, april '09)	15
Foto 2: gidsenopleiding 'natuur in de haven' (Jef Van De Wiele, juni '10)	36
Foto 3: luchtfoto Deurganckdok en omliggende opgespoten terreinen (GHA, 2 april '09).....	42
Foto 4: excursie Tiengemeten, bezoekerscentrum (Katrien Weyn, 16 augustus '10)	53
Foto 5: excursie Plan Tureluur, uitkijkpunt Prunjehil, Serooskerke (Katrien Weyn, 16 augustus '10) ..	53
Foto 6: gedempt deel Doeldok (Yves Adams, 24 april '10)	78
Foto 7: broeideland Opgespoten MIDA's (Tim Gregoir, 15 september '10)	81
Foto 8: luchtfoto Vlakte van Zwijndrecht en omgeving (GHA, 23 april '10).....	85
Foto 9: luchtfoto Steenlandpolder en omgeving (GHA, 23 april '10)	89
Foto 10: zicht op zuidelijk deel Steenlandpolder met werfzone Liefkenshoekspoort (Yves Adams, 4 juni '10)	91
Foto 11: Kreek in ecologisch deel buffer-Noord en Doelpolder Noord (Yves Adams, 4 juni '10)	93
Foto 12: Paardenschor (Yves Adams, 17 april '10)	95
Foto 13: Doelpolder Noord en Brakke Kreek (Yves Adams, 24 juni '10)	97
Foto 14: Putten West en Zoetwaterkreek (Yves Adams, 24 juni '10)	102
Foto 15: Drijdijck (Ralf Gyselings, 27 juni '10)	107
Foto 16: Putten Plas (Yves Adams, 17 april '10)	111
Foto 17: Verrebroekse plassen (Yves Adams, 24 juni '10)	112
Foto 18: Haasop (Yves Adams, 24 juni '10)	118
Foto 19: luchtfoto Groot Rietveld, Lange Eind, Put van Fien (Yves Adams, 17 april '10)	122
Foto 20: R2-vlakte leefgebied Rugstreeppad i.k.v. 2de sluis (Katrien Weyn, 10 januari '11)	126
Foto 21: luchtfoto Rietveld Kallo en omgeving (Yves Adams, 17 april '10).....	132
Foto 22: Rietveld Kallo (Katrien Weyn, 23 maart '11)	133
Foto 23: luchtfoto Logistiek Park fase 1 (GHA, 17 april '10).....	136
Foto 24: leefgebied Rugstreeppad i.k.v. Vopak (Laura Verlaeckt, 11 maart '10)	136
Foto 25: rietcompensatie Spaans Fort (Ralf Gyselings, 27 juni '10)	137
Foto 26: uitkijkplatform Spaans Fort (Katrien Weyn, 10 januari '11).	137
Foto 27: luchtfoto Prosperpolder Noord en omgeving (Yves Adams, 17 april '10).....	140
Foto 28: Putten Weiden (Yves Adams, 17 april '10)	146

Figuren

Figuur 1: SBZ's in de omgeving van LSO	13
Figuur 2: gewestplan 1978 met overdruk RUP Waaslandhaven fase	19
Figuur 3: aantalsverloop en verspreiding van Roerdomp	58
Figuur 4: aantalsverloop en verspreiding van Woudaapje	58
Figuur 5: aantalsverloop en verspreiding van Lepelaar	58
Figuur 6: aantalsverloop en verspreiding van Bruine Kiekendief	59
Figuur 7: aantalsverloop en verspreiding van Porseleinhouen	59
Figuur 8: aantalsverloop en verspreiding van Kluut	60
Figuur 9: aantalsverloop en verspreiding van Steltkluut	60
Figuur 10: aantalsverloop en verspreiding van Strandplevier.....	61
Figuur 11: aantalsverloop en verspreiding van Zwartkopmeeuw	61
Figuur 12: aantalsverloop en verspreiding van Visdief	62
Figuur 13: aantalsverloop en verspreiding van IJsvogel	62
Figuur 14: aantalsverloop en verspreiding van Blauwborst	63
Figuur 15: gemiddeld percentage van broedgevallen van de soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in alle compensatiegebieden.....	64
Figuur 16: evaluatie van het aantal koppels rietvogels in de compensatiegebieden.....	69
Figuur 17: evaluatie van het aantal koppels weidevogels in de compensatiegebieden.....	70
Figuur 18: evaluatie van het aantal koppels vogels van 'Strand en Plas' in de compensatiegebieden.	71

Figuur 19: aantallen van soorten van ‘Plas en Oever’ in de natuurkerngebieden van het MMHA (groen) in verhouding tot de IHD (rood).....	72
Figuur 20: aantallen van soorten van ‘Riet en Water’ in de natuurkerngebieden.....	72
Figuur 21: aantallen van soorten van weidevogelgebied in de natuurkerngebieden	73
Figuur 22: aantallen van soorten van ‘Strand en Plas’ in de natuurkerngebieden	73
Figuur 23: wintermaximum en -gemiddelde aantallen (ganzen per dag). Links Grauwe Gans, rechts Kolgans.....	74
Figuur 24: aantalsverloop van Grauwe Gans (rood) en Kolgans (groen) gedurende de winter.....	74
Figuur 25: vliegroutes van vleermuizen	76
Figuur 26: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Gedempt deel Doeldok, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	80
Figuur 27: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Opgespoten MIDA, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	83
Figuur 28: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de Vlakte van Zwijndrecht, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	86
Figuur 29: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op Steenlandpolder, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied ..	91
Figuur 30: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Doelpolder Noord, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied ..	99
Figuur 31: Putten West en Zoetwaterkreek, beoogde habitats in MMHA	103
Figuur 32: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Putten West, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	104
Figuur 33: Drijdijck, beoogde habitats in MMHA	108
Figuur 34: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Drijdijck, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	108
Figuur 35: riet in de Verrebroekse plassen, gekarteerd in 2003 en in 2009-2010	113
Figuur 36: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Verrebroekse plassen, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	113
Figuur 37: overzichtskaart natuurprojecten Haasop	119
Figuur 38: Haasop, nieuwe afbakening en beoogde habitats in MMHA	120
Figuur 39: riet in de Haasop, gekarteerd in 2003 en in 2009-2010	120
Figuur 40: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Haasop, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied.....	121
Figuur 41: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het Groot Rietveld, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	123
Figuur 43: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de meeuwenbroedplaats, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	128
Figuur 44: Rietveld Kallo en Groot Rietveld, beoogde habitats in MMHA.....	131
Figuur 45: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Rietveld Kallo in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied	134
Figuur 46: zonering Logistiek Park Waasland(kaart AMT/S/2660).....	135
Figuur 47: overzichtskaart noordelijk gebied met indicatieve aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en projectgebieden	138
Figuur 48: noordelijk gebied LSO, beoogde habitats in MMHA	139
Figuur 49: Grote Geule, beoogde habitats in MMHA	144

Tabellen

Tabel 1: aantal territoria van bijlage I soorten van de Vogelrichtlijn sinds 2003	57
Tabel 2: aantal territoria van soorten van 'Plas en Oever'	65
Tabel 3: aantal territoria van soorten van 'Riet en Water'	65
Tabel 4: aantal territoria van soorten van weidevogelgebied	66
Tabel 5: aantal territoria van soorten van 'Strand en Plas'	66
Tabel 6: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Plas en Oever'	68
Tabel 7: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Riet en Water'	68
Tabel 8: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Strand en Plas'	70
Tabel 9: aantallen en IHD voor soorten van 'Plas en Oever'	71
Tabel 10: aantallen en IHD voor soorten van 'Riet en Water'	72
Tabel 11: aantallen en IHD voor soorten van weidevogelgebied	72
Tabel 12: aantallen en IHD voor soorten van 'Strand en Plas'	73
Tabel 13: aantal territoria van bijlage I soorten op het Gedempt deel Doeldok	79
Tabel 14: soorten overwinterende vogels waargenomen op de dokken tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen gedurende de zes afgelopen winters	80
Tabel 15: aantal territoria op de Opgespoten MIDA's	84
Tabel 16: aantal territoria op Steenlandpolder	92
Tabel 17: aantal territoria op Paardenschor	96
Tabel 18: aantal overwinterende vogels op het Paardenschor	96
Tabel 19: aantal territoria in Doelpolder Noord	100
Tabel 20: aantal overwinterende vogels in Doelpolder Noord	101
Tabel 21: aantal territoria in Putten West	105
Tabel 22: aantal overwinterende vogels in Putten West	106
Tabel 23: aantal territoria in Drijdijck	109
Tabel 24: aantal overwinterende vogels in Drijdijck	110
Tabel 25: aantal territoria in de Verrebroekse Plassen	114
Tabel 26: aantal overwinterende vogels op de Verrebroekse plassen	116
Tabel 27: aantal territoria in Haasop	121
Tabel 28: aantal territoria in het Groot Rietveld	124
Tabel 29: aantal overwinterende vogels in het Groot Rietveld	125
Tabel 30: aantal territoria in de R2 driehoek	127
Tabel 31: aantal territoria op de meeuvengroedplaats	129
Tabel 32: aantal territoria op het Rietveld Kallo	134

Lijst van gebruikte afkortingen

AMT.....	Afdeling Maritieme Toegang
ANB.....	Agentschap voor Natuur en Bos
AWV.....	Agentschap Wegen en Verkeer
BC LSO.....	Beheercommissie Natuur(compensaties) Linkerscheldeoever
Dep. LNE.....	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Dep. LV.....	Departement Landbouw en Visserij
Dep. MOW.....	Departement Mobiliteit en Openbare Werken
Dep. RWO.....	Dep. Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
DGD.....	Deurganckdok
FOD.....	Federale Overheidsdienst (Financiën)
GHA.....	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
GGG.....	Gecontroleerd Gereduceerd Getij
GOG.....	Gecontroleerd overstromingsgebied
ha.....	hectare
IHD.....	Instandhoudingsdoelstellingen (G-: gewestelijke, S-: per speciale beschermingszone)
INBO.....	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
KBR.....	Kruibeke-Bazel-Rupelmonde
LTVS.....	Lange Termijnvisie Schelde-estuarium
LSO.....	Linkerscheldeoever
MER.....	Milieueffectrapport(age)
MKBA.....	Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse
MLSO.....	Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied
MMHA.....	Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief
MweA.....	Meest Wenselijk Alternatief
OS2010.....	Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium
R-O Vlaanderen....	Agentschap Ruimtelijke ordening en Onroerend erfgoed Vlaanderen
(G)RUP.....	(Gewestelijk) Ruimtelijk Uitvoeringsplan
SBZ.....	Speciale beschermingszone (-V: Vogelrichtlijn, -H: Habitatrichtlijn)
SPHA.....	Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen
TAW.....	Tweede Algemene Waterpassing
UNIZO.....	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VLM.....	Vlaamse Landmaatschappij
WBE.....	Wildbeheerseenheid
WenZ.....	Waterwegen & Zeekanaal nv

1. Beleidmatige situering

In dit inleidende hoofdstuk wordt een chronologisch overzicht gegeven van het tot stand komen van het huidige beleid rond natuur in het Linkerscheldeoevergebied, in het licht van de internationale, Europese en regionale wetgeving ter bescherming van de biodiversiteit. Deze uitgebreide situering werd ten opzichte van vorig jaar geactualiseerd waar nodig en wordt voor een goed begrip van de verdere voortgangsrapportage in elk jaarverslag opgenomen.

1.1. Wetgeving rond behoud van biodiversiteit

Biodiversiteit verwijst naar de uitzonderlijk rijke verscheidenheid van het leven op onze planeet: planten, dieren, zwammen en micro-organismen, alsook naar de gemeenschappen die ze vormen en naar de habitats waarin ze leven. De interactie van al deze natuurlijke processen vormt een zeer complex levensweb. Indien één of ander deel van dit web niet goed functioneert of stilvalt, dan worden ook andere delen aangetast.

Biologische diversiteit levert rechtstreeks en onrechtstreeks ecologische en economische diensten aan de mens. Hierbij denken we aan de voorziening in voedsel, brandstof, beschutting, warmte, medicijnen en andere producten die worden vervaardigd door bepaalde bestanddelen van biodiversiteit te bewerken. Onrechtstreekse voordelen zijn bv. zuivering van water en lucht, waterberging, natuurlijke recyclage van organisch materiaal zodat de bodems vruchtbbaar blijven en bestuiving van fruitbomen, granen en bloemen door insecten en zaadverspreiding door vogels. Het is één van de voornaamste rijkdommen van onze planeet. Deze vaststelling wordt ondersteund door recente studies die de reële economische waarde van ecosysteemdiensten onderzoeken en becijferen.

Naast deze directe en indirecte waarden voor de mens wordt erkend dat biodiversiteit een ethische en intrinsieke waarde heeft en dat het behoud ervan een gemeenschappelijke zorg voor de mensheid vormt. Menselijke activiteiten vormen echter één van de voornaamste bedreigingen voor deze biodiversiteit. Het tempo waarmee soorten uitsterven, ligt wereldwijd tot duizend keer hoger dan ooit tevoren. Eén op de vier zoogdiersoorten, één op de acht vogelsoorten en één op de drie soorten amfibieën is met uitsterven bedreigd.

1.1.1. Internationale verdragen

Om deze alarmerende achteruitgang een halt toe te roepen, organiseerden de Verenigde Naties in 1992 een wereldtop in Rio de Janeiro waar het Verdrag inzake biologische diversiteit werd ondertekend. Het doel ervan was het behoud van de biodiversiteit, haar duurzaam gebruik en de billijke verdeling van de eruit voortvloeiende rijkdommen. Het verdrag werd intussen bekraftigd door 190 partijen.¹ Aan dit **Biodiversiteitsverdrag** gingen een aantal internationale verdragen rond soortenbescherming vooraf. België heeft deze ondertekend en zich zo mee geëngageerd om inspanningen te doen voor het behoud van de biodiversiteit. De belangrijkste internationale verdragen die betrekking hebben op het soortenbeleid zijn hieronder opgesomd:

- De Ramsar-Conventie of ‘Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor watervogels’ van 2 februari 1979.
- De Bonn-Conventie of ‘Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten’ van 23 juni 1979.
- De Bern-Conventie of ‘Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa’ van 19 september 1979.

Na 2010 als Internationaal Jaar van de Biodiversiteit riepen de Verenigde Naties nu het **Decennium van de Biodiversiteit** uit. Het decennium 2011 - 2020 stelt alle bewoners van de planeet voor de uitdaging om het verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen, gezien de vitale rol ervan voor het welzijn van de mens. Het decennium valt samen met de uitvoering van het Strategisch Plan voor Biodiversiteit 2011 - 2020, opgesteld tijdens de **biodiversiteitstop in Nagoya**. Hier werden afspraken gemaakt rond de financiering van natuurbescherming, de verdeling van de baten van natuurlijke rijkdommen en de opmaak van een werkprogramma om de impact van klimaatverandering op de biodiversiteit te onderzoeken en te beperken. Bovenal werd op deze top de economische waarde van biodiversiteit formeel erkend, en werd een duidelijk plan van aanpak overeengekomen om het verdwijnen van plant- en diersoorten tegen 2020 wereldwijd te stoppen.

1.1.2. Europese richtlijnen

De Europese Unie heeft steeds een voortrekkersrol gespeeld in het tot stand komen van internationale afspraken rond soortenbescherming. Aan de basis van het Europese soortenbeschermingsbeleid liggen twee richtlijnen die de instandhouding van de wilde flora en fauna en de natuurlijke leefmilieus beogen via het aanduiden, beschermen en beheren van ‘speciale beschermingszones’ (SBZ’s):

- de **Vogelrichtlijn** (Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand)
- de **Habitatrichtlijn** (Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora).

Bij de ondertekening van het biodiversiteitsverdrag van 1992, nam de Europese Unie het initiatief al deze door de lidstaten aangewezen speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn samen te voegen tot het netwerk '**NATURA 2000**': een coherent netwerk van speciale beschermingszones over de hele Europese Unie. De SBZ's die deel uitmaken van dit netwerk zijn van internationaal belang en de bescherming ervan moet specifiek gericht zijn op de instandhouding van hun internationale natuurwaarden. De lidstaten zijn verplicht de habitats en soorten waarvoor deze gebieden werden aangeduid in stand te houden en zelfs te herstellen (Europese Commissie, 2000a).

1.1.3. Vlaamse wetgeving

In Vlaanderen is het verlies aan biodiversiteit voornamelijk te wijten aan de teloorgang en de versnippering van geschikte leefgebieden. Daarom zijn ook in deze dichtbevolkte regio inspanningen nodig. De internationale regelgeving vindt zijn weerslag in het nationale en regionale beleid. Aangezien de bevoegheid natuurbehoud toegewezen is aan de gewesten, is de Vlaamse overheid de bevoegde instantie inzake natuurbehoud en soortenbescherming.

Zoals hierboven vermeld is elke lidstaat verplicht om op basis van objectieve wetenschappelijke criteria speciale beschermingszones (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) af te bakenen om die biodiversiteit te garanderen. In Vlaanderen werden 104.888 ha SBZ op basis van de Habitatrichtlijn en 98.423 ha op basis van de Vogelrichtlijn aangemeld bij Europa. Door de overlap vormt dit samen een netwerk van 166.187 ha.

Het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, of kortweg het **Natuurdecreet**, is de centrale juridische basis van het natuurbeleid in Vlaanderen. Als omzetting van artikel 6 van de Europese Habitatrichtlijn 92/43/EEG werd in het Natuurdecreet in artikel 36 (bis en) ter een uitgebreide juridische grondslag ingebouwd, die zegt dat in de SBZ's:

- § 1: de overheid de nodige instandhoudingsmaatregelen moet nemen
- § 2: de overheid verslechtering of betekenisvolle verstoring moet vermijden

- § 3: de initiatiefnemer van een plan of project dat een betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van het SBZ kan veroorzaken, een passende beoordeling moet opmaken
- § 4: de overheid een plan of project enkel mag vergunnen indien uit de passende beoordeling blijkt dat er geen betekenisvolle aantasting van het SBZ kan verwacht worden,
- § 5: TENZIJ er geen minder schadelijk alternatief is
- EN er een dwingende reden van groot openbaar belang is
- EN de nodige compenserende maatregelen genomen zijn en de nodige actieve instandhoudingsmaatregelen genomen zijn of worden.
- Deze ‘compenserende maatregelen’ moeten van die aard zijn dat een evenwaardige habitat of het natuurlijk milieu ervan, van minstens een gelijkaardige oppervlakte in principe actief is ontwikkeld. Deze aanpak moet als een uitzonderingsprocedure gezien worden en moet ervoor zorgen dat de bijdrage die een gebied levert aan de instandhouding van één of meer habitats of soorten gehandhaafd blijft en dat de algehele samenhang van het SBZ en Natura 2000 bewaard blijft.

Bovenstaande regelgeving geldt niet alleen in Vlaanderen, waar ze is ingebouwd in artikel 36ter van het Natuurdecreet, maar in de hele Europese Unie. Ze heeft niet alleen betrekking op SBZ's die door de lidstaten bij de EU zijn aangemeld, maar krachtens recente rechtspraak ook op alle gebieden die objectief in aanmerking komen als SBZ. Zo tracht de overheid door het aanduiden van SBZ's gebieden ruimtelijk veilig te stellen en aangepast te beheren in functie van de beoogde soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn en Bijlage I en II van de Habitatrichtlijn. Dit is het zogenaamde **gebiedsgerichte beleid**.

Naast het gebiedsgerichte beleid voert Vlaanderen ook een **soortgericht beleid** waarin maatregelen genomen worden om specifieke soorten (bijlage IV van de Habitatrichtlijn en op Vlaams niveau beschermde soorten) betere kansen te geven, los van ruimtelijke afbakeningen. Dit is geregeld in het Besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei '09 met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer (BS: 13/08/'09). Dit **soortenbesluit**² vervangt sinds 1 september '09 de Koninklijke besluiten van 16 februari 1976 (planten), 22 september 1980 (diersoorten uitgezonderd vogels) en 9 september 1981 (vogels). Verder bevat de jachtwetgeving van 1 september '08 enkele wijzigingen in de besluiten inzake jacht die beperkte afwijkingen op de soortenbeschermingswetgeving mogelijk maken. De toepassing en mogelijkheden van dit besluit worden uitgebreid toegelicht in hoofdstuk 1.2.6 ‘Antwerpse haven Natuurlijker’ en 3.5 ‘Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur’.

1.1.4. Opstelling Vlaamse instandhoudingsdoelstellingen

Om in navolging van artikel 36ter §1 van het Natuurdecreet ‘de nodige instandhoudingsmaatregelen’ voor een SBZ te kunnen nemen, moeten echter eerst duidelijke streefdoelen worden geformuleerd per SBZ. Deze zogenaamde ‘instandhoudingsdoelstellingen’ (IHD) zijn de verbeter- of behoudopgaven voor de Europees te beschermen habitats of populaties van Europees te beschermde soorten en hun leefgebieden, waarvoor het Europees te beschermen gebied is aangemeld of die in het Europees te beschermen gebied voorkomen en waarvoor een ‘gunstige staat van instandhouding’ moet worden bereikt. Het Natuurdecreet geeft in artikel 2 volgende definities:

“De staat van instandhouding van een natuurlijk habitat wordt als gunstig beschouwd wanneer:

- *het natuurlijke verspreidingsgebied van dat habitat en de oppervlakte van dat habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en*
- *de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuren en functies bestaan en in afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en*
- *de staat van instandhouding van de voor dat habitat typische soorten gunstig is.*

De staat van instandhouding van een soort wordt als gunstig beschouwd wanneer:

- *uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van het natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en*
- *het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te worden, en*
- *er een voldoende groot habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populatie van die soort op lange termijn in stand te houden.“*

De eigenlijke opmaak van de IHD voor Vlaanderen gebeurt in een aantal stappen. In eerste instantie werden het algemene juridische kader, de procedure en overgangs- en uitsluitingsmaatregelen³ vastgelegd in het ‘Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen’ van 3 april ’09, kortweg het **IHD-besluit**.

De volgende stap is het opstellen van de **Gewestelijke IHD (G-IHD)**: de verbeter- of behoudopgaven voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van in Vlaanderen voorkomende Europees te beschermen habitats of soorten. Deze worden beschreven aan de hand van een tabel die per soort resp. habitat de doelstelling aangeeft voor het areaal, de populatie resp. oppervlakte en de kwaliteit van het leefgebied. De opmaak ervan gebeurde door het INBO, het ANB stond in voor de toetsing en uiteindelijke kwantificering en een academische toetsingscommissie voerde een externe evaluatie uit. Na overleg met de betrokken middenveldorganisaties in de G-IHD-overleggroep, werd dit rapport voorgelegd aan de Vlaamse Regering, die de G-IHD definitief vaststelde op 23 juli ’10 na advies van de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen en de Strategische adviesraad voor Landbouw en Visserij.

De verwesenlijking van de G-IHD gebeurt priorair binnen de bij Europa aangemelde Speciale Beschermingszones. Daarom is de volgende stap het doorvertalen van de G-IHD naar gebiedsspecifieke **doelstellingen per SBZ (S-IHD)**. In dit proces is een bovenlokaal overleg voorzien met de belangrijkste gebruikersgroepen die actief zijn binnen de beschermd gebieden : UNIZO, VOKA, Algemeen Boerensyndicaat, Boerenbond, Hubertus Vlaanderen, Landelijk Vlaanderen en Natuurpunt.

Voor LSO is een dergelijke oefening reeds gemaakt in het kader van het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen (SPHA) en de Achtergrondnota Natuur (zie hoofdstuk 1.2.5). Voor het Scheldestuarium als geheel is deze oefening gemaakt in het kader van de Langetermijnvisie Scheldestuarium (zie hoofdstuk 1.3.2).

Vervolgens wordt samen met de plaatselijke vertegenwoordigers van de eigenaars en gebruikers per gebied een **natuurrichtplan** opgemaakt, dat bepaalt via welke **instandhoudingsmaatregelen** de S-IHD gerealiseerd zullen worden. Via een openbaar onderzoek zal ook de individuele burger zijn/haar mening kan uiten. Dit proces wordt getrokken door het Agentschap voor Natuur en Bos.

1.2. Evolutie van beleid rond natuur op LSO

1.2.1. Speciale beschermingszones op LSO

Op de Linkerscheldeoever bevinden zich volgende SBZ's die deel uitmaken van het Natura 2000-netwerk en die geheel of gedeeltelijk samenvallen met het havengebied:

Vogelrichtlijngebied BE2301336

'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' beslaat een totale oppervlakte van 7085 hectare en werd in 1988 aangemeld als 'niet-integraal beschermd gebied'. Het door Vlaanderen ingevoerde onderscheid tussen integraal en niet-integraal beschermde gebieden werd echter nooit erkend door de Europese Commissie in het kader van de toepassing van de Vogelrichtlijn. De beschermde habitats zijn de slikken en brakwaterschorren, de dijken, kreken en hun oevervegetaties, zowel op de linker- als op de rechteroever. Ingevolge een Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 1998 werd de begrenzing van 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' aangepast in het kader van de uitbreidingswerken in het havengebied van Antwerpen. Enerzijds werd in het gebied een zone geschrapt voor de bouw van het Deurganckdok, en anderzijds werd ter compensatie hiervoor de Polder van Kruibeke, Bazel, Rupelmonde (KBR) bij het

Vogelrichtlijngebied BE2301235

'Durme en Middenloop van de Schelde' gevoegd.

Figuur 1: SBZ's in de omgeving van LSO

Habitatrichtlijngebied BE2300006 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' beslaat een totale oppervlakte van 6006 hectare en valt voor een groot deel samen met het Vogelrichtlijngebied BE2301235 'Durme en middenloop van de Schelde' en gedeeltelijk met Vogelrichtlijngebied BE2301336 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'. Dit Habitatrichtlijngebied werd in 1995 als SBZ voorgesteld omwille van het unieke en waardevolle karakter van de complete estuariene gradiënt met z'n typische habitats op Europees vlak. Slechts een gedeelte van dit Habitatrichtlijngebied is gelegen op de Linkerscheldeoever⁴.

Bij besluit van 15 februari '08 heeft de Vlaamse regering naar aanleiding van een opmerking van Europa deze afbakening aangevuld met de **vaargeul** zelf van het Schelde-estuarium. Deze

bijkomende afbakening omvat de zone vanaf de monding van de Durme en het begin van de Rupel – locaties waar én getijdeninvloed én zoutinvloed meetbaar is - tot de monding aan de Nederlandse grens waar het gebied aansluit op het Habitatrichtlijngebied van de Westerschelde⁵.

De aanwezigheid van deze speciale beschermingszones op de Linkerscheldeoever is het uitgangspunt van het natuurbeleid in de regio en is een belangrijke factor in het planningsproces rond de haven van Antwerpen. Verdere uitbreiding van de haven gaat immers onvermijdelijk gepaard met een verdere aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied. Dit hoofdstuk beschrijft op welke wijze het huidige beleid inzake natuur op LSO tot stand gekomen is, en hoe de aanpak daarbij verschooft van ‘inkrimping’ over ‘ad hoc compensatie’ naar ‘duurzame instandhouding’ van de betrokken SBZ’s.

1.2.2.   Principles 1999 - inkrimping van SBZ

Ondanks de aanwezigheid sinds 1988 van het Vogelrichtlijngebied in de Waaslandhaven, werd de impact van de hierboven beschreven wetgeving rond behoud van de aanwezige biodiversiteit pas tien jaar later zeer concreet. De Vlaamse Regering legde in 1998 bij haar principiële goedkeuring voor de bouw van het Deurganckdok de voorwaarde op dat de bouw van het dok slechts kon starten nadat de Vlaamse Regering in samenspraak met alle betrokken publieke actoren overeenstemming had gevonden over de principes van een strategisch plan voor het Linkerscheldeoevergebied. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen ’97, het Vlaams regeerakkoord ’99 en het Havendecreet ’99 gaven de contouren van deze opdracht aan.

Het eerste resultaat van dit intensieve overleg waren de ‘Principes 1999’, die in mei ’99 door de Vlaamse Regering werden goedgekeurd. De uitgangspunten van dit strategisch planproces bleven evenwel op principieel verzet stuiten bij diverse belangengroepen. Op vlak van natuur stelde principe 28⁶:

“Het volledige zeehavengebied, met uitzondering van de buitenste 100 meter van de volumebuffer, wordt als Vogelrichtlijn- en habitatgebied geschrapt. De compensatie hiervoor (met inbegrip van deze voor het Deurganckdok) wordt voorzien. De compensatie wordt concreet en anticiperend op de verdere havenuitbouw ontwikkeld in het ecologisch beheerde deel van de volumebuffer, in Prosperpolder-oost/Doelpolder-noord, Melkader, Zuidelijke Groenzone-oost en Groot Rietveld, in de ecologische infrastructuur binnen het zeehavengebied en stroomopwaarts in het Scheldebekken in KBR en in de gebieden Mechels Broek en Battelsbroek langs de Dijle (Mechelen).”

1.2.3.   Deurganckdok - ad hoc compensatie

Bij de start van de bouw van Deurganckdok in september 1999⁷ werd duidelijk dat een inkrimping van de SBZ’s en de daarvoor voorziene compensaties niet volstonden. Bij de Europese Commissie liepen enkele ingebrekstellingsprocedures⁸ die onder meer betrekking hadden op het gebrek aan een passende beoordeling van de effecten van het Deurganckdokproject en het cumulatieve verband met de effecten van eerdere ingrepen in het Vogelrichtlijngebied, i.c. het Verrebroekdokproject. Arresten van de Raad van State tot schorsing van de gewestplanwijzigingen brachten bovendien de rechtsgrond voor de stedenbouwkundige vergunningen in het gedrang. De reeds jaren geplande en gedeeltelijk aangevatte werken aan het Deurganckdok dienden stilgelegd te worden.

Als antwoord op deze ingebrekstellingen liet de Vlaamse Regering in 2001 het MER Deurganckdok actualiseren. Dit nieuwe MER omvatte een evaluatie van de eerder voorgestelde compensaties en stelde een aantal aanvullende compensaties voor, omwille van het in rekening brengen van cumulatieve effecten. Volgende ingrepen werden in rekening gebracht⁹:

- bouw van het Deurganckdok en Verrebroekdok en de kaaien
- de bijhorende exploitatie (Grimaldi, Hessenatie, ...)

de bouw van een dwarsdam en gedeeltelijke demping van Doeldok

- de opspuiting van de MIDA-zones
- de industriële ontwikkeling van de MIDA-zones waarbij een 400 meter akoestische verstoring in rekening wordt gebracht
- bouw van de leefbaarheidsbuffer
- aanleg van de ontsluitingswegen voor de Waaslandhaven
- baggerwerken (drempel van Frederik en Zandvliet)

Foto 1: Deurganckdok (GHA, april '09)

Ook vóór 1995 (referentiedatum van het MER) waren er reeds cumulatieve effecten op de natuurwaarden van de Linkerscheldeoever ten gevolge van verschillende projecten. Dit zogenaamde 'historisch passief' werd mee in rekening gebracht in het compensatievoorstel van het nieuwe MER Deurganckdok:

- Aanleg van het Vrasenedok en ontwikkeling van de bijhorende overslagkaaien
- Opspuiting van polderrestanten (St. Annapolder)
- Aanleg Liefkenshoektunnel en R2 die o.a. de Melkaderkreek, de Bevere dijk en het schor doorsnijden
- Schorverminderingen door dijkverzwaringen
- Verdieping Westerschelde

Om een einde te kunnen stellen aan de grote economische, budgettaire en maatschappelijke gevolgen van het stilliggen van de werf, en om - ondanks de dreigende schorsing van de 2de gewestplanwijziging - het herziene compensatieplan te kunnen realiseren, nam het Vlaams Parlement het initiatief tot de opmaak van het '**Nooddecreet**'. Dit 'decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden' machtigde de Vlaamse Regering om, mits parlementaire validatie, bepaalde stedenbouwkundige vergunningen te verlenen, die konden afwijken van het bestaande gewestplan én verankerde de realisatie van de natuurcompenserende maatregelen uit het nieuwe MER aan de verdere bouw van het Deurganckdok. Het decreet werd op 14 december '01 bekraftigd en afgekondigd door de Vlaamse Regering en werd op 20 december '01 gepubliceerd in het Belgische Staatsblad.

In uitvoering van het Nooddecreet, keurde het Vlaams Parlement op 20 februari '02 de '**resolutie**' betreffende de toepassing van de Richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote

infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' (hierna resolutie genoemd) goed. Daarin werd aan de Vlaamse Regering de opdracht gegeven om deze natuurcompensaties uit te werken. In deze parlementaire resolutie werd o.a. gesteld

"dat het al of niet integraal karakter van het Vogelrichtlijngebied op Antwerpen Linkeroever tengevolge van de compensatieoefening in deze context niet relevant is, gezien op een onderbouwde manier uitgegaan is van de effecten op de huidige populaties van belangrijkste soorten van de avifauna, in casu de aandachtssoorten waarin alle relevante soorten van de bijlage I van de Vogelrichtlijn opgenomen zijn en van effecten op vroegere populaties van de aandachtssoorten".

Vervolgens hechtte de Vlaamse Regering op 18 maart '02 (VR/PV/2002/10 – punt 3, beslissing 2) haar goedkeuring aan het 'protocol' ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en de Zeeschelde', afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied.

Deel 1 van dit protocol en de bijhorende **matrix 1** en 2 legden de verantwoordelijkheden van ondertekende partijen vast met betrekking tot de verwerving, de financiering, de inrichting en het beheer van de geplande compensatiemaatregelen. Deel 2 'Monitoring, Beheercommissie en Opvangregeling' van dit protocol legde een regeling vast in verband met de monitoring, de oprichting van een Beheercommissie (waarvan dit jaarverslag voorligt) en het voorzien van een opvangregeling.

1.2.4. Geactualiseerde Principes SPHA 2004 – duurzame instandhouding

Ondanks dit degelijk uitgewerkte compensatieplan waren alle plooien met de Europese Commissie en de natuurbewegingen nog niet glad gestreken. In de eerder genoemde procedures gaf de Europese Commissie meermaals aan dat de Vlaamse overheid had nagelaten de nodige maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat binnen de door de lidstaat aangewezen of voorgestelde gebieden de relevante ecologische doelstellingen ten allen tijde zouden verzekerd zijn, en dat prioritair werk gemaakt moest worden van de opmaak en de realisatie van natuurontwikkelings- en beheersplannen om deze doelstellingen te behalen.

In een volgende ingebrukstellingsprocedure (maart '02) oordeelde de Europese Commissie dat bij de afbakening van het havengebied in de 2de gewestplanwijziging een grondige alternatievenstudie en passende beoordeling van de effecten van de diverse opties en hun impact op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied ontbrak. Een eindeloze herhaling van compensatieprocedures zou niet als 'good practice' aanvaard worden door de Europese Commissie, omdat deze mogelijkheid in principe voorzien werd als een uitzonderingsprocedure. De aanvaringen met de Europese Commissie en een aantal gewijzigde beleidsvisies deden het inzicht groeien dat het strategisch planproces en het natuurbeleid op LSO op meerdere punten diende bijgestuurd te worden.

In april '04 verscheen een voortgangsrapport van het 'Strategisch Plan Linkerscheldeoevergebied' waarin de Principes verder onderbouwd en geactualiseerd werden op basis van verder onderzoek, overleg en evaluatie van de wijzigende beleidscontext. De belangrijkste wijzigingen t.o.v. de Principes 1999 betroffen:

- het voorzien van een opbouw aan de hand van enkele realistische scenario's en varianten
- het voorzien van een toetsing van deze scenario's in een milieueffectrapportage, een Ruimtelijk Veiligheidsrapport en eventueel een Maatschappelijke Kosten- en Batenanalyse op planniveau
- een volwaardige natuurontwikkeling als **basisvoorwaarde** of 'conditio sine qua non' voor alle verdere ontwikkeling op LSO

De geactualiseerde principes stelden daarbij¹⁰:

“Essentieel om te vermijden dat steeds opnieuw onzekerheid over mogelijke havenprojecten ontstaat en compensaties voor bepaalde aantastingen van het vogelrichtlijngebied moeten worden gezocht, is dat voornoemde evenwichtsoefening vooraf en globaal gebeurt, zodat de noodzakelijke natuurontwikkeling in samenhang en pro-actief kan worden opgestart. Dit laat toe de verdere ontwikkeling van het Linkerscheldeoevergebied te steunen op de algemene bepalingen uit artikel 4 §1 van de Vogelrichtlijn en niet langer op de uitzonderingsmaatregelen van artikel 6 §3 en §4, zoals omgezet naar Vlaams recht in art. 36ter van het decreet natuurbehoud.”

en verder in principe 11:

“De potenties van de grote gehelen natuur worden maximaal aangegrepen om de instandhoudingsdoelstellingen van het Vogel- en Habitatgebied voor de aangemelde soorten te beantwoorden, waardoor ook voor natuur het principe van zuinig ruimtegebruik wordt toegepast en de benodigde ruimte voor exclusieve natuurontwikkeling niet onnodig wordt vergroot.”

Deze drastische bijsturing van de aanpak moest de achterstand in het passende beheer van de Vogel- en Habitatgebieden snel wegwerken, dit door de opmaak en de voortvarende uitvoering van een **Achtergrondnota Natuur** (als inhoudelijke basis van het later op te maken Natuurrichtplan) voor de SBZ's op Linkerscheldeoever.

1.2.5. Instandhoudingsdoelstellingen haven van Antwerpen 2004

Als voorbereidende stap werden in 2003-2004 de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor de zeehaven van Antwerpen¹¹ opgemaakt. Deze doelstellingen geven aan welke aantallen van soorten en types en oppervlaktes van habitats of leefgebieden nodig zijn om de door de Vogelrichtlijn beschermde vogelsoorten en de door de Habitrichtlijn beschermde habitats binnen de zeehaven van Antwerpen in een gunstige staat van instandhouding te houden of terug te brengen.

In een eerste fase van dit project werd een **algemene methodologie** ontwikkeld voor een onderbouwde bepaling van IHD. In een tweede fase werd deze algemene methodiek en principes toegespitst op het volledige studiegebied, de Zeehaven van Antwerpen, uitgewerkt in verschillende deelrapporten. Hierbij werd zowel rekening gehouden met de situatie op het moment van aanmelding van de gebieden, als met recente evoluties die de aanwezige populaties in het gebied hebben beïnvloed (evoluties op internationale schaal, waterkwaliteit Schelde, evoluerende landbouwpraktijken, havenontwikkeling).

Deze oefening resulteerde in een tabel met aantallen in stand te houden broedparen per soort en oppervlakte van de in stand te houden habitats. Voor het vertalen van kwantitatieve doelstellingen naar oppervlaktes – dus voor de berekening van het ruimtebeslag - werden referentiedichtheden gebruikt. Voor deze referentiedichtheden werd een **second opinion** doorgevoerd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. Algemene conclusie hierbij was “dat de gehanteerde referentiedichtheden door UA-Aeolus over het algemeen als geschikt werden beoordeeld maar voor een aantal soorten en een aantal leefgebiedtypes als tamelijk hoog werd gepercipieerd. Bijgevolg kan hieruit geconcludeerd dat het berekende ruimtebeslag door Aeolus-UA als minimaal dient te worden beschouwd met het oog op het behalen van de IHD voor het Linkerscheldeoevergebied.”¹²

Door de opdeling van het volledige studiegebied in deelgebieden werden in de studie van de UA “alle ruimtelijke delen van de Speciale Beschermingszones (Ramsar, Habitrichtlijn, Vogelrichtlijn) binnen de zeehaven enerzijds volledig in beschouwing genomen en anderzijds werd elke ruimtelijke overlap en dubbel telling vermeden.”¹³ Door uitbreiding van het areaal habitat kan immers ook in belangrijke mate aan de IHD van de betrokken Vogelrichtlijngebieden worden bijgedragen.

Naast deze IHD voor het zeehavengebied van Antwerpen dienden ook **IHD** te worden opgesteld voor het **Habitrichtlijngebied van het Schelde-estuarium in zijn geheel** en grensoverschrijdend met

Nederland. In dat kader dragen de brakwaterhabitats binnen de zone van de zeehaven van Antwerpen een zeer grote verantwoordelijkheid omdat enkel hier de ecologische randvoorwaarden voor brakwaterhabitats aanwezig zijn. Deze Schelde-IHD worden verder in hoofdstuk 1.3 ‘Beleid rond natuur van het Schelde-estuarium’ beschreven.

1.2.6. Antwerpse haven Natuurlijker 2001-...

Zoals hierboven onder 1.1.3 ‘Vlaamse wetgeving’ gesteld liep ook op LSO in de voorbije jaren het zogenaamde ‘grote natuurverhaal’ van gebiedsgerichte bescherming parallel met een ‘klein natuurverhaal’ van soortgerichte bescherming. Naast de IHD verbonden aan de Europese speciale beschermingszones gelden immers ook bestaande wettelijke verplichtingen t.a.v. bepaalde soorten, die ‘beschermde moeten worden waar ze voorkomen’, m.n. bijlage IV van de Habitatriktlijn en op Vlaams niveau beschermde soorten. Deze passieve, soortgerichte bescherming gaf tot nog toe vaak aanleiding tot juridische onzekerheid m.b.t. de consequenties van het individueel voorkomen van deze soorten binnen private of openbare terreinen.

In het kader van het project ‘De Antwerpse haven Natuurlijker’, een samenwerkingsovereenkomst tussen het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en Natuurpunt vzw, werden in de voorbije jaren reeds belangrijke stappen naar een meer duurzame en rechtszekere oplossing gezet. Onder de noemer van dit project werden een aantal pilootprojecten opgezet en werd een netwerk van **Ecologische Infrastructuur** (EI) conceptueel uitgewerkt, en dit binnen de in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen opgelegde oppervlaktestreefdoelstelling van 5% ‘ecologische infrastructuur’ te vrijwaren binnen de zeehavengebieden.

In 2008 werden ook voor de EI doelstellingen opgesteld. We spreken hier niet over IHD, een term voorbehouden voor gebiedsgerichte doelstellingen, maar van ‘**EI-doelstellingen** gericht op maatregelen voor de duurzame instandhouding van soorten’ waarvan een geografisch belangrijke populatie voorkomt in en die typisch zijn voor het havengebied, en waarvoor het havengebied op Vlaams niveau een belangrijke bijdrage kan leveren tot het voortbestaan ervan. De opmaak van deze doelstellingen wordt verder toegelicht in hoofdstuk 3.5 ‘Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur’.

1.2.7. Achtergrondnota Natuur 2004-2006

In het Decreet Natuurbehoud is voorzien dat om de IHD te realiseren een Natuurrichtplan dient te worden opgesteld. Een Natuurrichtplan geeft aan wat op vlak van natuurbehoud voor een bepaald gebied wordt beoogd en neemt instrumenten en maatregelen op om de beoogde doelstellingen te realiseren. Als voorbereidende stap naar een Natuurrichtplan Linkerscheldeoever en naar het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen werd door de Vlaamse Regering op 7 november ‘03 beslist voorafgaand een zogenaamde Achtergrondnota Natuur op te maken. De opmaak heeft plaatsgevonden in de periode juni ‘04 – februari ‘05 in het kader van het lopende overleg rond het strategisch planproces, waarbij alle betrokken maatschappelijke actoren inbreng konden leveren.

De Achtergrondnota Natuur haven van Antwerpen geeft een ruimtelijke vertaling aan de omvang en de aard van de biotopen die volgens de IHD noodzakelijk zijn en geeft deze ruimtelijke keuzen weer. Een belangrijk basisprincipe dat daarbij gehanteerd wordt, conform met de principes van het Tussentijds Strategisch Plan, is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden in hoogwaardige **natuurkerngebieden**. Dit zijn gebieden waar natuur de hoofdfunctie is, zodat de ontwikkeling van de habitats en het voorkomen van vogelsoorten er optimaal is. Op die manier wordt als het ware de tot doel gestelde natuur geconcentreerd in delen van het Vogel- en Habitatriktlijngebied. De potenties van deze hoogwaardige natuurgebieden dienen maximaal te worden aangegrepen om aan de IHD van de betreffende speciale beschermingszones te beantwoorden.

De Achtergrondnota Natuur omvat naast deze permanent gevrijwaarde natuurkerngebieden, die moeten instaan voor de realisatie van de SBZ-verplichtingen ook de uitbouw van het hierboven vermelde netwerk van **Ecologische Infrastructuur** als een zelfstandig en in tweede instantie ondersteunend netwerk, waar cohabitatie met andere functies aangewezen en mogelijk is.

Met deze basis werden meerdere **scenario's** uitgewerkt, met verschillende verhoudingen van omvang en ecologische kwaliteit van de benodigde natuurgebieden. De permanente natuurcompensatiegebieden van het natuurcompensatieplan Deurganckdok en Historisch Passief werden in elk van de scenario's mee opgenomen als natuurkerngebied. De natuurwaarden van de tijdelijke compensatiegebieden werden geherlokaliseerd naargelang het scenario.

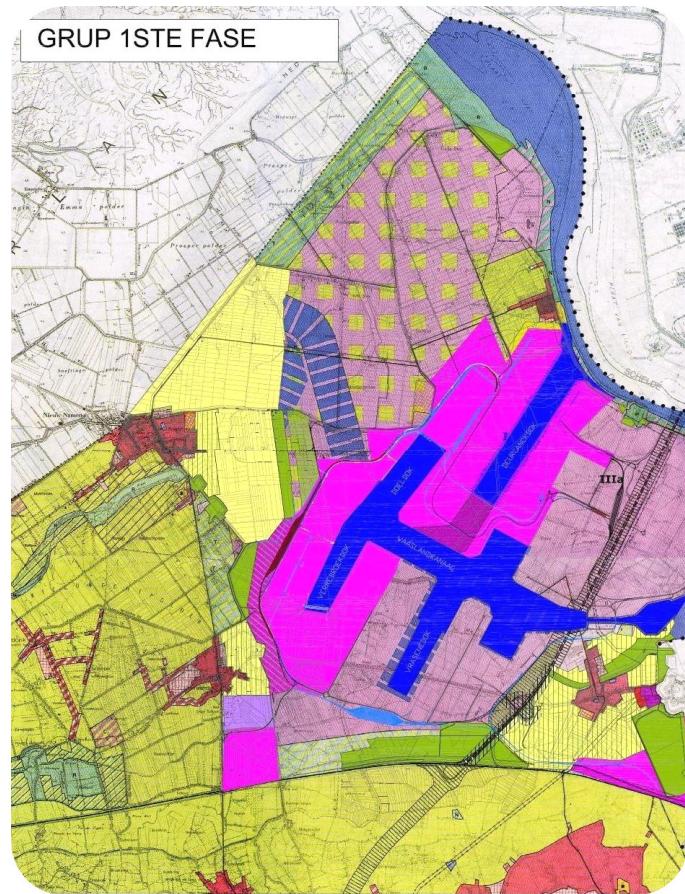
Deze aanpak heeft als doel ten allen tijde te kunnen voorzien van in kwaliteit en kwantiteit voldoende oppervlaktes aan leefgebieden voor door de Vogelrichtlijn beschermd vogelsoorten en door de Habitatrijlijn beschermd habitats, om de IHD en de bijdrage van deze speciale beschermingszones als onderdeel van het Natura 2000-netwerk te kunnen vrijwaren bij verdere ontwikkeling van de haven. Deze ambitie beantwoordt in principe aan de verplichting waaraan de lidstaten moeten voldoen, maar biedt ook opportuniteiten. Op aangeven van principe 14 van het voortgangsrapport 2004 van het Strategisch Plan beoogt de Achtergrondnota Natuur een duurzamere verankering van de IHD in dit gebied, waardoor een sterkere draagkracht ontstaat (zogenaamde '**robuste natuur**'), die kan toelaten - uiteraard steeds na een passende beoordeling conform artikel 36 §3 van het decreet Natuurbehoud en op basis van monitoringgegevens - om de effecten van geplande ontwikkelingen van de zeehavenactiviteiten steeds onder een welbepaalde kritische drempel te houden.¹⁴

Bij de ontwikkeling van de scenario's werd ervan uitgegaan dat, na de realisatie ervan, buiten de afgebakende natuurkerngebieden de niet ingekleurde zones (haven en landbouw) geen enkele bijdrage meer zullen leveren aan de realisatie van de IHD en op de meest economische wijze geëxploiteerd zullen worden.

Desalniettemin kunnen zich in de toekomst nog andere (indirecte) negatieve evoluties voordoen waarop niet geanticipeerd werd en/of waarvan de impact onvoldoende kon worden gekwantificeerd. Daarom werd in de Achtergrondnota Natuur aanbevolen om bij de definitieve keuze te opteren voor een scenario dat de grootste veiligheidsmarge bevat en dat best beantwoordt aan het scheidingsmodel om indirecte effecten te minimaliseren.

1.2.8. RUP Waaslandhaven 1ste fase 2005

Om een oplossing te vinden voor de terreinen rond het Deurganckdok waarvoor het Nooddecreet geen stedenbouwkundige vergunningen mogelijk maakte, keurde de Vlaamse Regering op 16 december '05 een Ruimtelijk Uitvoeringsplan Waaslandhaven 1ste fase goed. Dit RUP gaf uitvoering aan artikel 8 van het Nooddecreet en herzag bijgevolg de 2de gewestplanwijziging van 2 september '00.

Figuur 2: gewestplan 1978 met overdruk RUP Waaslandhaven fase

De onderbouwing hiervoor kwam o.a. van de Geactualiseerde Principes 2004 van het SPHA. Hiermee werd een einde gesteld aan de uitzonderingssituatie gecreëerd door het Nooddecreet en werd een tussenstap gezet naar de afbakening van het zeehavengebied in het Gewestelijk RUP voor het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen (SPHA). Naast de bestaande natuurgebieden (Melkader, Grote en Kleine Weel, Defensieve dijk en Put van Fien, Fort Liefkenshoek) werden ook permanente natuurcompensaties voor Deurganckdok (Paardenschor, Groot rietveld, Haasop, Drijdijs, Zoetwaterkreek) via dit RUP herbestemd naar natuurgebied. De tijdelijke compensatiegebieden buiten het zeehavengebied (Putten West en Steenlandpolder) kregen een tijdelijke groene overdruk. Voor de tijdelijke natuurcompensaties binnen Z2-gebied werden bepalingen opgenomen in de stedenbouwkundige voorschriften van het Z-gebied. Doelpolder Noord en Brakke kreek werden nog niet opgenomen.

1.2.9. Tussentijds Strategisch Plan 2006 - integratie

Vanaf najaar 2003 werd gewerkt aan de integratie van beide deelplannen van Linker- en Rechterscheldeoever tot één ontwerp-Strategisch Plan. Na de voorlegging van de afzonderlijke voortgangsrapporten in 2004, werden de inzichten op beide oevers verder afgestemd op elkaar en op de vele andere planningsprocessen die tegelijk aan de gang waren (actualisatie Sigmoplan, Langetermijnvisie Schelde-estuarium, Masterplan Antwerpen,...). Het resultaat was een volwaardig ‘Tussentijds Strategisch Plan haven van Antwerpen’ dat in juni ‘06 werd overgemaakt aan de bevoegde minister.

Dit Strategisch Plan schetst geen eindbeeld maar wel een lange termijn-toekomstbeeld voor het gehele studiegebied met een planhorizon die reikt tot omstreeks 2030. Het beoogt de ontwikkeling van Linker- en Rechterscheldeoever als één ruimtelijk en functioneel samenhangend systeem met meerdere functies, waarbinnen de zeehavenactiviteiten een zeer belangrijke functie vervullen. Maar even belangrijk blijft het respect voor de leefbaarheid van de dorpen in de omgeving, het behoud en de ontwikkeling van de natuurwaarden en waarden van andere sectoren waaronder landbouw en mobiliteit die mee in rekening worden gebracht.

Essentiële bouwstenen in het proces zijn: het tot stand brengen van geïntegreerd overleg tussen vele instanties en besturen, het ontwikkelen van een samenhangende, geïntegreerde visie op het projectgebied, het optimaliseren van de samenhang tussen de verschillende infrastructuren in het gebied (water- en wegeninfrastructuur, inplanting en optimalisering van de bedrijventerreinen, het aanreiken van een instrumentarium voor een zuinig en duurzaam ruimtegebruik), het verhogen van de leefbaarheid voor de omliggende dorpen en het creëren van nieuwe natuurgebieden in overeenstemming met de Europese speciale beschermingszones.

Het Tussentijds SPHA koos in navolging van de natuurvisie uit de Ontwikkelingsschets 2010 van de Langetermijnvisie Schelde-estuarium¹⁵ (zie verder) en de Achtergrondnota Natuur resoluut voor de realisatie van ‘robuste natuur’ rond de zeehaven en een maximale scheiding van functies, zoals ruimtelijk vormgegeven in de natuurscenario’s A1 tot A4 van de Achtergrondnota Natuur.

Voor de realisatie van het SPHA werden twee verschillende planalternatieven uitgewerkt. Planalternatief A ging uit van “ruimtelijke consolidatie van de haven”. Planalternatief B ging uit van een uitbreiding van de haven, de “ruimtelijk ingepaste haven”. Binnen beide planalternatieven werden verschillende planvarianten onderscheiden.

1.2.10. Beoordeling van milieueffecten 2007-2008

Vervolgens werd het ontwerp van strategisch plan in de loop van 2007 en 2008 onderworpen aan een beoordeling volgens de procedure van de plan-milieueffectrapportage. De plan-MER werd ingediend bij de dienst MER op 2 februari ’09 en goedgekeurd op 4 maart ’09. De initiatiefnemer in deze MER-procedure is het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, afdeling Haven- en

Waterbeleid. Het ‘Plan-MER over het Strategisch Plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving’ beschrijft en vergelijkt de effecten van de verschillende alternatieven (A, B en nulalternatief) en varianten. Het geeft een totaalbeeld op planniveau van de gevolgen van het SPHA en geeft ook aan welke milderende maatregelen aangewezen zijn.

In kader van de plan-MER werd een multicriteria-analyse uitgevoerd die de verschillende planvarianten vergeleek op basis van de milieueffecten en de economische effecten. Als resultaat van deze analyse werd planvariant B1 aangeduid als voorkeursalternatief. Op basis van de resultaten van de milieueffectbeoordeling en door voortschrijdend inzicht (gebaseerd op bijkomende studies, overleg, nieuwe gegevens,...) werd deze variant aangepast tot een maatschappelijk meest haalbaar alternatief (MMHA).

1.2.11. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief

Een grafische weergave van het MMHA (zoals opgenomen in de plan-MER, technisch deelrapport Fauna en Flora, kaart C) is als bijlage 9.6 in dit jaarverslag opgenomen. De krachtlijnen van dit MMHA wat de natuurkernstructuur betreft zijn de volgende¹⁶:

- Voor het **noordelijk gebied** (= Prosperpolder + Doelpolder) wordt uitgegaan van natuurontwikkeling. Dit is overeenkomstig de voorziene ruimte in het MWeA van het geactualiseerde Sigmaplan. Voor de toekenning en de verdeling van de natuurtypen binnen het noordelijk gebied werd overeenstemming gezocht met de Achtergrondnota Natuur. Dit impliceert een ontwikkeling als ‘Plas en Oever’ voor het middengedeelte en de zuidelijk gelegen ‘driehoek’ van de Prosperpolder en een estuariene ontwikkeling voor de rest van Prosperpolder en voor Doelpolder (Doelpolder Noord, Brakke kreek en Doelpolder Midden). Prosperpolder Noord, het schor van Ouden Doel en Paardenschor worden samengevoegd tot één gebied. Voor Schor Ouden Doel wordt een ontwikkeling als rietschor voorzien.
- Aangezien in deze planvariant uitgegaan wordt van een verhoogde economische groei en daaraan gekoppeld een verhoogde ruimtebehoefte worden de **tijdelijke compensatiegebieden** Gedempt deel Doeldok, opgespoten MIDA’s en Vlakte van Zwijndrecht niet behouden.
- De contouren van de bestaande gebieden Putten West, Drijdijck, Groot Rietveld en Haasop worden licht aangepast in functie van ontsluitingsinfrastructuur of grenscorrecties.
- Bijkomende kennis over de natuurwaarden in het gebied wees uit dat het behoud van het compensatiegebied **Putten West** belangrijk is voor de instandhouding van de SBZ’s. Bij de intekening van de nieuwe ontsluitingsinfrastructuur werd hiermee rekening gehouden, met als gevolg dat de zone waar een nieuw getijdendok zou kunnen komen werd ingekort t.o.v. planvariant B1 om in de voorziene ruimte te passen.
- Het gebied **Putten Weiden** zal verdwijnen door ontsluitingsinfrastructuur die aangelegd zal worden ten gevolge van de havenuitbreiding. In eerste instantie wordt het gebied gecompenseerd door in de **Nieuw Arenbergpolder** een gebied af te bakenen met dezelfde oppervlakte waarin zilte weiden moeten ontwikkelen. Deze zone werd gekozen omwille van de potenties voor het ontwikkelen van zilte vegetaties.
- In het westelijke deel van de Nieuw Arenberg en Muggenhoek (zuidwestelijke driehoek van Prosperpolder) wordt een fasering ingebouwd in de ruimtelijke afbakening. Deze zones krijgen tot 2025 de bestemming agrarisch gebied en worden daarna omgezet in natuurgebied, tenzij zou blijken dat de IHD reeds in voldoende mate zijn behaald. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring in de andere gebieden de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken. Zo kunnen deze zones nog in landbouwgebruik blijven tot projecten effectief in uitvoering gaan, wat positief is vanuit landbouwoogpunt.

Voor elk van de planvarianten, inclusief het MMHA, werden binnen de plan-MER bovendien ‘passende beoordelingen’ opgesteld. Deze bevatten een analyse van de impacten op het bereiken

van een gunstige staat van instandhouding voor de aangemelde en nagestreefde habitats en soorten binnen de relevante SBZ-gebieden en bespreken de noodzaak voor het nemen van mitigerende of compenserende maatregelen. Voor LSO concludeerde de passende beoordeling van het MMHA:

"In de eindsituatie van planvariant MMHA zal voldoende rekening gehouden worden met de ecologische doelen voor de relevante SBZ-H en SBZ-V gebieden. Het plan bevat immers de creatie van de nodige natuurkernstructuur waarin de doelstellingen inzake leefgebieden voor vogels, soorten van de habitatrichtlijn en arealen Europese habitats gerealiseerd kunnen worden. Hierbij wordt aangenomen dat uiteindelijk de volledige strook lage weiden in de Nieuw-Arenbergpolder en het volledige plassengebied Prosperpolder nodig zal zijn. Dit zou impliceren dat vanaf 2025 de natuurinrichting in deze beide gebieden zal worden aangevuld."

1.2.12. Ruimtelijke afbakening 2009-2011

Op basis van het Tussentijds SPHA, de goedgekeurde plan-MER en de voorbereidende studies heeft de Vlaamse Regering op 11 september '09 een beslissing¹⁷ genomen aangaande het scenario voor de verdere ontwikkeling van de Antwerpse haven. Er werd hierbij gekozen voor het 'Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief' zoals omschreven in de plan-MER en de daaraan verbonden milderende en natuurcompensatorende maatregelen.

De Vlaamse Regering keurde tevens het principieel programma goed voor de opmaak van een **gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP)** 'Afbakening zeehavengebied Antwerpen', dat op basis van het gekozen alternatief de afbakening van het zeehavengebied zal vastleggen en een ruimtelijke vertaling zal geven aan o.a. de noodzakelijke ingrepen vanuit de Achtergrondnota Natuur. Tegelijk gelastte de Vlaamse Regering de bevoegde ministers met de opmaak van een bijhorend onteigeningsplan.

De verdere procedure verloopt als volgt: de Vlaamse overheid maakt een voorontwerp van GRUP en legt dat voor aan alle betrokken overheden en adviserende instanties. Op de plenaire vergadering brengen deze hun adviezen en opmerkingen uit. Vervolgens verwerkt de Vlaamse overheid de opmerkingen en adviezen en maakt het een ontwerp van GRUP op, dat vervolgens door de Vlaamse Regering voorlopig vastgesteld en aan de bevolking voorgelegd wordt door middel van een openbaar onderzoek. De Vlaamse Commissie voor Ruimtelijke Ordening (Vlacoro) verwerkt alle opmerkingen, bezwaren en adviezen en bezorgt de Vlaamse Regering een gemotiveerd advies. Op basis van dit advies past de Vlaamse overheid het plan waar nodig aan en motiveert hoe zij met de bezwaren is omgegaan. Als laatste stap legt de Vlaamse Regering het uitvoeringsplan definitief vast. Veertien dagen na de publicatie van het regeringsbesluit in het Belgisch Staatsblad worden de nieuwe bepalingen van kracht.

1.2.13. Flankerend beleid

Samen met de voorlopige vaststelling van het GRUP zal de Vlaamse Regering beslissen over een **actieprogramma** en het vervolgtraject voor de verdere uitvoering ervan. Dit actieprogramma bevat grotendeels niet-ruimtelijke maatregelen en bepaalt hoe met de verzachtende maatregelen uit de plan-MER zal worden omgegaan. Die maatregelen staan onder meer in verband met mobiliteit, lucht, integraal waterbeleid, geluid, landbouw en erfgoed. Daarnaast bevat het actieprogramma ook een oplijsting van een aantal essentiële infrastructuurprojecten (wegen, spoor en binnenvaart) uit het MMHA die nog geen deel zullen uitmaken van het GRUP. Over verschillende onderdelen van het MMHA dienen immers nog aparte beslissingen genomen te worden. Het actieprogramma is daarom een dynamisch proces dat continu kan bijgewerkt worden, in overleg met de betrokken overheidsdiensten en andere partners.

In het MMHA werd zo zuinig mogelijk omgesprongen met de beschikbare ruimte. Toch zal bij de uitvoering ervan onvermijdelijk landbouwgebied aangesneden moeten worden, enerzijds voor de

geplande havenuitbreiding en bijhorende nieuwe infrastructuur, anderzijds voor de aanleg van nieuwe natuurgebieden die moeten voorkomen dat de havenuitbreiding verdere aantasting van de beschermde natuurwaarden meebrengt. Alle partners erkennen dat de nodige middelen voorzien moeten worden voor een flankerend beleid voor economisch leefbare landbouw en de sociaal-economische begeleiding van landbouwers wiens beroepsactiviteiten worden stopgezet ten gevolge van haven- of natuurontwikkeling. Voor de getroffen landbouwers voorziet de Vlaamse overheid daarom in een **flankerend landbouwbeleid**, o.m. via de oprichting van grondenbanken en een pakket aan compenserende maatregelen. *"Het behoud van een economisch leefbare landbouw in de gebieden die buiten het areaal vallen dat volledig voor de natuur en de haven dient gevrijwaard"* wordt in het SPHA als basisvoorwaarde gesteld.

Daarnaast werd een **sociaal begeleidingsplan** opgemaakt dat de maatschappelijke gevolgen van de aan het MMHA gekoppelde onteigening moet helpen opvangen, en is een 'Bemiddelaar Grootschalige Vlaamse Infrastructuurprojecten' aangesteld als brug tussen overheid en bewoners.

1.2.14. Voorstel tot een gefaseerde realisatie van de natuurkerngebieden

De beslissing van de Vlaamse Regering van 11 september '09 impliceert de bevestiging van de algemene principes waarop het Strategisch Plan gebouwd is, met name zuinig ruimtegebruik, scheiding van functies en een **proactieve realisatie** van hoogwaardige natuurkerngebieden, waarbinnen de natuurdoelstellingen geconcentreerd en geoptimaliseerd behaald kunnen worden. In het Strategisch Plan en plan-MER werd vooropgesteld dat de uitbouw van de bij het MMHA behorende natuurgebieden op een planmatige, proactieve en systematische manier dient te gebeuren. Ook de passende beoordeling voor het MMHA gaat uit van een gefaseerde realisatie van de natuurkernstructuur op LSO die voorloopt t.o.v. de havengerelateerde projectrealisaties, waardoor natuurcompensatie in principe kan vermeden worden.

Landbouwgevoeligheid

De uitvoering van het SPHA legt echter een grote ruimteclaim op het huidige landbouwareaal op LSO. Daarom pleitte Boerenbond er bij de overige actoren voor om een realistische en gefaseerde aanpak van de realisatie uit te werken, waarbij er volwaardig rekening gehouden wordt met de landbouwsector. Op deze vraag vanuit de landbouwsector naar fasering is in eerste instantie ruimtelijk tegemoet gekomen door het achteruitschuiven van het westelijke deel van de Nieuw Arenbergpolder en de zuidwestelijke driehoek van Prosperpolder (Muggenhoek) in het tot stand komen van het MMHA. Deze zones krijgen tot 2025 de bestemming 'agrарisch gebied' en worden dan omgezet in natuurgebied, tenzij zou blijken dat de IHD reeds in voldoende mate zijn behaald. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring opgedaan in de andere gebieden, de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken en laat toe dat deze zones nog in landbouwgebruik blijven tot de projecten effectief in uitvoering gaan.

Bijkomend aan deze ruimtelijke vertaling geeft de plan-MER de aanzet tot een milderende maatregel: *"Aanvullend aan het flankerend beleid dient nagegaan te worden hoe de impact op de landbouw nog verder kan gemilderd worden door een op de kwetsbaarheid van de landbouw afgestemde fasering van de aanleg van haventerreinen en natuurgebieden, bijkomend aan de fasering die reeds in het MMHA zit vervat."* Deze milderende maatregel zal deel uitmaken van het hierboven besproken actieprogramma voor het GRUP.

Economische ontwikkelingen

Naast de terechte bezorgdheid van de landbouwsector over de ruimteinname, moet ook erkend worden dat de verdere havenontwikkeling (invulling en ingebruikname van haventerreinen en realisatie van infrastructurele havenprojecten) momenteel gehypothekeerd wordt door de aanwezigheid en het tijdelijke behoud van natuurwaarden binnen het havengebied. In afwachting van de beoogde gunstige staat van instandhouding moet conform het Natuurdecreet art. 36ter elke bijkomende impact als significant negatief beschouwd worden in een passende beoordeling en is

natuurcompensatie aan de orde. Momenteel zijn de mogelijkheden om binnen de bestaande bestemmingen oplossingen te zoeken voor compensatiedossiers echter uitgeput. Dit legt een maatschappelijk zware hypotheek op verdere economische ontwikkelingen binnen het SBZ.

Ecologische herstelopgave

Tegelijk benadrukt de plan-MER¹⁸ de huidige ongunstige staat van instandhouding en benadrukt de noodzaak tot een proactieve aanpak van het bereiken van de IHD. De plan-MER stelt daarbij dat “*zolang de gunstige staat van instandhouding niet is gerealiseerd sensu strictu ook een natuurcompensatie voor verloren gegane natuurwaarden ten gevolge van individuele projecten een te beperkte invulling van de doelstellingen is. [...] Dit] brengt immers het bereiken van die gunstige staat geen stap dichterbij (het deficit, de herstelopgave blijft even groot). [...] In een overgangsfase naar het realiseren van het totale natuurplaatje, horend bij de verkozen planvariant, is het koppelen van een specifieke natuurcompensatie aan havenspecifieke projecten echter onoverkomelijk en ook van belang bij het vastleggen van verantwoordelijken en verantwoordelijkheden*”.

Faseringsoverstel ANB

Om aan de hierboven geciteerde milderende maatregel invulling te geven, werd aan het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) gevraagd een voorstel van fasering op te maken voor de realisatie van de natuurkerngebieden, waarbij het van belang was dat:

- de overgangsfase waarin de compensatieneedzaak blijft dreigen, zo snel mogelijk afgerond kan worden en op ieder ogenblik voldoende invulling gegeven wordt aan de instandhoudingsdoelstellingen
- de vooropgestelde havenontwikkeling tijdig uitgevoerd wordt
- rekening gehouden wordt met de landbouwgevoeligheid van de verschillende gebieden en aan de landbouwsector zekerheid geboden kan worden over het maximale gebruik in de tijd van landbouwgrond

Begeleid door intens overleg op kabinetair niveau, werkte het ANB een fasering uit die maximaal aan deze voorwaarden tracht te voldoen en die de realisatie van de natuurkernstructuur van het MMHA fase I spreidt over een aantal jaren, startend vanaf de definitieve vaststelling van het GRUP.

Om het voorstel tot fasering van de natuurontwikkelingen cijfermatig af te kunnen toetsen aan de gewenste timing van de havenontwikkeling, stelde het ANB een gedetailleerde **boordtabel** op. Naast de theoretisch en ideaaltypisch verwachte broedvogelaantallen in de gerealiseerde delen van de natuurkernstructuur, worden hierin voor elke fase tot 2025 ook alle aantallen meegeteld die zich effectief voordoen binnen tijdelijke natuur, Ecologische Infrastructuur en de poldergebieden. Voor de knelpunten die initieel in de simulaties met deze boordtabel aan het licht kwamen, werden in verder overleg met de betrokken instanties gedragen tussenoplossingen gevonden, zodat het faseringsoverstel als een geoptimaliseerd en gecombineerd voorstel voor natuur- en havenfasering beschouwd kan worden. De voorgestelde fasering vervangt echter niet de passende beoordeling die per project gemaakt moet worden. Gezien de fasering gebaseerd is op bepaalde inschattingen en aannames, en focust op avifauna, kan niet uitgesloten worden dat op basis van de effectieve **resultaten van de monitoring** de timing van bepaalde projecten toch aangepast moet worden.

Opvolging binnen de Beheercommissie

Dit faseringsoverstel werd op 15 september '10 in de Beheercommissie besproken. De door de leden gemaakte afzonderlijke opmerkingen werden gebundeld in het verslag en meegegeven voor de verdere politieke besprekking. De fasering zal pas een goedgekeurde status krijgen bij de goedkeuring van het GRUP en kon daarom nog niet opgenomen worden in dit jaarverslag.

Het faseringsoverstel gaat uit van een optimale realisatie van de natuurkerngebieden waarbij een strakke planning wordt gevuld bij het doorlopen van de verschillende procedurele stappen, en waarbij, in afwachting van een definitief goedgekeurd GRUP, de resterende tijd maximaal benut wordt om de projecten praktisch en administratief voor te bereiden. Het tempo van de verwerving

en/of onteigening van de benodigde gronden zal cruciaal zijn om de timing te kunnen respecteren. De voorgestelde fases zijn dynamisch aan elkaar gelinkt: als een bepaalde ontwikkeling achterop blijft, schuiven ook de daaraan gelinkte projecten met gelijkaardige intervallen achteruit.

De rol van de Beheercommissie hierin zal bestaan uit het kort opvolgen van de voortgang van voorbereidende studies, procedures en inrichtingswerken, het tijdig signaleren van knelpunten of ontwikkelingen die de voortgang kunnen belemmeren en het zoeken naar oplossingen om dreigende vertragingen op te vangen.

Naast de praktische opvolging, beschouwen alle in de Beheercommissie vertegenwoordigde instanties een degelijke en consequent volgehouden **monitoring** als zeer belangrijk om de geleverde inspanningen te kunnen evalueren en nuttige lessen te kunnen trekken voor toekomstige projecten. De monitoring moet voldoende onderbouwing geven voor een zeer korte wetenschappelijke begeleiding en opvolging van inrichting en beheer.

1.3. Beleid rond natuur van het Schelde-estuarium

De hierboven beschreven evolutie van het beleid rond natuur op Linkerscheldeoever spoort samen met een evolutie in de omgang met de natuurwaarden van het ganse Schelde-estuarium. De Langetermijnvisie Schelde-estuarium vormt hierin de basis, de Ontwikkelingsschets 2010 een tussenstap in de realisatie ervan. Het luik ‘natuurlijkheid’ wordt ingevuld door de uitvoering van het Geactualiseerd Sigmaplan en het luik ‘toegankelijkheid’ door de verruiming van de vaargeul.

1.3.1. Langetermijnvisie Schelde-estuarium - Ontwikkelingsschets 2010

De Vlaams-Nederlandse **Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium** (LTVS) werd in januari ‘01 vastgesteld en in februari ‘01 geformaliseerd met de ondertekening van het Tweede Memorandum van Overeenstemming. De LTVS bepaalt een gezamenlijk Vlaams-Nederlands Scheldebeleid tot 2030 rond drie functies: veiligheid tegen overstromingen, toegankelijkheid van de Scheldehavens, en natuurlijkheid van het fysische en ecologische systeem. Voor het aspect natuurlijkheid werd als streefbeeld 2030 geformuleerd dat de habitats binnen het estuarium duurzaam moeten voorkomen samen met de bijhorende levensgemeenschappen. Daartoe moet ‘ruimte worden gecreëerd voor natuurlijke, dynamische, fysieke, chemische en ecologische processen waarbij de waterkwaliteit niet meer beperkend is’.

De **Ontwikkelingsschets 2010** is een ‘tussenstap’ van deze LTVS: de lijst van engagementen die in 2010 in realisatie moeten zijn om de eindoorstellingen van de LTVS te kunnen garanderen. Concreet gaat het om 34 besluiten. Al deze besluiten werden omgezet in een 26-tal maatregelen en projecten waarvan ondertussen reeds een aantal voltooid zijn. In Vlaanderen werd de Ontwikkelingsschets 2010 in december ‘04 bekraftigd in een regeringsbesluit, waarin gekozen werd voor:

- de ontwikkeling van **‘robuste natuur’**: niet meer uitgaand van compensatiedenken maar van de uitwerking van een gegarandeerde piste voor het behalen van de gunstige staat van instandhouding van het Schelde-estuarium. Op die manier wordt de draagkracht van het ecosysteem hersteld en ook de interne weerbaarheid tegen eventuele verstoringen verhoogd.
- de maatregel **‘ruimte voor de rivier’** om tot robuuste natuur te komen. Daarbij werd getracht maximaal samen te sporen met de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden voor veiligheid. De uitwerking en verfijning van de in te richten natuurgebieden werd dan ook opgehangen aan de concretisatie van het veiligheidsplan voor het Zeescheldebekken: het geactualiseerde **Sigmaplan**.

Ook de Nederlandse regering keurde de Ontwikkelingsschets eind 2004 goed en op 11 maart ‘05 werd in het Derde Memorandum van Overeenstemming de onderlinge samenwerking ten aanzien van het Schelde-bekken met ondermeer de kostenverdeling vastgelegd. Vanaf dan werd gewerkt aan de opmaak van vier nieuwe Scheldeverdragen, die 21 december ‘05 de engagementen van beide landen betreffende o.a. de uitvoering van de Ontwikkelingsschets verdragrechtelijk vastlegden¹⁹. Het Vlaamse parlement heeft deze Scheldeverdragen op 28 februari ‘07 goedgekeurd, de Tweede Kamer in Nederland op 18 december ‘07. Pas na de ratificatie door de Nederlandse Senaat (Eerste Kamer) in juli ‘08 waren de vier Scheldeverdragen door beide landen definitief goedgekeurd.

Binnen het luik ‘natuurlijkheid’ voorzien de Scheldeverdragen de realisatie van een Intergetijdengebied Hertogin **Hedwige-Prosperpolder**, dat tegelijk een belangrijke bijdrage zal leveren aan de veiligheid tegen overstromingen. Dit project maakt deel uit van het Geactualiseerd Sigmaplan (zie hfdst. 1.3.3).

Het belangrijkste project binnen het luik ‘toegankelijkheid’ van de Ontwikkelingsschets 2010 is de **verruiming van de vaargeul** (of de 3de verdieping) die de haven van Antwerpen getijonafhankelijk

maakte voor schepen met een diepgang tot 13,10 m. In het advies van het ANB op de passende beoordeling werd benadrukt dat de creatie van robuuste natuur en het behalen van een gunstige staat van instandhouding in het estuarium cruciaal en effectief zijn om eventuele negatieve effecten te kunnen vermijden. De eigenlijke baggerwerken gingen op Vlaams grondgebied van start op 21 december '07. In Nederland werd het startschot gegeven op 12 februari '10, nadat de Raad van State op 18 december '09 de verzoeken tot schorsing van het Tracébesluit (9 juli '08) en de uitvoeringsbesluiten voor de verruiming van de vaargeul ongegrond had verklaard. De derde verruiming is officieel een feit sinds 24 december '10.

1.3.2. Instandhoudingsdoelstellingen Zeescheldebekken

Net als voor de andere SBZ's (zie hfdst. 1.1.4) dienden ook voor het Zeescheldebekken de streefdoelen bepaald te worden. Deze IHD werden in het kader van de Langetermijnvisie en de Ontwikkelingsschets 2010 gedefinieerd in de rapporten 'De ecologische doelstellingen voor het Schelde-estuarium voor de Langetermijnvisie Schelde-estuarium' (INBO, Van den Bergh et al, 2003) en 'IHD Schelde-estuarium' (UA, Adriaensen et al., 2005). Dit totaalpakket omvat de doelstellingen om te voldoen aan de bepalingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, de Kaderrichtlijn Water en vandaaruit ook aan de Langetermijnvisie Schelde-estuarium en de Vlaamse natuurbehoudswetgeving.

Met de Beslissing van de Vlaamse Regering van 22 juli '05 inzake de Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium (zie hieronder hfdst. 1.3.3 'Geactualiseerd Sigmaplan') werden de IHD voor het Zeescheldebekken formeel beslist. Belangrijk daarbij is vooral de doelstelling om te voorzien in 2000 ha extra 'Slik en Schor' binnen het Schelde-estuarium. Vlaanderen heeft projecten lopende om deze doelstelling tegen 2030 gerealiseerd te hebben.

Het in hoofdstuk 1.1.4 genoemde 'Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen' van 3 april '09 stelt dat deze beslissing betrekking heeft op "*de instandhoudingsdoelstellingen van de gebieden 'Schorren en polders van de Benedenschelde' (code BE2301336), 'Durme en middenloop van de Schelde' (code BE2301235), 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' (code BE2300006) en 'de Kuifeend en Blokkersdijk' (code BE2300222)*" en dat deze beslissing beantwoordt aan de in hetzelfde besluit opgelegde inhoud en procedure voor opstelling van de IHD.

De bijhorende nota aan de Vlaamse Regering stelt verder dat de vaststelling ervan gebeurde "op basis van een wetenschappelijke rapportage en een maatschappelijke consultatie die vergelijkbare waarborgen gegeven hebben als wat hier vereist wordt" voor de overige Europees te beschermen gebieden. In die zin kunnen deze als pilootproject voor de opmaak van IHD beschouwd worden.

1.3.3. Geactualiseerd Sigmaplan

Het Sigmaplan is een pakket van maatregelen dat de veiligheid tegen overstroming van de bewoners van het Zeescheldebekken in Vlaanderen moet vergroten. Het Zeescheldebekken is het gebied van de Schelde en haar bijrivieren Durme, Rupel, Grote en Kleine Nete, Dijle en Zenne dat onderhevig is aan getij. Naast bescherming tegen overstroming moet het Geactualiseerd Sigmaplan er ook voor zorgen dat de **natuurdoelstellingen** in het Zeescheldegebied behaald worden.

Het Geactualiseerd Sigmaplan omvat volgende maatregelen en projecten²⁰:

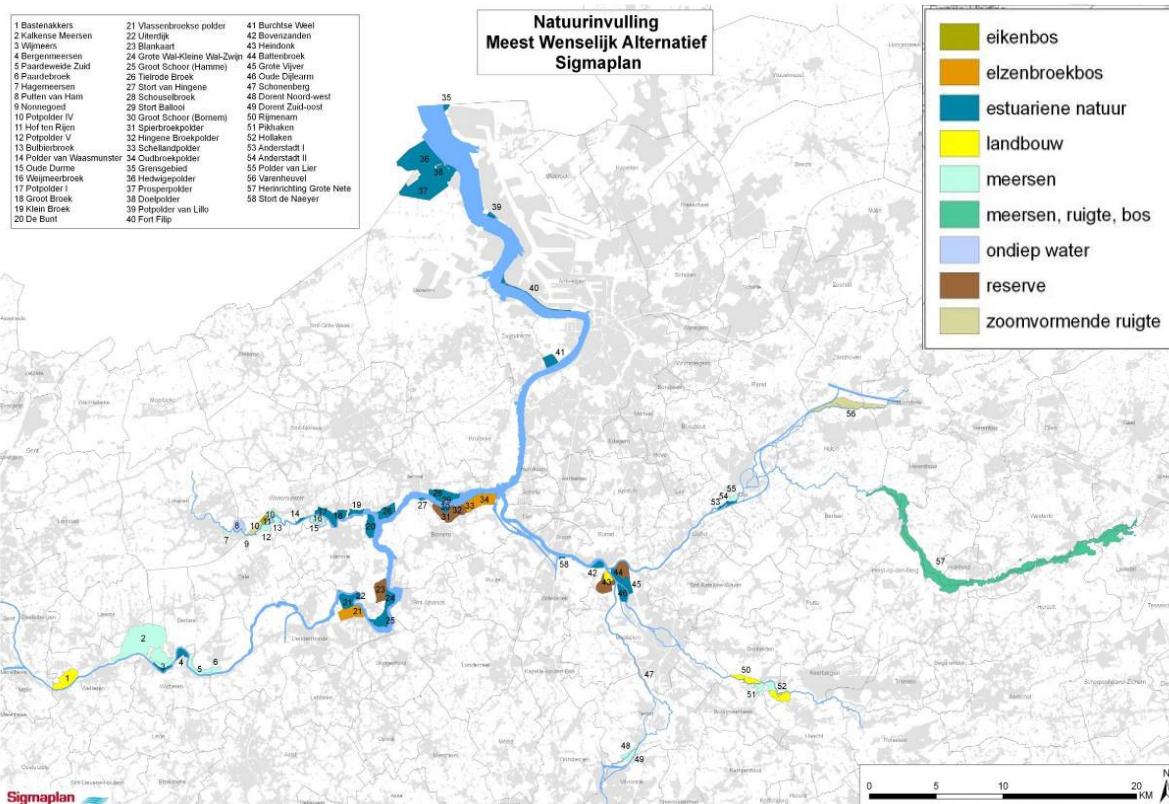
- Lokaal verhogen van dijken (Veiligheid)
- Aanleggen van overstromingsgebieden
  - Gecontroleerde Overstromingsgebieden - GOG's (Veiligheid)
  - Gecontroleerde Gereduceerde Getijgebieden - GGG's (Veiligheid en Natuurlijkheid)
- Ontpolderingen (Natuurlijkheid)
- Aanleggen van wetlands (Natuurlijkheid)

- Verbeteren van de migratiemogelijkheden voor vissen
- Uitwerken van flankerende maatregelen voor de landbouw
- Verbreden van maatschappelijk draagvlak en communicatie

De krachtlijnen en de concrete uitwerking van dit Geactualiseerd Sigmaplan werden in Vlaanderen vastgelegd met de regeringsbeslissing van 22 juli '05. Hierin werden tegelijk de IHD voor het Zeescheldebekken goedgekeurd (zie hfdst. 1.3.2). Daarnaast werd ook het zogenaamde '**Meest Wenselijke Alternatief**' (MWeA) goedgekeurd, dat alle benodigde gebieden vastlegt met hun natuurinvulling, oppervlakte en timing.

Het MWeA voor het Sigmaplan is gebaseerd op de principes van scheiding van functies, zuinig ruimtegebruik, ruimte voor de rivier, robuuste natuur (of herstel van draagkracht of garantie van de gunstige staat van instandhouding) en wil maximaal pro-actief rekening houden met waterpeilstijgingen t.g.v. zeespiegelstijging en klimaatopwarming. Met dit MWeA en de lopende initiatieven rond natuurontwikkeling in het Zeescheldebekken wordt binnen dit gebied de gunstige staat van instandhouding bereikt tegen tijdshorizont 2030. Er werd ook voorzien in een flankerend beleid voor de getroffen landbouwsector en de sector van de plattelandsrecreatie.

De eerste fase (tot 2010) omvat de meest dringende werken, waaronder de realisatie van het intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder (zie hfdst. 7.1). Op 28 april '06 werd door de Vlaamse Regering een tweede reeks van prioritair uit te voeren projecten langs de Rupel, Dijle en Zenne aangeduid. Na het opstellen van landbouweffectrapportages (LER's) en inrichtingsplannen voor de verschillende clusters werden in 2008 infomarkten en een kennisgeving met inspraakronde georganiseerd om de burgers en in het bijzonder de landbouwers te informeren omtrent de stand van zaken van de Sigmaprojecten. Eind 2008 werd gestart met de opmaak van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GRUP's), die voor de clusters 'Hamme-Dendermonde' (Polder van Vlassenbroek, Grote Wal-Kleine Wal-Zwijn en Groot Schoor), 'Kalkense Meersen' en 'Durmevallei' definitief werden vastgesteld door de Vlaamse regering op 26 maart '10, en voor de cluster 'Dijlemonding' op 21 januari '11.

Figuur 2: natuurinvulling Meest Wenselijk Alternatief Sigmaplan

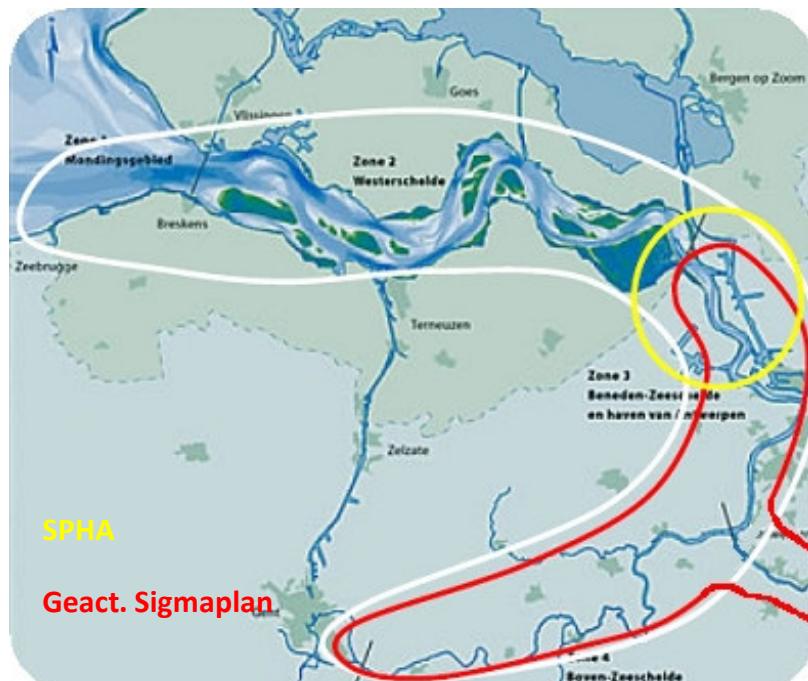
1.4. Integratie van planprocessen rond natuur op LSO

De drie hierboven besproken belangrijke planprocessen – de Achtergrondnota Natuur als natuurlijk van het Strategisch Plan haven van Antwerpen, de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en het Geactualiseerd Sigmaplan – verschillen in doelstelling en in timing, maar houden wel verband met elkaar en werden voor de Linkerscheldeoever, waar het projectgebied van de verschillende processen samenvalt, maximaal op elkaar afgestemd.

De Ontwikkelingsschets 2010 voorziet de omzetting tot estuariene natuur van het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder en van de grotendeels in Nederland gelegen Hertogin Hedwige polder.

Het Meest Wenselijk Alternatief van het geactualiseerde Sigmaplan, dat de realisatie garandeert van de projecten uit de Ontwikkelingsschets 2010 met betrekking tot veiligheid en natuurlijkheid, definieert een uitgebreider noordelijk gebied. Naast Prosperpolder Noord maken ook Prosperpolder Zuid, Doelpolder Noord en - Midden en de Kreek in buffer-Noord deel uit van dit MweA. Doelpolder Noord en de Kreek in buffer-Noord maken op hun beurt deel uit van het compensatieplan Deurganckdok.²¹

In hoofdstuk 7.3.3 wordt verder beschreven hoe het MWeA werd afgestemd met de Achtergrondnota Natuur in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief voor de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving.

Figuur 3: projectgebieden van verschillende planprocessen (indicatieve perimeters)

In het licht van de complexiteit aan lopende processen, de opvolging van de Achtergrondnota Natuur en de realisatie van nieuwe geplante natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeoevergebied werd het werkveld en de samenstelling van de oorspronkelijke Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever uitgebreid tot het hele Linkerscheldeoevergebied. Het volgende hoofdstuk geeft toelichting bij de historiek, opdrachtformulering en werking van deze Beheercommissie.

2. Werking van de Beheercommissie

2.1. Historiek en opdracht

De oorspronkelijke ‘Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever’ werd in 2002 opgericht in het licht van het compensatieplan voor het Deurganckdok en het Historisch Passief, zoals hierboven beschreven in hfdst. 1.3 ‘Deurganckdok - ad hoc compensatie’. Op dat moment was een dergelijke beheercommissie een relatief nieuw instrument. De opdracht van de Beheercommissie, zoals geformuleerd in artikel 3 van het ‘protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde – Deel 2 ‘Monitoring, Beheercommissie en opvangregeling’, beperkte zich uitdrukkelijk tot de natuurcompensaties voor het Deurganckdok (zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet) en de natuurcompensaties voor het zogenoemde Historisch Passief.

De afgelopen jaren staat de Beheercommissie in voor het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de hoger genoemde natuurcompensaties. Zij volgt de resultaten op van de monitoring van deze natuurcompensaties en werkt bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen uit. Tenslotte, en niet in het minste, biedt de Beheercommissie een overlegforum aan haar leden. De Beheercommissie rapporteert jaarlijks de stand van zaken van de realisatie van de natuurcompensatiegebieden aan de Vlaamse Regering en aan de Europese Commissie.

De Europese Commissie gaf de voorbije jaren te kennen dat zij ook in de toekomst jaarlijks op de hoogte wenst gehouden te worden over de verdere uitvoering en de resultaten van de monitoring van de natuurwaarden in het Linkerscheldeoevergebied. Op basis van onder meer deze informatie zullen de diensten van de Europese Commissie de situatie op de Linkerscheldeoever regelmatig evalueren en in het bijzonder nagaan of de compensatiemaatregelen effectief worden uitgevoerd en of er ondanks de havenuitbreiding op de Linkerscheldeoever effectief een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde habitattypen en soorten wordt bereikt.

In het licht van de complexiteit aan lopende processen beschreven in hfdst. 1.2 en 1.3, de opvolging van de Achtergrondnota Natuur en de realisatie van nieuwe geplande natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeoevergebied werd het aangewezen om het werkfeld en de samenstelling van de bestaande Beheercommissie uit te breiden tot het hele Linkerscheldeoevergebied.²²

Op 8 december ’06 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan het ontwerpprotocol en op 26 juni ’07 werd het protocol ‘voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied - Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling’²³ officieel afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, de nv Waterwegen en Zeekanaal, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor Haven-, Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied. Dit nieuwe protocol vervangt het bovengenoemde protocol waarin de oorspronkelijke Beheercommissie opgericht werd.

Op 7 januari ’08 werd de uitgebreide Beheercommissie, onder de naam ‘Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever’ officieel geïnstalleerd door de Secretaris-generaal van het Departement MOW en de Administrateur-generaal van het ANB. In afwachting van deze officiële installatie werden de nieuwe leden reeds vanaf oktober ’07 uitgenodigd op de vergaderingen, om alvast de stand van zaken van de inmiddels opgestarte nieuwe natuurontwikkelingsprojecten te kunnen opvolgen.

Artikel 3 van het bovengenoemde nieuwe protocol beschrijft het werkveld en de opdracht van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever.

Artikel 3 – Beheercommissie

De ondertekende partijen richten een beheercommissie op met de naam ‘Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever’.

§1 Werkveld

Het werkveld van de beheercommissie omvat (cf. de bepalingen van het in artikel 1 vermelde protocol):

- De natuurcompensiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet;
- De natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief (zoals bepaald in het ‘protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde’ van 18 maart 2002), echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeoevergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld;

Verder omvat het werkveld van de beheercommissie alle aanwezige en nieuw ontwikkelde of te ontwikkelen natuur in het Linkerscheldeoevergebied (zoals afgebakend op de als bijlage 1 gevoegde kaart).

§2 Opdrachtformulering

De beheercommissie wordt belast met volgende taken:

- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de in §1 genoemde natuurcompensaties;
- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatriktlijn binnen het werkveld van de beheercommissie;

Hiertoe zal zij volgende instrumenten hanteren:

- Het opvolgen van de resultaten van de in artikel 2 beschreven monitoring;
- Het voorstellen en bespreken van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen;
- Het bieden van een overlegforum aan de leden van de beheercommissie.

De samenstelling van de oorspronkelijke Beheercommissie werd uitgebreid met vertegenwoordigers van (volledige lijst in protocol in bijlage):

- het Agentschap voor Natuur en Bos
- het departement Leefmilieu, Natuur en Energie;
- Waterwegen en Zeekanaal NV
- de gemeenten Sint-Gillis-Waas en Zwijndrecht
- het polderbestuur van het Land van Waas

In het oorspronkelijke protocol van 2 september '02 werd een opvangregeling voorzien, voor het geval één van de partijen zijn afgesproken aandeel in de realisatie van de beschreven natuurcompensaties niet zou nakomen. De opvangregeling werd behouden voor wat betreft de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief.

2.2. Vergaderingen

De Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever vergaderde in het Sluisgebouw te Kallo op volgende data:

- 22 januari '10 (verg. 22)
- 16 maart '10 (verg. 23)
- 15 april '10 (verg. 24)
- 20 mei '10 (verg. 25)
- 15 juni '10 (verg. 26)
- 16 augustus '10 (excursie voorbeeldgebieden Nederland)
- 15 september '10 (verg. 27)
- 15 oktober '10 (verg. 28)
- 15 december '10 (verg. 29)

Verder werden vergaderingen gehouden met de werkgroep 'Strand- en Plasbroeders' op:

- 26 januari '10
- 29 juli '10
- 29 september '10

met de werkgroep 'optimalisatie beheer natuurcompensaties' op:

- 26 januari '10
- 29 oktober '10

met de werkgroep 'monitoringsbehoeften' op:

- 25 maart '10 (gezamenlijke werkgroep met Beheercommissie Natuur Rechterscheldeoever)

met de werkgroep 'landbouw' op:

- 21 oktober '10

met de werkgroep 'jacht en bestrijding' op:

- 11 juni '10

De verslagen van de vergaderingen liggen ter inzage op het secretariaat van de Beheercommissie en worden behalve aan de vertegenwoordigde leden ook ter informatie bezorgd aan departement MOW (Algemeen Beleid), departement RWO, R-O Vlaanderen, het Aankoopcomité Gent II en de gemeentelijke milieudiensten.

2.3. Jaarlijkse rapportage

In artikel 3 paragraaf 6 van bovengenoemd protocol krijgt de Beheercommissie de opdracht jaarlijks verslag uit te brengen:

§6 Voortgangsrapport

De beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten.

Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.

Historiek van voorgaande jaarverslagen:

<i>nr.</i>	<i>periode</i>	<i>mededeling aan Vlaamse Regering</i>	<i>datum mededeling</i>	<i>kennisgeving Europese Commissie</i>
1	okt. '02 - nov. '03	VR/2003/19.12/MED.17	19 dec. '03	17 feb. '04
2	nov. '03 - nov. '04	VR/2004/17.12/MED.07	17 dec. '04	15 maart '05
3	nov. '04 - dec. '05	VR/2006/21.04/MED.14	21 april '06	31 mei '06
4	dec. '05 - dec. '06	VR/2007/27.04/MED.07	27 april '07	4 juli '07
5	jan. '07 - dec. '07	VR/2008/18.07/MED.0357	18 juli '08	3 sept. '08
6	jan. '08 - dec. '08	VR/2009/08.05/MED.0233	8 mei '09	18 mei '09
7	jan. '09 - dec. '09	VR/2001/07.05/MED.0227	7 mei '10	27 aug. '10

Omwille van de brede verspreiding en de snel evoluerende context, werd elk rapport opgesteld als een op zichzelf staand leesbaar document en voorzien van een uitgebreide inleiding.

Het voorliggende achtste jaarverslag geeft uitvoering aan artikel 3 § 6 en rapporteert over de periode van **1 januari tot 31 december '10**.

Het detailrapport van de monitoring maakt als apart ingebonden bijlage met als titel 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het x^e jaar' telkens integraal deel uit van dit jaarverslag.

2.4. Ledenlijst

Organisatie	Effectieve leden (in 2010)	Plaatsvervangers (in 2010)
<i>Voorzitter</i>	ir. Lieven Nachtergale	
<i>Agentschap voor Natuur en Bos</i>	ir. Filiep Cardoen	ir. Laurent Vanden Abeele
<i>Dep. LNE</i>	dr. ir. Koen De Smet	David Stevens
<i>Dep. LV</i>	ir. Mark Meerschman	Dirk Remue
<i>Dep. MOW, afdeling Maritieme Toegang</i>	Ing. William Wilssens	ir. Tim Gregoir
<i>Algemeen Boerensyndicaat</i>	Paul Weemaes	Peter Relaes – Vermandel
<i>Boerenbond</i>	Pieter Van Oost	Guido Vanmieghem
<i>Gemeente Beveren</i>	Burg. Marc Van de Vijver	Peter Deckers
<i>Gemeente Sint-Gillis-Waas</i>	Burg. Remi Audenaert	Peter Vermeulen
<i>Gemeente Zwijndrecht</i>	Irene Hoppe	Greet De Jonghe
<i>Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen</i>	ir. Greet Bernaers	Manu Vandamme
<i>Maatschappij Linkerscheldeoever</i>	Peter Van de Putte	Paul Nelen
<i>Natuurpunt vzw</i>	ir. Peter Symens	Johan Baetens
<i>Natuurpunt-WAL</i>	René Maes	Johan Baetens
<i>Polder van het Land van Waas</i>	Theo De Roeck	Geert Linthout (†21 juni '10)
<i>Vlaamse Landmaatschappij</i>	Jan Verboven	Inneke Van Bellegem
<i>Waterwegen en Zeekanaal nv</i>	ir. Leo Clinckers	ir. Wim Dauwe

Permanente genodigden / deskundigen

<i>Agentschap voor Natuur en Bos</i>	Tom Maes	Björn Deduytsche
<i>Gemeente Beveren</i>	Evelyn Fiers	
<i>Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek</i>	ir. Ralf Gyselings Geert Spanoghe	Erika Van den Bergh
<i>Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen</i>	ir. Laura Verlaeckt	
<i>Vlaamse Landmaatschappij</i>	Michel Declerck	
<i>Waterwegen en Zeekanaal nv</i>	ir. Dorien Verstraete	

Occasionele genodigden / deskundigen

Studiebureaus, bedrijven... naargelang betrokkenheid bij agendapunten

vetgedrukt = nieuw lid in 2010

2.5. Personeel

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§4 Voorzitterschap en secretariaat

De taken van de voorzitter en de secretaris worden beschreven in het huishoudelijk reglement. De voorzitter wordt geacht neutraal te zijn en waakt over de realisatie van de opdracht van de beheercommissie (zie artikel 3, §1).

De secretaris maakt geen deel uit van de beheercommissie en wordt geworven door het agentschap voor Natuur en Bos.

De personele en de werkingskosten van het secretariaat van de beheercommissie worden gedragen door het agentschap voor Natuur en Bos.

De huisvesting en de hieraan verbonden kosten worden gedragen door de afdeling Maritieme toegang.

Personnel van de Beheercommissie:

Voorzitter: Lieven Nachtergale

Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0499-59 32 03
lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be

Secretaris: Katrien Weyn

Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0474-86 10 07
katrien.weyn@lne.vlaanderen.be

Personnel van het Agentschap voor Natuur en Bos i.h.k.v. beleid, beheer en handhaving op LSO:

Projectleider LSO en KBR: Laurent Vanden Abeele

Gebr. Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, 09-265 46 47, 0499- 59 32 16
laurent.vandenabeele@lne.vlaanderen.be

Boswachter : Björn Deduytsche

Gebr. Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, 03-575 26 85, 0479-99 81 69
bjorn.deduytsche@lne.vlaanderen.be

Natuurarbeiders: 1 VTE exclusief voor Linkerscheldeoever

Personnel van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) i.h.k.v. de monitoring:

Projectverantwoordelijke: Erika Van den Bergh

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 20, erika.van.den.bergh@inbo.be

Monitoring avifauna: Geert Spanoghe

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 22, geert.spanoghe@inbo.be

Monitoring vegetatie en hydrologie: Ralf Gyselings

INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 25, ralf.gyselings@inbo.be

2.6. Communicatie

Het team van de Beheercommissie gaf rondleidingen en/of presentaties over de natuur op LSO:

- aan Urszula Biereznoj, biologe van het Poolse Nationaal Park Biebrza op 23 maart '10
- op de gemeenteraadscommissie Milieu en Groen Zwijndrecht op 10 juni '10
- op de Raad van Bestuur van de Maatschappij Linkerscheldeoever op 1 september '10
- op het seminarie 'Port Environmental Policy & Technology', georganiseerd door APEC op 9 september '10
- aan de studenten van de Universiteit Antwerpen, masteropleiding milieuwetenschap i.h.k.v. het vak 'geïntegreerde casus milieuvraagstukken' op 18 november '10

Het team van de Beheercommissie gaf informatie of tekstinsteek voor artikels over de natuur op LSO:

- voor de Wase Koerier, aangeleverd op 7 juni '10
- voor 'Halo' - de nieuwsbrief van de Maatschappij LSO, editie juli-oktober '10 (artikel over Doelpolder Noord)

Overige acties rond communicatie in 2010:

- uitgebreide medewerking aan de gidsenopleiding 'Natuur in de haven' georganiseerd door Natuurpunt-WAL op 10 zaterdagen in 2010 (terbeschikkingstelling jaarverslag als syllabus, logistieke ondersteuning, sprekers)
- informatie verstrekken aan studiebureaus i.h.k.v. de opmaak van verscheidene MER's en stedenbouwkundige vergunningsaanvragen
- te woord staan en informeren van bezoekers op het secretariaat

Foto 2: gidsenopleiding 'natuur in de haven' (Jef Van De Wiele, juni '10)

2.7. Toelichting van projecten

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§5 Toelichting van projecten

De ondertekenende partijen verbinden er zich toe bij de voorbereiding van projecten waarvoor een significante impact kan verwacht worden op de gunstige staat van instandhouding alsook bij de voorbereiding van inrichtings- en beheersmaatregelen met het oog op het ontwikkelen van natuur, steeds de ontwerpen voorafgaandelijk voor te leggen aan de beheercommissie.

Daarnaast wordt ook aan derden de mogelijkheid geboden op vrijwillige basis hun projecten voor te stellen aan de beheercommissie.

In dit kader werden de afgelopen jaren meerdere bouwdossiers voor infrastructurele werken en bedrijfsuitbreidingen in de Waaslandhaven door de initiatiefnemer toegelicht in de Beheercommissie, omwille van een mogelijke impact op bestaande compensatiegebieden of overige natuurwaarden.

Deze werkwijze geeft de initiatiefnemer het voordeel dat hij, door het voorleggen van zijn project aan een breed spectrum van betrokkenen in een vroeg stadium, eventuele conflicten met aanwezige natuurwaarden snel kan inschatten en de nodige milderende maatregelen integraal kan opnemen in het project, zodat de totale impact van het project als niet significant beoordeeld kan worden in de passende beoordeling. De Beheercommissie kan daarbij, in nauw overleg met het ANB en het INBO, suggesties geven waar en hoe een milderende maatregel best uitgevoerd wordt. Deze aanpak verhindert onnodige vertragingen en levert waar mogelijk win-winsituaties op.

In 2010 werden volgende **nieuwe projecten** toegelicht en becommentarieerd in de Beheercommissie:

- Projectaanvraag 'landschapsherstel Grote Geule'
- Fietsoversteken E34 Kallo-Beveren
- Plannen voor windmolenpark op LSO

In 2010 werden verder volgende **studies** toegelicht en becommentarieerd in de Beheercommissie:

- Oppervlakte- en grondwatermodelleringsstudies Grote Geule
- Ontwikkelingsstudie Linieland van Waas en Hulst
- Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prosperpolder
- Landschapsecologisch connectiviteitsmodel Antwerpse Haven

2.8. Verhouding tot andere overlegfora

2.8.1. Beheercommissie Natuur KBR

Op 21 juni '02 besliste de Vlaamse Regering tot de oprichting van een Beheercommissie voor het gebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (KBR), naar analogie met de Beheercommissie Natuur(compensaties) Linkerscheldeoever. In afwachting van de afronding van een integraal inrichtingsplan werden de vorderingen in het GOG KBR opgevolgd in een subwerkgroep van de Beheercommissie Natuurcompensaties LSO. Op 14 december '06 werd de Beheercommissie Natuur KBR officieel opgericht.

Het werkveld van deze Beheercommissie omvat alle aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur in het gebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde. Naast het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de natuurcompensaties 'weidevogelgebied KBR', 'slik en schorrengebied KBR' en de boscompensaties heeft deze Beheercommissie als taak het opvolgen en begeleiden van het beheer en de ontwikkeling van natuur i.h.k.v. het realiseren van een gunstige staat van instandhouding in het werkveld. De Beheercommissie begeleidt en evalueert de uitvoering van de natuurgerelateerde onderdelen van het integrale inrichtingsplan op basis van de monitoringgegevens.

De voorzitter van de Beheercommissie KBR wordt (als niet stemgerechtigd lid) uitgenodigd voor de vergaderingen van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever zodat de opvolging van de aan het Nooddecreet gelinkte compensaties in KBR gewaarborgd blijft. In de praktijk worden beide functies uitgeoefend door dezelfde persoon waardoor informatiedoorstroming van de ene commissie naar de andere vlot verloopt.

Samen met dit voorliggende jaarverslag van de Beheercommissie Natuur LSO zal het vierde afzonderlijke jaarverslag van de Beheercommissie Natuur KBR verschijnen en gerapporteerd worden aan de Vlaamse Regering, het Vlaams Parlement en de Europese Commissie.

2.8.2. Beheercommissie Natuur RSO

Het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen omvat naast de Linkerscheldeoever verschillende ontwikkelingsinitiatieven in de haven op de Rechterscheldeoever, die een impact zullen hebben op de lokaal aanwezige natuur. Centraal hierbij staat het Europees beschermde Vogelrichtlijngebied 'De Kuifeend-Blokkersdijk', dat in een goede staat van instandhouding gehouden moet worden. Havengerelateerde projecten die een invloed zullen hebben op dit gebied betreffen onder andere het AMORAS-slibverwerkingsproject, de uitbreiding van het vormingsstation van de NMBS en de aanleg van het logistieke park Hoevenen met de daaraan gekoppelde demping van de verlegde Schijn.

Daarom werd in 2004 voor het geheel van de hoger genoemde ontwikkelingsprojecten een globaal compensatieplan uitgewerkt in het Opstalvalleigebied, het zogenaamde 'combinatievoorstel'. De doelstellingen van dit compensatieplan werden geïntegreerd in de Achtergrondnota Natuur. Daarnaast geven de ontwikkelingen rond Blokkersdijk in het kader van het Masterplan Mobiliteit een impuls aan natuurontwikkeling in de randstedelijke context: heraanleg van het gebied Middenvijver, ophogen van barrières tussen het her aan te leggen Sint-Annabos, het Rot, de Middenvijver, het Vlietbos en Blokkersdijk.

Daarom werd op 15 september '09 een Beheercommissie Natuur Rechterscheldeoever officieel geïnstalleerd, die naar voorbeeld van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever in eerste instantie bedoeld is als een belangrijke horizontale overlegstructuur, waarbij de verschillende overheden (administraties), de lokale besturen en de maatschappelijke belangenorganisaties actief

betrokken worden om constructief met elkaar samen te werken. De Beheercommissie streeft er hierbij naar om telkens een consensus te bereiken tussen de verschillende partijen.

In afwachting van verdere beslissingen heeft het ANB de opdracht gegeven om op Rechterscheldeoever een monitoring op te starten naar de staat van instandhouding van de soorten die onder de Europese beschermingsmaatregelen vallen, en hierover te rapporteren in de Beheercommissie. Wat Blokkersdijk betreft gebeurt de monitoring en de rapportage ervan in opdracht van de BAM. Samen met de monitoring op Linkerscheldeoever wordt zo een gebiedsdekkende werking gegarandeerd.²⁴

Vanaf werkingsjaar 2010 zal ook voor de Beheercommissie Natuur Rechterscheldeoever een jaarverslag opgemaakt worden.

2.8.3. Stuurgroep LSO

Als opvolger van de 'stuurgroep Deurganckdok-KBR' (2002-2007), vervult de ambtelijke 'stuurgroep Linkerscheldeoever' sinds 2007 de beleidsdomeinoverschrijdende coördinatie bij verschillende grote projecten op LSO waarvoor afspraken en overleg nodig zijn, zoals de Liefkenshoekspoortunnel, de 2de sluis Waaslandhaven, het ruimtelijke afbakeningsproces (Strategisch Plan haven van Antwerpen, plan-MER, afbakeningsGRUP). Deze stuurgroep staat onder leiding van de Secretaris-generaal van het departement MOW, ir. Fernand Desmyter, en omvat vertegenwoordigers van de departementen LNE, MOW, LV en RWO, FOD financiën, R-O Vlaanderen, VLM, ANB, GHA, MLSO, WenZ, NMBS, Infrabel, Tucrail, AWV Oost-Vlaanderen, gemeente Beveren, gemeente Sint-Gillis-Waas en Polder Land van Waas²⁵.

Ook de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever is hierin vertegenwoordigd, rapporteert op deze manier aan de stuurgroep over de stand van zaken van de natuurcompensaties en de nieuw opgestarte natuurontwikkelingsprojecten en signaleert eventuele knelpunten, aangebracht door de vertegenwoordigde belangenorganisaties in de Beheercommissie.

Daarnaast lopen een aantal werkgroepen in opdracht van deze stuurgroep LSO:

De werkzaamheden van de **werkgroep '(visievorming) gebouwen LSO'** werden uitvoerig besproken in het jaarverslag 2008 van de Beheercommissie. Het urgentieonderzoek uitgevoerd door het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) in 2009, wees uit dat de site 'Hof ter Walle', gelegen in het compensatiegebied Putten West, een hoge erfgoedwaarde heeft. Bij Ministerieel Besluit van 3 mei '10 werd Hof ter Walle vervolgens opgenomen in een ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten. Binnen de werkgroep 'gebouwen LSO' werden te nemen bewarende maatregelen besproken en werden overige lopende sloophervoorzieningen opgevolgd.

Op 5 januari '11 is een offertevraag uitgeschreven voor de studie van het rurale erfgoed in de polders van het Linkerscheldeoevergebied. De studie omvat naast een historisch onderzoek ook een beschrijvend archeologisch, landschappelijk en bouwkundig onderzoek. Ze moet een referentiekader vaststellen en voorstellen en aanbevelingen formuleren voor de omgang met het onroerende erfgoed bij de verdere ontwikkeling van de Waaslandhaven. Deze erfgoedstudie wordt gefinancierd door de Vlaamse overheid, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij Linkerscheldeoever.

De **werkgroep 'afsprakenmatrix natuur LSO'** werd heropgestart naar aanleiding van de beslissing van de Vlaamse Regering van 11 september '09, waarbij het 'Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief' uit de plan-MER gekozen werd als scenario voor de verdere ontwikkeling van de Antwerpse haven. Deze werkgroep is belast met de opmaak van een nieuwe afsprakenmatrix voor de realisatie en het beheer van de verschillende natuurkerngebieden voorzien in dit MMHA. De

voornaamste bedoeling is te komen tot een zo billijk en transparant mogelijke verdeling van taken, verantwoordelijkheden en financiële lasten (verwerving, inrichting, beheer, optimalisatiewerken, monitoring) die zo min mogelijk aanleiding geeft tot latere discussies en een vlotte realisatie en efficiënte werking van de Beheercommissie mogelijk maakt. Alle partijen stellen zich constructief op in deze gesprekken. Het eindresultaat zal een door alle betrokken partijen ondertekende overeenkomst of protocol met bijhorende matrix zijn, die de bestaande matrix Deurganckdok (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1 van 18 maart '02) definitief zal vervangen.

In juli '10 werd de werkgroep '**communicatie**' opgericht om de communicatie over het Strategisch Plan te stroomlijnen in de aanloop naar het ruimtelijke afbakeningsproces. Op korte termijn (gedurende het voortraject voor de voorlopige vaststelling van het GRUP) zal de communicatie in eigen beheer gevoerd worden, dit als aanloop naar de aanbesteding van een langlopende opdracht voor de begeleiding van het verdere communicatie- en participatietraject. Hierbij is het niet de bedoeling om in de plaats te treden van de door de verschillende partijen georganiseerde communicatie, maar om het grotere globale kader te vertellen. Concreet wordt een algemene, inleidende brochure en een website voorbereid.

3. Voortgang van de werkgroepen

Sinds de uitbreiding van de taakstelling en het werkveld van de Beheercommissie, is gebleken dat het niet haalbaar is alle relevante onderwerpen uitgebreid te bespreken in de vergaderingen. Daarom werden rond bepaalde thema's werkgroepen opgericht waarbinnen bepaalde discussies grondiger gevoerd kunnen worden. Het terugkoppelen van de voortgang van deze werkgroepen is een vast agendapunt geworden in de vergaderingen van de Beheercommissie, en wordt daarom ook opgenomen in dit jaarverslag.

3.1. Werkgroep Strand en Plas

3.1.1. Doelstelling

Opmaken en opvolgen van een jaarlijkse totaalbalans van de beschikbare strand- en plasvlakten met het oog op het behalen van enerzijds de compensatiedoelstellingen voor strand- en plasbroeders i.h.k.v. het natuurcompensatieplan Deurganckdok en anderzijds het opbouwen van de populatiegroottes in functie van het bereiken van de gunstige staat van instandhouding.

3.1.2. Vergaderdata

30/01/'06 – 14/12/'06 - 22/01/'08 - 3/12/'08 - (01/12/'09) - 26/1/'10 - 29/6/'10 - 29/9/'10

3.1.3. Voortgang

Het compensatieplan voor Deurganckdok voorziet een streefoppervlakte van 200 ha ‘strand- en plasvlakten’, te realiseren binnen de tijdelijke zoekzones Vlake van Zwijndrecht (52 ha), gedempt deel Doeldok (74 ha) en de opgespoten MIDA’s (77 ha: C45, C60 en reservespuitsvak C59). Aangezien binnen deze aangeduide gebieden de voorbije jaren nog niet voldaan kon worden aan de voorziene oppervlakte, heeft het garanderen van de rust in bepaalde opgespoten (en nog niet industrieel ontwikkelde) gebieden rond het Deurganckdok - er de voorbije jaren mee toe bijgedragen dat de compensatiedoelstellingen voor strand- en plasbroeders gehaald konden worden.

Om het overzicht te bewaren en tijdig te kunnen ingrijpen bij eventuele tekorten, wordt sinds 2008 jaarlijks werk gemaakt van een ‘**totaalbalans Strand en Plas**’. Aanvullend wordt sinds 2009 bekeken hoeveel van de voorziene oppervlakte strand- en plaszones ook kwalitatief geschikt is voor Kluut, aangezien deze soort zowel een grote oppervlakte vereist, als de meest kritische eisen stelt aan het habitat (voldoende ondiep water).

In de vergadering van 26 januari '10 besloot de werkgroep dat voor 2010 de oppervlaktedoelstelling voor ‘Strand en Plas’ met marge gehaald kon worden, maar dat het grootste deel daarvan eerder droog habitat betrof. Om de doelstellingen voor Kluut te kunnen behalen, bleek daarom de inrichting van een aanvullende zone binnen de huidige werfzone in Prosperpolder Noord en het optimaal beschermen van deze en andere potentiële kernpopulaties van Kluut noodzakelijk (Putten Plas, pompput, gedempt deel Doeldok). Bij een eerste evaluatie van voorlopige monitoringscijfers in juni bleek echter dat enkel Putten Plas effectief een broedkolonie van ca. 50 koppels Kluut herbergde. De pompput, Vlake van Zwijndrecht en de aangelegde zone in Prosperpolder losten deze verwachting niet in. In deze gebieden was te weinig water aanwezig. Ook de concessiereinen S11, S16 en AET fase IV zijn eerder droge pionierssituaties.

De werkgroep concludeerde dan ook dat binnen de totale oppervlakte 'Strand en Plas' die jaarlijks voorzien wordt, een groter deel effectief geschikt (vochtig) moet zijn of gemaakt moet worden voor Kluut. Volgende ingrepen werden vooropgesteld om voldoende kwalitatief broedbiotoop te kunnen garanderen:

- grondige herinrichting van de Vlakte van Zwijndrecht
- gedeeltelijke afgraving van de opgespoten MIDA's
- herinrichting en optimalisatie van de 20 ha tijdelijke opvang in Prosperpolder Noord

Foto 3: luchtfoto Deurganckdok en omliggende opgespoten terreinen (GHA, 2 april '09)

In de komende jaren zullen de resterende geschikte zones binnen de site Deurganckdok en andere pionierssituaties binnen de haven verder ingenomen worden en moeten alternatieven gezocht worden. Daarom werd in 2010 werk gemaakt van een oppervlaktebalans van 2010 t.e.m. 2016 en de bijhorende voorziene broedaantallen Kluut, als indicatie van de geschiktheid van de voorziene oppervlakte voor deze soort. Om de 200 ha compensatiedoelstelling voor strand- en plas te waarborgen tot 2016 werden volgende maatregelen vooropgesteld:

- verlengd behoud van Putten Plas t.e.m. broedseizoen 2013
- verlengd behoud van Vlakte van Zwijndrecht t.e.m. broedseizoen 2013
- maximale inschakeling van tijdelijke opvang binnen Prosperpolder Noord (gradueel op te trekken van 20 ha in 2011 naar 150 ha tegen broedseizoen 2014, indien nodig aan te vullen met andere reeds verworven natuur- of havenprojectgebieden). Bij het doorsteken van de Hedwigedijk zal de tijdelijke opvang van kust- en koloniebroeders in Prosperpolder Noord opnieuw vervallen.

De resterende tijdelijke strand- en plaszones binnen de haven kunnen ingenomen worden tegen het moment dat de realisatie van de natuurkernstructuur voorzien in het MMHA ver genoeg gevorderd is om deze soorten op duurzame wijze te kunnen opvangen, met name in het estuariene complex dat zal ontstaan in Doelpolder en Prosperpolder Noord (voorziene timing 2016).

3.2. Werkgroep optimalisatie beheer

3.2.1. Doelstelling

Voorstellen en uitwerken van ingrepen of maatregelen ter optimalisatie van het beheer of de inrichting van gerealiseerde gebieden.

3.2.2. Vergaderdata

12/01/'09 – 7/5/'09 - 26/1/'10 - 29/9/'10 - 10/1/'11

3.2.3. Voortgang

Een optimale uitgangssituatie en een optimaal beheer van de gerealiseerde gebieden zijn cruciaal in het bereiken van de gunstige staat van instandhouding binnen een zo kort mogelijke termijn en een zo klein mogelijke oppervlakte, een doelstelling waar alle betrokken partijen belang bij hebben. Voor een aantal noodzakelijke ingrepen of maatregelen ter **optimalisatie van het beheer of de inrichting** van gerealiseerde gebieden geeft de matrix, opgesteld i.h.k.v. het protocol ter uitvoering van het Nooddecreet, echter onvoldoende houvast om uit te maken wie de verantwoordelijke instantie is, zowel naar uitvoering als naar financiering toe.

Binnen de werkgroep ‘optimalisatie beheer’ werden in de voorbije jaren volgende voorstellen ter optimalisatie aangebracht en besproken:

- het vrijmaken en inrichten van de zones van afgebroken hoeves in de weidevogelgebieden, inclusief verwijderen van werfresten, erfbeplanting, herplaatsen van afsluiting, graafwerken, inzaaien, ...
- het plaatsen van 2 regelbare stuwen (tot 3 m TAW) in Doelpolder Noord om de zijarmen van de Brakke Kreek onafhankelijk van het kreekpeil te kunnen stuwen (zoals voorzien in origineel inrichtingsplan)
- het plaatsen van 1 regelbare stuw (tot 2,10 m TAW) in het noorden van Drijdijk om het peil in de winter hoger te kunnen stuwen
- het herprofilleren van de westelijke oever van de Zoetwaterkreek zodat uitbreiding van riet op de oever mogelijk wordt, gecombineerd met het aanleggen van broedeilanden in de kreek.

De in opmaak zijnde nieuwe ‘afsprakenmatrix natuur LSO’ (in opdracht van de ‘stuurgroep LSO’) zal hierin duidelijkheid brengen en nieuwe afspraken vastleggen. Zodra deze afsprakenmatrix afgerond is, zullen deze optimalisaties uitvoerig verder besproken en voorbereid worden binnen de werkgroep.

De naleving van de **gebruiksovereenkomsten voor het weidevogelbeheer** kwam in elke bijeenkomst van deze werkgroep aan bod en werd vooral in 2010 grondig besproken. Terugkerende aandachtspunten en meldingen betroffen de te lage veebezetting en laattijdig, niet of onvolledig maaien, met verruiging als gevolg. De door de werkgroep geformuleerde aanbevelingen om dit te remediëren, werden door de VLM voldoende opgevolgd. De VLM en het ANB legden gezamenlijke terreinbezoeken af en de landbouwers werden op verschillende tijdstippen schriftelijk en telefonisch gecontacteerd.

In het algemeen zag de situatie in 2009 er beter uit dan in 2008. Alle zones gingen kort de winter in. Bepaalde zones waar de grasmat nog dun is, werden begin 2010 herringzaaid. Toch moet uit de evaluatie van het beheer via gebruiksovereenkomsten sinds 2007 afgeleid worden dat de resultaten en inspanningen algemeen gesteld eerder verslechteren dan verbeteren: uit een evaluatieronde door

het INBO op 8 december '10 bleek dat op meerdere, zoniet de meeste weidevogelbeheerblokken de vegetatie niet kort genoeg de winter in is gegaan, en dat veel percelen verruigd zijn. Enkel Drijdijck, het zuidelijke blok van Putten West en de eilanden in de kreek blijken efficiënt beheerd te zijn in functie van weidevogels. Al deze blokken werden gemaaid door of in opdracht van het ANB.

Belangrijkste oorzaken van dit achterstallige beheer lijken de sterke verschillen in de uitgangssituatie van de percelen (ijlheid van grassen, oneffenheden, afbraakresten, vochtige of moeilijk bereikbare zones) en de beperkte opbrengst voor de landbouwer. De inrichting van bepaalde zones moet geoptimaliseerd worden en de gebieden hebben duidelijk nog enkele jaren nodig om tot volle ontwikkeling te komen. Voor een aantal landbouwers levert het beheer van de percelen eerder administratief dan in natura een bijdrage aan hun bedrijfsvoering. Een ideaal natuurbeheer is (op dit moment) volgens de landbouwers kosten-baten negatief. De landbouwsector verzocht het ANB daarom in opdracht van de Beheercommissie na te gaan in welke mate een vergoeding voorzien kan worden voor het voeren van een overgangsbeheer in de richting van een optimaal weidevogelgebied.

In de werkgroep werd een remediërend beheer op korte termijn, een omvormingsbeheer van enkele jaren voor problematische percelen en een ideaal eindbeheer uitgewerkt. Dit zal in 2011 verder vorm krijgen, waarbij het vereiste omvormingsbeheer per blok bepaald zal worden en een overeenkomst op maat voorgesteld zal worden in nauw overleg met de betrokken landbouwer. Bepaalde contracten zullen daarbij niet verlengd worden en het ANB zal het beheer ervan overnemen totdat beheer door een landbouwer opnieuw mogelijk is.

De overdracht van eigendom van de VLM naar de AMT werd op 18 augustus '10 ondertekend. De vervolgens noodzakelijke overdracht van beheer blijkt echter aan te slepen. In de mate van het mogelijke wordt dit opgevangen door een gezamenlijke opvolging van het beheer door de VLM en het ANB.

Een belangrijke aanbeveling van de werkgroep 'optimalisatie beheer' voor de toekomstige realisaties van weidevogelgebieden is dat meer aandacht besteed moet worden aan een zorgvuldige afwerking van het terrein. Ruimere depressies zijn interessant, maar de uitgangssituatie van het terrein na de inrichting moet voldoende vlak en effen zijn om een optimaal maaibeheer mogelijk te maken.

3.3. Werkgroep windturbineplan Waaslandhaven

3.3.1. Doelstelling

Fungeren als afroetsingskader en begeleiden van de opmaak van het 'afwegingskader voor windturbines vanuit faunistisch standpunt voor de haven van Antwerpen op de Linkerscheldeoever en directe omgeving'.

3.3.2. Vergaderdata

2/7/'09 – 13/7/'09 – 17/8/'09 – 28/9/'09

3.3.3. Voortgang

De werkzaamheden van deze werkgroep zijn afgerond in 2009. Het in deze werkgroep afgetoetste 'afwegingskader voor windturbines vanuit faunistisch standpunt voor de haven van Antwerpen op de Linkerscheldeoever en directe omgeving' bevat het eindbeeld wat betreft fauna-aspecten. Het GHA diende het afwegingskader in de vorm van een passende beoordeling in bij het ANB ter goedkeuring. Het ANB keurde de passende beoordeling goed op 20 januari '10, met de nuancing dat nog een

kleine grenscorrectie doorgevoerd diende te worden met betrekking tot de zuidelijke begrenzing van het havengebied. De visie is dat dit afwegingskader een voldoende basisonderbouwing biedt aan de adviserende instanties om in het kader van een passende beoordeling, inplantingsstudie of ontheffingsdossier te kunnen oordelen over de al dan niet significantie van een voorgestelde inplanting.

Naast dit avifaunistische afwegingskader hebben de Maatschappij LSO en het GHA een aantal vervolgstudies opgestart, die andere beperkende parameters onderzoeken voor de inplanting van windturbines op LSO. Vervolgens zijn beide partners gestart met een Europese aanbestedingsprocedure om een operationele partner aan te stellen die samen met hen een windturbinepark zal realiseren op LSO. In een eerste fase zal deze partner concrete locaties naar voor moeten schuiven, rekening houdend met de clusterkaarten en in overleg met de bedrijven op het terrein.

3.4. Werkgroep doorlichting monitoringsbehoefthen

3.4.1. Doelstelling

Bekijken hoe de monitoring in de toekomst geherstructureerd kan worden in functie van de uitbreiding van het aantal gebieden, prioritaire soorten, frequentie, specifieke onderzoeken.

3.4.2. Vergaderdata

25/3/'10

3.4.3. Voortgang

Aanleiding tot de opstart van deze werkgroep is het feit dat de inspanningen benodigd om de monitoring op dit niveau verder te zetten sterk zullen toenemen in de komende jaren, aangezien de gerealiseerde gebieden volop soorten beginnen aan te trekken en er nog aanzienlijke oppervlaktes nieuwe natuur ingericht zullen worden op LSO i.h.k.v. de realisatie van het Strategisch Plan. Het in opmaak zijnde actieplan waarin alle door de plan-MER voorgestelde milderende en natuurcompenserende maatregelen opgeliist worden, vraagt een gebiedsdekkende monitoring en vraagt een opvolging van natuurwaarden binnen de Ecologische Infrastructuur. Voor de Rechterscheldeoever wordt de opstart van een monitoringsprogramma gevraagd. Bovendien is maximale afstemming wenselijk met de lopende monitoringsprogramma's in het GOG KBR en de overige gebieden van het geactualiseerde Sigmoplan.

In de werkgroep bleek een duidelijke vraag van de belanghebbende en uitvoerende instanties i.h.k.v. de verdere uitbouw van de haven en de natuurkernstructuur naar een zeer korte wetenschappelijke begeleiding en opvolging van inrichting en beheer. Algemeen wordt een degelijke monitoring als zeer belangrijk beschouwd om de geleverde inspanningen te kunnen evalueren en nuttige lessen te kunnen trekken voor toekomstige projecten. Vanuit de natuurbeweging kwam bovendien de vraag naar een duurzame inschakeling en professionele omkadering van een vrijwilligersnetwerk in de monitoring.

De vragen en aanbevelingen van deze werkgroep werden vervolgens door het ANB voorgelegd aan het INBO ter advies. Het ' Advies betreffende de opmaak van een voorstel aangepaste monitoringsaanpak voor diverse Zeescheloprojecten' (INBO.A.2010.231) van oktober '10 beschrijft de monitoringsonderdelen en hun relatieve belang, methode en benodigde frequentie, en berekent de personeelslast voor vijf scenario's, met variërende frequenties per monitoringsonderdeel en variërende inzet van vrijwilligers in de territoriumkartering van broedvogels.

Na verder bilateraal overleg tussen het ANB en Natuurpunt, zal het voorstel tot actualisatie van het monitoringsprogramma opnieuw voorgelegd worden aan de gezamenlijke werkgroep van de Beheercommissies Natuur LSO en RSO.

3.5. Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur

3.5.1. Doelstelling

Fungeren als actorenoverleg en aftoetsingforum bij de opmaak van de doelstellingen voor de Ecologische Infrastructuur en de vertaling van het netwerk van Ecologische Infrastructuur naar een Soortenbeschermingsprogramma (SBP) voor de haven van Antwerpen.

3.5.2. Vergaderdata

nog op te starten

3.5.3. Voortgang

Zoals reeds besproken in hoofdstuk 1.1.3 ‘Vlaamse wetgeving’ en 1.2.6 ‘Antwerpse haven Natuurlijker’ gelden naast de IHD verbonden aan de Europese Speciale Beschermdeszones (gebiedsgericht beleid) ook bestaande verplichtingen t.a.v. bepaalde soorten, die ‘beschermd moeten worden waar ze voorkomen’, m.n. bijlage IV van de Habitatt Richtlijn en op Vlaams niveau beschermde soorten. Deze passieve, soortgerichte bescherming gaf tot nog toe vaak aanleiding tot juridische onzekerheid m.b.t. de consequenties van het individueel voorkomen van deze soorten binnen private of openbare terreinen.

In het kader van het nieuwe Soortenbeschermingsbesluit (15 mei '09) kan voor een ‘functionele ecologische eenheid’ een **Soortenbeschermingsprogramma** opgemaakt worden dat toelaat om het soortgerichte beleid – analoog met het gebiedsgerichte beleid op LSO zoals vooropgesteld in de Achtergrondnota Natuur - proactief aan te pakken, door het realiseren van de doelstellingen binnen de afgebakende permanente delen van de Ecologische Infrastructuur (EI). In feite wordt de soortgerichte bescherming daarbij ‘gebiedsgericht’ aangepakt op niveau van het gehele zeehavengebied in plaats van op de individuele voortplantings- of rustplaats van een soort. Dit laat toe meer flexibiliteit en rechtszekerheid te bieden aan de economische sector en tegelijk meer kansen te kunnen creëren voor tijdelijke natuur binnen private en openbare terreinen, zonder dat hieruit extra verplichtingen voortvloeien.

Door het conceptueel uitwerken van een **netwerk van Ecologische Infrastructuur** in het kader van het project ‘De Antwerpse haven Natuurlijker’ werden in de voorbije jaren reeds belangrijke stappen naar een duurzame en rechtszekere oplossing gezet. De principes en ruimtelijke afbakening van de EI werden opgenomen in de Achtergrondnota Natuur en de plan-MER en voldoen aan de 5% EI opgelegd in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Het in opmaak zijnde afbakeningsGRUP zal het netwerk van EI vertalen naar specifieke bestemmingen en/of voorschriften. Om dit instrument verder te kunnen vertalen naar concrete inrichtings- en beheermaatregelen en te kunnen monitoren en evalueren, was het nodig eerst **doelstellingen** te formuleren.

In opdracht van het GHA formuleerde de Universiteit Antwerpen deze doelstellingen in het **studierapport** ‘Opstellen van doelstellingen voor Ecologische Infrastructuur voor de haven van Antwerpen’²⁶. Op basis van een inventarisatie en synthese van alle aanwezige en havenspecifieke soorten (vogels, vlinders, amfibieën, vleermuizen en planten), de habitats waarin ze voorkomen binnen de haven, hun beschermingsstatus en ecologische vereisten, werden de doelstellingen

opgehangen aan een beperkt aantal havenspecifieke habitats, waarvoor het havengebied op Vlaams niveau een belangrijke bijdrage kan leveren tot de duurzame instandhouding ervan.

Deze studie zal dienen als gedetailleerd kader voor de vertaling van het netwerk Ecologische Infrastructuur naar een Soortenbeschermingsprogramma (SBP) voor de haven van Antwerpen en zal daarvoor gelegitimeerd moeten worden. Het besluit voorziet dat i.h.k.v. de opmaak van een SBP overleg moet plaatsvinden met alle *"actoren die te maken hebben met de soort of soorten in kwestie en die invloed kunnen hebben op de staat van instandhouding van de soort of soorten in kwestie"*. Het GHA en Natuurpunt vroegen aan de Beheercommissie Natuur LSO om als **actorenoverleg / aftoetsingsforum** voor deze studie te fungeren. De Beheercommissie stemde toe om deze taak op zich te nemen.

Sinds 2009 wordt een grondige analyse van het rapport opgemaakt door een externe consultant/expert, op vraag van de initiatiefnemers. In 2010 waren hiervan nog geen resultaten beschikbaar. Zodra de resultaten hiervan beschikbaar zijn, zullen deze in een eerste werkgroepvergadering voorgelegd worden. In een latere fase kunnen de resultaten van het werk in die werkgroep in het kader van een gezamenlijke vergadering van de Beheercommissies Natuur LSO + RSO worden voorgelegd en daar finaal worden geadviseerd.

De resultaten van de monitoring in 2010 van de betreffende soorten, met name Groenknolorchis, Rugstreeppad en Vleermuissoorten vindt u in hoofdstuk 5.6 'Bijlage IV-soorten van de Habitatrijlijn'.

3.6. Werkgroep landbouw

3.6.1. Doelstelling

Bespreken van aspecten met betrekking tot landbouw in combinatie met natuur.

3.6.2. Vergaderdata

21/10/'10

3.6.3. Voortgang

In deze werkgroep kwamen volgende onderwerpen aan bod:

Opvolging weidevogelbeheer

Dit aspect werd in 2010 besproken i.h.k.v. de 'Werkgroep optimalisatie beheer' (zie hfdst. 3.2).

Aanpak Jakobskruiskruid

Dit onderwerp werd uitvoerig besproken in het vorige jaarverslag. Zoals vorig jaar aangebracht, werden afspraken gemaakt met de landbouwsector om te bepalen wie zal instaan voor het maaien en afvoeren van deze ongewenste vegetatie. Het ANB duidde in 2010 een zone aan binnen de weidevogelgebieden waar de landbouwers maaisel met Jakobskruiskruid konden deponeren en het ANB zou afvoeren. Van deze mogelijkheid werd echter amper gebruik gemaakt door de contractanten.

Problematiek toeslagrechten

De discussie rond de compressie van toeslagrechten (MTR) in natuurgebieden die door landbouwers beheerd worden, is nog niet afgerond. De landbouwsector is vragende partij om in deze gebieden nog toeslagrechten te kunnen activeren, ook op percelen waarop compressie werd toegepast, en dit

omwillie van de ingrijpende gevolgen die de uitvoering van het SPHA meebrengt voor de landbouwsector. In de jaarverslagen van 2008 en 2009 werd dit thema uitgebreid toegelicht. De Beheercommissie kan hierin enkel een signaalfunctie vervullen.

Vergoeding landbouwschade

Het Vogelrichtlijngebied dat een groot deel van het Linkerscheldeoevergebied overlapt, stelt specifieke doelstellingen naar overwinterende vogels als ganzen. Bovendien werden binnen deze perimeter (niet bejaagbare) natuurcompensatiegebieden aangelegd, die als rust- en fourageergebied dienen voor vogelsoorten die landbouwschade kunnen veroorzaken. De landbouwsector vraagt daarom binnen de Beheercommissie een korte opvolging van de problemen die deze situatie met zich meebrengt. Het vinden van een aanvaardbare oplossing voor schade aan landbougewassen door niet bejaagbare vogelsoorten en de opvolging van de besluitvorming hieromtrent zijn dan ook reeds enkele jaren aandachtspunten in de Beheercommissie.

Met het nieuwe wildschadebesluit van 3 juli '09 werd de landbouwers een nieuw instrument geboden om vergoeding voor geleden schade te kunnen bekomen. In de aanloop naar de winter werd gevraagd om alvast een inschatting te maken van de ervaringen van het voorbije jaar. Artikel 16 van dit wildschadebesluit voorziet dat er jaarlijks een geïntegreerd verslag wordt opgemaakt door het ANB, het INBO en het ILVO. Daarnaast is er de vraag van de minister om één jaar na de inwerkingtreding van deze nieuwe regels de werking ervan te evalueren met het oog op eventuele nood aan verbetering op vlak van efficiëntie en effectiviteit.

Binnen deze werkgroep werden de specifieke ervaringen en voorstellen met betrekking tot dit onderwerp op LSO opgeliist. De conclusie van deze werkgroep was dat de huidige regeling als onlogisch en problematisch wordt ervaren qua toepassing en interpretatie op LSO, vooral wat betreft de bejaagbaarheid van Smient (schadegevallen door winterganzen werden door de landbouwsector als minder problematisch ervaren). Het werd bovendien duidelijk dat er veel meer schade zou zijn dan wat effectief gemeld wordt. Nochtans is er veel informatie en bijstand beschikbaar voor het invullen van de formulieren. De werkgroep gaat er van uit dat de aanvraagprocedure nog een wenningsperiode nodig heeft. De bezorgdheden en voorstellen van deze werkgroep werden overgemaakt aan het ANB ter overweging bij de verdere evaluatie en eventuele bijsturing.

3.7. Werkgroep jacht en bestrijding schadelijk wild

3.7.1. Doelstelling

Fungeren als actorenoverleg i.h.k.v. het "consensusvoorstel betreffende de jacht in vogelrijk gebied na 15 november" en bespreken van overige aspecten met betrekking tot jacht en bestrijding van schadelijk wild.

3.7.2. Vergaderdata

11/06/'10

3.7.3. Voortgang

Consensusvoorstel verlengde jacht

Op 4 november '08 werd een "consensusvoorstel betreffende de jacht in vogelrijk gebied na 15 november" ondertekend door de Wildbeheerseenheid Waasland en de lokale landbouw- en natuurverenigingen. Een uitgebreide toelichting hiervan werd opgenomen in het jaarverslag 2008. Hiermee werd een consensus gevonden om het algemene verbod op jacht na 15 november in vogelrijke gebieden te nuanceren door het gebied in te delen in zones waar al dan niet gejaagd kan

worden, met per zone bepaalde beperkingen in de tijd en in de toegelaten jachtwijzen. Daarnaast werd ook overeengekomen dat "*deze consensus jaarlijks geactualiseerd zou worden aan de ontwikkelingen en de noden van het Strategisch Plan*". Na vijf jaar moet automatisch een nieuw voorstel worden opgesteld. De Wildbeheerseenheid (WBE) Waasland en het ANB gingen in op het voorstel om dit wettelijk vereiste **jaarlijkse actorenoverleg** te organiseren binnen het bestaande forum van de Beheercommissie. In de eerste bijeenkomst van deze werkgroep gaf het INBO aan dat er naar verwachting weinig ganzen overwinteren in de polders. Overwinterende vogels maken nochtans essentieel deel uit van de doelstellingen van dit Vogelrichtlijngebied. Op basis van anekdotische gegevens, aanwijzingen en 'expert judgement' vermoedde het INBO dat jachtactiviteiten sterk verstorend werken op de overwinterende vogels in het gebied. Er zijn echter onvoldoende specifieke wetenschappelijke gegevens beschikbaar die toelaten om na te gaan wat hiervan het effect is op de populaties op LSO. Omwille van het voorzorgsbeginsel raadde het INBO wel aan om het blok '**ecologisch waardevolle polder**' van 22 hectare in de Nieuw-Arenbergpolder, naar analogie met de andere natuurcompensatiegebieden, te voorzien van een buffer van 100 meter jachtvrije zone rondom. Dit gebied werd immers in het Nooddecreet speciaal voorzien als "ondersteunend fourageergebied voor overwinterende ganzen" en kan deze rol momenteel onvoldoende invullen. Naast deze beperkte verfijning van de bij het consensusvoorstel horende kaart (doorgevoerd via een addendum) werden geen inhoudelijke aanpassingen gevraagd aan het huidige consensusvoorstel.

Bestrijding van schadelijk wild

Concreet gaat het over de bestrijding van Canadese gans, Nijlgans en Rosse Stekelstaart. Vooral de groeiende populatie Canadese gans vormt een probleem, enerzijds omdat deze soort de ontwikkeling van riet- en oevervegetatie, de beoogde bodemverschraling en de vestiging van doelsoorten in de natuurgebieden hypothetisch, anderzijds omdat vanuit de landbouwsector een toenemend aantal klachten binnenkomt over schade aan landbouwgewassen. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat een combinatie van bestrijdingstechnieken noodzakelijk is, bv. één op het niveau van de voortplanting (bv. verdelgen van nesten) en één op het niveau van de aanwezige populatie (bv. afvangen en doden van ruiende ganzen).

Verdelgen van nesten wordt reeds enkele jaren toegepast waar mogelijk. Het ANB (en INBO) voeren deze methode uit tijdens monitoringsrondes en terreinbezoeken. Daarbij werden in het voorjaar 2010 ca. 60 nesten op de Verrebroekse Plassen, ca. 10 nesten in Doelpolder Noord en andere natuurgebieden en ca. 5 nesten aan de Grote Geule vernietigd. Slechts een fractie van de bestaande nesten wordt echter gevonden, waardoor enkel deze maatregel onvoldoende is om invloed te krijgen op de populatiegrootte.

Afvangen en euthanaseren van ruiende dieren (in juni-juli) is een techniek die reeds meerdere malen en in verschillende gebieden zijn doeltreffendheid heeft bewezen. Het ANB organiseert sinds 2007 een afvangst-campagne tijdens de ruiperiode. Daarbij werden volgende aantallen ganzen geëuthanaseerd: 2007: 655, 2008: 265, 2009: 100. De dalende aantallen wijzen er enkel op dat de populatie zich begint te verspreiden tijdens de ruiperiode, i.p.v. massaal te ruien in de Verrebroekse Plassen. In 2010 werd deze afvangst georganiseerd door vzw RATO. Hun activiteiten i.h.k.v. bestrijding van Canadese gans worden Europees gesubsidieerd via een Vlaams-Nederlands Interregproject INVEXO. Er werden in 2010 446 Canadese ganzen afgevangen op Putten West, Drijdijck en de Verrebroekse plassen. Vzw RATO experimenteert nog met een aantal technieken voor het efficiënt afvangen van Magelaangans en Nijlgans. In het kader van dit INVEXO-programma kan ook actief gecommuniceerd worden naar alle terreingebruikers en -eigenaars in de regio over de noodzaak tot bestrijding van exoten.

De WBE Waasland bestrijdt Canadese gans i.h.k.v. de gewone jacht en de bijzondere bejaging omwille van natuurbehoud. Daarbij werden volgende aantallen Canadese ganzen afgeschoten: 2007-2008: 218, 2008-2009: 502, 2009-2010: 614, 2010-2011: 714. 95% van dit afschot gebeurt binnen het 'vogelrijk gebied', uitgezonderd in de natuurgebieden waar geen bejaging toegelaten is. Hoewel de

WBE aangeeft dat de interesse in Canadese gans als jachtwildsoort beperkt is, vormt dit afschot toch een nuttige aanvulling op de eerder besproken bestrijdingstechnieken.

De bestaande taakverdeling komt tegemoet aan de gevraagde combinatie van bestrijdingstechnieken voor Canadese gans. Alle actoren leveren hierin een essentiële bijdrage. Het zou echter zeer wenselijk zijn mocht de WBE ook kunnen bijdragen aan het verdelgen van nesten, zoals ook wettelijk voorzien. Alle aanwezigen waren het eens dat een jaarlijkse gedachtenwisseling rond het consensusvoorstel en jacht en bestrijding in het algemeen belangrijk en nuttig is om verder tot constructieve afspraken te komen in een positieve sfeer.

De vergoeding van landbouwschade door niet-bejaagbare vogelsoorten werd besproken i.h.k.v. de 'Werkgroep landbouw' (*zie hoofdstuk 3.6*).

4. Toezicht op het terrein

De natuurinspecteurs van het ANB bezorgen regelmatig resultaten of aandachtspunten van toezichtsrondes aan de Beheercommissie. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies, acties en resultaten opgenomen die in de vergaderingen aan bod kwamen rond recreatie en toegankelijkheid en verstoring en vandalisme. Voor de bespreking van jacht en bestrijding van schadelijk wild werd in 2010 een nieuwe werkgroep in het leven geroepen, zie hoofdstuk 3.7.

4.1. Toegankelijkheid en recreatief medegebruik

Aangezien toegankelijkheid en recreatief medegebruik sterk gekoppeld zijn aan toezicht, gaf het jaarverslag 2008 in dit hoofdstuk als aanzet een stand van zaken van de huidige toegankelijkheid van natuurgebieden op LSO. In ditzelfde jaarverslag werd ook het Toegankelijkheidsbesluit van 5 december '08, en de voorziene toegankelijkheid van de reeds opgestarte natuurprojecten Hedwige-Prosperpolder, Rietveld Kallo en Melkader/Lisdodde uitvoerig besproken. Daarbij werd gesteld dat "*de Beheercommissie aanstuurt op de opmaak van een globale visie rond toegankelijkheid van de natuurgebieden op LSO*". In het jaarverslag 2009 werd vervolgens aangegeven wat de randvoorwaarden zijn bij het opmaken van een globale visie op toegankelijkheid, en binnen welk kader een dergelijke overkoepelende visie tot stand kan komen. Vooruitlopend op die globale visie ging het jaarverslag 2009 alvast in op de opmaak van een visie rond schaatsen in de natuurgebieden, omwille van het actuele karakter ervan. Hierna wordt enkel de voortgang van deze onderwerpen besproken.

4.1.1. Globale visie rond toegankelijkheid

In het jaarverslag 2009 werd verwezen naar de studie 'ruimer inrichtingsplan HedwigeProsperpolder' en naar de mogelijkheden om binnen de uitvoering van het Sigmoplan of het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen een visie rond toegankelijkheid en recreatief medegebruik en een huisstijl voor recreatieve infrastructuur te ontwikkelen.

Vanaf augustus '10 werkten het ANB en WenZ aan de voorbereiding van hun kandidatuur voor deelname aan het Interreg subsidieproject '**FloodCom**'. Hierin kunnen Engelse, Franse, Vlaamse partners grensoverschrijdend en gesubsidieerd samenwerken rond waterbeheer, communicatie en participatie. De concrete acties die het ANB en WenZ beogen, zijn het optimaliseren van de waterhuishouding van het Groot Rietveld, het opmaken van een **onthaalplan voor LSO** en het realiseren van pilootprojecten rond onthaal in een aantal natuurnetgebieden, en dit in samenspraak met de lokale bevolking en instanties. In januari '11 werd het project finaal ingediend en tegen mei wordt een beslissing verwacht.

Indien het project wordt goedgekeurd, zal de opmaak van een grensoverschrijdend onthaalplan aanbesteed worden. Bedoeling is de recreatieve behoeften te inventariseren, een globale visie rond toegankelijkheid en een onthaalplan te maken, waarmee bezoekers aan de natuurgebieden in de regio optimaal onthaald en gestuurd kunnen worden zonder de natuurdoelstellingen te hypothekeren. Binnen dit onthaalplan kunnen mogelijks ook stijlelementen uitgewerkt worden voor recreatieve infrastructuur: bank, vogelkijkhut en -wand, uitkijktoren, fietsenstalling, schuilhut, informatiedrager, parking, picknickpunt,... Verder voorziet het ANB de concrete uitwerking van recreatieve infrastructuur in bestaande natuurgebieden als **pilootprojecten** (bv. recreatieve infrastructuur Lisdodde, vogelkijkhut Groot Rietveld, kijktoren Putten West, onthaalpunt Drijdijck).

In de vergadering van de Beheercommissie op 15 juni '10 kwamen ook de 'Ontwikkelingsstudie Linieland van Waas en Hulst' en het 'Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prospelpolder' opnieuw onder de aandacht.

De '**Ontwikkelingsstudie Linieland van Waas en Hulst**' is een invulling van project 26 van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium en kwam tot stand op initiatief van de Technische Scheldecommissie en in intense samenwerking met de gemeenten Hulst, Stekene, Sint-Gillis-Waas, Beveren en overige stakeholders. Na een inventarisatiefase werden de resultaten van drie workshops gebundeld tot een eindrapport. De visie focust op ontwikkelingsmogelijkheden die in grensoverschrijdende samenhang integraal kunnen worden opgepakt in de vorm van concrete projecten met betrekking tot de thema's 'Havenontwikkeling en Economie', 'Mobiliteit', 'Natuur, Recreatie & Cultuurhistorie' en 'Wonen & Leefbaarheid'. Op vlak van natuur, recreatie en cultuurhistorie doet de ontwikkelingsvisie volgende voorstellen:

- ontwikkelen van een grensoverschrijdend recreatief netwerk te land van verbonden fiets-, wandel- en ruiterpadenroutes,
- ontwikkelen van een grensoverschrijdend netwerk van toeristisch-educatieve informatiepunten,
- uitbouw van een "Grensnatuurpark Groot-Saeftinghe en Zeeuws-Wase bossen".

I.h.k.v. het '**Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prospelpolder**' dient de Beheercommissie als toetsingsforum wat betreft aspecten met mogelijke impact op het behalen van de natuurdoelstellingen. Op 15 juni '10 werden de vorderingen van het plan voor de derde keer voorgelegd aan de Beheercommissie. De visievorming die in 2009 in grote lijnen aan de Beheercommissie werd voorgesteld (layers, poorten, knopen, gradiënten) werd nu verder uitgewerkt tot concrete voorstellen:

- ontwikkelen en realiseren van een Grenspark Groot Saeftinghe
- ontwikkelen van een onthaalplan en huisstijl voor de natuurkernegebieden
- realiseren van fietsinrijpunten in Kieldrecht en Kallo en realiseren van een aantrekkelijke en fietsveilige verbinding tussen Fort St. Marie en Fort Liefkenshoek
- ontwikkelen van Prosperceld (en 'Prospersite') als poort tot het intergetijdengebied
- ontwikkelen van de Forten Lillo, Liefkenshoek en Sint-Marie tot onthaalpoorten vanuit de Scheldeoever
- realiseren van een educatief havencentrum Linkeroever
- uitwerken van een kader en draagvlak voor verbrede landbouwactiviteiten en plattelandsrecreatie
- ruimtelijk bewerkstelligen van de cultuurhistorische herinnering
- aansluiten van de nieuwe ringdijk op het bestaande recreatieve netwerk

De opmaak van het hierboven beschreven onthaalplan i.h.k.v. Floodcom sluit aan bij de wensen van de gemeente Beveren en kan gezien worden als een concretisering van bepaalde voorstellen uit de hierboven beschreven conceptuele studies. Dit onthaalplan kan tegelijk raakpunten aanreiken tussen het onthaal binnen de natuurgebieden en een ruimer verhaal van streekontwikkeling met ondermeer sensibilisering en draagvlakverbreding rond landbouw- en havenaspecten.

Op 16 augustus '10 bezocht de Beheercommissie enkele voorbeeldgebieden in Nederland i.h.k.v. de combinatie natuur, recreatie en toerisme: het Plan Tureluur (uitkijkpunt Prunjehil in Serooskerke) en het Eiland Tiengemeten. In beide projectgebieden bleken een succesvolle grondenruil, een onafhankelijke, overkoepelende procesbegeleiding en een doorgedreven participatie sleutelfactoren in de realisatie. Het uitbouwen van toeristische en recreatieve faciliteiten en diensten versterkte in beide gebieden het draagvlak bij de betrokken gemeenten en het ruimere publiek, en leverde voor bepaalde getroffen landbouwers een wezenlijke bijdrage aan een nieuwe, verbrede bedrijfsvoering.

Deze recreatieve faciliteiten werden goed doordacht ingepast om een minimale impact te veroorzaken op de natuurdoelstellingen. De effectieve impact van de stijgende bezoekersaanstallen wordt er geregeld geëvalueerd om bij te kunnen sturen indien nodig. Voor de realisatie van bezoekerscentra, uitkijkpunten e.d. werd waar mogelijk gebruik gemaakt van behouden erfgoedelementen (roerend, onroerend of landschappelijk).

De Beheercommissie staat ook op LSO achter een kwalitatieve uitbouw van de regio - bij voorkeur uit te voeren onder een gecoördineerde en overkoepelende structuur - en ziet hierin een belangrijke bijdrage aan het verbreden van het draagvlak voor de natuurontwikkelingen. Tegelijk benadrukt de Beheercommissie dat de natuurfunctie en het behalen van de ecologische doelstellingen ten allen tijde moeten primeren binnen de natuurgebieden.

Foto 4: excursie Tiengemeten, bezoekerscentrum (Katrien Weyn, 16 augustus '10)

Foto 5: excursie Plan Tureluur, uitkijkpunt Prunjehil, Serooskerke (Katrien Weyn, 16 augustus '10)

4.1.2. Visie rond schaatsen

De opmaak van een visie rond schaatsen in de natuurgebieden loopt vooruit op de opmaak van een algemene visie rond toegankelijkheid en recreatief medegebruik, omwille van het actuele karakter. Bij de lange vorstperiode begin januari '09 bleek immers dat veel schaatsers de natuur(compensatie)gebieden opzochten. De uitgebreide afwegingsnota 'schaatsen in natuurgebieden op LSO' zoals besproken in het jaarverslag 2009 bracht duidelijk in beeld dat :

- het beleidskader en de onzekerheid rond de aansprakelijkheid voldoende onderbouwing geven voor een algemeen verbod op schaatsen in de natuurgebieden op LSO,
- uitzonderlijk toelaten van kortstondige en beperkte recreatieve evenementen of activiteiten een afweging is tussen de risico's op verstoring en ongevallen enerzijds, en de kansen voor draagvlakverbreding anderzijds,
- indien overwogen wordt om de kansen voor draagvlakverbreding aan te grijpen door gericht gebieden open te stellen voor schaatsers, het gebied 'Drijdijck' vooropgesteld zou kunnen worden als meest geschikte gebied.

In navolging van deze afwegingsnota werd begin 2010 een draaiboek opgemaakt voor occasioneel schaatsen op Drijdijck. Uit de bespreking bleek echter dat de organisatie hiervan een zeer arbeids- en personeelsintensieve taak is (regelmatige controle van het ijs over grote oppervlakte + organiseren van permanent toezicht) en dat het ANB noch over het personeel, noch over de middelen beschikt om een dergelijke openstelling op een veilige en verantwoorde manier mogelijk te maken. De gemeente had in eerdere gesprekken aangegeven haar controlerende werking te beperken tot plassen in eigendom van de gemeente. De voorlopige conclusie was dat Drijdijck niet opengesteld zou worden maar dat wel gewerkt zou worden aan een degelijke preventieve communicatie over een algemeen verbod op schaatsen op LSO, met duidelijke verwijzing naar de door de gemeente aangewezen en gecontroleerde gebieden.

In oktober '10 gaf gemeente Beveren in de vergadering te kennen wel vragende partij te zijn om schaatsen op de Grote Geule toelaatbaar te maken, met medewerking van de gemeentelijke diensten. Op aangeven van de Beheercommissie overlegt de gemeente verder met de eigenaars (Natuurpunt en gemeente Sint-Gillis-Waas) en beheerders (Natuurpunt en Polder Land van Waas) van de Grote Geule. Daarbij wordt onderzocht of tegen de winter 2011-2012 praktische afspraken rond schaatsen gemaakt kunnen worden, die een win-winsituatie opleveren voor alle betrokken actoren.

4.2. Verstoring en vandalisme

Het Linkerscheldeoevergebied kent een lange geschiedenis van verstoring door harde (gemotoriseerde) recreatieve activiteiten. In de ogen van bepaalde recreanten 'leent' het gebied zich hiertoe: een open, vaak zandig gebied met hoofdzakelijk industriële activiteiten en beperkte sociale controle. Een regelmatige passage van motorcrossers en quads in of in de directe omgeving van de natuurgebieden legt een hypothek op de doelstellingen van die gebieden, maar berokkent ook schade aan de haven, de bewoners en recreanten. Gezien de hoge maatschappelijke kost die dit probleem met zich meebrengt, is een streng beleid nodig en gerechtvaardigd.

Na de zware veroordelingen van geverbaliseerde motorcrossers eind 2007, bleef het sinds 2008 relatief rustig in en rond de natuurcompensatiegebieden. Voornamelijk de pas opgespoten terreinen (in 2010 vooral het Gedempt deel Doeldok en Putten Plass) bleven echter ook in 2010 gemotoriseerde recreanten aantrekken. De vertegenwoordigde terreinbeherende instanties reageren wel kort op vragen vanuit de Beheercommissie om (tijdelijke) natuurgebieden beter af te sluiten.

Begin 2010 werden alle toegangen tot de natuurgebieden voorzien van informatieve bebording die de aandacht moet vestigen op het feit dat het een rust- en broedgebied voor vogels betreft en het gebied daarom niet betreden mag worden. Dit is nodig om correct en wettelijk te kunnen handhaven. Tegelijk met de afname van de verstoring door gemotoriseerde recreanten, lijkt ook het vandalisme aan de afsluitingen stilaan af te nemen, maar toch verdwijnt nog steeds meer dan de helft van de geplaatste informatieve bebording. Het ANB volgt dit op en vervangt de bebording waar nodig.

5. Monitoring

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

Artikel 2 - Monitoring

Het agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring.

De monitoring handelt over het werkveld van de beheercommissie zoals beschreven in artikel 3, §1.

Het doel van deze monitoring is ten behoeve van de Europese Commissie en het Vlaamse Parlement na te gaan dat de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatriktlijn op het Linkerscheldeoevergebied, een gunstige staat van instandhouding hebben.

De monitoring handelt tevens over de in het Linkerscheldeoevergebied voorkomende dier- en plantensoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatriktlijn zoals opgenomen in bijlage III van het Natuurdecreet.

Bovendien dient op basis van deze monitoring door het agentschap voor Natuur en Bos geëvalueerd te worden of de in de bijlagen van het ‘protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde’ dd. 1 juli 2002 vermelde natuurcompensatiemaatregelen het gewenste positieve effect hebben.

Op basis van de monitoring worden door de Beheercommissie suggesties naar bijsturing gedaan, indien zou blijken dat maatregelen op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben en/of de gunstige staat van instandhouding niet bereikt wordt.

Een monitoringsrapport zal jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart brengen van de aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur.

Dit monitoringsrapport wordt jaarlijks medegedeeld aan de beheercommissie en wordt als bijlage gevoegd aan het jaarrapport van de beheercommissie.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) voert deze permanente taak uit.

Het jaarrapport van de monitoring in 2010 ‘Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari ‘02: resultaten van het achtste jaar’, opgemaakt door het INBO, hoort als **losse bijlage 9.7** bij dit jaarverslag van de Beheercommissie. Het monitoringsrapport bevat uitgebreidere besprekingen, cijfermateriaal en grafieken. In het voorliggende jaarverslag worden hieruit enkel de belangrijkste resultaten en conclusies overgenomen.

5.1. Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn

Er kwamen 11 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Vogelrichtlijngebied, waarvan 10 in de compensatiegebieden. De aantallen per soort zijn samengevat in onderstaande tabel (voor Blauwborst betreft dit geen gebiedsdekkende telling).

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Roerdomp	1	2	1	2	2	3	2	0
Woudaapje	0	0	0	0	0	3*	2	2
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21	11-12	15	13	11
Slechtvalk	2	1	1	2	2	2	2	2
Porseleinhouen	2	0	4	0	0	1	0	0
Kluut	70-100	163	190	148	132	237	158	145
Steltkluut	2	0	1	0	0	5	0	0
Strandplevier	1	3	18	15	10	7	4	4
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7	103	1103	315	614
Visdief	104	67	200	287	248	220	180	300
Dwergstern	0	0	0	0	0	1	0	0
IJsvogel	2-3	2	3	2	3	7	1	1
Blauwborst	> 188	> 180	> 150	>171	> 170	>167	>237	225-250

Tabel 1: aantal territoria van bijlage I soorten van de Vogelrichtlijn sinds 2003

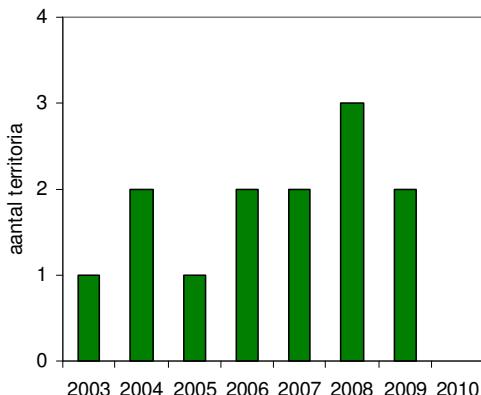
Hieronder volgt een bespreking per soort. In de bijhorende kaartjes geven de kleuren het volgende weer: **Groen**: de soort broedde er in meer dan de helft van de jaren of reeds in drie opeenvolgende jaren.

Geel: de soort broedde er in minder dan de helft van de jaren.

Rood: De soort haalde in de twee laatste jaren gemiddeld minder dan de helft van de broedparen dan gemiddeld de jaren ervoor of er waren 3 jaren op rij geen broedgevallen meer.

5.1.1. Roerdomp

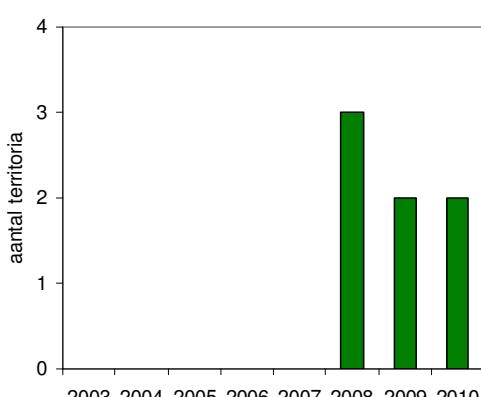
Deze soort broedde in 2002 voor het eerst in het gebied (Groot Rietveld). In 2010 werd geen territorium meer opgetekend. Buiten de inventarisatierondes werd enkele keren de karakteristieke roep gehoord, doch nooit zo intensief als de voorgaande jaren. Roerdompen zijn vorstgevoelige vogels die tijdens strenge weersomstandigheden een verhoogde mortaliteit kennen. In het noorden van hun areaal, waartoe Vlaanderen net behoort, kan zich zo na een strenge winter een populatiecrash voordoen (Cramp & Simmons, 1985). De voorgaande winter kan dus mogelijk ook zijn tol hebben geëist in de Waaslandhaven. De soort steeg in Vlaanderen van 7 broedkoppels in 2003 tot 19 à 23 koppels in 2009 (Anselin, 2010).

Figuur 3: aantalverloop en verspreiding van Roerdomp

5.1.2. Woudaapje

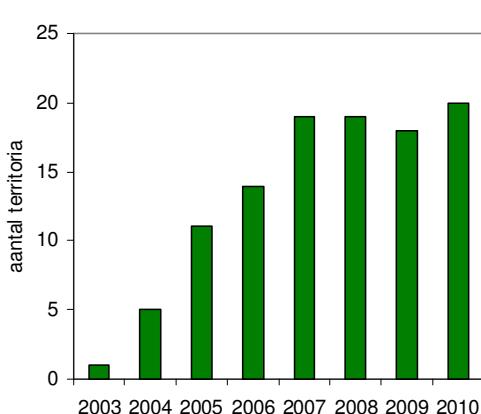
Op het Groot Rietveld doken weer twee territoriale mannetjes op die ook gepaard waren. Daarnaast was er ook sprake van een derde, immatuur mannetje. De informatie over de Woudaapjes werd volledig verzameld buiten de inventarisatierondes van de territoriumkartering. Door zijn zeldzaamheid en zijn beperkte (zang)activiteit is dat voor deze soort gerechtvaardigd. Bij beide paren werden voedselvluchten gezien en ook uitgevlogen jongen. Woudaapjes werden in 2009 op 33 à 40 broedparen geschat (Anselin 2010).

Figuur 4: aantalverloop en verspreiding van Woudaapje

5.1.3. Lepelaar

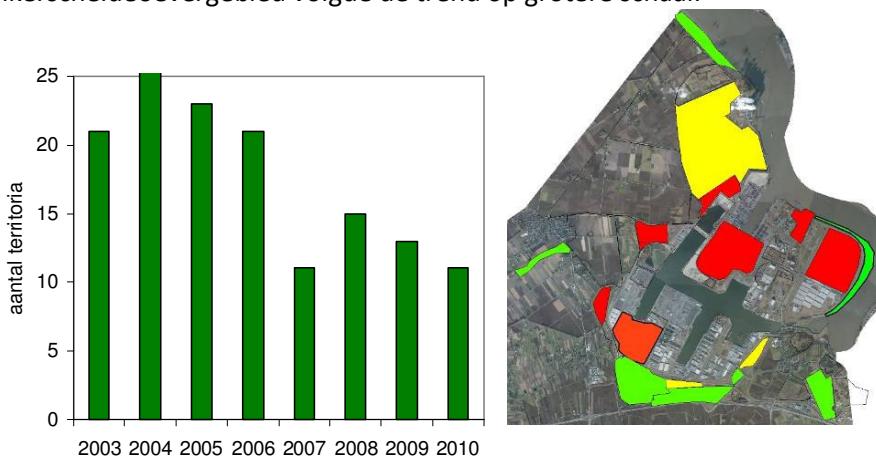
Dit jaar waren er in april al 20 nesten van de Lepelaar in de kolonie. Er werden 19 nesten geteld op de oudste broedplaats en één in de knotwilgen, tussen de Aalscholvers.

Figuur 5: aantalverloop en verspreiding van Lepelaar

5.1.4. Bruine Kiekendief

Na de terugval van de populatie sinds het begin van de monitoring op LSO lijkt de populatie zich nu te handhaven net boven de 10 broedparen. Voor een roofvogelsoort als Bruine Kiekendief is het areaal aan geschikt foerageergebied van belang. De achteruitgang van Bruine Kiekendief in het Linkerscheldeoevergebied volgde de trend op grotere schaal.

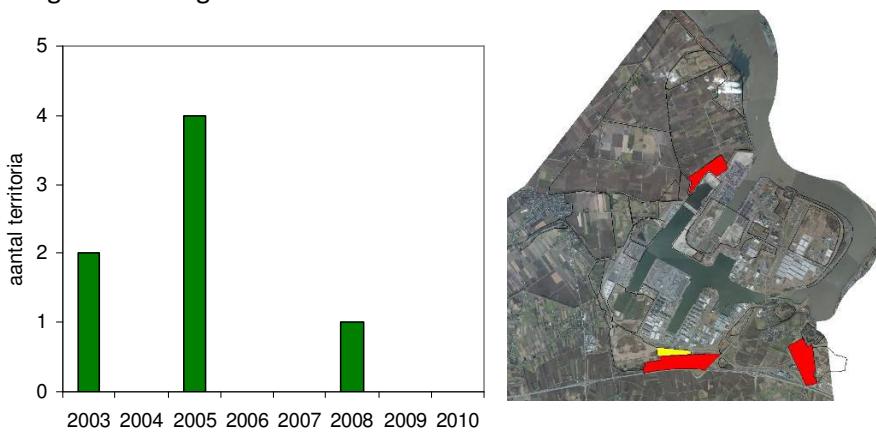
Figuur 6: aantalverloop en verspreiding van Bruine Kiekendief

5.1.5. Slechtvalk

De aantallen van deze soort schommelen tussen één en twee broedparen. Slechtvalk broedt in de nestkasten aan de koeltorens van de kerncentrale te Doel en de elektriciteitscentrale te Kallo. In 2010 was er ook een broedgeval in een ongebruikte kraan op de concessies van PSA, langs het Deurganckdok. Slechtvallen worden tijdens het broedseizoen geregeld jagend waargenomen in de compensatiegebieden.

5.1.6. Porseleinhouen

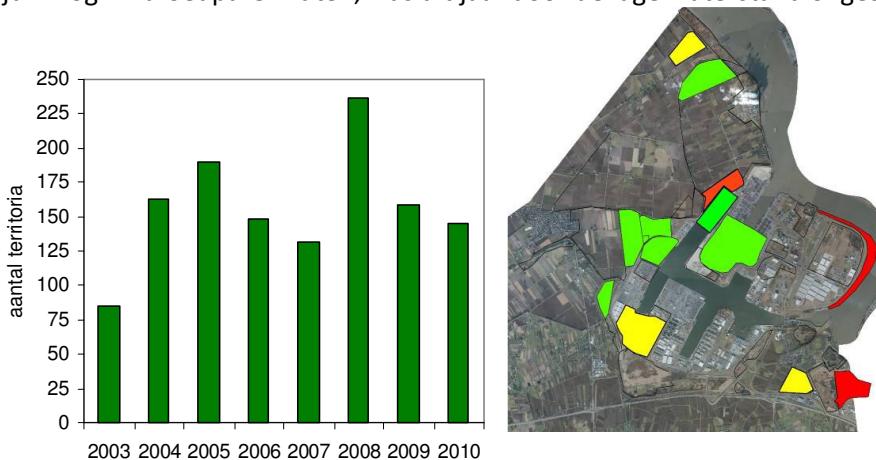
De broedaantallen verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. Dat is ook het geval in het Vogelrichtlijngebied. Jaarlijks is er wel geschikt broedhabitat voor deze soort aanwezig in het Vogelrichtlijngebied. Porseleinhouen heeft nood aan ondiep water met vegetatie, zoals in de randzones van Rietlanden en Zeggenvegetaties. Het water is liefst niet dieper dan 15cm. In 2010 werd er buiten de inventarisatierondes in mei een langdurig overdag zingend exemplaar genoteerd in de zone Groenknolorchis waar in 2008 een territorium werd vastgesteld. Er kwamen echter geen vervolgwaarnemingen.

Figuur 7: aantalverloop en verspreiding van Porseleinhouen

5.1.7. Kluut

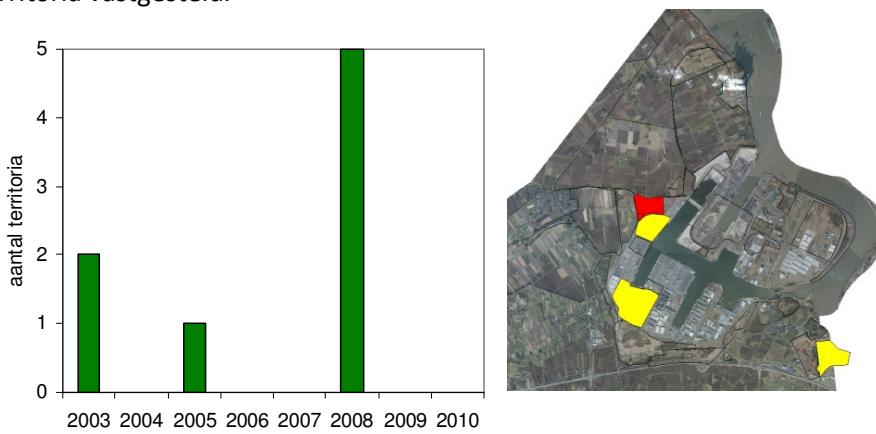
We stelden dit jaar 145 territoria van Kluut vast. In de periode april-mei waren er 78 territoria in de weidevogelgebieden (Rietveld Kallo meegerekend) en 67 op de opgespoten terreinen. Dit laatste gegeven is hoog in vergelijking met de voorgaande jaren. Met 55 nesten/territoria kwam dit voor het grootste deel door een simultane vestiging op Putten Plas. In de periode mei-juli waren er 51 territoria in de weidevogelgebieden en 71 op de opgespoten terreinen (waarvan 44 op Doeldok). In tegenstelling tot voorgaande jaren waren er dit jaar na half juni geen nesten meer van Kluut. Op Putten Plas, Rietveld Kallo en het Doeldok liepen toen al telkens een twintigtal grote jongen rond waardoor bijkomende koppels het broeden mogelijk werd ontmoedigd. De Pompput, waar vorig jaar in juni nog 77 broedparen zaten, was dit jaar door de lage waterstand ongeschikt voor deze soort.

Figuur 8: aantalverloop en verspreiding van Kluut

5.1.8. Steltkluut

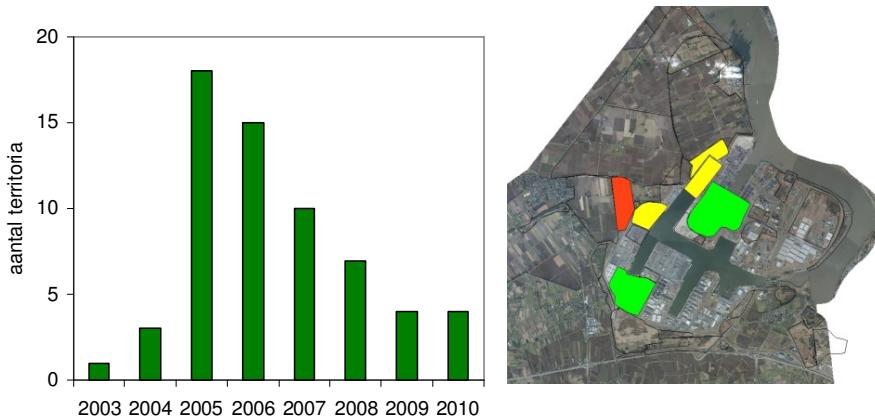
De Steltkluut is geen jaarlijkse broedvogel in het Vogelrichtlijngebied. Er werden in 2010 geen territoria vastgesteld.

Figuur 9: aantalverloop en verspreiding van Steltkluut

5.1.9. Strandplevier

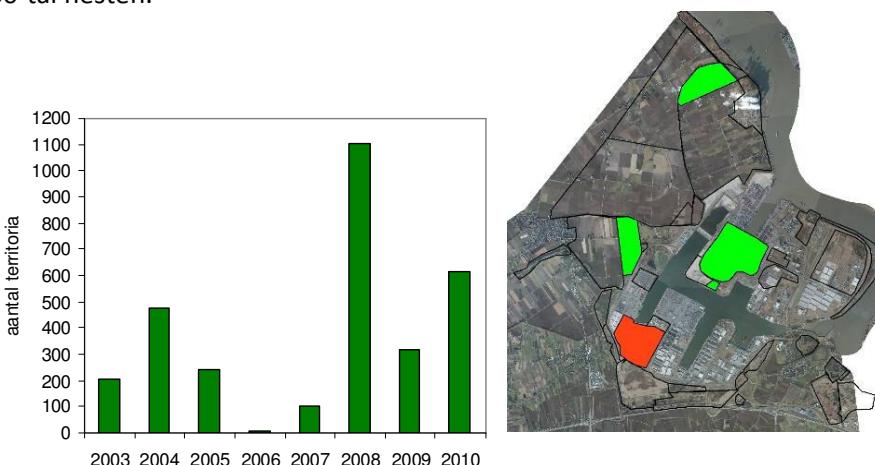
De strandplevier is in Vlaanderen een heel zeldzame broedvogel. Men kan maar van twee populaties spreken: het Linkerscheldeoevergebied en de Voorhaven van Zeebrugge. De aantallen zijn laag, er kan niet van een stabiele populatie gesproken worden. Strand- en plashabitat in de haven is belangrijk voor het behoud van deze soort. Ondanks een netto toename van oppervlakte aan potentieel leefgebied was er geen stijging van het aantal territoria. Naast de 4 koppels van LSO waren er in 2010 nog 9 koppels op het sternenschiereiland te Zeebrugge (gegevens INBO).

Figuur 10: aantalverloop en verspreiding van Strandplevier

5.1.10. Zwartkopmeeuw

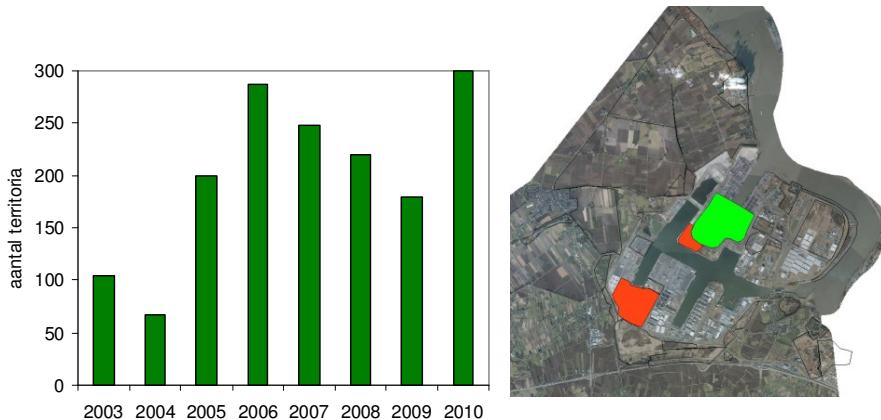
De Zwartkopmeeuw heeft zowel op LSO als op RSO vestigingsmogelijkheden, wat de jaarlijkse fluctuaties binnen één deelgebied als LSO uiteraard nog verhoogt. In 2010 was er een grote kolonie met 457 nesten op het eiland van Doelpolder Noord. Daarnaast waren er ook nog eens 123 nesten langs het Deurganckdok op de concessies van PSA. Kleinere vestigingen waren er op de Pompput (25 nesten) en op het zuidelijke eiland te Putten West (9 nesten). Er was één vestiging op RSO met een 200-tal nesten.

Figuur 11: aantalverloop en verspreiding van Zwartkopmeeuw

5.1.11. Visdief

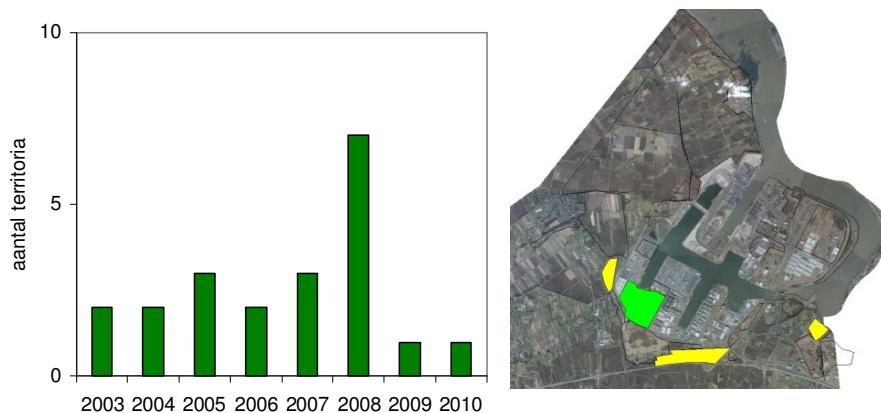
De enige kolonie (opgesplitst in twee deelkolonies) vestigde zich weer op de vlaktes naast het Deurganckdok. Deze soort broedt van nature in grote aantallen geconcentreerd op allerlei soorten eilanden. Door op deze manier de factor predatie door zoogdieren en verstoring van mensen uit te schakelen, kunnen broedsuccessen gehaald worden die nodig zijn om de populatie te onderhouden. Op de vlaktes van het Deurganckdok zijn grondpredatoren duidelijk aanwezig en treedt ook geregeld menselijke verstoring op. Binnen het monitoringsprogramma is geen tijd voorzien om het broedsucces van de Visdieveien te onderzoeken. Op basis van regelmatige bezoeken aan de kolonie en aan de hand van geringde juvenielen kan deze wel als te laag ingeschatt worden (< 0,5 juvenielen per koppel) om de populatie in stand te houden. Volgens recent onderzoek is 0,75 juvenielen per paar de drempelwaarde voor een stabiele populatie (Stienen *et al.*, 2008).

Figuur 12: aantalterritoria en verspreiding van Visdief

5.1.12. IJsvogel

Deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen in Vlaanderen, vooral onder invloed van strenge winters. In 2008 werden nog 7 territoria opgetekend in het gebied, het grootste aantal sinds het begin van de monitoring. In 2009, na twee lange vorstperiodes in januari en februari, schoot er nog één paar over (Verrebroekse Plassen). Na weer een winter met verschillende vorstperiodes kon het koppel op de Verrebroekse Plassen wel stand houden maar waren er nog geen andere IJsvogels aanwezig in het gebied.

Figuur 13: aantalterritoria en verspreiding van IJsvogel

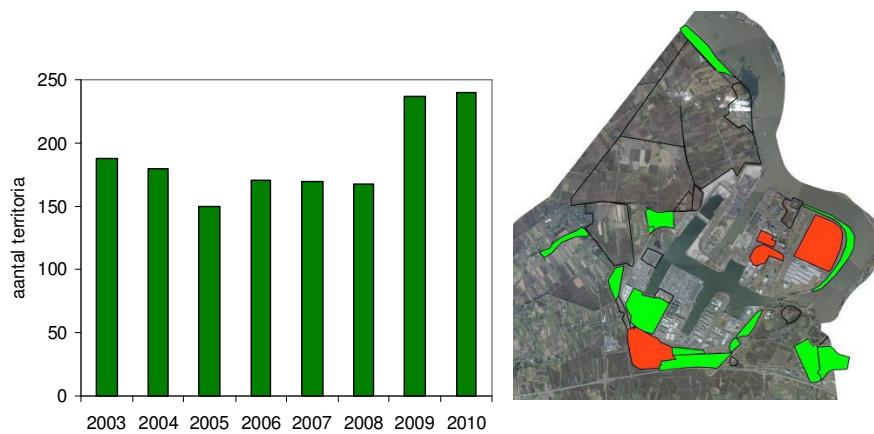
5.1.13. Blauwborst

Blauwborst nam over de jaren toe in de Steenlandpolder, de Verrebroekse Plassen, Ketenisseschor en de zone van het Logistiek Park door uitbreiding van riet. Het grootste deel van het Logistiek Park werd in de winter 2009-2010 aangesneden voor economische activiteiten. We kunnen voorzichtig stellen dat om en bij de 20 Blauwborsten die daar hun territorium hadden, dit verlegden naar de omliggende gebieden. Dit zou de stijgingen in zowel Haasop, Groenknolorchis en de Verrebroekse Plassen kunnen verklaren.

Bij deze soort moet opgemerkt worden dat op de aantallen bekomen volgens de gehanteerde standaardmethode met 7 bezoeken per broedseizoen een aanzienlijke variatie kan zitten, omdat het begin van de broedperiode nog sterk overlapt met de periode van doortrek. Dit kan de variatie op de bekomen aantallen vergroten. Dit zou kunnen verholpen worden met gerichter onderzoek tijdens deze periode, maar dat is niet mogelijk binnen het huidige tijdskader. Of de hogere aantallen die de twee laatste jaren werden waargenomen ook effectief een populatiestijging betreffen, kan daarom nog niet met zekerheid worden gesteld.

Volgens de criteria die gebruikt worden om een territorium vast te stellen, geldt een eenmalige waarneming van een mannetje in de periode 1 april - 15 mei als een territorium voor gebieden die minder dan 7 keer belopen worden in een broedseizoen. Hierdoor worden dus een onbekend aandeel doortrekkers als territorium meegeteld. Ieder jaar lijkt er in de eerste decade van april een zogenaamde 'fall' op te treden. Dit is een hoog aantal eenmalige zangposten na een goede treknacht. Deze 'eendagsvliegen' worden er met deze methode niet of nauwelijks uitgefilterd. Bovendien kan de trefkans van één ronde de aantallen flink bepalen. De jaarlijkse fluctuaties moeten dus voorzichtig geïnterpreteerd worden. Om tot beter interpreteerbare gegevens te komen voor Blauwborst en andere zangvogels, zou gestreefd moeten worden naar 7 of meer rondes per gebied. Dit wil dan onherroepelijk zeggen dat slechts een selectie van de gebieden binnen het Vogelrichtlijngebied jaarlijks kan gekarteerd worden.

Globaal genomen zijn voor deze soort ook de rietgebieden buiten de compensatiegebieden belangrijk. Met het verdwijnen van de zone Logistiek Park verdween wel het laatste bolwerk van deze soort dat niet de status natuurgebied of compensatiegebied had. Buitendijks komt de soort in redelijke aantallen tot broeden (20 en 43 territoria in respectievelijk Ketenisse en Schor Ouden Doel).

Figuur 14: aantalverloop en verspreiding van Blauwborst

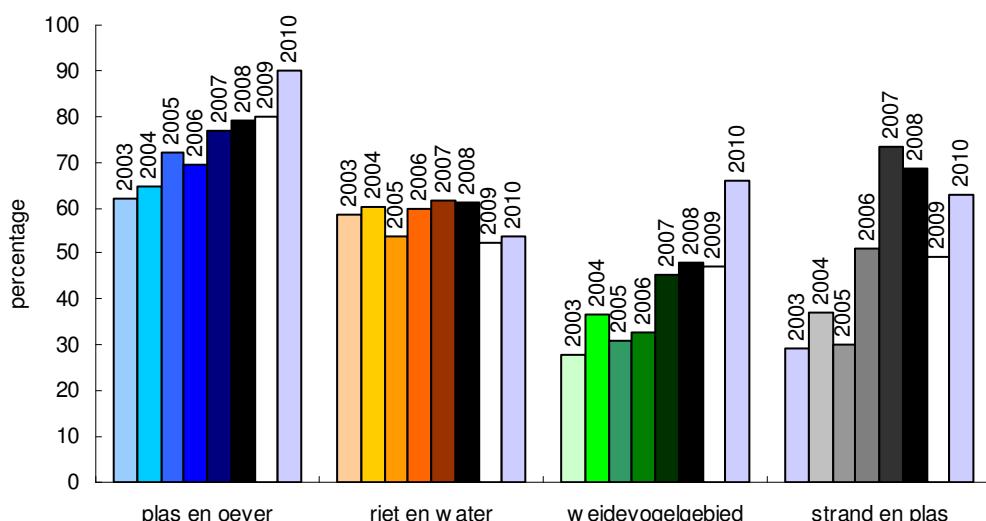
Aantallen minder dan vijf in een gebied zijn niet weergegeven. Logistiek park werd nu reeds rood aangegeven, omdat het habitat in dit gebied door inname voor economische activiteiten verdwenen is.

5.2. Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap

5.2.1. Belang van compensatiennetwerk t.o.v. Vogelrichtlijngebied

Vooraleer verder in dit hoofdstuk de doelhabitats van het compensatiennetwerk afzonderlijk te bespreken, en in hoofdstuk 6 de monitoringsresultaten per gebied afzonderlijk te bespreken, wordt hier het relatieve belang van het totale compensatiennetwerk voor de verschillende broedvogelgemeenschappen t.o.v. de aantallen behaald in het ganse Vogelrichtlijngebied samenvattend weergegeven.

Het hier gegeven overzicht betreft enkel de gebieden die specifiek werden ingericht of aangeduid voor het vervullen van de compensaties voor het Deurganckdok en het historisch passief. In tegenstelling tot de evaluatie van het compensatiennetwerk (hfdst. 5.4) werden de werfsites Deurganckdok en Putten Plas niet meegerekend. Sinds 2010 behoort nu ook Rietveld Kallo tot de compensatiegebieden.

Figuur 15: gemiddeld percentage van broedgevallen van de soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in alle compensatiegebieden

Het belang van de compensatiegebieden nam toe voor alle broedvogelgemeenschappen, behalve voor 'Riet en Water'. De stijgingen kunnen vooral worden toegeschreven aan de ontwikkeling van de gebieden Drijdijck, Zoetwaterkreek, Putten West, Brakke kreek en Doelpolder Noord. Het jaarrapport 2010 van de monitoring op LSO (losse bijlage 9.7) bevat grafieken waarin het relatieve belang van de verschillende compensatiegebieden onderling vergeleken wordt.

5.2.2. Plas en Oever

Het habitattype 'Plas en Oever' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 plas en 1/4 oever. Deze aandelen zijn richtwaarden. Er is niet vastgelegd welk type van vegetatie op de oevers moet voorkomen. Er wordt van uitgegaan dat dit deels rietoevers en deels grazige oevers zijn. De aantallen van de typische broedvogelsoorten van 'Plas en Oever' zijn weergegeven in de onderstaande tabel.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20
Ijsvogel	2-3	2	3	2	3	7	1	1
Dodaars	18 à 19	44	40	33	32	63	54	43
Geoerde Fuit	18	74	102	84	76	56	62	35

Bergeend	> 148	>150	> 140	183	>150	>172	>162	> 180
Zomertaling	2	1	1	0	3	8	7	6
Krakeend	> 80	> 90	> 85	107	>110	>140	>80	>102
Slobeend	> 31	> 30	>40	39	>38	49	18	46
Kuifeend	> 61	> 60	> 70	75	>71	112	85	146
Tafeleend	> 18	> 30	> 40	48	45	57	22	30
Oeverzwaluw	285	950	>750	1185	750	1053	1086	801

Tabel 2: aantal territoria van soorten van 'Plas en Oever'

De eendensoorten Krakeend, Slobeend, Kuifeend, en Tafeleend vertoonden een licht herstel van de aantallen. Voor de meeste soorten was een duidelijke stijging in Doelpolder Noord, Putten West en Drijdijk hiervoor verantwoordelijk. De aantallen op de Verrebroekse Plassen bleven echter laag in vergelijking met vroeger. Voor Krakeend en Slobeend verwachten we wel dat het aantal in Doelpolder Noord een overschatting is, doordat mobiele mannetjes er de juiste inschatting van het aantal territoria bemoeilijkten. Zomertaling blijft duidelijk in het gebied aanwezig. Broedgevallen van deze soort deden zich vooral voor in de nieuwe gebieden Putten West en Doelpolder Noord. Geoorde Fuut haalde piekaantallen in 2005, die daarna stelselmatig terug verminderden. Deze trend wordt tot in 2010 doorgedragen, hoewel de aantallen in 2009 vergelijkbaar waren met 2008. De aantallen Bergeend schommelen over de jaren ruwweg tussen 150 en 180 broedparen. De soort lijkt het de laatste jaren goed te doen, maar of er echt sprake is van een populatietename kan door de grote variatie op de aantallen nog niet besloten worden. De aantallen Oeverzwaluw fluctueren in het gebied, met gemiddeld iets meer dan 800 broedparen per jaar.

5.2.3. Riet en water

Het habitattype 'Riet en Water' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 riet en 1/4 plas. Deze verhouding geldt als richtwaarde. De aantallen van de typische broedvogelsoorten van 'Riet en Water' zijn weergegeven in onderstaande tabel.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Roerdomp	1	2	1	2	2	3	2	0
Woudaapje	0	0	0	0	0	0	2	2
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21	11-12	15	11	11
Porseleinhoen	2	0	4	0	0	1	0	0
Waterral	> 24	> 13	>15	20	19	23	19	32
Blauwborst	> 188	> 180	> 150	171	> 170	>167	>237	>225
Snor	1	4	4	4	0	1	2	5
Sprinkhaanzanger	9 à 10	11	> 5	18	16-17	20	21	21
Rietzanger	(24)	> 60	> 40	69	> 30	>40	71	78
Kleine Karekiet	(220)	> 200	> 200	403	> 370	> 450	>483	>587
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	1	1	0
Bosrietzanger	> 30	> 40	> 35	73	> 80	> 70	>63	> 58
Baardmannetje	(15)	11	17	21	26	>16	29	43
Buidelmees	1	0	2	0	0	1	0	1
Rietgors	(100)	< 100	> 70	115	>100	> 100	>140	>154

Tabel 3: aantal territoria van soorten van 'Riet en Water'

Samenvattend kan worden gesteld dat Bruine Kiekendief zich nog niet herstelt in het gebied. Soorten van droog riet en rietrugte, Blauwborst, Rietzanger en Rietgors, kenden in 2009 en 2010 stijgende aantallen, zowel binnen als buiten het compensatiennetwerk. Deze stijging kwam over de hele lijn en in vrijwel alle gebieden voor ondanks het verlies van een aanzienlijke oppervlakte habitat in de winter 2009-2010.

5.2.4. Weidevogelgebied

Het habitattype ‘weidevogelgebied’ omvat natte graslanden, waar optimaal de watertafel in het broedseizoen slechts 25 cm beneden het maaiveld staat. De aantalen van de typische broedvogelsoorten van weidevogelgebied zijn weergegeven in onderstaande tabel.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kievit	323-334	> 260	> 200	283	> 210	173	254	341
Scholekster	55-61	> 50	> 55	74	> 72	71	85	91
Grutto	32-39	> 55	38	52	> 47	51	63	101
Wulp	1	1	5	5	3	1	3	5
Tureluur	58-59	> 60	> 70	84	71	70	104	126
Veldleeuwerik	87	> 60	> 55	>74	>48	>67	86	> 76
Graspieper	> 23	> 20	> 20	23	18	44	29	> 29
Gele Kwikstaart	> 13	14	11	23	18	21	13	> 38

Tabel 4: aantal territoria van soorten van weidevogelgebied

Samenvattend kan gesteld worden dat, na de inrichting van Doelpolder Noord en Putten West, de populatie Grutto en Tureluur in deze gebieden lijken te beginnen groeien, nadat deze gebieden vooral dieren uit andere deelgebieden van LSO hadden aangetrokken. Ook andere weidevogelsoorten nemen in deze gebieden toe.

5.2.5. Strand en Plas

Het habitattype ‘Strand en Plas’ wordt omschreven als bestaande uit zandvlakte, eventueel met pionierbegroeiing, gecombineerd met plassen. Het omvat met andere woorden de allereerste ontwikkelingsstadia op zandige grond. Onder pioniergevegatatie verstaan we de eerste kolonisatiestadia van planten, waarbij open grond tussen de begroeiing duidelijk aanwezig blijft. Plassen in dit habitattype bestaan minstens voor een deel uit ondiep water. Er is geen verhouding tussen de verschillende delen vastgelegd, maar ze moeten allen wel aanwezig zijn. De optimale verhouding verschilt sterk van doelsoort tot doelsoort, en kan dus best ook variëren. Zo heeft Kluut duidelijk meer behoeft aan de onmiddellijke nabijheid van ondiep water dan bijvoorbeeld Visdief, en verkiest Zwartkopmeeuw een vegetatie die al iets verder ontwikkeld is dan Kokmeeuw.

De aantalen van de typische broedvogelsoorten van ‘Strand en Plas’ zijn weergegeven in onderstaande tabel.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Steltkluut	2	0	1	0	0	5	0	0
Kluut	70-100	163	190	148	132	237	158	145
Kleine Plevier	13	18	21	36	28	47	31	33
Bontbekplevier	1	1	1	1	0	0	0	0
Strandplevier	1	3	18	15	10	7	4	4
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7	103	1103	315	614
Kokmeeuw	>2130	>2200	3243	1974	1795	4252	3604	3602
Visdief	104	67	200	287	248	220	180	300
Dwergstern	0	0	0	0	0	1	0	0

Tabel 5: aantal territoria van soorten van ‘Strand en Plas’

Visdief heeft sinds het vrijwaren van de site Deurganckdok een jaarlijkse kolonie. In 2010 waren er minstens 300 paartjes. Voordien was er een kleinere kolonie net ten zuidoosten van de Vlakte van Zwijndrecht, buiten het Vogelrichtlijngebied. Kokmeeuw en Zwartkopmeeuw gebruiken wisselend verschillende mogelijke broedplaatsen verspreid over de ganse haven, inclusief RSO. De aantalen op LSO kunnen daarom sterk schommelen van jaar tot jaar. Door de aankomende inname van de site als

werfzone voor de 2de sluis en door de aanwezigheid van Vos werd na het broedseizoen 2009 gekozen om de Meeuwenbroedplaats niet meer voor Kokmeeuwen te beheren. Op verschillende plaatsen rond Deurganckdok was immers voldoende potentieel broedgebied aanwezig, dat in 2010 dan ook gebruikt werd. De eilanden in de Brakke kreek en de Zoetwaterkreek worden sinds 2007 ook als broedplaats gebruikt. Voor het eerst lag de grootste kolonie van Zwartkopmeeuwen in Vlaanderen in een permanent natuurgebied, zijnde Doelpolder Noord waar 457 nesten werden geteld.

5.3. Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok

In dit onderdeel wordt voor elk habitat en bijhorende vogelgroep geëvalueerd in welke mate al aan de compensatiedoelstellingen wordt voldaan. In alle gevallen worden niet alleen de specifiek voor dit habitat bedoelde compensatiegebieden verrekend, maar ook de aanwezigheid van dat habitat of die vogelgroep in compensatiegebieden die daarvoor niet werden aangeduid. Bij de broedvogelaantallen per gebied werd telkens het aantal van het referentiejaar 2003 afgetrokken teneinde een correcte evaluatie van de toe- of afname te kunnen maken. Het jaar 2003 is het eerste monitoringsjaar en een goed referentiejaar omdat toen nog geen enkel compensatiegebied was ingericht. Voor de habitattypes ‘Plas en Oever’ en ‘Slik en Schor’ werden geen broedvogeldoelstellingen opgesteld. Het eerste is vooral bedoeld als compensatie voor overwinterende watervogels. Het tweede is een compensatie voor verlies aan habitat van de bijlage I van de habitatrichtlijn. Voor details omtrent de berekening en referentieantallen wordt verwezen naar het jaarrapport 2010 van de monitoring.

DOELGROEP	SOORTDOELSTELLING		HABITATDOELSTELLING	
	Soort	Aantal koppels	Oppervlakte	Aangeduide gebieden
Riet en Water	Blauwborst	14	25 ha	Steenlandpolder Zoetwaterkreek
	Bruine kiekendief	5		
	Bosrietzanger	6		
	Kleine karekiet	31		
	Rietgors	5		
	Rietzanger	2		
	Sprinkhaanzanger	2		
	Waterral	6		
Strand en Plas	Zwartkopmeeuw	12	200 ha	MIDA Gedempt Doeldok Vlake Zwijndrecht
	Kokmeeuw	180		
	Kluut	164		
	Visdief	62		
	Strandplevier	3		
	Kleine plevier	5		
Weidevogels	Tureluur	30	250 ha	Doelpolder Noord Putten West KBR
	Grutto	24		
	Scholenkster	39		
	Kievit	77		
Plas en Oever	ondersteunend		35 ha	Drijdijck Plassen in Z2 gebied: Verrebroekse Plassen
Slik en Schor	ondersteunend		25 ha	Paardenschor Brakke kreek

5.3.1. Plas en Oever

Voor dit type voorziet de compensatiematrix de realisatie van 35 ha in Drijdijck en “het tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone ‘Putten Plas’ en overige waterplassen in Z2-gebied”, zijnde de Verrebroekse Plassen. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel. De oppervlakte oever wordt als minimum aanwezige oppervlakte aangegeven, vermits de plassen ingebed zijn in een groter geheel, en er geen maximumbreedte van oever is vastgelegd. Er moet worden vermeld dat dit habitattype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk ruim aanwezig is, waar het zijn functie van plas- en oeverhabitat combineert met een ondersteunende rol voor de doeltypes van die gebieden.

Gebied		oppervlakte plas	oppervlakte oever	type oevervegetatie
Drijdijck	permanent	18,5ha	>10ha	grasland, ruigte en pionervegetatie
Verrebroekse Plassen	tijdelijk	60ha	>15ha	riet en pionervegetatie
Totaal		78,5ha	>25ha	alle oevertypes aanwezig

Tabel 6: evaluatie van de oppervlaktecompensatie ‘Plas en Oever’

Voor ‘Plas en Oever’ zijn er enkel oppervlaktedoelstellingen opgenomen. Er kan dus gesteld worden dat voor dit habitattype de compensaties zoals voorzien in het Nooddecreet op dit moment zijn voldaan.

5.3.2. Riet en water

Voor dit type voorziet de compensatiematrix voor het Deurganckdok 10 ha in de Steenlandpolder en 17,8 ha in de Zoetwaterkreek (25 ha totale streefoppervlakte). Er moet worden vermeld dat dit habitattype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk aanwezig is. Dit wordt bij de evaluatie van de broedvogelaantallen mee in rekening gebracht, doordat alle rietvogels in het ganse compensatienetwerk worden meegeteld. Daarnaast moet ook worden vermeld dat Putten West, Zoetwaterkreek en de tussenliggende percelen Ecologische Waardevolle Polder bij de inrichting werden geïntegreerd. Dit wordt bij de evaluatie dan ook als één geheel beschouwd. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel.

Gebied		oppervlakte riet	oppervlakte water
Steenlandpolder	permanent	6,5ha	>1,7ha
Zoetwaterkreek en Putten West	tijdelijk	<0,5ha	27,8ha
Totaal		<10ha	>30ha

Tabel 7: evaluatie van de oppervlaktecompensatie ‘Riet en Water’

Door de werken van de Liefkenshoekspoortunnel verdween een deel van het riet in de zuidelijke Steenlandpolder. Steenlandpolder komt daarmee terug beneden de compensatiedoelstelling. Om deze verliezen op te vangen werd het Rietveld Kallo ingericht, maar daar moet riethabitat nog ontwikkelen.

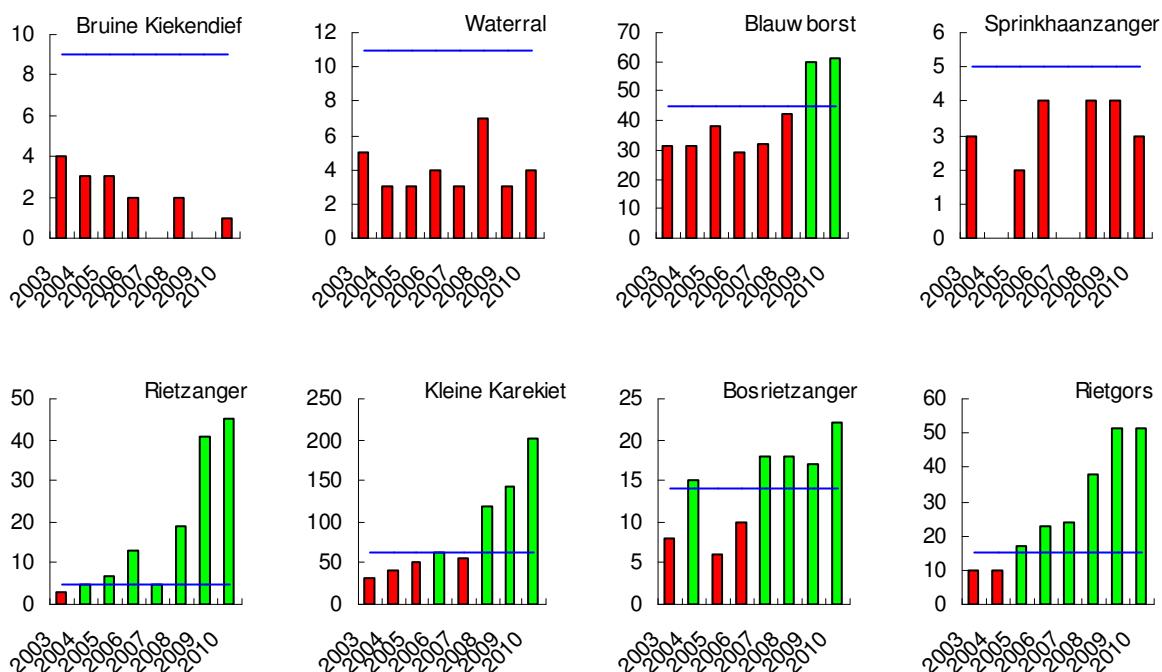
Er werden voor acht soorten vogels van ‘Riet en Water’ doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. De evolutie binnen de gebieden, aangeduid als compensatie voor Deurganckdok en de gebieden gevrijwaard op de werfzone, is weergegeven in onderstaande figuur. Door de sterke toename op de Verrebroekse Plassen haalden vijf van de acht soorten de doelstelling. Bruine kiekendief, Waterral en Sprinkhaanzanger haalden de doelstelling niet. Samenvattend kan

worden gesteld dat vordering is gemaakt door de rietontwikkeling op Steenlandpolder, en vooral door rietuitbreiding op de Verrebroekse plassen

Samenvattend kan worden gesteld dat vordering is gemaakt door de rietontwikkeling op Steenlandpolder, en vooral door rietuitbreiding op de Verrebroekse plassen.

In de grafieken hieronder geven de kleuren het volgende weer:

Blauwe lijn: compensatiedoelstelling. **Groene balk:** compensatiedoelstelling gehaald. **Rode balk:** compensatiedoelstelling niet gehaald.

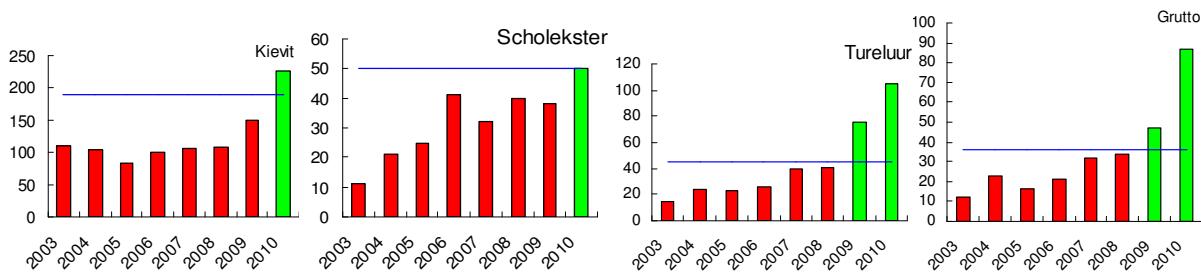
Figuur 16: evaluatie van het aantal koppels rietvogels in de compensatiegebieden

5.3.3. Weidevogelgebied

Voor dit type voorziet de compensatiematrix in de realisatie van 71 ha in Doelpolder Noord, 52 ha in Putten West en 150 ha in het weidevogelgebied in Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (KBR). Na de inrichtingswerken wordt in Doelpolder Noord en Putten West de oppervlaktedoelstelling gehaald in areaal grasland. De graduele overgangen in diepte van de watertafel en toestand van de vegetatie maken echter een strikte evaluatie naar oppervlakte moeilijk. Voor dit type gebieden is een aanvullende evaluatie van vogelaantallen zeer belangrijk.

Door hun sterke toename in Doelpolder Noord en Putten West haalden Grutto en Tureluur de compensatiedoelstellingen voor het eerst in 2009. Kievit en Scholekster haalden de doelstelling toen nog niet. In 2010 haalden alle vier de soorten wel de doelstelling. Bekijken we de verdeling over de drie aangeduide compensatiegebieden, dan valt op dat in KBR in verhouding echter nog weinig weidevogels tot broeden komen.

Samenvattend kan gesteld worden dat als deze aantallen gehandhaafd kunnen worden de compensatie voor weidevogels effectief is voldaan.

Figuur 17: evaluatie van het aantal koppels weidevogels in de compensatiegebieden

5.3.4. Strand en Plas

In de compensatiematrix is voor dit habitattype 200 ha voorzien, 74 ha op het gedempte deel van het Doeldok, 77 ha op de opgespoten MIDA en 53 ha op de Vlakte van Zwijndrecht. Verder is dit habitattype op verschillende andere plaatsen in de haven aanwezig, vermits het bij uitvoering van werken snel ontstaat. Voorwaarde om als broedgebied in aanmerking te komen is wel dat het gebied tijdens het broedseizoen verstoringsvrij wordt gehouden. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel.

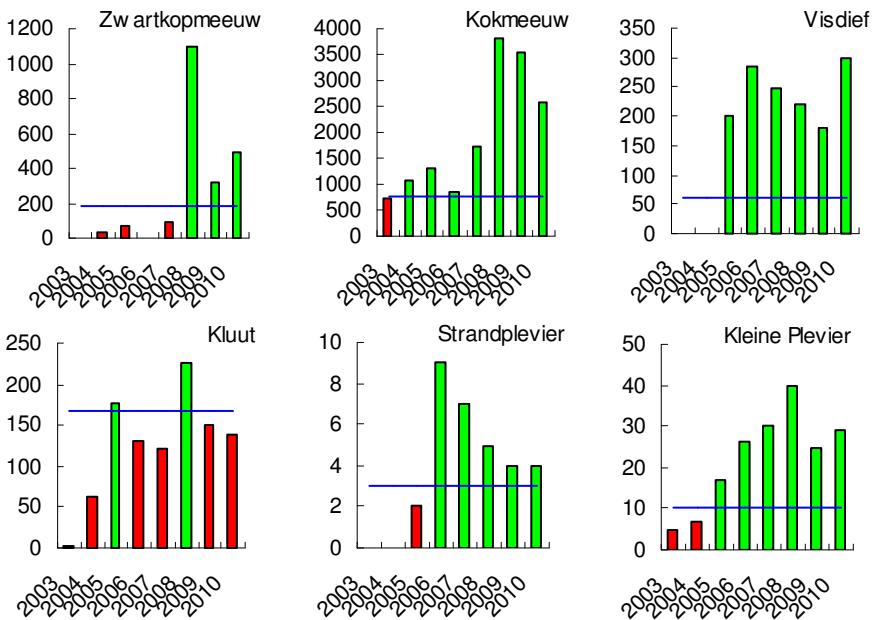
Gebied	oppervlakte 'Strand en Plas'	toestand 2010
Gedempt deel Doeldok	tijdelijk	31 ha
Opgespoten MIDA	tijdelijk	42 ha
Vlakte van Zwijndrecht	tijdelijk	53 ha
Totaal	<126ha	

Tabel 8: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Strand en Plas'

De opvulling van Doeldok is nog aan de gang. In 2010 was zowel een grote waterpartij aanwezig als een brede strandzone die door broedvogels kon worden gebruikt. De opspuiting in de MIDA zone is afgewerkt. Er is echter geen open water aanwezig.

Uit deze tabel volgt duidelijk dat de oppervlaktedoelstelling binnen de aangeduide gebieden nog niet wordt gehaald. Om hieraan te verhelpen wordt sinds 2005 binnen het kader van de beheerscommissie jaarlijks overlegd om op de werfzones van Deurganckdok en Putten plas gebieden tijdens het broedseizoen verstoringsvrij te houden, zodat jaarlijks minstens 200ha 'Strand en Plas' habitat beschikbaar is. Hierdoor kan wel gesteld worden dat de oppervlaktecompensatie voor dit habitattype wordt gerealiseerd.

Er werden voor zes soorten vogels van 'Strand en Plas' doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. In 2010 werden voor vijf van de zes soorten de compensatiedoelstellingen gehaald. Enkel voor Kluut was dit niet het geval, net zoals in 2009.

Figuur 18: evaluatie van het aantal koppels vogels van 'Strand en Plas' in de compensatiegebieden

5.4. Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever

In dit onderdeel wordt nagegaan hoe de huidige aantalen broedvogels zich verhouden tot de instandhoudingsdoelstellingen (IHD). Vermits de ruimtelijke scenario's in de Achtergrondnota Natuur voorzien in bijkomende natuurgebieden, hoeft het niet te verwonderen dat de IHD op dit moment nog niet voor alle soorten worden gehaald. Deze vergelijking is echter wel nuttig om te toetsen in hoeverre de huidige situatie afwijkt van een robuuste natuursituatie. In volgende paragrafen zal per broedvogelgemeenschap een vergelijking met deze IHD worden gemaakt.

5.4.1. Plas en Oever

Hieronder vallen de soorten die in de Achtergrondnota Natuur worden samengebracht als Watervogels, aangevuld met Oeverzwaluw en Bergeend. Er zijn IHD voor 6 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2010)	IHD
Knobbelzwaan	6	10
Krakeend	102	130-150
Slobeend	46	106
Kuifeend	146	125-135
Bergeend	180	265
Oeverzwaluw	801	600-800

Tabel 9: aantalen en IHD voor soorten van 'Plas en Oever'

Oeverzwaluw haalde in 2010 de IHD ruimschoots. Gemiddeld over de jaren heen haalde deze soort iets meer dan 800 koppels per jaar. Bergeend, Krakeend en Knobbelzwaan haalden de IHD niet. Indien we echter enkel de aantalen in rekening brengen van de gebieden die in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (MMHA) van het plan-MER aangeduid werden als natuurkerngebieden, haalt geen enkele soort van deze groep de IHD. Dit is voorgesteld in onderstaande figuur. Het

behalen van de IHD door sommige soorten is dus te danken aan broedgevallen in gebieden die op langere termijn geen natuurgebied meer zullen zijn, en die in de toekomst zullen verdwijnen.

Figuur 19: aantalen van soorten van 'Plas en Oever' in de natuurkerngebieden van het MMHA (groen) in verhouding tot de IHD (rood).

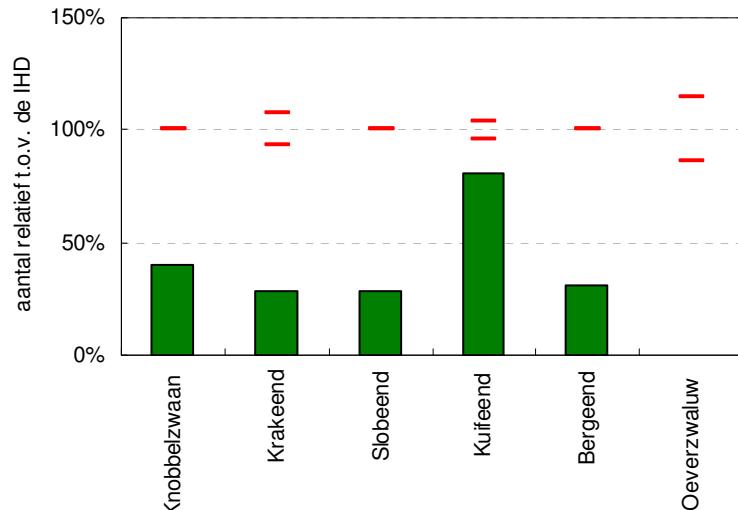
5.4.2. Riet en Water

Er zijn IHD voor 4 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2010)	IHD
Bruine kiekendief	11	28-33
Blauwborst	> 235 (235-250)	307-351
Rietzanger	78	85-90
Baardmannetje	43	11-14

Tabel 10: aantalen en IHD voor soorten van 'Riet en Water'

Enkel Baardmannetje haalt de IHD. Ook al lagen de aantalen Rietzanger en Blauwborst in 2010 hoog, dan nog halen ze de IHD niet. Bruine Kiekendief blijft zeer ver verwijderd van de IHD. Indien we enkel de aantalen in rekening brengen van de gebieden die in het MMHA aangeduid werden als natuurkerngebieden, blijft de conclusie dezelfde. Baardmannetje haalt de IHD binnen de MMHA gebieden, voor de andere soorten wordt het verschil met de IHD groter.

Figuur 20: aantalen van soorten van 'Riet en Water' in de natuurkerngebieden van het MMHA (groen) in verhouding tot de IHD (rood).

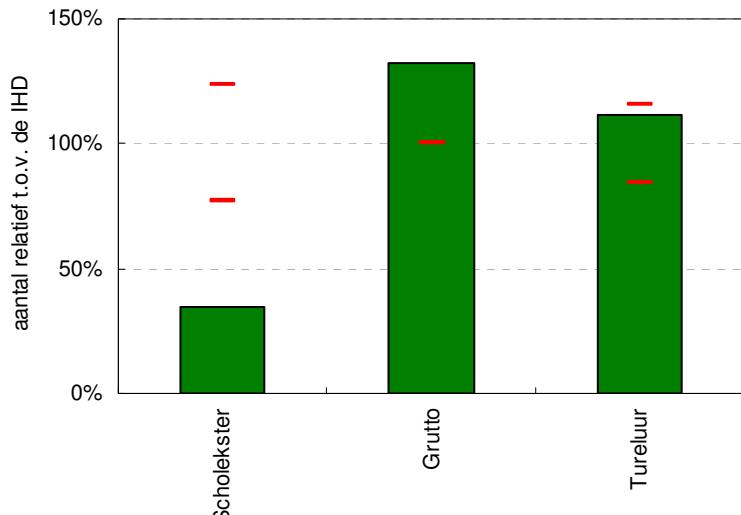
5.4.3. Weidevogelgebied

Er zijn IHD voor 3 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2010)	IHD
Schollekster	91	82-132
Grutto	101	62
Tureluur	126	82-112

Tabel 11: aantalen en IHD voor soorten van weidevogelgebied

Voornamelijk door de sterke toename in Doelpolder Noord en Putten West halen deze soorten de IHD voor Linkerscheldeoever. Indien we echter enkel de aantalen in rekening brengen van de gebieden die in het MMHA van het plan-MER aangeduid werden als natuurkerngebieden, haalt Scholekster de IHD niet meer. Het behalen van de IHD door Scholekster is dus te danken aan broedgevallen in gebieden die op langere termijn geen natuurgebied meer zullen zijn, en die in de toekomst zullen verdwijnen.

Figuur 21: aantalen van soorten van weidevogelgebied in de natuurkerngebieden van het MMHA (groen) in verhouding tot de IHD (rood)

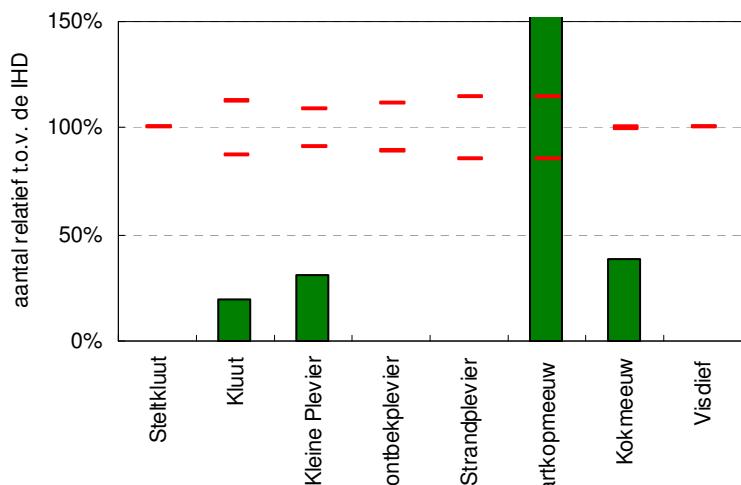
5.4.4. Strand en Plas

Er zijn IHD voor 8 soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels (2010)	IHD
Steltkluit	0	4
Kluut	145	350-450
Kleine Plevier	33	50-60
Bontbekplevier	0	4-5
Strandplevier	4	30-40
Zwartkopmeeuw	614	30-40
Kokmeeuw	3602	3380-3402
Visdief	300	208

Tabel 12: aantalen en IHD voor soorten van 'Strand en Plas'

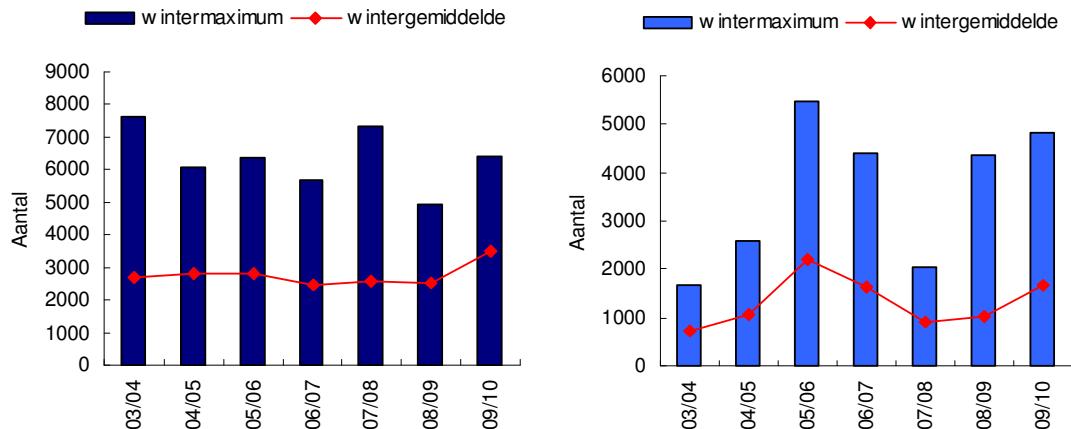
De koloniebroeders Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw en Visdief haalden in 2010 de IHD. Kluut haalde de IHD niet. Kleine Plevier kende in het Linkerscheldeoevergebied ook een stijging over het verloop van de monitoringperiode, maar haalt ook de IHD nog niet. Strandplevier blijft nog ver beneden de IHD. Indien we echter enkel de aantalen in rekening brengen van de gebieden die in het MMHA van het plan-MER aangeduid werden als natuurkerngebieden, haalt enkel Zwartkopmeeuw de IHD.

Figuur 22: aantalen van soorten van 'Strand en Plas' in de natuurkerngebieden van het MMHA (groen) in verhouding tot de IHD (rood)

5.5. Overwinterende ganzen

Op LSO komen twee wilde gansensoorten regelmatig in grote aantallen voor: de Grauwe Gans, die er ook broedvogel is en de Kolgans die enkel overwintert. Voor de Grauwe Gans bedragen de IHD 4100-6700 exemplaren als in stand te houden populatie. De aantalvariatie die de afgelopen zes winters werd waargenomen valt binnen deze vork. Voor overwinterende Kolganzen werden geen IHD opgenomen.

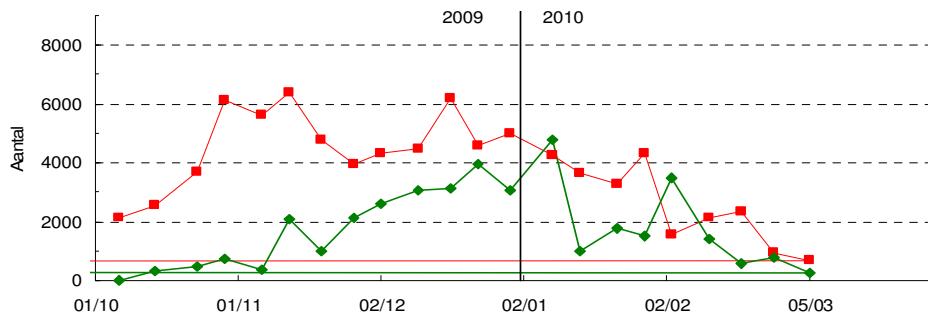

Figuur 23: wintermaximum en -gemiddelde aantallen (ganzen per dag). Links Grauwe Gans, rechts Kolgans.

Het wintermaximum van Grauwe Gans lag jaarlijks rond 5000-7500 ganzen, het wintergemiddelde rond 2500-3000 ganzen per dag. Het aandeel van het Linkerscheldeoevergebied in de Vlaamse populatie bedraagt sinds 2003 ongeveer 40 %. Het is dus een zeer belangrijk gebied voor overwinterende Grauwe Ganzen in Vlaanderen. Het wintermaximum van Kolgans varieerde meer, gaande van een kleine 2000 tot meer dan 5000 exemplaren. Het aandeel van Linkerscheldeoever kan voor overwinterende Kolganzen geschat worden op 5-10%.

Sinds het winterhalfjaar 2008-2009 worden hogere aantallen van de Brandgans waargenomen op LSO, afhankelijk van verschillende vorstperiodes en veel sneeuw in de landen ten noorden van ons. Ook de winter 2010-2011 kende weer hoge aantallen Brandganzen, met een wintermaximum van 2221 exemplaren op 11 januari '11. In tegenstelling tot de andere soorten zijn de Brandganzen (nog) in zeer grote mate gebonden aan graslanden. Hierdoor vertoefde de hele populatie steeds in de grote graslandcomplexen van Putten West, De Putten en Doelpolder Noord.

Bekijken we het seizoensverloop dan zien we dat Grauwe Gans de hoogste aantallen haalt in de eerste helft van de winter (november-december). In februari zijn de meeste Grauwe Ganzen terug vertrokken. Bij koudeperiodes na de jaarwisseling zoals in het winterseizoen 2005-2006, 2008-2009 en 2009-2010 bleven de Grauwe Ganzen echter langer op LSO. Kolganzen komt later aan in het gebied, maar blijft langer.

Figuur 24: aantalsverloop van Grauwe Gans (rood) en Kolgans (groen) gedurende de winter

5.6. Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn

In bijlage I (types natuurlijke habitats van communautair belang) en bijlage II (dier- en plantensoorten van communautair belang) van de Habitatriktlijn wordt aangegeven voor welke types natuurlijke habitats en welke soorten er met het oog op hun instandhouding speciale beschermingszones moeten worden aangewezen. Bepaalde daarvan zijn gedefinieerd als types habitats of soorten die ‘prioritair’ zijn (die het gevaar lopen te verdwijnen). In bijlage IV worden de dier- en plantensoorten genoemd die een bijzonder strikte bescherming behoeven, los van hun voorkomen in speciale beschermingszones.

In hoofdstuk 1.2.6 ‘Antwerpse haven Natuurlijker’ en hoofdstuk 3.5 ‘Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur’ wordt toelichting gegeven over de Ecologische Infrastructuur (EI) als instrument voor soortenbescherming en de vertaling van het netwerk EI naar een Soortenbeschermingsprogramma voor de haven van Antwerpen. Dit netwerk is in de Achtergrondnota Natuur opgenomen o.m. als bijdrage aan de duurzame instandhouding en bescherming van die soorten van de bijlage IV van de Habitatriktlijn die kenmerkend zijn voor het Antwerpse havengebied, met name de Groenkolorchis, Rugstreeppad en verschillende soorten Vleermuis.

Vermits de monitoring van het begin af gebiedsdekkend werd opgesteld, vormt de huidige monitoring de basis voor een nulmeting in het kader van de toepassing van het nieuwe soortenbeschermingsbesluit op LSO. In dit jaarverslag werden enkel de belangrijkste resultaten en conclusies opgenomen. Voor de volledige monitoringresultaten verwijzen we naar het jaarrapport van de monitoring in 2010 ‘Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari ‘02: resultaten van het achtste jaar’, opgemaakt door het INBO, dat als **losse bijlage 9.7** bij dit jaarverslag hoort.

5.6.1. Groenkolorchis

In 2007 werden een 150-tal planten gevonden. In 2008 werden 432 planten van Groenkolorchis geteld. In 2009 werden er 681 aangetroffen. In 2010 was het aantal aangetroffen planten 2541. Deze grote toename ten opzichte van de voorgaande jaren kwam door het vinden van een extra groeiplaats tussen beide tot nog toe gekende groeiplaatsen in, en door toename van de populatie op de beheerde zones.

Op de plaatsen waar werd gemaaid of gekapt nam het aantal bloeiende planten toe. Daarnaast was er een nog forsere toename van jonge planten, wat inhoudt dat de populatie uitbreidt en verjongt. De hydrologische omstandigheden op de nieuwe groeiplaats komen volledig overeen met de reeds gekende groeiplaatsen.

5.6.2. Rugstreeppad

De verspreiding van de zangactiviteit van Rugstreeppadden was in 2010 vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren, zowel op het opgespoten terrein als in de compensatiegebieden in de polder.

Er zijn geen aantallen van de grootste concentraties aan zingende Rugstreeppadden. Het is wel duidelijk dat deze zich nu grotendeels in de nieuw aangelegde gebieden zoals Drijdijck, Putten West en Doelpolder Noord bevinden. In dit laatste gebied kan het aantal mannetjes op ruim 100 individuen geschat worden. Op het opgespoten terrein komt de Rugstreeppad nog in heel wat gebieden voor. De inkrimping van leefgebied door vegetatiesuccesie en economische activiteiten leidde op verschillende plaatsen tot lager geschatte aantallen dan voorheen. Dit is bijvoorbeeld heel duidelijk in de zone langs de Ketenislaan. Door de aanleg van verschillende sets aan voortplantingspoelen komt de soort nu wel voor in een grotendeels aaneengesloten zone vanaf de

Vakte van Zwijndrecht over het zuidelijk havengebied tot voorbij Putten Plas. Dit is de zogenaamde ruggengraat ('backbone') die het voortbestaan van de populatie Rugstreepadden in de Waaslandhaven op openbaar domein moet garanderen. De herinrichting van de Vakte van Zwijndrecht zal, na enkele jaren waarop het aantal mannetjes eerder laag kon geschat worden, de ontwikkeling van een grote populatie opnieuw mogelijk maken.

5.6.3. Vleermuis

In 2010 werd het onderzoek rond gebruik van plassen in de nieuwe gebieden Zoetwaterkreek en Brakke kreek door vleermuizen verdergezet en vergeleken met de Verrebroekse plassen en de Nieuwe watergang. Ook het gebruik van het in 2009 aangelegde gebied Spaans Fort werd onderzocht. Tevens werden vliegroutes naar deze gebieden gezocht.

Samengevat bleek uit dit onderzoek dat de nieuwe gebieden, Zoetwaterkreek en Brakke kreek, duidelijk door foeragerende vleermuizen worden gebruikt, maar dat de soortensamenstelling van de vleermuizengemeenschap die er foageert echter verschillend is, en armer dan in de oudere gebieden. Boven de Zoetwaterkreek foerageren vooral Watervleermuizen, boven de Brakke kreek vooral dwergvleermuizen. Meervleermuis, Laatvleger en Rosse vleermuis zijn sterker gebonden aan de oudere gebieden. Veel vleermuizen beginnen de nacht blijkbaar langs de Nieuwe watergang, en verspreiden zich daarna verder doorheen het gebied. Watervleermuis, die langs de zuidelijke watergang (route A) het gebied binnenkomt, verspreidt zich daarna vooral langs de corridor tussen Verrebroek en Kieldrecht, en bereikt langs die weg via routes B en C de Verrebroekse plassen en de Zoetwaterkreek. Het nieuw aangelegde Spaans Fort valt ook binnen dit systeem en kan het als stapsteen verder versterken. De Brakke kreek is niet goed verbonden met dit systeem en wordt dan ook weinig gebruikt door Watervleermuis en Meervleermuis. Of de dwergvleermuizen die langs de Brakke kreek foerageren ook van het zuidwesten van het studiegebied afkomstig zijn, is niet geweten. Mogelijk gaat het om een andere lokale populatie.

Figuur 25: vliegroutes van vleermuizen

6. Natuurcompensatiegebieden Deurganckdok en historisch passief: tussentijdse evaluatie en aandachtspunten

Deze evaluatie is een momentopname in een proces. Dit jaarverslag is gebaseerd op gegevens die aangereikt werden door de actoren van de matrix. Via foto's is geprobeerd een reëel beeld te geven van de actuele toestand van elk gebied.

Overige opmerkingen bij dit hoofdstuk:

'Bijlage 5. De ecologische compensaties' (toelichting bij art. 2, 5° van het nooddecreet) vermeldt:
"De hierna aangehaalde compensatievoorstellen kunnen, wanneer om thans niet gekende redenen, zo nodig vervangen worden door naar soort en oppervlakte gelijkwaardige habitatten en leefgebieden waarvoor verlies wordt vastgesteld. Per habitat en leefgebiedtype waarvoor verlies wordt vastgesteld, moeten de natuurcompenserende maatregelen gelijktijdig aanvangen en worden uitgevoerd en afgewerkt met de werken vermeld in de stedenbouwkundige vergunning waarvoor de compensatie wordt doorgevoerd."

De **situeringekaartjes** werden opgemaakt op basis van het MMHA, aangevuld met polygonen van de tijdelijke compensatiegebieden. De compensatiegebieden i.h.k.v. het Deurganckdokproject werden oranje ingekleurd, waarvan de tijdelijke oranje gearceerd. De nieuw te realiseren natuurkerngebieden werden donkerblauw ingekleurd, waarvan de fase II gebieden donkerblauw gearceerd. De Ecologische Infrastructuur werd lichtgroen en de overige bestaande natuurgebieden donkergroen ingekleurd. Een A4 versie van deze situeringekaart vindt u in bijlage 9.5.

Het **streefbeeld en de oppervlakte** werden per gebied overgenomen uit de compensatiematrix. De **locatie** van de zoekzone is gebaseerd op de beschrijving van de locatie in de bijlage 5 van het nooddecreet en werd waar nodig geactualiseerd.

Onder subtitel '**Toekomst**' wordt voor de tijdelijke compensatiegebieden de toekomstige **herlokalisatie** in de Achtergrondnota Natuur behandeld, met vermelding van de voor dat gebied relevante toekomstige infrastructuurprojecten, voor zover die reeds vastgelegd zijn in beslissingen van de Vlaamse Regering. De permanente natuurcompensaties worden per definitie opgenomen in de Achtergrondnota Natuur.

Onder subtitel '**Monitoring**' worden telkens de belangrijkste monitoringsresultaten van het gebied besproken, aangeleverd door het INBO. Dit gebeurt a.h.v. een tabel met de broedvogelaantallen die in het gebied werden aangetroffen, en een grafiek met het gemiddelde percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het betrokken gebied, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied. Voor de berekening van dit percentage wordt verwezen naar het afzonderlijke jaarrapport 2010 van de monitoring (losse bijlage 9.7). Verder worden ook hydrologie, habitatontwikkeling besproken en aantallen overwinterende vogels weergegeven.

In het gebied **Kruibeke-Bazel-Rupelmonde** (KBR) wordt een gecontroleerd overstromingsgebied (GOG) gerealiseerd in het kader van het Sigmaplan. In dit gebied wordt bovendien aan natuurontwikkeling gedaan door de inrichting van een weidevogelgebied (150 ha), een slikken- en schorrengebied (300 ha) en bosontwikkeling (40 ha). Het weidevogelgebied en slikken- en schorrengebied werden tevens opgenomen in de compensatiematrix voor resp. het Deurganckdok en het Historisch Passief. Voor de stand van zaken en de evaluatie van de monitoringsresultaten wordt integraal verwezen naar het jaarverslag 2010 van de Beheercommissie Natuur Kruibeke-Bazel-Rupelmonde.

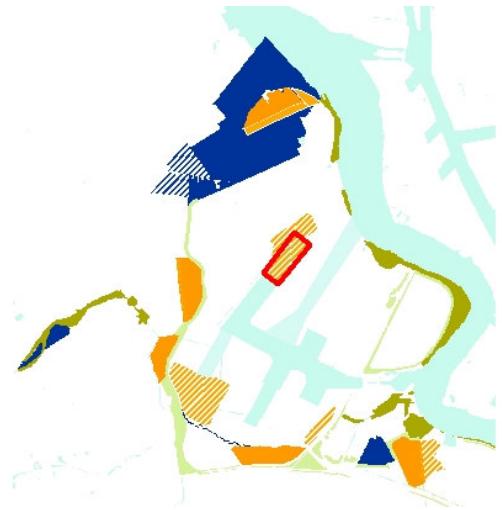
6.1. Gedempt deel Doeldok

6.1.1. Streefbeeld en –oppervlakte

74 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

6.1.2. Locatie

Het te dempen noordelijke gedeelte van het Doeldok.

6.1.3. Stand van zaken

In mei '05 werd gestart met de opvulling van Doeldok. De dwarsdam komt sinds januari '06 boven het wateroppervlak uit. Sinds november '07 komt de demping gedeeltelijk boven het wateroppervlak uit. Op de kop werd een tijdelijke zandstock aangelegd, afkomstig uit de Scheldeverdieping en bedoeld als aanvulzand bij de aanleg van de 2de zeesluis tot de Waaslandhaven. Begin 2010 werd het te dempen deel van Doeldok verder opgehoogd. Tijdens het broedseizoen 2010 kwam ca. 45 ha boven het wateroppervlak uit t.o.v. 36 ha 2009. Deze oppervlakte kon in rekening gebracht worden als geschikt broedbiotoop voor strand- en plasbroeders. De AMT zorgde in 2010 voor een volledige afsluiting van het terrein om verstoring tegen te gaan.

Bij de verdere demping zal het verwachte eindniveau en het resterende water op de demping geëvalueerd worden in functie van de tijdelijke compensatiedoelstellingen en de totaalbalans 'Strand en Plas'. Ook voor het broedseizoen 2011 wordt het gebied door de experts geschikt bevonden voor strand- en plasbroeders. Om de bijdrage van deze zone aan het behalen van de compensatiedoelstellingen voor 'Strand en Plas' veilig te stellen, werd vanaf 2008 werk gemaakt van een gedetailleerde totaalbalans 'Strand en Plas', opgenomen in hoofdstuk 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'.

Foto 6: gedempt deel Doeldok (Yves Adams, 24 april '10)

6.1.4. Toekomst

De resterende bergingscapaciteit (ophoging) van het Doeldok zal gebruikt worden voor de berging van specie afkomstig uit de aanleg van de 2de zeesluis tot de Waaslandhaven. Zodra de stabiliteit van de ondergrond voldoende is, zal het gedempte deel van het Doeldok gebruikt worden voor havenontwikkeling. Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van strand- en plasbroeders wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitattype 'Slik en Schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan DGD veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzame habitattypes.

6.1.5. Monitoring

Hydrologie

In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Habitat

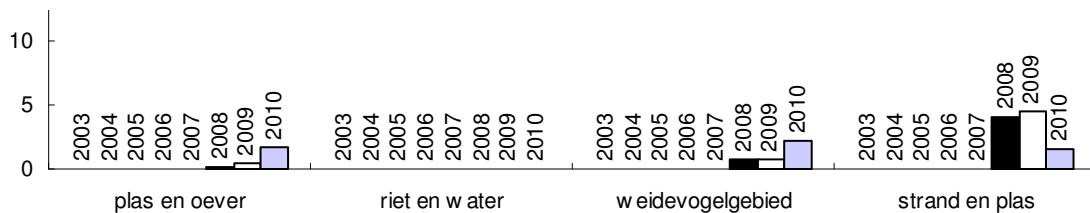
Het doeltype is 74 ha strand- en plasvlakten. In 2010 was dit voor het grootste deel een plas met aan weerskanten een zandvlakte.

Broedvogels

Dit was het derde broedseizoen dat er geschikt habitat aanwezig was in het gebied. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de broedvogelaantallen die in het gebied werden aangetroffen. Het Doeldok was in het tweede deel van de broedperiode het belangrijkste gebied voor Kluut. Er werden 44 broedparen geteld. Deze aantalen worden echter niet meegeteld in de totalen voor het gebied omdat we aannemen dat dit voornamelijk vervanglegsels zijn van broedparen die ervoor elders een broedpoging deden.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Bergeend	0	0	0	0	0	2	5	6
Oeverzwaluw	0	0	0	0	0	0	24	94
Vogels van 'Riet en Water'								
Blauwborst	0	0	0	0	0	0	1	0
Vogels van weidevogelgebied								
Graspieper	0	0	0	0	0	1	1	3
Gele Kwikstaart	0	0	0	0	0	0	0	2
Kievit	0	0	0	0	0	0	0	1
Scholenkster	0	0	0	0	0	2	2	1
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut	0	0	0	0	0	4	23	0
Kleine Plevier	0	0	0	0	0	6	4	3
Strandplevier	0	0	0	0	0	1	0	0

Tabel 13: aantal territoria van bijlage I soorten op het Gedempt deel Doeldok

Figuur 26: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelmeechappen op het Gedempt deel Doeldok, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Overwinterende vogels

De overwinterende vogels op het Gedempt deel Doeldok worden niet afzonderlijk geteld in de gecoördineerde midmaandelijkse watervogeltellingen. Soorten die de afgelopen zes winters op de dokken werden waargenomen zijn hieronder opgelist. De grootste aantalen werden gehaald voor Smient, Krakeend, Wilde Eend, Meerkoot, Kuifeend, Tafeleend, Fuit en Kokmeeuw.

Duikers, futen en aalscholvers

Roodkeelduiker, Dodaars, Fuit, Kuifduiker, Geoorde Fuit, Aalscholver

Reigers

Blauwe Reiger

Zwanen, ganzen, eenden en rallen

Knobbelzwaan, Kolgans, Grauwe Gans, Boerengans, Canadese gans, Nijlgans, Bergeend, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde Eend, Pijlstaart, Slobeend, Tafeleend, Kuifeend, Brilduiker, Nonnetje, Grote Zaagbek, Waterhoen, Meerkoot

Steltlopers

Schollekster, Goudplevier, Kievit, Bonte Strandloper, Grutto, Wulp, Tureluur, Witgatje, Oeverloper

Meeuwen

Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw, Grote Mantelmeeuw

Tabel 14: soorten overwinterende vogels waargenomen op de dokken tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen gedurende de zes afgelopen winters

6.2. Opgespoten MIDA

6.2.1. Streefbeeld en –oppervlakte

77 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

6.2.2. Locatie

22 zones ten noorden en westen van Doeldok.

6.2.3. Stand van zaken

De opruiting van de sputvelden C45 en C60 (42 ha) werd beëindigd in december '07 en het gebied is dus vanaf broedseizoen 2008 functioneel als strand- en plasgebied. In het voorjaar van 2008 werd een permanente afsluiting langs de nieuwe ringweg rond Doeldok geplaatst en werden voldoende infoborden geplaatst om de aandacht te vestigen op het feit dat het een rust- en broedgebied voor vogels betreft en het gebied daarom niet betreden mag worden.

Voor het broedseizoen 2009 werd in deze zone een broedeiland van ca. 7 ha aangelegd door het graven van een brede ringgracht. In het kader van de aanleg van de 2de Maritieme Toegang tot de Waaslandhaven geldt deze ingreep als milderende maatregel voor het verdwijnen van de 'Meeuwenbroedplaats', een aanvullende tijdelijke strand- en plasvakte aan de kop van Deurganckdok.

Foto 7: broedeiland Opgespoten MIDA's (Tim Gregoir, 15 september '10)

Sinds 2008 wordt jaarlijks een gedetailleerde totaalbalans ‘Strand en Plas’ opgemaakt, zoals beschreven in hoofdstuk 3.1 ‘Werkgroep Strand en Plas’. Deze werkgroep concludeerde in 2010 dat een groter aandeel van deze oppervlaktebalans vochtige biotopen moet bevatten. Daarom werden plannen gemaakt om in 2011, aansluitend aan de in 2009 gerealiseerde meeuwenbroedplaats, 6 à 7 ha van de opgespoten MIDA’s te vernatten door gedeeltelijk af te graven. De vergunningsaanvraag voorziet eilanden van verschillende hoogte en omvang.

Voor het zogenaamde reservespuitzvak (C59) binnen de Nieuw Arenbergpolder voorzag het Nooddecreet dat dit slechts een streefbeeld ‘spuitveld’ zou krijgen als de opspuiting, na uitputting van andere mogelijkheden, daadwerkelijk zou gebeuren. Dit verklaart het verschil tussen de in de matrix vermelde 77 ha en de gerealiseerde 42 ha in de spuitvelden C45 en C60.

6.2.4. Toekomst

Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van strand- en plasbroeders wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitattype ‘Slik en Schor’ (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan voor Deurganckdok veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzame habitattypes. Zodra voldoende broedgebied voor strand- en koloniebroeders gerealiseerd is in de voorziene permanente gebieden, zullen de Opgespotten MIDA’s gebruikt worden voor havenontwikkeling.

6.2.5. Monitoring

Hydrologie

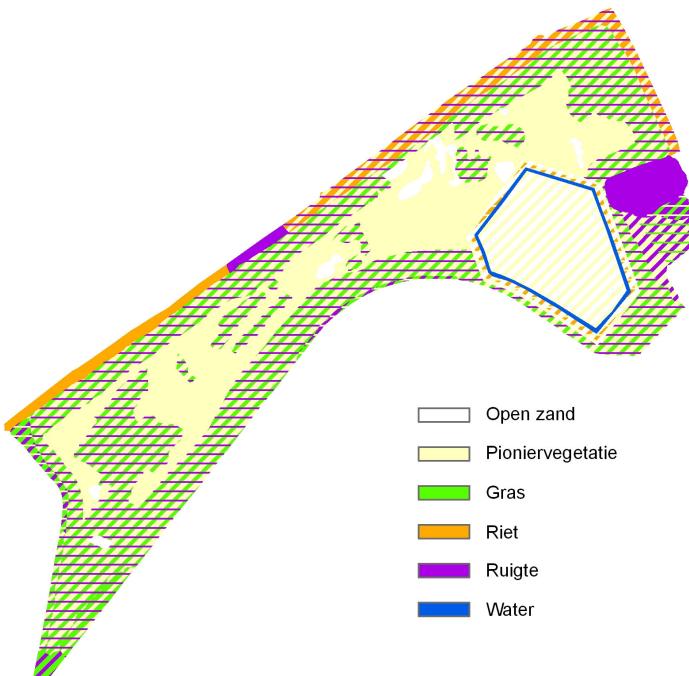
In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Habitat

In het begin van de monitoringperiode kwam in het gebied nog 5,6 ha ‘Riet en Water’ voor. Dit verdween in 2004 en 2005 met de vordering van de opspuitwerken. De volgende jaren bestond het gebied uit deels opgespoten terrein, waarin ‘Strand en Plas’ aanwezig was. In 2006 en 2007 werd dit gevrijwaard, zodat er ‘Strand en Plas’ beschikbaar was tijdens het broedseizoen. In 2008 was het gebied verder opgehoogd en bestond volledig uit open zand zonder waterpartijen. In 2009 was een eiland gecreëerd door het graven van een ringgracht, waardoor lokaal wel water aanwezig was.

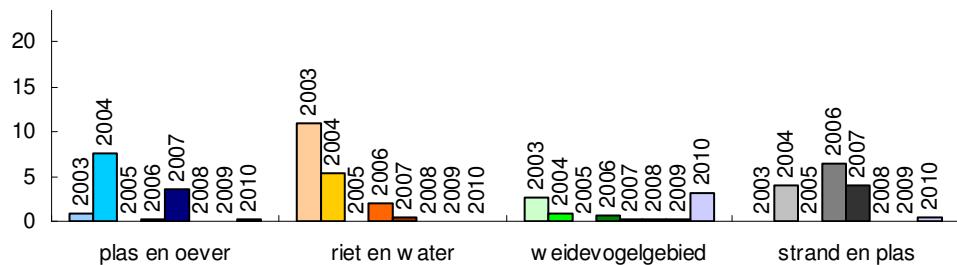
In 2009-2010 werd een nieuwe habitatkaart van dit gebied opgemaakt. Delen die een gemengd karakter tussen verschillende types hebben zijn met arcering van de toepasselijke kleuren aangegeven.

Figuur 6.2/2: habitatkaart van Opgespotten MIDA.

Broedvogels

In 2003, voor de opspuiting, haalden de rietbroeders nog ongeveer 10% van hun broedgevallen in dit gebied. De pieken voor 'Plas en Oever' in 2004 en 2007 zijn het gevolg van een kolonie Oeverzwaluwen. Tijdens de opspuiting kwamen tussen 2004 en 2007 strand- en plasbroeders in het gebied, maar het relatieve belang ten opzichte van het totale Vogelrichtlijngebied bleef eerder beperkt. Het ging vooral om Kluut, maar in 2006 en 2007 kwamen er ook twee koppels Strandplevier tot broeden. In 2008 en 2009 broedden er bijna geen vogels meer. Dit gebied zal belangrijk worden als broedgebied wanneer zowel Visdieven, Strandplevieren als Zwartkopmeeuwen geen habitat meer zullen vinden op de site van het Deurganckdok. Bovendien wordt hier in 2011 een inrichting van een deel van het gebied in functie van soorten als Kluut gepland zodat dit een functioneel broedgebied wordt voor deze soort vanaf 2012.

Figuur 27: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Opgespoten MIDA, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	0	7	0	0	0	0	0	0
Geoorde Fuut	0	13	0	0	0	0	0	0
Bergeend	10	10	0	4	4	0	1	1
Krakeend	2	4	0	0	0	0	0	1
Slobeend	0	1	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	0	1	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	0	5	0	0	0	0	0	1
Tafeleend	0	4	0	0	0	0	0	0
Oeverzwaluw	0	140	0	0	304	1	0	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Roerdomp	0	1	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	2	1	0	0	0	0	0	0
Waterral	3	0	0	5	1	0	0	0
Porseleinhoen	1	0	0	0	0	0	0	0
Snor	1	0	0	0	0	0	0	0
Sprinkhaanzanger	1	0	0	0	0	0	0	0
Rietzanger	1	0	0	0	0	0	0	0
Kleine Karekiet	10	3	0	0	0	0	0	0
Bosrietzanger	2	1	0	0	0	0	0	0
Baardmannetje	1	0	0	0	0	0	0	0
Rietgors	3	1	0	0	0	0	0	1
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	13	0	0	2	0	0	0	2
Scholekster	0	2	0	3	1	1	1	1

Grutto	4	0	0	0	0	0	0	0
Tureluur	1	0	0	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	1	1	0	0	0	0	1	1
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut	0	20	0	37	6	0	0	0
Kleine Plevier	0	2	0	0	0	0	0	0
Strandplevier	0	0	0	2	2	0	0	0

Tabel 15: aantal territoria op de Opgespoten MIDA's

Overwinterende vogels

Dit gebied is niet van belang voor overwinterende vogels.

6.3. Vlakte van Zwijndrecht

6.3.1. Streefbeeld en –oppervlakte

53 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

6.3.2. Locatie

Braakliggend industriegebied gelegen ten oosten van het 'Groot Rietveld' en de provinciegrens.

6.3.3. Stand van zaken

De eerste natuurinrichtingswerken zijn uitgevoerd in 2004. In 2006 werden met behulp van een bulldozer ingrijpende onderhoudswerken uitgevoerd en ondiepe plassen aangelegd. In 2007 werd de begrazingsdruk verhoogd. Elk voorjaar en najaar wordt houtige opslag verwijderd en wordt er gemaaid om de pionierstoestand in stand te houden. In het voorjaar van 2008 werd dit extra grondig en over een grotere oppervlakte uitgevoerd.

Om de bijdrage van deze zone aan het behalen van de compensatiedoelstellingen voor 'Strand en Plas' veilig te stellen, werd vanaf 2008 werk gemaakt van een gedetailleerde totaalbalans 'Strand en Plas', opgenomen in hoofdstuk 3.1 'Werkgroep Strand en Plas'.

Het natuurlijke verdwijnen van de pionierssituatie van de **Vlakte van Zwijndrecht** bleek ondanks de geleverde inspanningen voor beheer moeilijk tegen te houden. De vegetatieontwikkeling is een volstrekt natuurlijk proces dat met regulier beheer van maaien en extensief begrazen wel vertraagd maar niet gestopt of omgekeerd kan worden. Daarnaast is elke 4 à 5 jaar een ingrijpender beheer of herinrichting noodzakelijk. Daardoor was de Vlakte in 2009 slechts zeer beperkt geschikt voor de doelsoorten en werd een grondige machinale herinrichting gevraagd. Voor het broedseizoen 2010 (van 1 februari tot 1 april '10) werd alle vegetatie machinaal verwijderd om het gebied maximaal open te maken.

Voor het broedseizoen 2011 (van 14 januari tot 10 maart '11) wordt het gebied vervolgens grondig heringericht, waarbij een broedeiland met ringgracht aangelegd wordt en de aanwezige bermen in het gebied verwijderd worden.

Foto 8: luchtfoto Vlakte van Zwijndrecht en omgeving (GHA, 23 april '10)

6.3.4. Toekomst

Volgens de huidige timing zal de Vlakte van Zwijndrecht na het broedseizoen 2013 vrijgegeven worden voor havenontwikkeling. Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van 'strand- en plasbroeders' wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitattype 'Slik en Schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan DGD veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzamere habitattypes.

6.3.5. Monitoring

Hydrologie

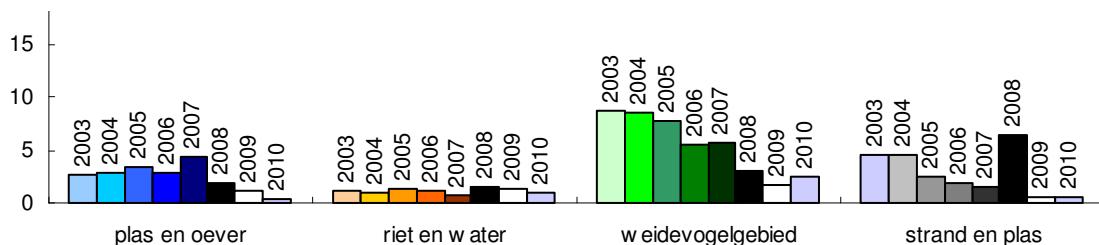
De Vlakte van Zwijndrecht is een hoog gelegen gebied waar de waterstanden vooral door neerslag worden beïnvloed. In een nat voorjaar houden de efemere plassen dus langer water dan in een droog voorjaar en zijn langer geschikt strand- en plashabitat voor pionierbroeders en Rugstreeppad. Voor het broedseizoen van 2010 werd alle opgaande vegetatie verwijderd uit het gebied. Dit bleek nog niet voldoende om hogere aantallen broedvogels van 'Strand en Plas' aan te trekken, maar bleek wel een aversechts effect te hebben op sommige soorten van 'Riet en Water'.

Habitat

De nieuw gecreëerde open zandzones raken deels gekoloniseerd door pionierplanten en wilgenschoten. Grote delen van het gebied zijn in een successiestadium dat geen pionierhabitat is.

Broedvogels

Er was in 2010 slechts één territorium van Kleine Plevier. Andere soorten steltlopers haalden lage aantallen. Kluten waren afwezig tijdens het broedseizoen. Om terug broedende steltlopers aan te trekken, zal het terrein na het openmaken weer ingericht moeten worden. Hierbij wordt best een grote zone ontoegankelijk gemaakt voor grondpredatoren door het aanleggen van een ringgracht.

Figuur 28: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op de Vlakte van Zwijndrecht, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	1	1	1	1	1	1	0	0
Bergeend	13	11	12	15	12	10	8	6
Zomertaling	0	0	0	0	1	0	0	0
Krakeend	4	4	7	5	4	5	1	0
Slobeend	3	5	5	6	2	3	1	0
Kuifeend	0	0	3	0	0	2	0	0
Tafeleend	0	0	1	0	0	2	0	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Waterral	0	0	0	1	0	1	1	1

Blauwborst	6	5	5	3	4	7	6	3
Rietzanger	0	0	1	1	0	1	1	1
Kleine Karekiet	4	1	4	1	2	4	5	3
Bosrietzanger	1	1	1	3	2	1	2	1
Rietgors	4	5	4	2	4	5	4	3
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	18	22	11	10	12	7	5	7
Scholenster	1	1	3	3	2	2	1	1
Tureluur	9	7	10	8	5	3	1	1
Grutto	0	0	0	1	0	0	0	0
Veldleeuwerik	12	12	15	12	9	5	5	7
Graspieper	2	2	2	2	2	1	1	2
Gele Kwikstaart	2	1	0	0	0	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plass'								
Kluut	3	43	0	1	3	2	0	0
Steltkluut	0	0	0	0	0	2	0	0
Kleine Plevier	3	0	3	4	2	2	1	1
Bontbekplevier	0	0	1	0	0	0	0	0
Visdief	0	1	0	0	0	0	0	0

Tabel : aantal territoria op de Vlakte van Zwijndrecht

Overwinterende vogels

Op de Vlakte van Zwijndrecht komen geen noemenswaardige aantallen overwinterende vogels voor. De vlakte wordt wel regelmatig gebruikt als slaapplaats door Wulpens.

6.4. Zoetwaterkreek

6.4.1. Streefbeeld en –oppervlakte

17,8 ha ‘Riet en Water’ (permanente compensatie)

6.4.2. Locatie

‘Gelegen ten westen van het niet te dempen deel van het Doeldok en ten oosten van Kieldrecht, binnen het ecologisch deel van de bufferzone’.

6.4.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds juni ‘06. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging het begrazingsbeheer van start via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers. In het najaar van 2009 werden rietplaggen en rietwortelstokken aangebracht om de rietontwikkeling te versnellen.

De strook tussen de Zoetwaterkreek en het aangrenzende landbouwgebied werd in april ‘10 gemaaid met afvoer om verruiging tegen te gaan. De in de werkgroep ‘optimalisatie beheer’ voorgestelde aanpassing van het oeverprofiel werd uitgesteld tot na de uitklaring van de nieuwe afsprakenmatrix. In september ’10 werden, net als de voorbije jaren, de eilanden in de kreek manueel gemaaid.

6.4.4. Monitoring

Hydrologie

Peilen van de nieuwe kreek stonden bij het begin van 2007 op 1,75 m TAW, maar zakten door de droogte in april naar 1,60 m TAW. In broedseizoen 2008 was dit niet het geval en bleef het peil tussen 1,72 en 1,80 m TAW. In de broedseizoenen 2009 en 2010 startte het peil rond 1,75 m TAW en zakte vervolgens tot 1,60 m TAW, net zoals in 2007.

Habitat

Riet heeft zich langs de oevers van de Zoetwaterkreek al deels ontwikkeld in de zuidelijke hoek, dit zowel spontaan als door het aanbrengen en beschermen van wortelgestellen. De oppervlakte is echter nog zeer beperkt. De oevers van de kreek zijn op verschillende plaatsen te stijl, en daardoor te droog om een snelle rietuitbreiding toe te laten. Samen met rietaanplanting kan herprofiling de verrieting versnellen.

Broedvogels

Dit gebied wordt voor broedvogels samen besproken met Putten West, waarmee het een functionele eenheid vormt.

Overwinterende vogels

Dit gebied wordt voor overwinterende vogels samen besproken met Putten West, waarmee het een functionele eenheid vormt.

6.5. Steenlandpolder

6.5.1. Streefbeeld en –oppervlakte

10 ha ‘Riet en Water’ (tijdelijk compensatie)

6.5.2. Locatie

Gelegen tussen de Steenlandlaan en de R2, aan beide zijden van het op- en afrittencomplex.

6.5.3. Stand van zaken

De inrichting van dit gebied werd gerealiseerd in 2003. De jaarlijkse beheermaatregelen in het noordelijke deel omvatten maaien van de voormalige landbouwgronden na 15 juni, indien nodig ter bestrijding van akkerdistel eventueel een tweede maaibeurt in het najaar en maaien van de grazige delen omheen (en de eilanden in) de waterplas vóór het broedseizoen (15 maart). De westelijke zone van de waterplas waar verrieting aan de gang is, wordt niet gemaaid. In het zuidelijke deel wordt de wilgenopslag tussen de rietvegetatie gekapt.

Sinds eind 2008 is het noordelijke deel van de Steenlandpolder ingenomen als werfzone voor de aanleg van de Liefkenshoekspoorverbinding of ‘Tweede spoorverbinding onder de Schelde’. Het biotoopverlies dat ten gevolge van dit project optreedt in de Steenlandpolder en de Haasop, wordt gecompenseerd door de creatie van het natuurgebied ‘**Rietveld Kallo**’. De stand van zaken van dit gebied wordt uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7.1 ‘Rietveld Kallo’.

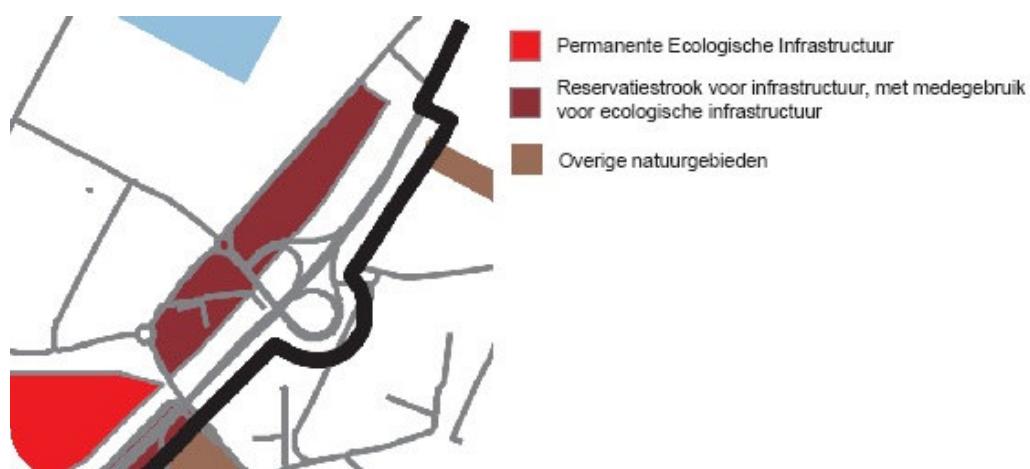
Foto 9: luchtfoto Steenlandpolder en omgeving (GHA, 23 april '10)

In maart-april '10 veroorzaakte een verstopping in een afwateringsgracht sterke schommelingen in het waterpeil. Dit probleem werd gesignalerd aan Infrabel en opgelost. Op advies van het INBO zal het beheer vanaf 2011 beperkt worden tot waterpeilbeheer zodat het gebied verder spontaan kan verrieten. Maaibeheer zal enkel gericht zijn op de lokale bestrijding van distels.

6.5.4. Toekomst

De restanten van de Steenlandpolder zullen alsnog enkele ecologische functies kunnen vervullen:

- als onderdeel van de Ecologische Infrastructuur, zoals voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Hiertoe werden in nauw overleg met Infrabel / Turcral afspraken gemaakt over de benodigde ecologische doorgangen om de connectiviteit van de Steenlandpolder met de omringende leef- en voortplantingsgebieden voor Rugstreeppad (Haasop, R2-vlake en Groot Rietveld/Vlake van Zwijndrecht) na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel te garanderen.
- als invulling van de vraag uit het Nooddecreet naar 'permanent en tijdelijk beheer van plassen in Z2-gebied'. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6.11 'Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied'.

6.5.5. Monitoring

Hydrologie

Sinds 2006 zijn de waterstanden in het zuidelijke deel, waar het meeste riet voorkomt, duidelijk verhoogd. Waterpeilen waren er tijdens het broedseizoen 2008 gemiddeld genomen een tiental centimeter hoger dan in 2007. De winterwaterstanden voorafgaand aan het broedseizoen waren gelijk. Sinds 2009 was het peil terug lager ten gevolge van de werken aan de Liefkenshoekspoortunnel. De peilen in 2010 waren gelijkaardig aan de peilen in 2009, maar zakten iets dieper weg naar het eind van het broedseizoen.

Habitat

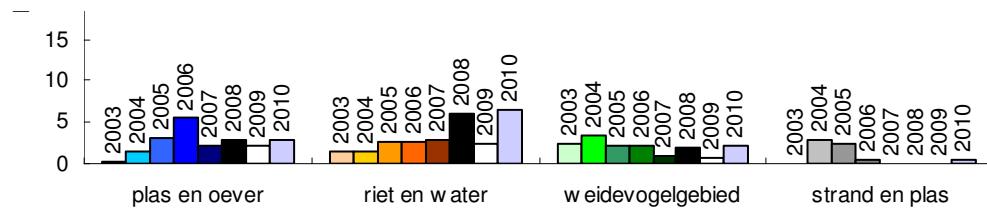
Door de verhoogde waterstand in het zuidelijke deel de afgelopen jaren, heeft riet zich kunnen uitbreiden. Sinds 2007 wordt de habitatdoelstelling, 10ha 'Riet en Water', waarvan 75% riet, bereikt. Hiervan werd echter een deel terug vernietigd voor het aanleggen van de Liefkenshoekspoortunnel. Het riet heeft zich ondertussen wel verder uitgebreid en is in verschillende delen gebiedsdekkend aanwezig.

Foto 10: zicht op zuidelijk deel Steenlandpolder met werfzone Liefkenshoekspoor (Yves Adams, 4 juni '10)

Broedvogels

Voor het broedseizoen van 2009 werd een deel van dit gebied ingenomen voor de werken aan de Liefkenshoekspoorverbinding. De afname aan biotoop en de verstoring door de naburige werken leek aanvankelijk een impact gehad te hebben op de aanwezige vogelpopulaties. De stijging van verschillende soorten rietvogels in 2010 is waarschijnlijk te verklaren door een verdere uitbreiding van hun biotoop zoals hierboven geschatst. Een deel kan mogelijk ook verklaard worden door het verdwijnen van een grote oppervlakte van dit biotoop in de zone Logistiek Park. In hoeverre zangvogels dan de flexibiliteit hebben om te verhuizen naar nabijgelegen, geschikte maar wel geïsoleerde gebieden is onbekend. In die zin is het merkwaardig dat de enige dagtrekker, de Rietgors, geen stijging kende.

Figuur 29: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op Steenlandpolder, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	0	1	4	5	2	5	0	1
Bergeend	1	4	3	4	2	1	4	3
Krakeend	1	5	6	9	5	5	4	5
Slobeend	0	2	3	5	2	4	0	5
Kuifeend	0	0	4	6	2	5	9	8
Tafeleend	0	0	1	7	3	5	1	2

Vogels van 'Riet en Water'

Bruine Kiekendief	1	0	1	1	0	2	0	1
Waterral	0	0	1	1	1	2	0	2
Blauwborst	5	5	9	9	8	10	7	17
Snor	0	0	0	0	0	1	0	0
Sprinkhaanzanger	0	0	0	0	0	0	0	1
Rietzanger	1	1	2	2	0	8	9	13
Kleine Karekiet	5	8	7	22	20	36	21	51
Bosrietzanger	0	2	1	2	7	5	2	10
Rietgors	1	2	2	5	7	10	11	9

Vogels van weidevogelgebied

Kievit	16	22	17	15	4	6	7	12
Scholekster	1	3	3	3	1	2	0	2
Grutto	3	2	0	2	1	2	1	3
Tureluur	0	3	2	3	1	1	0	1
Veldleeuwerik	1	0	0	0	0	1	1	0
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	1

Vogels van 'Strand en Plas'

Kleine plevier	0	3	3	1	0	0	0	1

Tabel 16: aantal territoria op Steenlandpolder

Overwinterende vogels

Tijdens de vorstperiodes zaten er geen watervogels in het gebied en het gebied werd ook niet altijd geteld bij de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen. Hierdoor zijn de maxima opvallend laag in vergelijking met de voorgaande jaren. Voor de aantallen wordt verwezen naar het jaarrapport van de monitoring.

6.6. Kreek in ecologisch deel buffer-Noord

6.6.1. Streefbeeld en –oppervlakte

36 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

6.6.2. Locatie

Gelegen ten zuiden van Doelpolder Noord, sluit westwaarts aan bij het Paardenschor en is gesitueerd binnen het ecologische deel van de buffer.

6.6.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds mei '06. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer en de toegankelijkheid geplaatst en ging het begrazingsbeheer van start via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers. Net als de voorbije jaren werden in september '10 de eilanden in de kreek manueel gemaaid. In maart '10 werd een doorbraak vastgesteld aan de stuwdam in de afwateringsgracht. Deze werd zeer snel hersteld, maar de toekomstige beheerder zal de toestand van deze stuwdam alleszins moeten evalueren (behouden of vervangen) in afwachting van de inrichting van het GGG Doelpolder Midden+Noord. De overdracht van beheer van de VLM naar het ANB sleept langer aan dan voorzien.

Sinds het voltooien van de terreininrichtingswerken in mei '06 voldoet de huidige situatie reeds aan de strikte bepalingen van het Nooddecreet als 'kreek gelegen in de onmiddellijke omgeving van de Schelde'. In het MER 'Aanleg van een Kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder Noord en alle daarmee onlosmakelijke verbonden ingrepen' (juli '04) werd aanvullend op het nooddecreet geopteerd voor de realisatie van een in- en uitlaatconstructie door de Sigmadijk om de kreekzone onder estuariene invloed te brengen.

Foto 11: Kreek in ecologisch deel buffer-Noord en Doelpolder Noord (Yves Adams, 4 juni '10)

De bouw van deze constructie werd uitgesteld om eerst maximale afstemming te bekomen met de ontwikkelingsvisie van Doelpolder Noord en Midden i.h.k.v. het Sigmaplan en de Achtergrondnota Natuur. Het vervolg van deze procedure wordt daarom verder besproken onder hfdst. 7.5 ‘Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten. Doelpolder Midden’ in dit jaarverslag.

6.6.4. Monitoring

Hydrologie

Tijdens het broedseizoen 2008 stond het waterpeil van de Brakke kreek op 2,40 m TAW, wat een verbetering was ten opzichte van 2007. Bij het begin van het broedseizoen 2009 kon 2,60 m TAW worden gehaald, waardoor een peil van 2,40 ook tijdens het drogere voorjaar 2009 kon worden gehandhaafd. Hetzelfde peilverloop deed zich voor in 2010.

Habitat

De kreek werd aangelegd samen met het weidevogelgebied Doelpolder Noord. De inlaatconstructie is echter nog in ontwerp, waardoor er nog geen getij op de kreek is. Actueel vormt het gebied een geheel met Doelpolder Noord. In beide delen komen nu dezelfde habitats voor. Zij worden verder samen besproken.

Broedvogels

Dit gebied wordt voor broedvogels samen besproken met Doelpolder Noord, waarmee het een functionele eenheid vormt.

Overwinterende vogels

Dit gebied wordt voor overwinterende vogels samen besproken met Doelpolder Noord, waarmee het een functionele eenheid vormt.

6.7. Paardenschor

6.7.1. Streefbeeld en -oppervlakte

14,5 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

6.7.2. Locatie

Gelegen langsheen de Linkerscheldeoever, ten noorden van de Kerncentrale van Doel en aansluitend bij het Schor Ouden Doel.

6.7.3. Stand van zaken

De inrichting van dit gebied werd gerealiseerd in 2004. Het gebied wordt beheerd door de vzw Natuurpunt Beheer, aansluitend bij het Schor Ouden Doel. Gezien het estuariene karakter was het benodigde beheer ook in 2009 beperkt tot maaien van de dijk.

6.7.4. Monitoring

Habitat

Het gebied is voor het grootste deel slik. In de randzones startte de ontwikkeling van laag schor in 2005. In 2007 groeide de vegetatie er forser uit met een hogere bedekkingsgraad en forsere planten. De ruimtelijke uitbreiding was echter nog beperkt. De belangrijkste evolutie was toename van Zeeaster en kolonisatie van Nopjeswiervelden door hogere planten (vooral Zeeaster). Sinds 2009 koloniseerden ook Zeebies en Riet het gebied. De ruimtelijke uitbreiding van het schor blijft echter beperkt tot de randzones. Het gebied vormt een functioneel geheel met het aanpalende Schor Ouden Doel, waar vooral hoog schor aanwezig is.

Foto 12: Paardenschor (Yves Adams, 17 april '10)

Broedvogels

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Vogels van 'Riet en Water'								
Vogels van weidevogelgebied								
Tureluur	0	0	0	0	0	1	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kleine plevier	0	0	2	1	0	0	0	0

Tabel 17: aantal territoria op Paardenschor

Enkel de Kleine Plevier in 2005 en 2006 kon echt als broedvogel van het Paardenschor omschreven worden. Door de successie van de vegetatie op de grens met het Schor Ouden Doel is hier geen duidelijke scheidingslijn meer en is het aanduiden van sommige territoria arbitrair te noemen. Hoewel verschillende soorten wel aanwezig waren tijdens het broedgebied, werden alle territoria aan het aangrenzende Schor Ouden Doel toegekend.

Overwinterende vogels

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die op het Paardenschor werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen). In tegenstelling tot de andere compensatiegebieden staat dit gebied onder invloed van getij zodat hier doorheen de getijcyclus de aantallen soms sterk kunnen variëren.

	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
Zwanen, ganzen, eenden en rallen								
Grauw Gans	8	35	5	10	121	111		
Bergeend	97	23	44	48	52	56		
Wilde Eend	92	18	34	36	60	9		
Krakeend	0	0	0	0	0	2		
Wintertaling	63	2	0	0	134	152		
Smient	12	2	0	2	503	76		
Steltlopers								
Schollekster	14	29	22	14	89	26		
Kluut	55	0	47	174	90	268		
Kievit	5	0	38	640	490	695		
Zilverplevier	0	0	1	0	0	1		
Bonte Strandloper	0	0	10	0	295	30		
Wulp	39	4	17	8	91	109		
Rosse grutto	0	0	0	0	0	1		
Tureluur	2	14	0	7	57	67		
Meeuwen								
Kokmeeuw	2	1	19	62	116	49		
Stormmeeuw	0	0	0	0	0	2		
Grote mantelmeeuw	0	0	0	0	0	1		
Zilvermeeuw	1	0	0	0	3	1		

Tabel 18: aantal overwinterende vogels op het Paardenschor

6.8. Doelpolder Noord

6.8.1. Streefbeeld en -oppervlakte

71 ha weidevogelgebied (permanente compensatie)

6.8.2. Locatie

Gelegen in het gebied met oorspronkelijke bestemming 'Valleigebied', havengebied, anderzijds begrensd door de Doelse polderdijk.

6.8.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds mei '06. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer en de toegankelijkheid geplaatst en ging het begrazingsbeheer van start via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers.

De resterende hoeve enloods in het gebied werden voor het broedseizoen 2010 afgebroken. De AMT engageert zich om deze en eerdere afbraakpercelen in de weidvogelgebieden volledig op te ruimen, te nivelleren en in te zaaien voor het broedseizoen 2011, een taak die tot nog toe aansleept in afwachting van de afronding van de nieuwe afsprakenmatrix. Ook de realisatie van de oorspronkelijk voorziene regelbare stuwen op de zijarmen van de kreek wacht op uitklaring binnen deze afsprakenmatrix.

De naleving van de **gebruiksovereenkomsten** werd voldoende kort opgevolgd en aangestuurd: op 16 juli en 2 september deden de VLM en het ANB gezamenlijke terreinbezoeken, waarna telkens telefonisch contact opgenomen met alle landbouwers en naargelang de toestand van het perceel specifieke opmerkingen werden gegeven.

Foto 13: Doelpolder Noord en Brakke Kreek (Yves Adams, 24 juni '10)

Op 9 juli en 14 oktober bezorgde de VLM alle landbouwers met een gebruiksovereenkomst een brief, om te herinneren aan de bepalingen van het contract, met name om ruigtes te maaien vóór 1 augustus, en zonodig voor eind oktober een laatste maaibeurt uit te voeren zodat de vegetatie kort (maximaal 10 cm hoog) de winter in zou gaan. Vóór de verzending van deze brief contacteerde de VLM alle landbouwers ook telefonisch, en werden specifieke maatregelen voor hun beheerblok besproken. Voor de bezorgdheid omtrent het maaisel met Jacobskruiskruid reikte het ANB een oplossing aan door een locatie aan te duiden waar het maaisel gestort mocht worden en het ANB zou afvoeren. Slechts één landbouwer heeft hiervan gebruik gemaakt.

Ondanks eerdere geruststellende mededelingen in de vergaderingen en werkgroepen over de opvolging van de gebruiksovereenkomsten voor de weidevogelgebieden, bleek uit een laatste evaluatieronde op 8 december '10 door het INBO dat op meerdere (zoniet de meeste) percelen de vegetatie niet kort genoeg de winter in ging, en dat veel percelen verruigd zijn. Deze vaststelling werd in detail geëvalueerd en besproken in de werkgroep 'optimalisatie beheer' van 10 januari '11.

De sterke verschillen in de uitgangssituatie (oneffenheid van het terrein, vochtigheid en ijheid van de grasmat) en de beperkte opbrengst lijken belangrijke oorzaken. Vooral voor de tweede maaibeurt (kort voor de winter) is de balans volgens de landbouwers kosten-baten negatief. Voor een aantal landbouwers is het beheer van de percelen bovenbouw niet echt een deel van hun landbouwbedrijfsvoering, maar eerder interessant omwille van toeslagrechten of mestbalans, wat leidt tot ondermaatse prestaties.

De ervaring leert dat één standaardcontract voor alle percelen niet werkt, en dat gewerkt moet worden met beheer op maat, naargelang de behoeften van elk perceel. Het ANB zal deze begin 2011 opstellen in nauw overleg met de betrokken landbouwers, en de meest prioritaire percelen alsnog kort maaien op korte termijn. Het ANB neemt het beheer over van de meest verruigde blokken, blokken die niet of moeilijk bereikbaar zijn (bv. oeverzones) en blokken waarvoor geen landbouwer gevonden kan worden die het beheer op maat wil uitvoeren. Naast dit remediërende beheer op korte termijn, wordt voor bepaalde percelen een actief omvormingsbeheer van enkele jaren voorzien. De effectieve overdracht van beheer van de VLM naar het ANB sleept langer aan dan voorzien.

6.8.4. Monitoring

Hydrologie

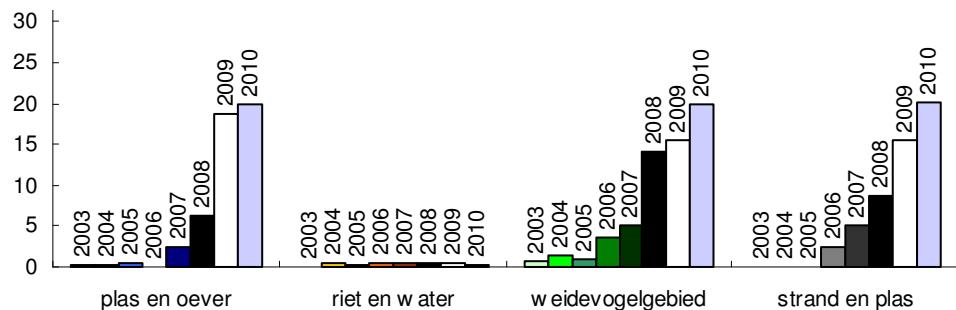
Tijdens het broedseizoen 2009 stond het waterpeil van de Brakke kreek minstens op 2,40 m TAW. De situatie was vergelijkbaar met 2008. Dit werd ook bevestigd door de grondwaterpeilen. Het peilverloop in 2010 was volkomen analoog aan 2009.

Habitat

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadranten. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pionierstadium met veel open grond, maar typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmat. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Een strikt gevoerd maai- en graasbeheer moet dit in de toekomst minderen. Dergelijk maaibeheer houdt in dat zones met ruigteopslag worden gemaaid tijdens het zomerseizoen en dat het volledige gebied kort moet zijn voor de winter. Controles in 2009 gaven aan dat de vegetatie nog niet veel veranderd was. Dergelijke ontwikkeling vraagt verschillende jaren. Het beheer van het gebied werd in 2009 wel strikter uitgevoerd dan voordien. Ook de controles in 2010 toonden nog niet veel verandering.

Broedvogels

Het aantal weidevogels steeg weer beduidend in 2010. Vooral Kievit, Grutto, Tureluur en Veldleeuwerik haalden in 2010 weer hogere aantallen. Het belang van Doelpolder Noord voor weidevogels op LSO is daardoor opnieuw aanzienlijk toegenomen.

Figuur 30: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Doelpolder Noord, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Ook voor soorten van ‘Plas en Oever’ is Doelpolder Noord zeer belangrijk. De Kokmeeuwkolonie trok nu ook de grootste kolonie Zwartkopmeeuwen aan in het hele havengebied. Kluit daarentegen daalde weer tegenover het voorgaande jaar, maar realiseert in het gebied nog steeds een aanzienlijk deel van de broedgevallen voor LSO . Met de combinatie van de meeulenkolonie en broedvogels als Kluit en Kleine Plevier steeg het belang wel voor soorten van ‘Strand en Plas’.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van ‘Plas en Oever’								
Dodaars	0	0	0	0	2	7	14	11
Geoerde Fuut	0	0	0	0	0	5	6	6
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	1	2
Bergeend	5	3	7	2	4	12	10	18
Zomertaling	0	0	0	0	0	1	3	3
Krakeend	0	0	0	0	1	12	7	45
Slobeend	0	0	0	0	0	0	4	16
Kuifeend	0	0	0	0	7	14	20	38
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	2	3
Vogels van ‘Riet en Water’								
Blauwborst	1	2	3	3	3	3	1	1
Kleine Karekiet	0	2	3	3	6	13	12	15
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	0	1	0
Bosrietzanger	0	1	0	2	1	0	1	0
Rietgors	0	0	0	0	0	1	2	0
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	5	7	7	17	12	39	64	77
Scholenkster	2	2	1	4	2	4	8	9
Grutto	0	2	0	1	2	11	21	33
Tureluur	0	0	0	4	4	15	33	54
Wulp	0	0	0	0	0	0	0	1
Veldleeuwerik	0	0	1	2	3	7	13	16
Graspieper	0	0	0	1	2	3	3	0
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	1	2	0	4

Vogels van 'Strand en Plas'

Kluut	0	0	0	17	22	78	58	38
Kleine Plevier	0	0	0	1	4	8	3	3
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	0	3	127	457
Kokmeeuw	0	0	0	0	0	470	220	425

Tabel 19: aantal territoria in Doelpolder Noord

Overwinterende vogels

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die in het gebied Doelpolder Noord-Kreek in buffer-Noord werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen). Doelpolder Noord wordt in deze tellingen niet afzonderlijk geteld. Voor ganzen en een aantal steltlopers die op grasland foerageren, zoals bijvoorbeeld Kievit of Wulp, kunnen ook aanzienlijke aantallen buiten Doelpolder Noord voorkomen. Uit onze ganzentellingen blijkt dat Doelpolder Noord wel door overwinterende ganzen wordt gebruikt. Voor grote aantallen watervogels kan echter wel aangenomen worden dat deze bijna integraal in Doelpolder Noord voorkwamen, vermits daarbuiten geen grote plasgebieden aanwezig zijn. Zo zijn de aantallen van de meeste soorten overwinterende eenden zeer sterk gestegen sinds de inrichting van het gebied.

	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
Duikers, futen en aalscholvers								
Dodaars	2	0	3	2	15	31	14	3
Fuut	0	0	0	0	1	3	2	1
Aalscholver	0	0	1	0	2	0	0	0
Reigers								
Kleine Zilverreiger	0	0	1	0	1	3	1	0
Grote Zilverreiger	0	0	0	0	1	2	1	0
Blauwe Reiger	2	1	5	2	6	6	2	7
Zwanen, ganzen, eenden en rallen								
Knobbelzwaan	0	0	0	0	8	36	7	7
Kleine Zwaan	0	0	0	0	0	1	0	0
Kolgans	103	1080	1190	580	475	1514	541	312
Grauwe Gans	960	3200	5450	2020	852	1195	989	554
Boeregans	0	0	0	0	3	1	0	0
Canadese Gans	0	0	73	2	533	173	76	10
Brandgans	1	0	0	49	1	0	214	13
Nijlgans	0	2	2	2	3	2	2	3
Bergeend	35	15	83	13	149	86	127	99
Smient	0	0	0	850	1882	5150	1036	1866
Krakeend	0	0	2	0	22	42	116	35
Wintertaling	15	0	24	7	83	86	150	160
Wilde Eend	14	10	24	64	69	64	108	125
Soepeend	0	0	0	0	1	1	2	0
Pijlstaart	0	0	1	0	7	18	39	12
Slobeend	0	0	0	4	64	128	90	81
Tafeleend	0	0	0	2	11	27	14	106
Kuifeend	0	0	2	0	27	24	60	57
Brilduiker	0	0	0	0	0	0	1	0
Nonnetje	0	0	0	0	0	0	0	4
Waterhoen	15	26	36	26	23	20	22	1

Meerkoot	2	0	14	0	41	215	135	131
Steltlopers								
Schollekster	4	0	1	12	59	23	43	45
Kluut	0	0	0	0	27	0	25	0
Goudplevier	6	0	82	0	0	2	375	0
Kievit	296	256	1050	165	1029	1710	1172	223
Bonte Strandloper	0	0	0	0	36	0	39	128
Kemphaan	0	0	0	0	13	0	1	1
Watersnip	0	7	0	0	0	0	0	0
Grutto	2	0	7	0	0	4	8	9
Wulp	97	86	87	83	95	91	100	85
Zwarte Ruiter	0	0	0	0	2	0	0	0
Tureluur	0	0	0	0	2	4	88	25
Groenpootruiter	0	0	0	0	1	0	0	0
Witgatje	1	0	2	1	1	2	1	0
Meeuwen								
Zwartkopmeeuw	0	0	0	2	0	0	0	5
Dwergmeeuw	0	0	0	0	1	0	0	0
Kokmeeuw	65	250	17	72	28	34	250	250
Stormmeeuw	2	1	8	45	9	7	8	6
Zilvermeeuw	47	40	128	0	117	11	10	1
Zilvermeeuw	1	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 20: aantal overwinterende vogels in Doelpolder Noord

6.9. Putten West

6.9.1. Streefbeeld en -oppervlakte

52 ha weidevogelgebied (tijdelijke compensatie, minstens tot 2007) Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven krijgt dit natuurcompensatiegebied een permanent karakter.

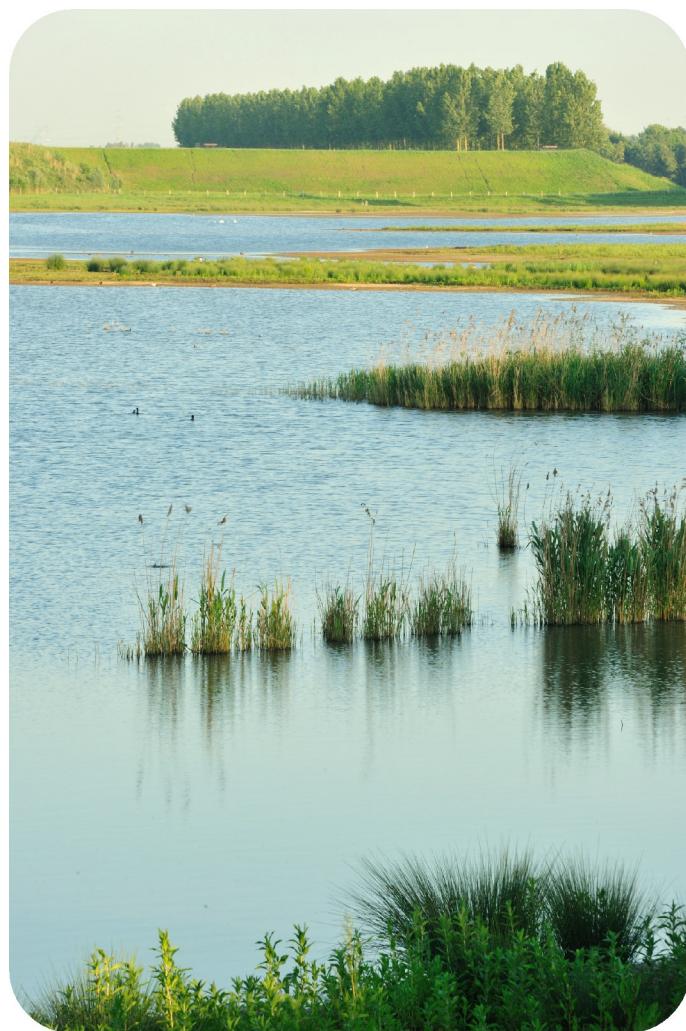

6.9.2. Locatie

Gelegen tussen de volumebuffer ten oosten van Kieldrecht en ten westen van het gebied 'Putten Weiden' (Zeehavengebied met tijdelijke bestemming Valleigebied).

6.9.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds juni '06. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging het **begrazingsbeheer** van start via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers. De resterende hoeve enloods in het gebied werden voor het broedseizoen 2010 afgebroken. De AMT engageert zich om deze en eerdere afbraakpercelen in de weidvogelgebieden volledig op te ruimen, te nivelleren en in te zaaien voor het broedseizoen 2011, een taak die tot nog toe uitgesteld werd in afwachting van de afronding van de nieuwe afsprakenmatrix. Ook de realisatie van de oorspronkelijk voorziene regelbare stuwen op de zijarmen van de kreek wacht op uitkoming binnen deze afsprakenmatrix.

De naleving van de **gebruiksovereenkomsten** werd voldoende kort opgevolgd en aangestuurd: op 16 juli en 2 september deden de VLM en het ANB gezamenlijke terreinbezoeken, waarna telkens telefonisch contact opgenomen met alle landbouwers en naargelang de toestand van het perceel specifieke opmerkingen werden gegeven. Op 9 juli en 14 oktober bezorgde de VLM alle landbouwers met een gebruiksovereenkomst een brief, om te herinneren aan de bepalingen van het contract, met name om ruigtes te maaien vóór 1 augustus, en zonodig voor eind oktober een laatste maaibeurt uit te voeren zodat de vegetatie kort (maximaal 10 cm hoog) de winter in zou gaan. Vóór de verzending van deze brief contacteerde de VLM alle landbouwers ook telefonisch, en werden specifieke maatregelen voor hun beheerblok besproken.

Foto 14: Putten West en Zoetwaterkreek (Yves Adams, 24 juni '10)

Voor de bezorgdheid omtrent het maaisel met Jacobskruiskruid reikte het ANB een oplossing aan door een locatie aan te duiden waar het maaisel gestort mocht worden en het ANB zou afvoeren. Slechts één landbouwer heeft hiervan gebruik gemaakt.

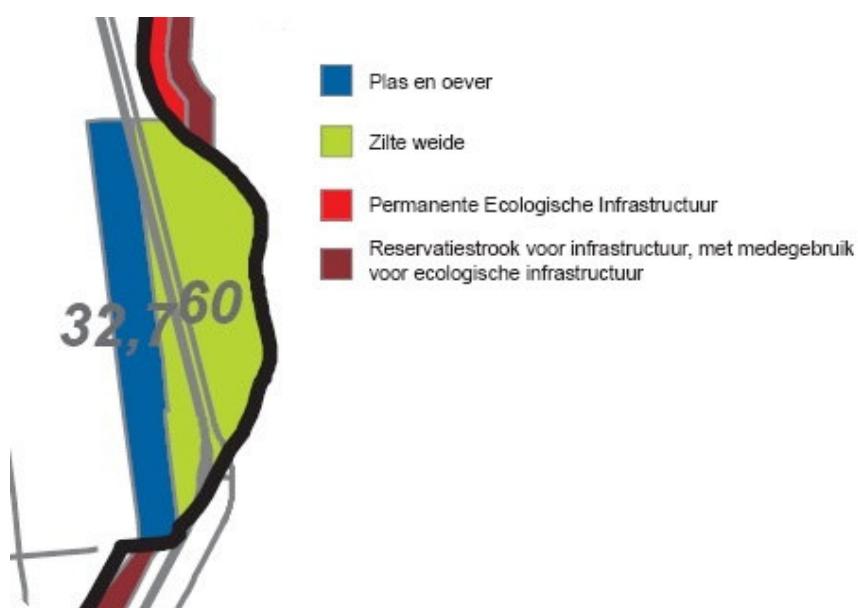
Ondanks eerdere geruststellende mededelingen in de vergaderingen en werkgroepen over de opvolging van de gebruiksovereenkomsten voor de weidevogelgebieden, bleek uit een laatste evaluatieronde op 8 december '10 door het INBO dat op meerdere (zoniet de meeste) percelen de vegetatie niet kort genoeg de winter in ging, en dat veel percelen verruigd zijn. Enkel Drijdijck, het zuidelijk blok van Putten West en de eilanden in de Zoetwaterkreek blijken efficiënt beheerd te zijn in functie van weidevogels. Al deze blokken werden gemaaid door of in opdracht van het ANB. Deze vaststelling werd in detail geëvalueerd en besproken in de werkgroep 'optimalisatie beheer' van 10 januari '11.

De sterke verschillen in de uitgangssituatie (oneffenheid van het terrein, vochtigheid en ijlheid van de grasmat) en de beperkte opbrengst lijken belangrijke oorzaken. Vooral voor de tweede maaibeurt (kort voor de winter) is de balans volgens de landbouwers kosten-baten negatief. Voor een aantal landbouwers is het beheer van de percelen bovenindien niet echt een deel van hun landbouwbedrijfsvoering, maar eerder interessant omwille van toeslagrechten of mestbalans, wat leidt tot ondermaatse prestaties.

De ervaring leert dat één standaardcontract voor alle percelen niet werkt, en dat gewerkt moet worden met beheer op maat, naargelang de behoeften van elk perceel. Het ANB zal deze begin 2011 opstellen in nauw overleg met de betrokken landbouwers, en de meest prioritaire percelen alsnog kort maaien op korte termijn. Het ANB neemt het beheer over van de meest verruigde blokken, blokken die niet of moeilijk bereikbaar zijn (bv. oeverzones) en blokken waarvoor geen landbouwer gevonden kan worden die het beheer op maat wil uitvoeren. Naast dit remediërende beheer op korte termijn, wordt voor bepaalde percelen een actief omvormingsbeheer van enkele jaren voorzien. De effectieve overdracht van beheer van de VLM naar het ANB sleept langer aan dan voorzien.

6.9.4. Toekomst

Het MMHA voorziet voor Putten West een grenscorrectie omwille van voorziene infrastructurbundels.

Figuur 31: Putten West en Zoetwaterkreek, beoogde habitats in MMHA

Experiment transplantatie zilte weiden

Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven ligt vast dat het aangrenzende natuurgebied Putten Weiden zal komen te vervallen voor de aanleg van infrastructuurbundels. De Achtergrondnota Natuur en het MMHA voorzien de compensatie daarvoor in afgebakende zones binnen de Nieuw-Arenbergpolder.

Om de waardevolle zilte en zeldzame vegetatie maximaal te kunnen transplanteren naar de nieuw aan te leggen 'zilte weiden', is het departement MOW in 2010 van start gegaan met het opzetten van een pilootproject om de dispersiecapaciteit van zilte grassen te onderzoeken. Dit proefproject voorziet in het aanleggen van proefplots in het laaggelegen noorden van Putten West, waarbij verschillende mogelijkheden (plaggen, spontane ontwikkeling, inzaaien en afzet van hooi van zilte graslanden) uitgetest, vergeleken en intens gemonitord zullen worden. De resultaten van LSO zullen vergeleken worden met een gelijkaardig experiment in Zeebrugge.

6.9.5. Monitoring

Hydrologie

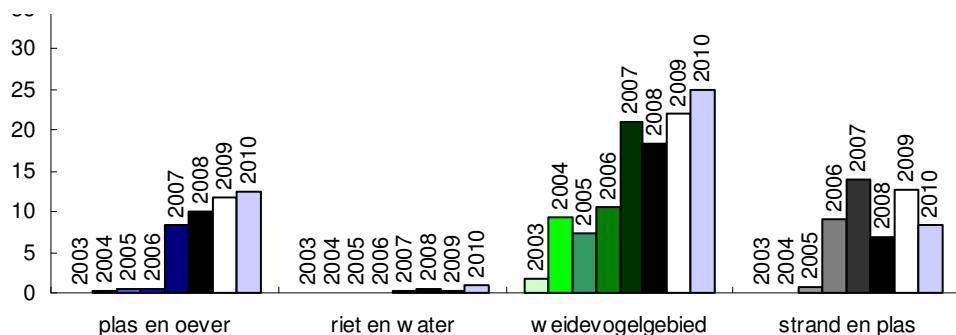
Peilen van de Zoetwaterkreek stonden bij het begin van 2007 op 1,75 m TAW, maar zakten door de droogte in april naar 1,60 m TAW. In broedseizoen 2008 was dit niet het geval en bleef het peil tussen 1,72 en 1,80 m TAW. In 2009 zakte het peil terug tot 1,60 m TAW. Het peilverloop in 2010 was volledig gelijkaardig aan 2009.

Habitat

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadranten. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pionierstadium met veel open grond, maar typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmat. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Een strikt gevoerd maai- en graasbeheer moet dit in de toekomst minderen. Dergelijk maaibeheer houdt in dat zones met ruigteopslag worden gemaaid tijdens het zomerseizoen en dat het volledige gebied kort moet zijn voor de winter. Controles in 2009 gaven aan dat de vegetatie nog niet veel veranderd was. Dergelijke ontwikkeling vraagt verschillende jaren. Het beheer van delen van het gebied werd in 2009 wel strikter uitgevoerd dan voordien. Ook de controles in 2010 toonden nog niet veel verandering.

Broedvogels

De weidevogels vertonen een flinke stijging net zoals de eenden. De daling van kluut in dit gebied is te verklaren door de vestiging van 55 broedparen op het aangrenzende Putten Plas.

Figuur 32: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Putten West, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Vogels van 'Plas en Oever'	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Dodaars	0	0	0	0	0	3	4	3
Geoerde Fuut	0	0	0	0	34	27	28	11
Bergeend	1	3	7	2	6	10	10	18
Zomertaling	0	0	0	0	1	2	2	1
Krakeend	0	0	0	1	3	9	8	14
Slobeend	0	0	0	1	2	7	3	8
Kuifeend	0	0	0	0	6	18	12	49
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	0	2
Vogels van 'Riet en Water'								
Blauwborst	0	0	1	1	1	2	3	4
Rietzanger	0	0	0	0	0	0	0	1
Kleine Karekiet	0	0	1	1	3	10	13	25
Bosrietzanger	0	0	0	0	0	1	0	0
Rietgors	0	0	0	0	0	0	0	5
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	29	21	15	23	41	31	50	67
Scholenster	1	3	3	4	5	8	10	14
Grutto	0	11	11	13	24	17	23	46
Tureluur	0	2	3	2	24	15	30	35
Veldleeuwerik	1	2	4	10	8	9	26	24
Graspieper	0	2	1	2	3	5	5	5
Gele Kwikstaart	0	2	0	5	4	4	4	16
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut	0	0	7	52	39	52	39	17
Kleine Plevier	0	0	0	4	5	6	5	4
Strandplevier	0	0	0	1	0	0	0	0
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	11	3	73	9
Kokmeeuw	0	0	0	11	455	550	460	890

Tabel 21: aantal territoria in Putten West

Overwinterende vogels

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die in het gebied Putten West-Zoetwaterkreek werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen). De tellingen werden in dit gebied slechts gestart in de winter 2005-2006. Net zoals in Doelpolder Noord zijn er grote aantallen overwinterende eenden. Het gebied wordt ook gebruikt door overwinterende ganzen. Ook steltlopers en meeuwen blijken het gebied volop als overwinteringsgebied te gebruiken. Zowel de waterpartijen als de graslanden worden door overwinteraars gebruikt.

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010

Duikers, futen en aalscholvers

Dodaars	0	1	24	44	11		
Fuut	0	1	6	4	4		
Geoerde Fuut	0	0	6	5	0		
Aalscholver	1	12	6	29	36		

Reigers

Kleine Zilverreiger	0	2	93	6	2		
Grote Zilverreiger	0	1	5	1	4		
Blauwe Reiger	0	2	2	6	5		
Ooievaar	3	0	0	0	0		

Lepelaar	1	0	0	0	0
Zwanen, ganzen, eenden en rallen					
Knobbelzwaan	2	8	23	7	4
Kleine Zwaan	0	0	21	0	0
Kolgans	0	178	1631	40	736
Grauwe Gans	3	1159	2740	269	642
Indische Gans	0	1	0	1	0
Sneeuwgans	0	0	1	0	0
Canadese Gans	0	390	681	474	419
Brandgans	0	45	114	13	244
Magelhaengans	0	0	1	0	1
Nijlgans	0	58	59	120	101
Casarca	0	0	0	1	0
Bergeend	6	95	90	77	74
Smient	0	799	2450	1507	1726
Krakeend	0	38	65	21	63
Wintertaling	0	137	130	133	109
Wilde Eend	2	145	113	191	182
Pijlstaart	0	6	21	17	13
Slobeend	0	136	14	9	52
Krooneend	0	0	1	1	0
Tafeleend	0	1	7	51	31
Kuifeend	0	21	72	49	43
Brilduiker	0	0	1	1	2
Nonnetje	0	2	8	5	10
Grote zaagbek	0	0	0	4	2
Waterhoen	0	11	18	16	9
Meerkoot	0	14	144	313	127
Steltlopers					
Scholekster	2	8	18	45	11
Kluut	0	0	4	3	3
Kleine plevier	0	0	0	2	0
Goudplevier	0	13	150	20	0
Kievit	32	1021	1796	814	687
Bonte Strandloper	0	1	5	1	0
Kemphaan	0	0	18	1	0
Watersnip	0	0	2	2	0
Grutto	0	0	52	51	30
Wulp	0	60	103	125	143
Tureluur	0	4	6	10	0
Groenpootruiter	0	0	1	0	0
Witgatje	0	0	1	1	1
Oeverloper	0	0	2	0	0
Meeuwen					
Zwartkopmeeuw	0	0	3	5	0
Kokmeeuw	92	159	732	350	230
Stormmeeuw	8	31	14	17	11
Kleine mantelmeeuw	0	0	0	1	0
Zilvermeeuw	6	112	13	57	10

Tabel 22: aantal overwinterende vogels in Putten West

6.10. Drijdijck

6.10.1. Streefbeeld en -oppervlakte

36,7 ha 'Plas en Oever' (permanente compensatie)

6.10.2. Locatie

Deels gelegen in het gebied 'Drijdijck' aan de weststrand van het havengebied, deels gelegen in het ecologische deel van de bufferzone ten zuidoosten van Kieldrecht.

6.10.3. Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds september '06. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging het begrazingsbeheer van start via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers. Net als in 2009 werd ook in 2010 het gebied volledig gemaaid door het ANB, waardoor de vegetatie optimaal de winter in ging.

De werkgroep 'optimalisatie beheer' gaf in 2009 op basis van de monitoring aan dat de infrastructuur voor de waterhuishouding verbeterd kan worden door het realiseren van een regelbare stuwtoren (tot 2,10 m TAW) in het noorden van Drijdijck om het peil in de winter hoger te kunnen stuwen. Hierdoor kan de vegetatie afsterven en is minder manueel beheer nodig. Het ANB heeft zich geëngageerd om deze inrichting op zich te nemen. Daarnaast is het nodig de zone van het afgebroken kippenbedrijf vrij te maken en te integreren in het begrazingsblok.

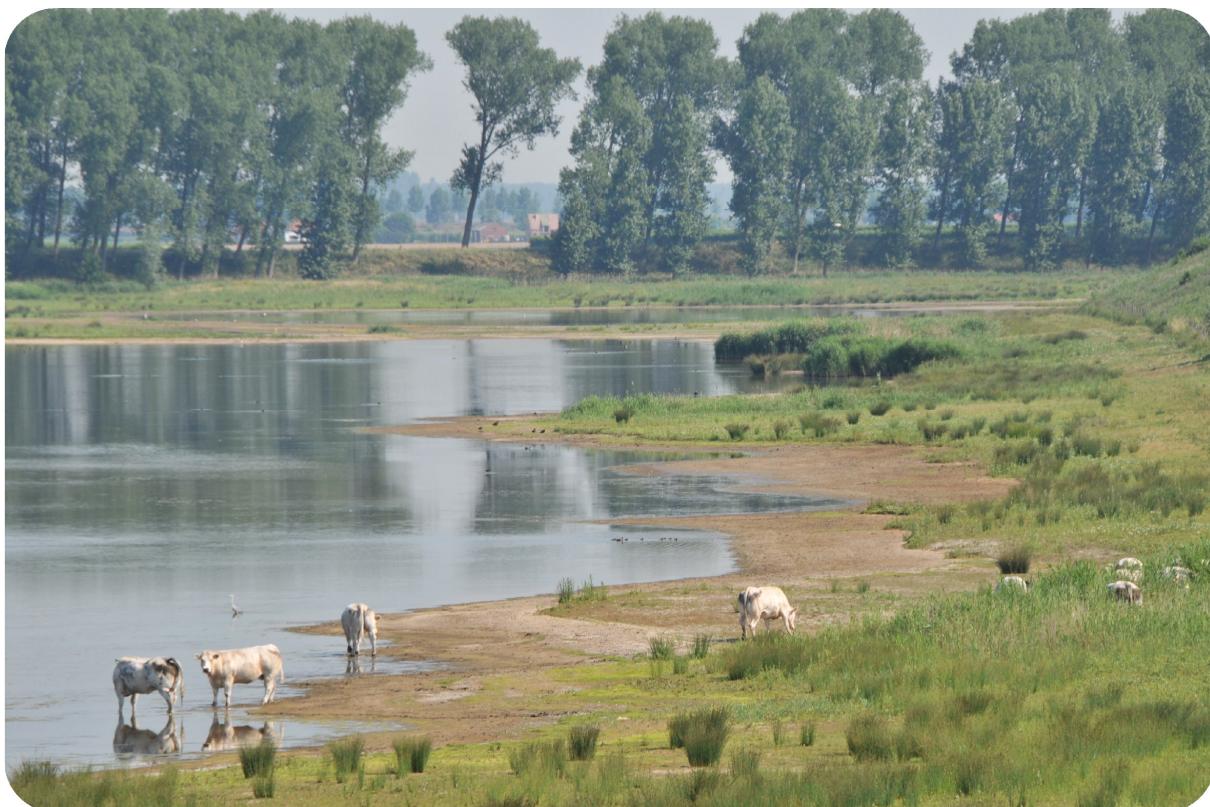
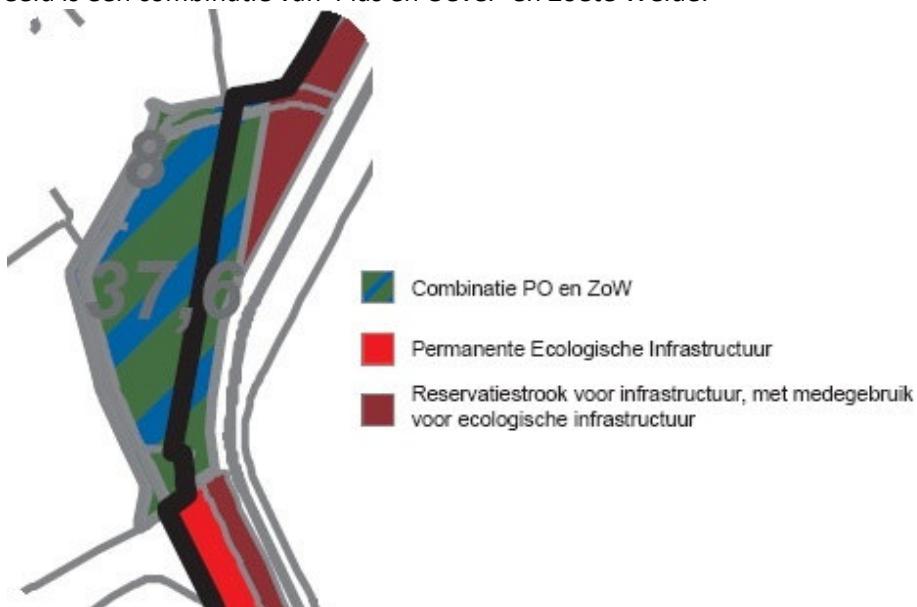

Foto 15: Drijdijck (Ralf Gyselings, 27 juni '10)

6.10.4. Toekomst

Het MMHA voorziet voor Drijdijck een grenscorrectie omwille van voorziene infrastructuurbundels. Het streefbeeld is een combinatie van 'Plas en Oever' en Zoete Weide.

Figuur 33: Drijdijck, beoogde habitats in MMHA

6.10.5. Monitoring

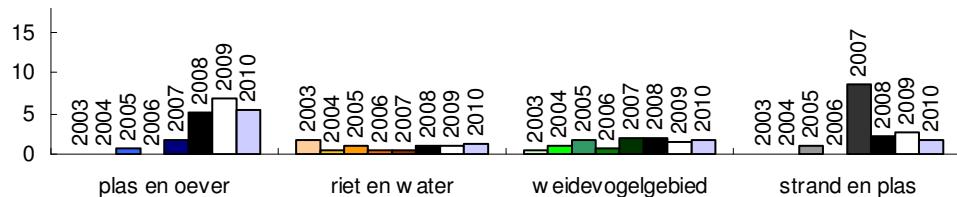
Hydrologie

In de winter voor het broedseizoen stond het plaspeil iets hoger dan voorgaande jaren (2 m TAW t.o.v. 1,95 m TAW voorheen). In de loop van het broedseizoen zakte het peil echter iets dieper weg dan voorgaande jaren, en bereikte in de zomer een minimumpeil van 1,50 m TAW.

Habitat

De inrichting van Drijdijck startte reeds in 2004, waarbij delen van het terrein werden afgeplagd. Hierdoor ontstonden reeds beperkte plassen. Het gebied werd afgewerkt in 2006 en 2007. Langs de nieuw aangelegde oevers was de vegetatie in 2008 nog schaars. Sinds najaar 2009 wordt het volledige gebied jaarlijks gemaaid door het ANB waardoor het voor weidevogels geschikter is in het voorjaar. De oevervegetatie bestaat nu deels uit enigszins verruigde grazige vegetatie en deels uit weinig begroeid pionierhabitat.

Broedvogels

Figuur 34: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Drijdijck, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

De meeste eenden haalden vergelijkbare aantal nesten als in 2009. Tafeleend reageert blijkbaar later op inrichtingswerken, net zoals in Putten West en Doelpolder Noord. Bij de steltlopers moet hier vermeld worden dat het grootste deel hier niet tot nestbouw overgaat of zeer kortstondig met nest worden waargenomen. De nabijheid van een vossenburcht is hiervan waarschijnlijk de oorzaak.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	0	0	0	0	2	7	7	3
Geoerde Fuut	0	0	0	0	0	1	6	0
Knobbelzwaan							1	1
Bergeend	1	0	2	1	4	10	7	9
Zomertaling	0	0	0	0	0	1	1	1
Krakeend	0	0	1	0	3	8	5	4
Slobeend	0	0	2	0	2	3	2	3
Kuifeend	0	0	0	0	2	3	10	11
Tafeleend	0	0	0	0	0	1	1	4
Ijsvogel	0	0	0	0	0	1	0	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Bruine Kiekendief	0	0	1	0	0	0	0	0
Waterral	0	0	0	0	0	1	0	0
Blauwborst	4	4	8	2	3	4	4	3
Kleine Karekiet	3	4	4	3	4	7	11	17
Bosrietzanger	4	1	0	2	2	2	5	5
Rietgors	0	0	1	0	0	0	0	0
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	6	9	15	4	7	6	9	6
Scholenster	1	1	2	1	2	1	2	2
Grutto	0	0	0	0	2	2	1	1
Tureluur	0	1	2	2	2	4	4	4
Veldleeuwerik	0	0	0	0	1	0	1	2
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	1
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut	0	0	10	0	49	20	15	6
Kleine Plevier	0	0	0	0	4	3	2	2

Tabel 23: aantal territoria in Drijdijck

Overwinterende vogels

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die in Drijdijck werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen). Van Wulp was er op Drijdijck de laatste winters een slaapplaats. De laatste drie jaar fungeerde het ook als slaapplaats voor overwinterende meeuvens.

	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
Duikers, futen en aalscholvers								
Dodaars	1	0	0	0	2	32	4	5
Fuut	0	0	0	0	0	1	0	0
Aalscholver	0	1	1	1	2	2	1	3
Reigers								
Kleine Zilverreiger	1	0	0	0	0	6	1	1
Grote zilverreiger	0	0	0	0	0	0	1	0
Blauwe Reiger	6	3	26	5	3	4	1	2
Lepelaar	0	0	0	0	2	0	0	0
Zwanen, ganzen, eenden en rallen								
Knobbelzwaan	2	6	0	0	8	4	11	8
Rietgans	2	0	0	0	0	0	180	0

Kolgans	1407	0	72	22	0	0	0	20
Grauwe Gans	1479	432	236	652	44	729	103	598
Canadese Gans	64	0	41	0	70	181	158	252
Brandgans	5	1	0	0	1	1	2	4
Nijlgans	11	4	4	0	118	4	2	104
Casarca	0	0	0	0	1	0	0	0
Bergeend	50	42	10	12	96	229	189	164
Smient	0	0	207	20	425	398	673	762
Krakeend	0	0	6	8	20	42	46	276
Wintertaling	2	0	142	118	29	62	44	90
Zomertaling	0	0	0	0	0	0	2	0
Wilde Eend	12	9	142	52	188	252	121	425
Pijlstaart	0	0	15	0	42	31	24	17
Slobeend	0	0	0	2	46	149	150	103
Tafeleend	0	0	0	0	1	4	9	12
Kuifeend	0	0	0	0	4	61	21	27
Brilduiker	0	0	0	0	1	3	1	0
Grote Zaagbek	0	0	0	0	0	2	4	0
Waterhoen	40	27	10	4	3	4	1	1
Meerkoot	0	2	64	0	32	88	88	119
Steltlopers								
Scholekster	12	2	2	2	14	28	46	39
Kluut	0	0	0	0	2	0	1	2
Kleine Plevier	0	0	0	0	1	0	0	0
Bontbekplevier	0	0	0	0	1	0	0	0
Goudplevier	16	0	0	0	0	0	30	175
Kievit	608	103	345	420	1350	1350	982	1679
Kleine Strandloper	0	0	0	0	0	1	0	0
Bonte Strandloper	0	0	2	0	26	3	0	11
Kemphaan	4	0	0	0	1	2	1	0
Watersnip	4	0	0	7	2	36	18	2
Grutto	0	0	1	0	11	1	3	3
Wulp	9	2	96	309	1190	711	437	572
Tureluur	0	0	0	0	8	2	15	0
Groenpootruiter	0	0	0	0	0	1	0	0
Witgatje	1	1	0	1	1	2	1	1
Oeverloper	0	0	0	0	0	2	0	1
Meeuwen								
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	26	18	2	3
Kokmeeuw	103	93	2	0	832	620	392	710
Stormmeeuw	7	31	0	2	278	108	37	27
Kleine Mantelmeeuw	0	0	0	0	3	4	3	3
Zilvermeeuw	19	19	0	0	750	131	224	380
Pontische meeuw	0	0	0	0	0	0	1	0
Geelpootmeeuw	0	0	0	0	0	0	0	1
Grote Mantelmeeuw	0	0	0	0	1	1	1	5

Tabel 24: aantal overwinterende vogels in Drijdijck

6.11. Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied

6.11.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Plas en Oever' ("tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone 'Putten Plas' en overige waterplassen in Z2-gebied" ²⁷)

6.11.2. Locatie

'Putten Plas' (C63) is een gebied gelegen ten zuiden van het gebied 'Putten Weiden' en ten westen van het Doeldok. Hiermee wordt bedoeld het gebied dat is ontstaan na de eerste fase van de demping van de bestaande zoetwaterplas. Met overige waterplassen worden de huidige plassen bedoeld ter hoogte van het gebied bestemd voor fase III van het Verrebroekdokproject (= 'Verrebroekse Plassen') en het Doeldok, alsmede nog in de toekomst aan te duiden of aan te leggen plassen die als rust-of overwinteringsplaats zullen fungeren.

6.11.3. Stand van zaken

De werken in Putten Plas werden in 2009 gedeeltelijk afgerond: de zone bestemd als fase II van de Rubis-terminal werd op hoogte gebracht (+ 6 m TAW en +6,5 m TAW) en een zandstock van 10,5 m TAW is aangelegd. Naast deze 2 zones is er nog een zone gedeeltelijk opgespoten, die veel plassen bevat. Tijdens het broedseizoen 2010 werd Putten Plas opnieuw gevrijwaard van werken. Ook in de komende broedseizoenen blijft het gebied van belang in de strand- en plasbalans.

Foto 16: Putten Plas (Yves Adams, 17 april '10)

Naast Putten Plas, dat momenteel nog steeds voldoet aan de doelstelling van het nooddecreet, worden ook de Verrebroekse Plassen beheerd als "door de havenontwikkeling kunstmatig onstane waterplassen als rust-en overwinteringsgebied voor watervogels". Het beheer is er geconcentreerd op vrijwaren van de rust in het gebied en waterbeheer. Natuurpunt WAL organiseerde op 20 maart '10 in samenwerking met het GHA, het ANB en het INBO een beheerdag voor het kappen van wilgen binnen de Verrebroekse plassen en ophogen van broedhopen voor Lepelaars. Tegelijk werd een bres in een afsluitdijkje hersteld.

Foto 17: Verrebroekse plassen (Yves Adams, 24 juni '10)

6.11.4. Toekomst

Als omwille van haven- of infrastructuurontwikkeling (3de fase Verrebroekdok) in de toekomst de huidige plassen in Z2-gebied niet langer kunnen functioneren als compensatiegebied, dan wordt, als onderdeel van de Achtergrondnota Natuur, de ontwikkeling van een zoet plassengebied in Prosperpolder Zuid vooropgesteld, ten eerste als overwinteringsgebied voor watervogels en ten tweede als belangrijk broedgebied voor veel bijlage I-soorten.

In de toekomst kunnen de aanwezige plassen in de Steenlandpolder, die tijdens en na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel bewaard zullen blijven, wel nog voldoen aan de vraag uit het nooddecreet naar permanente kunstmatige waterplassen in Z2-gebied.

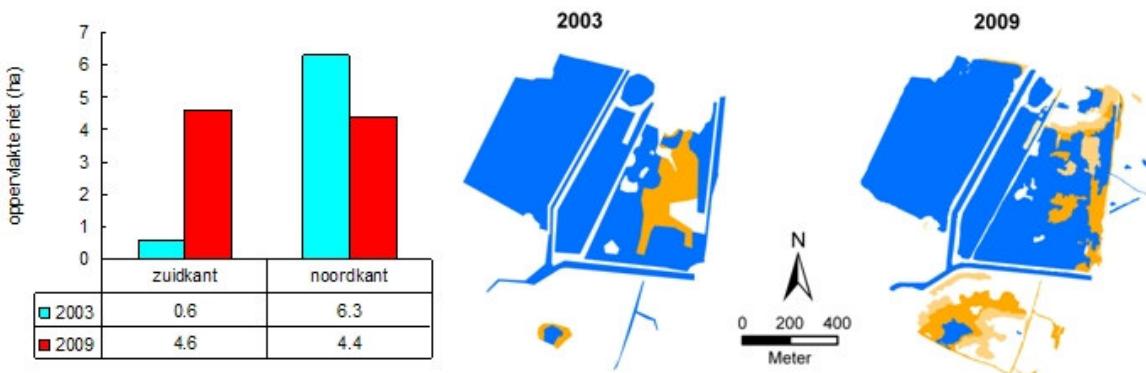
6.11.5. Monitoring

Hydrologie

De Verrebroekse Plassen bestaan uit drie grote plassen met daartussen een watergang die de dokken verbindt met het achterland via een pompgemaal. De drie plassen hebben een maximumpeil doordat zij alle drie via een afvoerbuis afwateren in de watergang. Tussen de oostelijke en de middelste plas ontstond enige jaren terug echter een bres die lager was dan de afvoerbuis van de oostelijke plas. Hierdoor watert deze plas af in de middelste plas en zo in de watergang. Deze bres werd in 2009 en 2010 hersteld door Natuurpunt Wal zodat daarna, na enige jaren met zeer lage waterstand, weer een hogere waterstand werd bereikt. Het maximumpeil is nu 's winters weer vergelijkbaar met dat van voor de bres (bepaald door de afvoerbuis). Afhankelijk van de hoeveelheid neerslag en de wisselende afwateringscapaciteit van de afvoerbuizen door verstopping waren er de laatste jaren lichte fluctuaties voor het maximale winterpeil. Naar het voorjaar toe werd het peil echter al snel bepaald door de hoogte van de afvoerbuis om naar de zomer toe verder te dalen door verdamping. Door de flauwe oevers en ondiepe zones komen in de westelijke en de oostelijke plas 's zomers heel wat slikranden en eilandjes vrij. De middelste plas is dieper en behoudt 's zomers zijn oppervlakte aan water. In 2010 zakte het waterpeil tijdens het broedseizoen sterker dan in voorgaande jaren.

Habitat

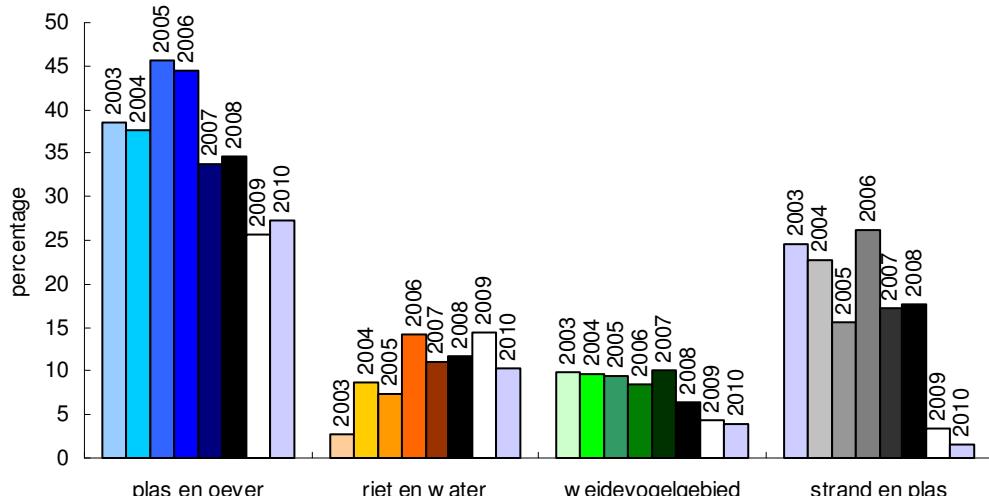
In 2009 en 2010 werd een nieuwe habitatkaart voor de Verrebroekse plassen opgemaakt. Hieruit volgt dat het rietareaal in het gebied is toegenomen ten opzichte van de vorige kartering in 2003. De toename is echter volledig te wijten aan een toename van droog riet in het zuiden van het gebied. Het waterriet in het noorden is in oppervlakte licht afgenomen en is meer versnipperd geraakt. Vraat van jonge scheutten door Canadese ganzen is hiervan waarschijnlijk de oorzaak. De rietoppervlakte van beide karteringen wordt vergeleken in onderstaande figuur.

Figuur 35: riet in de Verrebroekse plassen, gekarteerd in 2003 en in 2009-2010

Blaauw: open water. Donker oranje: riet geschikt als broedhabitat, licht oranje: secundair riethabitat, niet dicht genoeg om te dienen als broedhabitat voor rietvogels. Secundair riethabitat is ontstaan als eerste uitbreidingsstadium of door degeneratie. In de grafiek werd secundair riet niet meegerekend, vermits het geen broedhabitat is voor rietbroeders.

Broedvogels

Figuur 36: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in de Verrebroekse plassen, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Dit gebied evolueerde naar één van de belangrijkste gebieden binnen het Vogelrichtlijngebied. Het is het belangrijkste gebied voor broedvogels van 'Plas en Oever'. De algemene vogels van 'Riet en Water' laten de laatste twee jaar sterke stijgingen zien. Het gaat om de aantalen van Blauwborst, Kleine Karekiet, Rietzanger en Rietgors. Voor de Rietzanger was dit met 31 en 30 territoria in 2009 en 2010 het belangrijkste gebied en bovendien het hoogste aantal ooit in één gebied. Door de vegetatiesuccessie op de aanliggende vlaktes kan het dalende belang van dit gebied voor soorten van 'Strand en Plas' en weidevogels verklaard worden.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	6	8	8	5	3	3	2	4
Geoorde Fuut	18	61	101	84	32	5	0	6
Aalscholver	2	7	14	18	22	19	27	30
Grote Zilverreiger	0	0	0	1	0	0	0	0
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20
Knobbelzwaan	1	2	2	1	2	2	2	2
Bergeend	7	12	9	16	12	14	12	8
Krakeend	19	25	25	30	30	42	14	11
Slobeend	5	7	8	5	8	5	2	3
Zomertaling	1	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend	19	16	21	20	14	22	6	12
Tafeleend	8	6	14	12	11	14	3	6
Ijsvogel	0	0	0	0	0	0	1	1
Oeverzwaluw	55	62	212	280	144	843	235	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Roerdomp	0	1	1	1	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	0	0	0	0
Waterral	2	1	2	2	2	3	2	2
Blauwborst	9	5	7	8	10	13	30	31
Graszanger	0	0	0	1	1	2	2	0
Sprinkhaanzanger	0	0	1	3	1	4	4	2
Rietzanger	1	4	4	10	5	10	31	30
Kleine Karekiet	10	19	23	27	21	44	76	82
Bosrietzanger	0	1	3	1	5	8	7	6
Baardmannetje	0	1	1	0	2	1	1	0
Rietgors	2	3	8	14	12	18	29	32
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	18	14	8	13	7	9	7	7
Scholenster	4	5	5	9	5	7	8	9
Grutto	5	6	2	2	2	1	1	0
Wulp	0	0	1	1	1	0	1	0
Tureluur	5	9	5	3	3	2	3	1
Veldleeuwerik	10	10	8	8	6	12	16	12
Graspieper	3	2	3	1	2	3	0	1
Gele Kwikstaart	1	0	0	2	1	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut	0	0	1	1	0	1	0	0
Steltkluut	0	0	0	0	0	2	0	0
Kleine Plevier	2	1	4	5	7	9	6	3
Bontbekplevier	0	0	0	1	0	0	0	0
Strandplevier	0	0	2	6	5	4	0	0
Zwartkopmeeuw	200	416	106	5	3	0	0	0
Kokmeeuw	>750	950	620	540	435	280	24	29
Visdief	0	0	0	12	3	0	0	1

Tabel 25: aantal territoria in de Verrebroekse Plassen

Overwinterende vogels

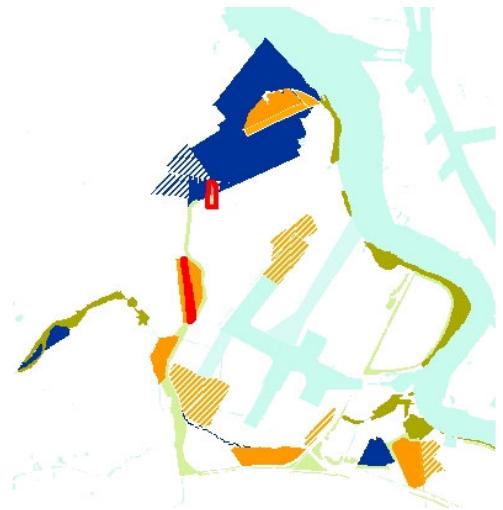
Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die op de Verrebroekse Plassen werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen).

	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
Duikers, futen en aalscholvers								
Dodaars	14	50	25	8	16	31	12	4
Fuut	14	20	22	14	10	9	68	48
Geoorde Fuut	2	4	2	17	38	27	15	14
Aalscholver	93	58	72	46	49	59	90	44
Reigers								
Roerdomp	0	0	1	0	0	0	0	0
Kleine Zilverreiger	2	4	8	1	1	0	2	3
Grote Zilverreiger	0	0	0	5	3	2	2	6
Blauwe Reiger	6	5	4	10	6	11	5	2
Ooievaar	0	1	0	0	0	0	0	0
Lepelaar	5	0	0	1	16	14	15	2
Zwanen, ganzen, eenden en rallen								
Knobbelzwaan	9	9	4	4	12	15	7	8
Kleine zwaan	0	0	0	0	0	0	5	2
Zwarte Zwaan	2	0	0	0	0	0	0	0
Kolgans	0	5	36	24	20	53	0	171
Toendrarietgans	0	0	0	0	0	0	1	0
Grauw Gans	326	363	263	830	655	272	530	475
Indische Gans	0	2	0	0	1	1	2	2
Canadese Gans	83	364	223	795	255	165	242	177
Brandgans	6	1	1	2	3	1	22	2
Nijlgans	23	45	35	76	17	8	19	7
Bergeend	56	28	22	32	34	24	42	26
Smient	658	836	1218	1910	794	956	842	1207
Krakeend	16	31	80	18	90	32	42	34
Wintertaling	23	517	52	54	16	34	47	60
Wilde Eend	4267	1382	1196	1384	1600	1440	2177	1669
Pijlstaart	29	23	8	97	4	3	11	23
Zomertaling	0	0	0	0	1	0	1	0
Slobeend	14	126	90	96	109	72	153	57
Tafeleend	357	731	277	372	457	601	253	281
Kuifeend	133	103	114	118	162	116	187	121
Brilduiker	5	8	6	8	8	8	4	4
Nonnetje	28	32	44	25	10	10	6	14
Grote Zaagbek	0	0	0	1	1	0	1	0
Rosse Stekelstaart	1	0	0	0	1	1	1	0
Witkopeend	0	1	0	0	0	0	0	0
Waterral	0	0	0	2	0	2	1	3
Waterhoen	6	9	4	5	5	3	4	2
Meerkoet	145	113	144	89	132	231	48	44
Steltlopers								
Scholekster	38	40	63	32	43	16	7	9
Kluut	0	0	0	0	0	0	1	0
Kleine plevier	0	0	0	0	0	0	1	0

Goudplevier	0	56	5	17	0	0	1	3
Kievit	223	3500	528	650	584	328	1810	903
Bonte strandloper	0	0	0	0	0	0	2	0
Kleine Strandloper	1	0	0	0	0	0	0	0
Kemphaan	0	1	7	0	0	0	0	0
Watersnip	8	7	17	5	6	11	15	2
Houtsnip	0	0	0	0	0	0	1	0
Grutto	7	3	0	0	2	1	6	1
Rosse Grutto	1	0	0	0	0	0	0	0
Wulp	0	32	0	0	2	70	35	0
Tureluur	2	0	1	0	2	2	2	0
Groenpootruiter	0	1	0	0	0	0	0	0
Witgatje	1	3	2	3	1	5	2	0
Oeverloper	0	1	1	0	1	1	1	0
Meeuwen								
Zwartkopmeeuw	4	2	13	9	7	8	4	0
Kokmeeuw	501	28	213	199	362	129	24	19
Stormmeeuw	3	15	14	6	2	2	39	6
Kleine Mantelmeeuw	3	0	1	0	1	0	0	1
Zilvermeeuw	29	116	9	16	4	4	5	7
Grote Mantelmeeuw	0	6	2	2	1	1	2	1

Tabel 26: aantal overwinterende vogels op de Verrebroekse plassen

6.12. Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied

6.12.1. Streefbeeld en -oppervlakte

45 ha ecologisch waardevolle polder (minstens tot 2007)

6.12.2. Locatie

Akkers en weiden op percelen gelegen in het poldergebied met bestemming 'Zeehavengebied met Tijdelijk Agrarisch karakter'

6.12.3. Stand van zaken

Het blok Ecologisch waardevolle polder (EWP) in de Nieuw Arenbergpolder is 22 ha groot, en valt gedeeltelijk binnen de afbakening van het natuurkerngebied Nieuw Arenbergpolder fase I van het MMHA. Daarnaast werd 26 ha EWP tijdelijk gegroepeerd in de strook tussen de Zoetwaterkreek en het weidevogelgebied Putten West (niet-ecologische gedeelte van de buffer ZW-B in ZTA-gebied) en bij de inrichting van dat gebied geïntegreerd. De totale oppervlakte EWP voldoet aan de vereiste oppervlakte van 45 ha op gegroepeerde, verworven percelen in ZTA-gebied.

Bijlage 5 van het nooddecreet omschrijft het doel van deze percelen in oorsprong als het "voorzien van foageerruimte voor overwinterende ganzen, waar ook de akkervogelgemeenschap kan profiteren door te voorzien in ecologisch waardevolle akkers. Indien op de betrokken percelen weiden aanwezig zijn, worden deze behandeld zoals de weidevogelgebieden." Zoals aanbevolen vanuit de monitoring van de voorbije jaren werden alle akkerpercelen binnen het blok EWP omgezet naar grasland. Aangezien de doelstelling hier beperkt is tot beheer en geen inrichting voorziet, blijft de bestaande polderwaterhuishouding op deze percelen behouden. In 2010 werden opnieuw gebruiksovereenkomsten voor een aangepast (weidevogel)beheer afgesloten met lokale landbouwers. Het blok EWP in de Nieuw Arenbergpolder werd naar aanleiding van de besprekingsrapportage in de werkgroep 'jacht en bestrijding' van 11 juni '10 voorzien van een buffer waarin niet gejaagd mag worden na 15 november.

6.12.4. Monitoring

Hydrologie

Op de percelen aangeduid als ecologisch waardevolle polder in de Nieuw Arenbergpolder gebeurt geen specifieke hydrologische monitoring. De waterhuishouding wordt er bepaald door de drainage van de polder, die algemeen genomen zorgt voor duidelijk te lage watertafels in vergelijking tot de natuurdoelstellingen. Gezien de meeste aangeduide percelen eerder hoog gelegen zijn in de polder behoren zij tot de drogere delen. Aan de hand van de dichtst bij gelegen peilbuizen schatten we de grondwatertafel tijdens het broedseizoen ongeveer 1 meter beneden maaiveld en lager. Perceelen met een waterstand die voor weidevogels aanleiding kan geven tot hoge broeddensiteiten zijn ook in de rest van de polder zeer schaars. Het gaat om enkele laaggelegen percelen in Doelpolder en aan de noordrand van de Oud Arenbergpolder.

Broedvogels

In 2010 werden op het deel grenzend aan de Oude Sluisstraat geen broedende weidevogels genoteerd.

Overwinterende vogels

Het gebied wordt soms gebruikt door overwinterende ganzen en Wulpens.

6.13. Haasop

6.13.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Riet en Water' (ca. 100 ha permanent compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden²⁸⁾

6.13.2. Locatie

Gelegen tussen de N 49 en de Hazopweg van Kallo tot Verrebroek, deel van de zuidelijke bufferzone die omstreeks 1972 ontstond na de opspuiting van een deel van de vroegere Beverenpolder en waarin spontane natuurontwikkeling heeft plaatsgevonden.

6.13.3. Stand van zaken

Het beheer in 2010 bestond uit het bewaken van de rust in dit gebied en begrazing door Konikpaarden en Galloway-runderen om de vegetatie gevarieerd te houden. Verder omvat het reguliere beheer onderhoud van de infrastructuur, hakselen, verwijderen van bomen, ruimen van afval en maaien. In maart '10 werd gestart met het gefaseerd kappen van kaprijpe bomenrijen langs de watergang binnen het begrazingsblok.

Andere natuurontwikkelingsprojecten in de Haasop

De afbakening van de Haasop werd bijgesteld op basis van de kernzone voor Groenknolorchis en de verdere ontwikkelings- en ontsluitingsplannen van het **Logistiek Park Waasland**. Deze nieuwe afbakening werd opgenomen in het principieel programma voor het in opmaak zijnde GRUP. Een stuk ten westen zal worden ontnomen aan de Haasop. Ter vervanging wordt de zone ten noorden van de Haasop aan het gebied toegevoegd, waar een aangepast riet- en waterbeheer het behoud en/of de uitbreiding van de Groenknolorchispopulatie mogelijk zal maken.

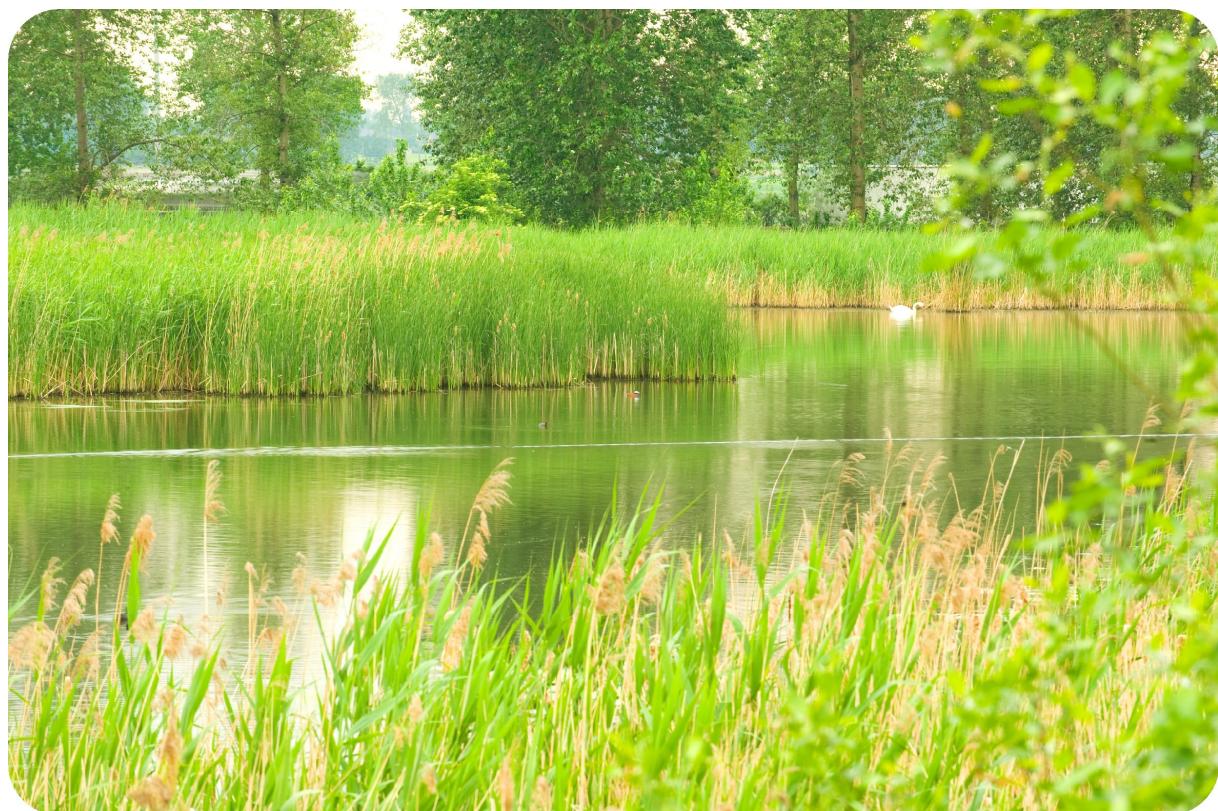
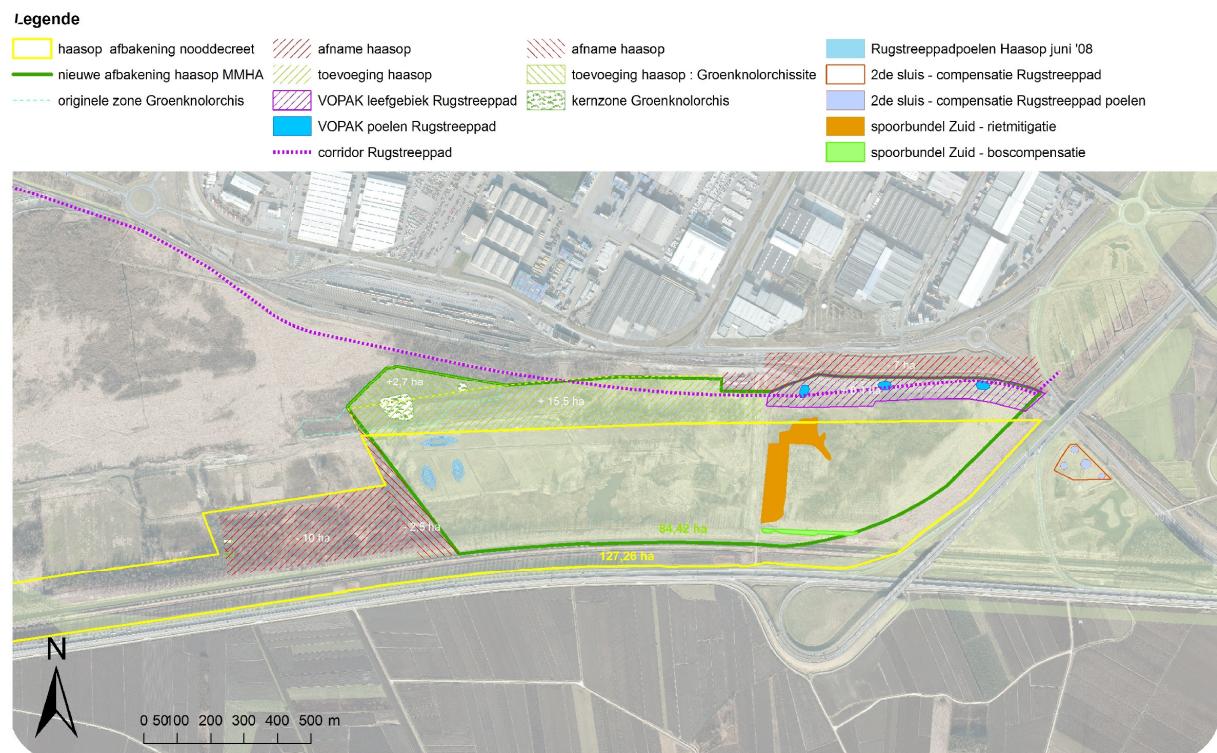

Foto 18: Haasop (Yves Adams, 24 juni '10)

Bij de aanleg van het Logistiek Park Waaslandhaven fase I werd een compensatieverplichting voor 20 ha rietbiotoop opgelegd. Naast de 8 ha 'Riet en Water' gerealiseerd aan het Spaans Fort, zal nog 12 ha rietbiotoop gerealiseerd worden door een verbetering van de kwaliteit van leefgebieden binnen het westelijke deel van de Haasop. Verder werden in maart '10 in de oostelijke zone van de Haasop voortplantingspoelen aangelegd voor Rugstreeppad, als compensatie voor verlies bij de aanleg van de Vopak-terminal. Dit nieuwe leefgebied van ca. 6 ha vormt een belangrijke schakel in de zogenaamde 'backbone' voor Rugstreeppad (Ottburg et.al., 2007²⁹).

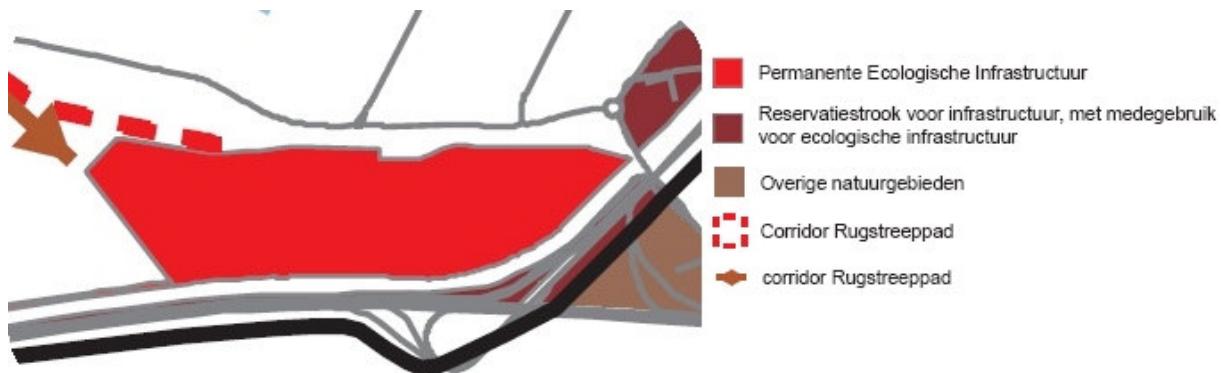
In het deel van de Haasop gelegen ten oosten van de Koestraat werd daarnaast een rietmitigatie uitgevoerd i.h.k.v. de uitbreiding van de **spoerbundel Zuid**. De passende beoordeling concludeerde immers dat negatieve effecten niet uitgesloten waren, omdat ten gevolge van het project 4,7 ha leefgebied verloren zou gaan voor IHD-soorten als Bruine kiekendief en Blauwborst, en stelde als milderende maatregel een verbetering van de kwaliteit van leefgebieden in de Haasop voor. Na een onderzoek en vergelijk van potentiële zones, werd in het gekozen deel van de Haasop de bodem reliëfrijk afgegraven en werd een kleilens aangebracht. Deze werken werden uitgevoerd van september '10 tot januari '11. Op die manier ontstaat een waterhoudende zone waarin rietwaarden kunnen ontwikkelen. Om wilgenkieming op de oever te voorkomen, wordt in 2011 riet aangeplant. Verder zal de in de bestaande rietzone ten noorden van de nieuwe rietmitigatie de wilgenopslag gekapt worden.

Figuur 37: overzichtskaart natuurprojecten Haasop

6.13.4. Toekomst

Het MMHA voorziet voor de Haasop een nieuwe afbakening a.h.v. de contouren van het Logistiek Park Waasland, de voorziene ontsluiting ervan, en de afbakening van de Groenknolorchiszone en de Vopak-Rugstreeppadcompensatie. Het gebied wordt opgenomen in de permanente ecologische infrastructuur.

Figuur 38: Haasop, nieuwe afbakening en beoogde habitats in MMHA

6.13.5. Monitoring

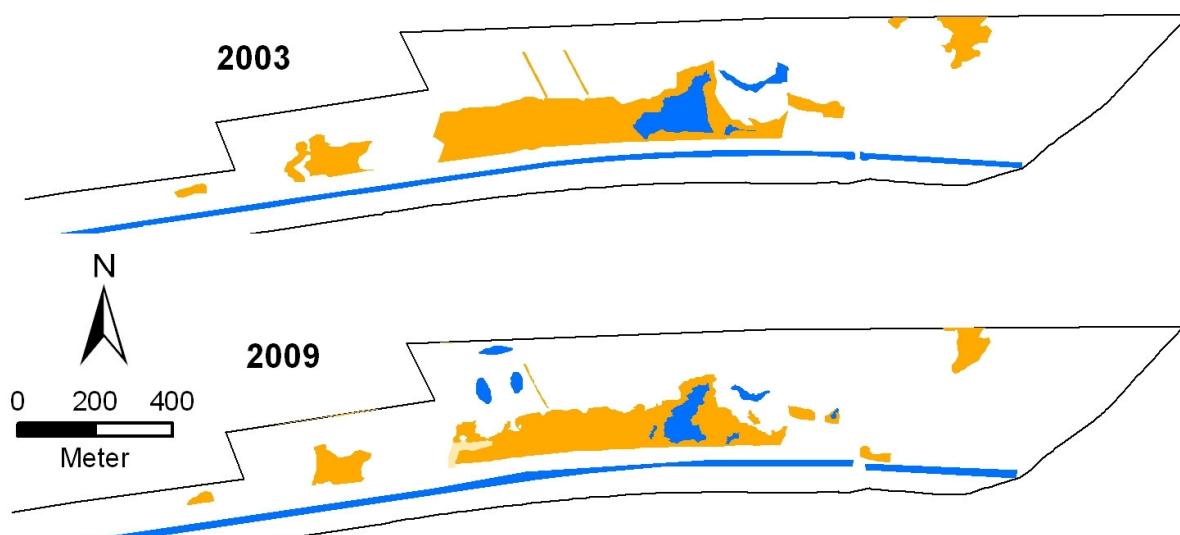
Hydrologie

Waterstanden lagen in 2007 in Haasop gemiddeld hoger dan de voorgaande jaren. Gezien de hoge ligging van het gebied lijkt dit het gevolg van accumulatie van regenwater van de voorbije natte seizoenen. In 2008 waren de winterwaterstanden dezelfde als in 2007, maar op het einde van het voorjaar waren de waterstanden minder weggezakt door het nattere voorjaar. In het voorjaar 2009 en voorjaar 2010 lagen de waterstanden een tiental centimeter lager dan in 2008, maar nog duidelijk hoger dan voor 2007.

Habitat

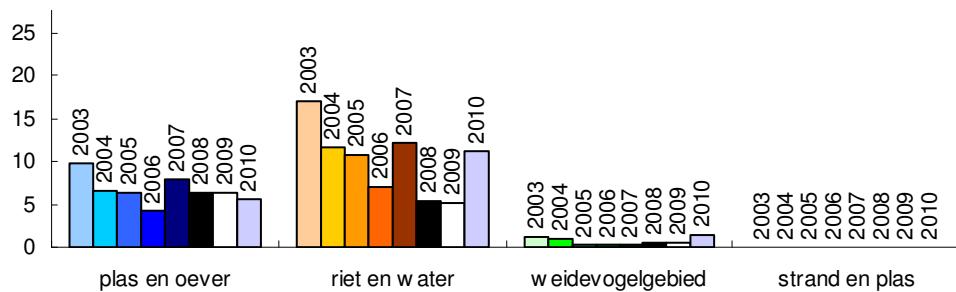
Haasop werd in 2009-2010 opnieuw gekarteerd. De onderstaande figuur vergelijkt het voorkomen van riet met de situatie in 2003. Hieruit volgt dat het riethabitat met ongeveer 10% of 1 ha is afgenomen. Deze afname deed zich vooral voor in de droge randzones, waar het riet werd afgegrazen.

Blauw: open water. Donker oranje: riet geschikt als broedhabitat, licht oranje: secundair riethabitat, niet dicht genoeg om te dienen als broedhabitat voor rietvogels. Secundair riethabitat is ontstaan als eerste uitbreidingsstadium of door degeneratie.

Figuur 39: riet in de Haasop, gekarteerd in 2003 en in 2009-2010

Broedvogels

Figuur 40: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in Haasop, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Haasop is één van de belangrijke rietgebieden op de Linkerscheldeoever. Door begrazing van koeien en paarden werd de riet- en moerasvegetatie plaatselijk teruggedrongen. De stijging van de algemene rietvogels in 2010 kan hier voor een deel toegewezen worden aan het verlies van een aanzienlijke oppervlakte biotoop in het aangrenzende Logistiek Park.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	8	7	8	5	6	7	8	7
Bergeend	12	8	10	12	12	4	8	16
Krakeend	8	7	6	4	4	8	3	3
Slobeend	4	2	4	3	2	5	2	3
Kuifeend	9	6	7	4	2	7	3	10
Tafeleend	3	8	6	4	10	15	7	6
Ijsvogel	0	0	0	0	1	1	0	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Roerdomp	0	0	0	0	1	0	0	0
Bruine Kiekendief	4	6	6	5	2	2	2	3
Waterral	7	5	4	4	3	2	1	5
Porseleinhoen	1	0	1	0	0	0	0	0
Blauwborst	18	14	15	13	12	13	12	19
Sprinkhaanzanger	1	2	0	1	2	2	2	3
Rietzanger	1	2	0	1	1	0	2	7
Kleine Karekiet	38	32	34	31	27	23	36	62
Bosrietzanger	7	6	4	8	8	9	5	13
Baardmannetje	0	0	1	0	1	0	0	2
Rietgors	6	6	6	7	6	6	7	18
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	2	1	0	1	0	2	3	7
Scholekster	4	3	1	1	2	2	1	2
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	0	1	0
Graspieper	0	0	0	0	0	0	0	2
Vogels van 'Strand en Plas'								

Tabel 27: aantal territoria in Haasop

Overwinterende vogels

Haasop wordt niet meegeteld tijdens de midmaandelijkse tellingen. Het aandeel open water is echter gering ten opzichte van de hoeveelheid open water in andere gebieden. Het gebied is geen sleutelgebied voor overwinterende vogels.

6.14. Groot Rietveld

6.14.1. Streefbeeld en -oppervlakte

'Riet en Water' (permanente compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden³⁰⁾

6.14.2. Locatie

Gebied met een oppervlakte van 78 ha gelegen langs de westzijde van de zogenaamde defensieve dijk (provinciegrens) en ten westen van de Vlakte van Zwijndrecht. Het Groot Rietveld is een restant van de vroegere Melselepolder en is bij de ontwikkeling van de haven gedeeltelijk opgespoten. Momenteel bestaat het gebied uit plassen, rietland, opgespoten terrein met open begroeiing.

6.14.3. Stand van zaken

Het basisbeheer bestaat uit het bewaken van de rust en het waterpeil. Het begrazingsbeheer om verruiging van het gebied tegen te gaan werd ook in 2010 gehandhaafd. Sinds 2007 wordt de berkenopslag in het noordelijke gedeelte geleidelijk gekapt en omgezet naar schraal grasland en riet, in functie van de aanwezige Rugstreeppad- en Moeraswespenorchispopulatie. De in 2006 aangelegde voortplantingspoelen voor Rugstreeppad en de wandelpaden worden jaarlijks gemaaid.

Het ANB liet in 2008-2009 een studie maken voor de analyse van de afwateringsproblematiek en de opmaak van een technisch ontwerp voor optimaal waterbeheer in het Groot Rietveld. Daarin wordt de bouw van drie nieuwe uitwateringsconstructies vooropgesteld. Door de aanwezigheid van een veenlaag op de locatie voor de derde voorziene uitwateringsconstructie, verkiest het ANB om eerst de eerste twee constructies te bouwen en uit de resultaten af te leiden of de bouw van de laatste constructie al dan niet noodzakelijk is. De werken gaan volgens de huidige planning van start in het najaar 2011.

Foto 19: luchtfoto Groot Rietveld, Lange Eind, Put van Fien (Yves Adams, 17 april '10)

6.14.4. Monitoring

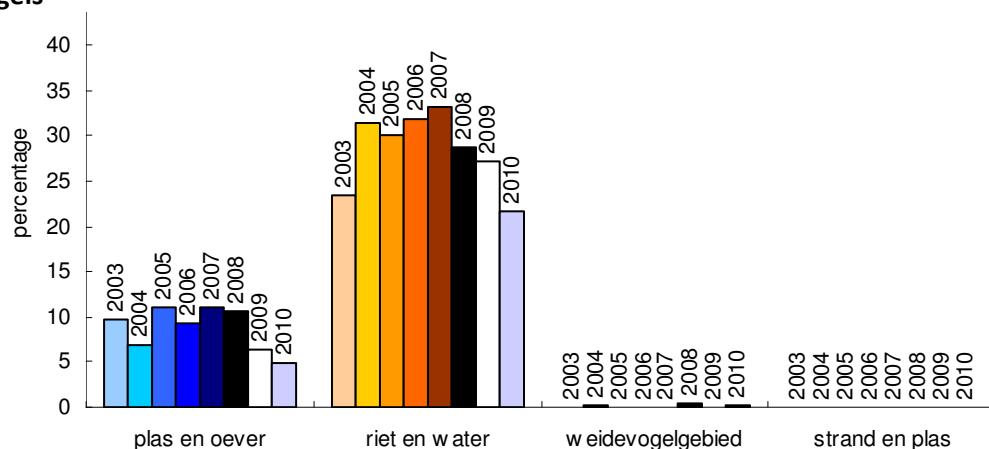
Hydrologie

Door een verstopping van de afvoer kende het zuidelijke deel van het Groot Rietveld een sterke stijging van de waterstand gedurende het broedseizoen. Half februari stond het waterpeil op 2,03 m TAW, wat hetzelfde peil was als half februari '07. Het peil is daarna gestegen met meer dan 40cm, tot 2,45 m TAW half juli. In 2009 fluctueerde het peil tijdens het voorjaar tussen 2,10 en 2,20 m TAW. Peilen in 2010 waren zeer vergelijkbaar met 2009.

Habitat

Het Groot Rietveld werd in 2009-2010 opnieuw gekarteerd. Hierbij werd geen verschil geconstateerd met de vorige kartering. Tussen 2003 en 2010 is het rietareaal in het Groot Rietveld stabiel gebleven.

Broedvogels

Figuur 41: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen in het Groot Rietveld, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Het Groot Rietveld is het belangrijkste broedgebied voor rietvogels. Ook voor een aantal eendensoorten is het belangrijk. Het waterriet trok weer twee mannetjes Woudaapje die beiden gepaard geraakten. Bij minstens één paar werden uitgevlogen jongen gezien. De rietvogels laten hier flinke fluctuaties zien. Het openmaken van het noordelijke deel rond de poelen voor Rugstreeppad trok ook enkele weidevogels aan.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	3-4	12	15	15	12	20	13	9
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	2	0
Bergeend	ng	2	0	1	0	3	0	0
Zomertaling	1	0	0	0	1	2	1	0
Krakeend	ng	4	12	13	18	17	10	4
Slobeend	ng	3	5	3	8	12	0	1
Kuifeend	ng	6	11	7	4	8	2	3
Tafeleend	> 3	7	17	13	9	15	4	2
Vogels van 'Riet en Water'								
Roerdomp	1	0	0	1	1	3	2	0
Woudaapje	0	0	0	0	0	3*	2	2
Bruine Kiekendief	3-4	4	3	3	3	4	2	2
Waterral	10	5	6	9	9	7	8	4
Porseleinhoen	0	0	2	0	0	0	0	0
Blauwborst	(> 20)	32	19	26	< 20	10	19	16

Graszanger	0	0	1	0	0	0	0	0
Cetti's zanger							5	10
Snor	0	0	0	1	0	0	0	1
Sprinkhaanzanger	(3-4)	6	2	9	12-13	5	3	5
Rietzanger	3	33	9	28	ng	15	9	6
Kleine Karekiet	ng	42	36	80	ng	80	47	51
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	1*	0	0
Bosrietzanger	ng	> 19	15	36	ng	20	11	12
Baardmannetje	5	8	8	9	4	4	5	6
Buidelmees	1	0	1	0	0	1	0	1
Rietgors	ng	23	20	34	ng	20	8	11
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	2	1	0	0	0	2	0	4
Tureluur	0	0	0	0	0	1	0	1
Veldleeuwerik	Ng	1	0	0	0	0	0	0

Vogels van 'Strand en Plas'

Tabel 28: aantal territoria in het Groot Rietveld

(ng: niet geteld). Aantallen tussen haakjes zijn schattingen.

*: de 3 territoria Woudaapje en het territorium Grote Karekiet in 2008 betreffen territoriumhoudende mannetjes. Er werden echter geen vrouwtjes waargenomen.

Overwinterende vogels

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de overwinterende vogels die in het Groot Rietveld werden waargenomen (wintermaxima tijdens de gecoördineerde midmaandelijkse tellingen). De aantallen zijn duidelijk lager dan in de grote plasgebieden.

	2002 2003	2003 2004	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010
Duikers, futen en aalscholvers								
Dodaars	3	2	2	5	6	19	14	12
Fuut	0	2	1	0	2	7	11	2
Geoorde Fuut	0	0	0	0	1	0	0	0
Aalscholver	23	4	47	28	3	7	9	13
Reigers								
Roerdomp	0	0	0	0	1	1	1	0
Grote Zilverreiger	0	0	0	1	0	0	0	1
Blauwe Reiger	3	3	6	6	4	2	3	5
Zwanen, ganzen, eenden en rallen								
Knobbelzwaan	2	0	2	4	2	2	2	7
Rietgans	0	0	0	0	0	1	0	0
Kolgans	0	0	4	0	0	0	35	80
Grauwé Gans	93	35	82	30	56	55	33	228
Canadese Gans	38	17	67	44	81	61	97	112
Nijlgans	0	1	2	8	1	0	9	222
Brandgans	1	0	0	49	1	0	0	0
Bergeend	50	46	21	19	8	6	14	19
Smient	37	1	2	0	0	4	10	0
Krakeend	7	2	22	11	56	28	35	4
Wintertaling	61	90	52	184	47	17	43	134

Wilde Eend	148	33	78	42	30	30	78	46
Pijlstaart	26	7	10	5	12	6	4	0
Soepeend								8
Zomertaling	0	0	1	0	1	1	0	0
Slobeend	84	113	103	31	31	79	88	28
Tafeleend	13	13	2	29	70	68	61	29
Kuifeend	44	27	19	19	30	43	44	33
Nonnetje	0	0	0	2	3	0	0	3
Grote Zaagbek	0	0	0	0	4	0	0	0
Rosse stekelstaart								3
Waterral	1	2	2	4	4	6	4	5
Waterhoen	9	5	1	4	3	5	5	4
Meerkoet	82	54	51	38	60	35	77	18
Steltlopers								
Scholenkster	4	2	4	0	11	2	1	1
Kluut	0	0	1	0	0	0	0	0
Goudplevier	0	0	1	0	0	0	0	0
Kievit	77	230	100	280	11	26	3	12
Watersnip	14	6	4	59	3	1	5	2
Houtsnip	0	0	1	0	0	0	0	0
Grutto	4	0	0	0	1	0	1	0
Wulp	15	2	151	239	300	640	261	71
Tureluur	3	0	0	0	0	1	1	1
Oeverloper	0	0	0	0	0	0	0	1
Witgatje	1	1	0	2	0	0	1	1
Meeuwen								
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	1	0	0	1
Kokmeeuw	7	0	0	27	4	0	0	0
Stormmeeuw	0	0	0	1	0	0	0	0
Kleine Mantelmeeuw	0	0	0	1	0	1	0	0
Zilvermeeuw	0	0	1	0	0	1	0	0
Grote Mantelmeeuw	0	0	0	1	0	0	0	0

Tabel 29: aantal overwinterende vogels in het Groot Rietveld

6.15. Aanvullende strand- en plasvlakten

6.15.1. Streefbeeld en -oppervlakte

Strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie, aanvullend zolang de aangeduide strand- en plasvlakten of duurzame natuurkerngebieden niet volledig beschikbaar zijn)

6.15.2. Locatie

'R2-vlakte' (zone tussen op- en afrittencomplex R2, in de nabijheid van Zuidelijke Groenzone/Haasop en Steenlandpolder), de 'Meeuwenbroedplaats' (zone werfkeet Deurganckdok, toekomstige 2de sluislocatie) en andere zones.

6.15.3. Stand van zaken

De compensatiematrix voor Deurganckdok voorziet **200 ha streefoppervlakte** voor strand- en koloniebroeders, te realiseren in de tijdelijke gebieden Opgespoten Mida (77 ha), Gedempt deel Doeldok (74 ha) en Vlake van Zwijndrecht (53 ha). Het RUP Waaslandhaven 1ste fase³¹ voorziet ook de mogelijkheid dat binnen het Z-gebied nog andere zones hiervoor in aanmerking kunnen genomen worden. Aangezien binnen de voorziene zones tot nog toe geen 200 ha beschikbaar waren als strand- en plasvlakte, werden in 2004 de 'Meeuwenbroedplaats' en de 'R2-vlakte' ingericht als aanvullende tijdelijke gebieden.

De R2-vlakte bestaat uit een grote plas met een centraal eiland en een kijkwand. Door jaarlijks intensief te maaien en af te voeren, werd de aanwezige honingklavervegetatie op dit eiland succesvol omgezet naar gras.

In augustus-oktober '10 werd in de noordwestelijke zone van de R2-vlakte een leefgebied voor Rugstreeppad gerealiseerd, als compenserende maatregel voor het verlies aan leefgebied i.h.k.v. de aanleg van de 2de sluis.

Foto 20: R2-vlakte leefgebied Rugstreeppad i.k.v. 2de sluis (Katrien Weyn, 10 januari '11)

Deze locatie valt binnen de ‘backbone’ die voor Rugstreeppad op de lange termijn op LSO wordt voorzien (Ottburg et.al., 2007). De realisatie van ecologische verbindingen, in westelijke richting met de Haasop en in noordoostelijke richting met de Steenlandpolder, werd hierbij gegarandeerd.

De Meeuwenbroedplaats werd tot en met 2009 jaarlijks gemaaid ter voorbereiding van het broedseizoen en de ringgracht werd onderhouden. In 2010 diende deze zone vrijgegeven te worden i.h.k.v. de aanleg van een 2de Maritieme Toegang tot de Waaslandhaven. Daarom werd voor het broedseizoen 2009 een nieuwe meeuwenbroedplaats ingericht binnen de opgespoten MIDA’s (zie hfdst. 6.2).

6.15.4. Toekomst

Vanaf 2008 werd werk gemaakt van een gedetailleerde totaalbalans ‘Strand en Plas’, opgenomen in hfdst. 3.1 ‘Werkgroep Strand en Plas’. Zodra de duurzame broedgelegenheid voor deze soorten in het kader van de Achtergrondnota Natuur gerealiseerd is, of vervangende tijdelijke gebieden beschikbaar zijn, kunnen de tijdelijke aanvullende gebieden opgegeven worden indien nodig voor de havenontwikkeling. De meeuwenbroedplaats werd reeds verplaatst naar de opgespoten MIDA’s i.h.k.v. de aanleg van de 2de sluis. Door de spontane evolutie van de vegetatie zal de R2-vlakte stilaan aan belang verliezen als aanvullende strand- en plasvlakte. Deze zone zal echter een ondersteunende rol blijven spelen als onderdeel van het netwerk van Ecologische Infrastructuur en van de ‘backbone’ voor Rugstreeppad.

6.15.5. Monitoring

Hydrologie R2-vlakte

In dit gebied gebeurde geen hydrologische opvolging

Habitat R2-vlakte

Het gebied bestaat uit verruigde graslanden met waterpartijen. In december 2010 werd hier een netwerk van poelen voor Rugstreeppadden aangelegd waardoor een deel weer in de pioniersfase is.

Broedvogels R2-vlakte

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van ‘Plas en Oever’								
Dodaars	0	2	2	2	1			
Bergeend	3	3	3	2	0			
Krakeend	4	1	1	1	0			
Slobeend	1	1	1	0	0			
Kuifeend	0	1	1	3	0			
Vogels van ‘Riet en Water’								
Blauwborst	2	1	1	0	1			
Kleine Karekiet	4	1	1	1	5			
Bosrietzanger	0	1	1	0	0			
Rietgors	1	1	1	0	1			
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	2	3	2	3	1			
Scholenkster	2	2	1	2	1			
Tureluur	1	1	1	2	2			
Vogels van ‘Strand en Plas’								
Kleine Plevier				1	0	1	0	0

Tabel 30: aantal territoria in de R2 driehoek

Voor de inrichting was dit ten dele een ondiepe plas met open zand. Toen kwamen hier ook Kluten tot broeden

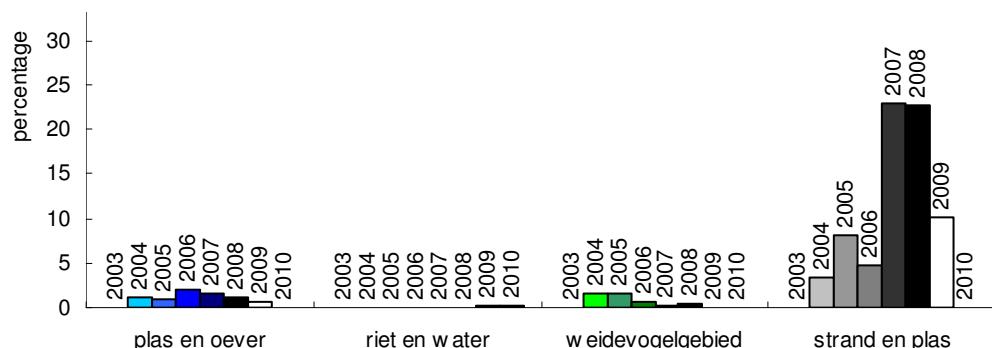
Hydrologie Meeuwenbroedplaats

In dit gebied gebeurde geen hydrologische opvolging

Habitat Meeuwenbroedplaats

Het gebied bestaat uit verruigde graslanden en verboste delen omringd door een deels dichtgegroeide ringgracht.

Broedvogels Meeuwenbroedplaats

Figuur 42: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelmeechappen op de meeuwenbroedplaats, in verhouding tot het hele Vogelrichtlijngebied

Dit gebied werd ingericht om dienst te doen als tijdelijke opvang voor broedende meeussen. In 2009 was de meeuwenkolonie een stuk kleiner dan in 2008 maar steegen de aantal wel op de nabijgelegen Pompput. Vooral in de tweede helft van het broedseizoen werd een hoge predatie van Vos op nog niet vliegvlugge jongen meeussen vastgesteld. In 2010 werd dit gebied nog niet in gebruik genomen voor de aanleg van de tweede sluis, in tegenstelling tot de originele timing. Het werd voor het broedseizoen van 2010 dan ook niet beheerd om een meeuwenkolonie aan te trekken. Zonder grondige inrichtingswerken om het gebied voor grondpredatoren ontoegankelijk te maken, is de kans te klein om hier een kolonie succesvol te laten broeden. De Kok- en Zwartkopmeeussen konden bovendien uitwijken naar de nabijgelegen Pompput, het nieuw aangelegde broedeiland op de opgespoten Mida's en de compensatiegebieden. Dit is ook voor 2011 het geval. Door de vegetatiesuccessie is het enkel nog geschikt voor soorten van 'Riet en Water'. In 2010 was de waterstand niet hoog genoeg om ook broedende eenden of Dodaars aan te trekken

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	0	0	0	0	1	1	0	0
Bergeend	3	0	2	2	1	1	0	0
Krakeend	1	2	3	3	3	2	0	0
Slobeend	1	2	3	2	1	0	0	0
Kuifeend	3	2	2	7	8	2	0	0
Oeverzwaluw	0	0	95	0	0	0	0	0
Vogels van 'Riet en Water'								
Blauwborst	1	0	0	1	1	1	2	
Kleine karekiet	0	0	0	0	0	1	5	
Rietgors	0	0	0	0	0	2	2	
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit	4	3	2	1	0	0	0	
Schollekster	1	1	0	1	1	0	0	

Grutto	2	2	2	0	1	0	0
Tureluur	2	1	1	0	0	0	0
Veldleeuwerik	0	1	0	0	0	0	0
Vogels van 'Strand en Plas'							
Kleine Plevier	1	0	0	1	0	0	0
Zwartkopmeeuw	37	65	1	89	1100	107	0
Kokmeeuw	140	680	290	860	2500	950	0

Tabel 31: aantal territoria op de meeuwenbroedplaats

7. Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over de stand van zaken van de opgestarte of lopende nieuwe natuurontwikkelingsprojecten, die in 2010 systematisch aan bod kwamen in de vergaderingen van de Beheercommissie. De gebieden zijn opgesomd in volgorde van de actuele graad van realisatie. De stand van zaken geeft een momentopname in een proces.

De vermelde oppervlaktes en beoogde habitats per gebied zijn overgenomen uit het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief in de versie zoals opgenomen in de plan-MER (technisch deelrapport Fauna en Flora kaart C) waarnaar verwezen wordt in de beslissing van de Vlaamse Regering van 11 september '09 aangaande de afbakening van de haven van Antwerpen. Dit MMHA is op A4 formaat (met uitvergroting van de legende) als bijlage 9.6 bij dit jaarverslag gevoegd.

7.1. Rietveld Kallo

7.1.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

52 ha 'Riet en Water'

7.1.2. Locatie

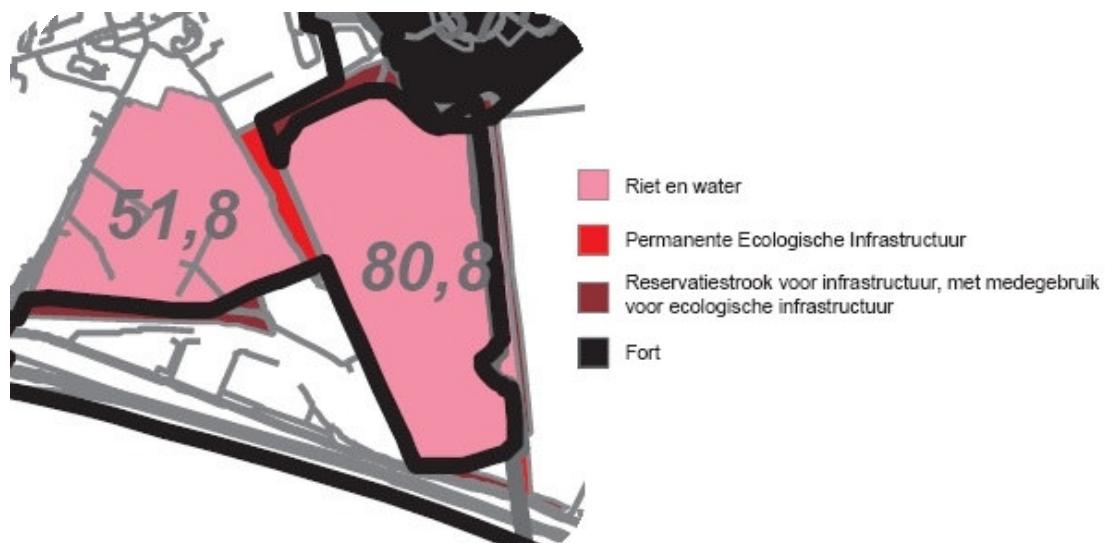
Het plangebied vormt een driehoek door de Gasthuisstraat, de Melseledijk en het pad ten noorden van spoorlijn 10. Langs de Melseledijk, aansluitend bij Kallo, wordt de gewestplangrens van het woongebied als begrenzing genomen, zoals in het RUP 'Waaslandhaven fase 1 en omgeving'.

7.1.3. Projectbeschrijving

De 'Tweede spoorverbinding onder de Schelde' of 'Liefkenshoekspoortunnel' betreft een nieuwe goederenspoorlijn (spoorlijn 10) van 17 à 18 km in aanleg, die de spoorbundel Zuid op de Linkerscheldeoever rechtstreeks zal verbinden met de spoorinfrastructuur op de Rechterscheldeoever, in het bijzonder met het vormingsstation Antwerpen-Noord en de bestaande goederenassen (spoorlijnen 12 en 27A via spoorlijn 11). Deze nieuwe spoorlijn 10 kruist ondergronds het Waaslandkanaal (via de bestaande Beverentunnel), de Schelde en het Kanaaldok B1-B2. De indienstneming is voorzien voor medio 2014.

Uit de passende beoordeling bleek dat het project leidt tot 26,9 ha biotoopverlies in de Haasop (Zuidelijke Groenzone) en de Steenlandpolder. De compensatie hiervoor is voorzien in het nieuw aangelegde natuurgebied 'Rietveld Kallo'. Dit gebied is in elk van de scenario's van de Achtergrondnota Natuur mee opgenomen als natuurkerngebied (totaal ca. 47 ha). De resterende oppervlakte is dan ook een eerste stap in de realisatie van het natuurkernstructuur, zoals opgenomen in de Achtergrondnota Natuur, de plan-MER en het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief van het Strategisch Plan voor de afbakening van de haven van Antwerpen.

De restanten van de compensatiezones Steenlandpolder en Haasop worden opgenomen in het netwerk van Ecologische Infrastructuur.³²

Figuur 43: Rietveld Kallo en Groot Rietveld, beoogde habitats in MMHA

7.1.4. Stand van zaken

Voorbereiding

Het milieueffectrapport ‘Tweede spoorverbinding onder de Schelde’ werd goedgekeurd door de dienst MER op 25 augustus ’06. Op 15 december ’06 besliste de Vlaamse Regering een natuurgebied aan te duiden op de in het MER voorgestelde locatie ‘Rietveld Kallo’. In 2007 werd het inrichtingsplan voorgelegd aan de Beheercommissie. Op 9 mei ’08 stelde de Vlaamse Regering het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Liefkenshoekspoortunnel’ definitief vast.

Verwerving

Aangezien een aantal percelen reeds in eigendom van de overheid waren, bleven nog 28,79 ha te verwerven in het gebied. Er werd in de eerste plaats gestreefd naar verwervingen in der minne via de pre-grondenbank Linkerscheldeoever (VLM), met toepassing van flankerend landbouwbeleid. Tegen eind 2008 kwam meer dan de helft van de te verwerven percelen effectief beschikbaar via grondruil en was op 7 percelen na het volledige gebied verworven. Eigendommen die niet in der minne konden verworven worden, werden gerechtelijk onteigend op basis van een Ministerieel onteigeningsbesluit ondertekend op 23 juli ’08. Eens het natuurgebied volledig ingericht is door Infrabel, worden alle gronden en eigendommen in het gebied van de pregrondenbank overgedragen aan het Vlaams Gewest, met het ANB als kadastrale en technische beheerder. Twee woningen gelegen buiten de onteigeningsperimeter van het gebied werden in der minne verworven en zullen afgebroken worden zodat de percelen geïntegreerd kunnen worden in het rietveld.

Werken

De eerste voorbereidende werken voor de aanleg van de spoortunnel zijn gestart op 12 november ’08. De inrichtingswerken voor het natuurgebied ‘Rietveld Kallo’ werden - in overeenstemming met artikel 36 ter § 5 van het decreet Natuurbehoud - voorafgaand aangevat, nl. op 20 oktober ’08. In 2009 werd het terrein grotendeels afgegraven volgens het inrichtingsplan, een stuwdam werd gebouwd en een bufferdijk en functionele dijken naar de hoogspanningsmasten werden aangelegd.

Foto 21: luchtfoto Rietveld Kallo en omgeving (Yves Adams, 17 april '10)

Problematiek wilgenopslag

De voorziene uitvoeringstermijn liep af op 12 februari '10. Door het stilliggen van de werken werd de vooropgestelde einddatum niet gehaald en kon het waterpeil nog niet opgetrokken worden. Het belang van een voldoende hoog waterpeil voor de ontwikkeling van het aangeplante riet en het vermijden van kolonisatie door concurrerende soorten werd reeds benadrukt in een advies van het INBO³³. Na eerdere informele vragen en waarschuwingen, adviseerde de Beheercommissie op 15 april '10 formeel om het waterpeil alsnog zo snel mogelijk op te trekken om massaal kiemen van wilgen op de brakke grond te vermijden. Infrabel achtte de gevraagde maatregel om praktische en juridische redenen echter niet haalbaar. Een tweede schrijven werd gericht aan Infrabel om de consequenties van deze beslissing en de verwachte remediërende maatregelen achteraf op te lijsten.

Op 4 juni '10 vond rond deze problematiek een overleg met Infrabel plaats op initiatief van MLSO, waarop een strikt actieplan overeengekomen werd en Infrabel zich akkoord verklaarde om de komende twee jaar in te staan voor opvolgbehandelingen. In een tweede overleg op 20 september '10 werd de omvang van het wilgenprobleem geëvalueerd, de onduidelijkheid over de waterhuishouding uitgeklaard en werden afspraken gemaakt om tegen volgend voorjaar het vereiste streefpeil te halen via de inlaat van extern water. Op 9 oktober '10 verwijderden vrijwilligers van Natuurpunt-WAL de verspreide wilgen in bepaalde zones van het rietveld manueel. Begin november '10 volgde het machinaal afplaggen van de oeverzones, waar wilgen massaal voorkwamen, in opdracht van Infrabel en onder begeleiding van het ANB. Vervolgens werd het terrein en de toegankelijkheidsinfrastructuur afgewerkt en werden de overige rietplantjes (in totaal 17.000) geplant. Aansluitend werd er van 20 december '10 tot 10 januari '11 extern water in het gebied gepompt in samenwerking met het polderbestuur, tot het streefpeil van 1.05m TAW bereikt was. De evolutie van het waterpeil zal verder kort opgevolgd worden zodat de omstandigheden ideaal blijven en het riet snel kan uitbreiden.

Het risico bestaat evenwel dat de jonge rietontwikkeling in het voorjaar aangevreten wordt door Canadese gans. De Beheercommissie dringt er bij de beheerder op aan om dit kort op te volgen en indien nodig te remediëren, bv. via bezetting en systematisch uithalen van nesten.

Foto 22: Rietveld Kallo (Katrien Weyn, 23 maart '11)

Communicatie

Infrabel voert als bouwheer communicatie over de Liefkenshoekspoorverbinding en het Rietveld Kallo via de 'cel buurtbewoners'. De Beheercommissie ontving echter signalen dat bewoners moeilyk de weg vinden naar dit kanaal en met hun vragen terecht komen bij andere instanties. Op 20 oktober '10 verzocht de Beheercommissie Infrabel schriftelijk om op korte termijn werk te maken van een actievere communicatie, in het bijzonder rond het Rietveld Kallo. Begin 2011 organiseert het ANB op vraag van de Beheercommissie overleg rond het opzetten van een gemeenschappelijk communicatie over de verschillende ruimtelijke projecten in en rond Kallo die recreatieve mogelijkheden voor de omwonenden (zullen) bieden en zo bijdragen aan de leefbaarheid van Kallo.

7.1.5. Monitoring

Hydrologie

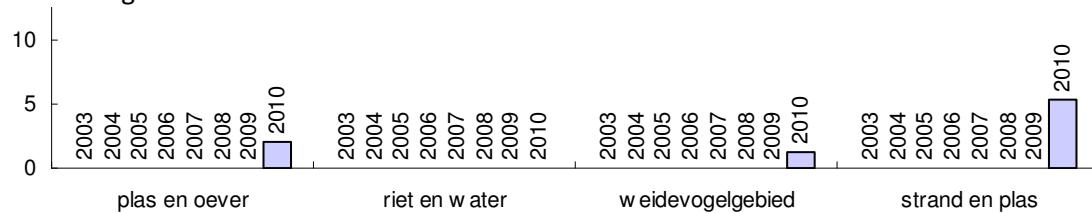
Hydrologische opvolging werd in dit gebied nog niet opgestart.

Habitat

Dit gebied werd pas in het voorjaar van 2010 afgewerkt. Het bestond dan uit enkele ondiepe waterplassen in een vlakte die deels nog kaal was en deels begroeid met pioniersoorten. Op enkele plaatsen waren smalle rietstroken aanwezig.

Broedvogels

Door het pioniersstadium na de inrichting werden hier in 2010 nog geen soorten van 'Riet en Water' aangetroffen. Het gebied trok wel heel wat soorten van 'Plas en Oever' en 'Strand en Plas' aan, naast enkele weidevogels.

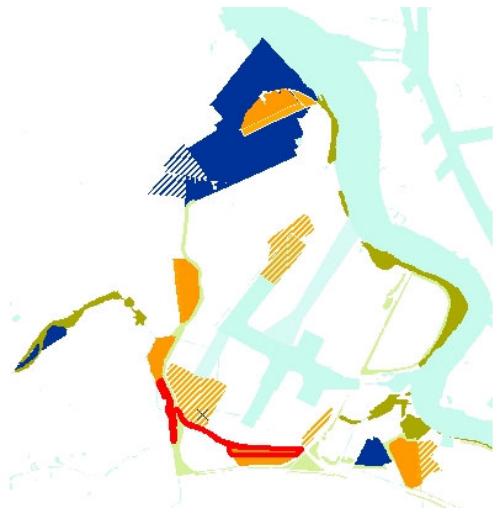

Figuur 44: gemiddeld percentage van broedgevallen van soorten van de verschillende broedvogelgemeenschappen op het Rietveld Kallo in verhouding tot het hele Vogelrichtinggebied

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vogels van 'Plas en Oever'								
Dodaars	0							
Bergeend		18						
Krakeend			1					
Slobeend				1				
Kuifeend					5			
Tafeleend						2		
Vogels van 'Riet en Water'								
Vogels van weidevogelgebied								
Kievit			5					
Scholenkster				4				
Tureluur					3			
Grutto						2		
Vogels van 'Strand en Plas'								
Kluut						11		
Kleine Plevier							8	

Tabel 32: aantal territoria op het Rietveld Kallo

7.2. Combinatieproject Logistiek Park Waasland

7.2.1. Oppervlakte en beoogde habitats

20 ha compensatie voor 'Riet en Water', ca. 6 ha compensatie voor Rugstreeppad i.k.v. Vopak en duurzaam behoud van de Groenknolorchispopulatie.

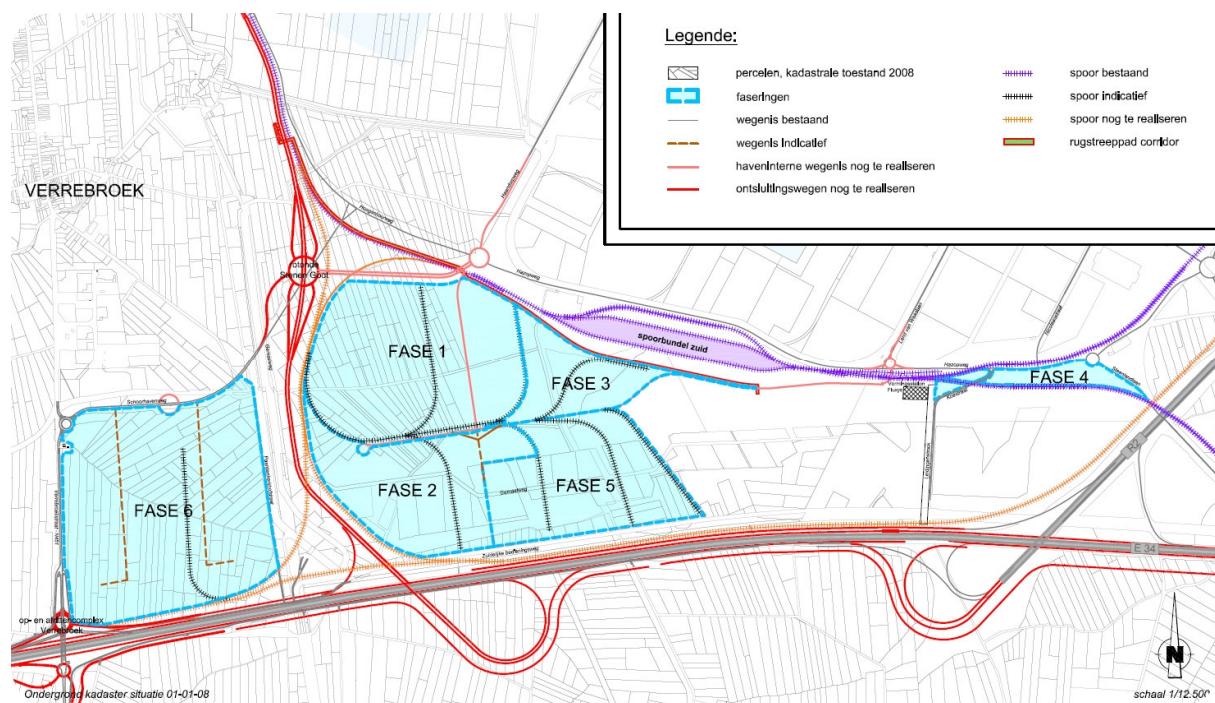
7.2.2. Locatie

Het toekomstige Logistiek Park Waasland situeert zich vlakbij de E34 op de grens van Verrebroek en Vrasene.

7.2.3. Projectbeschrijving

De Maatschappij Linkerscheldeoever is initiatiefnemer voor de realisatie van het Logistiek Park Waasland. In een eerste fase van ca. 49 ha werden in 2009 de ontsluitingswegen afgewerkt, en in de loop van 2010 werden hier de eerste magazijnen gebouwd. De resterende oppervlakte wordt in meerdere fasen ontwikkeld zodat het Logistiek Park kan uitgroeien tot ca. 170 ha. Er zullen zich vooral bedrijven vestigen die actief zijn in de sector van transport, logistiek en distributie.

Aangezien de korte-termijntiming van dit project niet kon samensporen met de verdere timing van de plan-MER, de opmaak van het afbakeningsGRUP en de realisatie van de Achtergrondnota Natuur, werd in 2010 een afzonderlijk project-MER opgemaakt voor het ganse project Logistiek Park. Voor de reeds gerealiseerde eerste fase was geen apart MER vereist, maar werd wel een passende beoordeling gemaakt. Daaruit bleek een compensatieneedzaak voor 20 ha 'Riet en Water'. Naast deze compensatieneedzaak diende een populatie Groenknolorchis binnen de perimeter van het voorziene Logistiek Park duurzaam behouden te blijven en kwam eveneens de vraag van het GHA voor samenwerking rond een compensatie voor Rugstreeppad i.h.k.v. de Vopak-terminal, die ook gevonden kon worden binnen deze perimeter. Er werd een voorstel uitgewerkt dat een **combinatie** vormt van deze 3 factoren.

Figuur 45: zonering Logistiek Park Waasland(kaart AMT/S/2660)

Foto 23: luchtfoto Logistiek Park fase 1 (GHA, 17 april '10)

7.2.4. Deelgebied Haasop

De afbakening van de Haasop werd in het principieel programma voor het in opmaak zijnde GRUP bijgesteld³⁴ op basis van de kernzone voor Groenknolorchis en de verdere ontwikkelings- en ontsluitingsplannen van het Logistiek Park Waasland. In de zone die aan de Haasop wordt toegevoegd, wordt sinds 2008 een aangepast ‘Riet en Water’ beheer gevoerd, gericht op het behoud en/of de uitbreiding van de Groenknolorchispopulatie. Op basis van de goede resultaten van de beheeringrepen uitgevoerd in 2008 en 2009 (kappen van berkenopslag en maaien), adviseerde het ‘expertenoverleg Groenknolorchis LSO’ om deze ingrepen te herhalen in 2010. Natuurpunt-WAL organiseerde hiertoe opnieuw een beheerdag in de Groenknolorchissite.

Daarnaast wordt binnen de Haasop gezocht naar een geschikte zone van ca. 12 ha die ‘opgewaardeerd’ kan worden naar riet, ter invulling van de compensatieverplichting voor rietbiotoop i.h.k.v. de realisatie van het Logistiek Park fase 1. Bij de verdere ontwikkeling van het Logistiek Park en de ontsluitingswegen voorziet de project-MER een aantal (niet-ruimtelijke) maatregelen die moeten garanderen dat het behoud van de orchideeënpopulatie niet in het gedrang komt.

Naast maatregelen voor ‘Riet en Water’ omvat het combinatievoorstel de inrichting van ca. 6 ha in de oostelijke zone van de Haasop als leefgebied voor Rugstreeppad i.k.v. Vopak. Dit nieuwe leefgebied vormt een belangrijke schakel in de zogenaamde ‘backbone’ voor Rugstreeppad (Ottburg et.al., 2007³⁵). De werken werden uitgevoerd in maart ’10.

Foto 24: leefgebied Rugstreeppad i.k.v. Vopak (Laura Verlaeckt, 11 maart '10)

Om dit nieuwe leefgebied in verbinding te stellen met stapstenen en leefgebieden in de omgeving, zal een corridor voorzien worden in westelijke richting langs de spoorinfrastructuur en dan noordelijk verbindend met het Spaans Fort en Drijdijck.

7.2.5. Deelgebied Spaans Fort

Het tweede deelgebied ‘Spaans Fort’ wordt begrensd door de Sint-Michielsstraat en het gebied ‘Drijdijck’ in het noorden, de landschapsdijk Verrebroek in het oosten, de Sluisstraat en toegangsweg naar pompstation Watermolen in het zuiden en door de Watermolendijk en Spaans Fort in het westen.

Foto 25: rietcompensatie Spaans Fort (Ralf Gyselings, 27 juni '10)

De inrichtingswerken in de zone ‘Spaans Fort’ werden in januari '10 beëindigd en hadden tot doel 8 ha ‘Riet en Water’ te realiseren ter compensatie voor het te verwachten habitatverlies ten gevolge van de aanleg van de 1ste fase van het Logistiek Park. Er werden 2 grotere plassen aangelegd, die ter hoogte van de bocht in het woongehucht via een ondergrondse verbinding met elkaar werden verbonden. Verder omvat het combinatievoorstel in dit deelgebied een aantal kleinere ingrepen ter versterking van het netwerk van ecologische infrastructuur binnen het havengebied: de aanleg van een Oeverzwaluwwand (rode lijstsoort) en van 3 kleinere poelen als leefgebied voor de Rugstreeppad (Bijlage IV van de Habitatrichtlijn) en het behoud van een aantal populierenrijen als landschapsverbinding voor Vleermuizen (bijlage IV van de Habitatrichtlijn). Het natuurgebied is beperkt toegankelijk voor

bezoekers: over een lengte van 100 meter werd de betonverharding van de Sint-Michielsstraat behouden als wandelpad. Het wandelpad geeft toegang tot een halfverhard uitkijkplatform op het verbrede gedeelte van de landschapsdijk. Langs de weg van het Spaans Fort is parkeergelegenheid voorzien voor wagens en bussen.

Foto 26: uitkijkplatform Spaans Fort (Katrien Weyn, 10 januari '11).

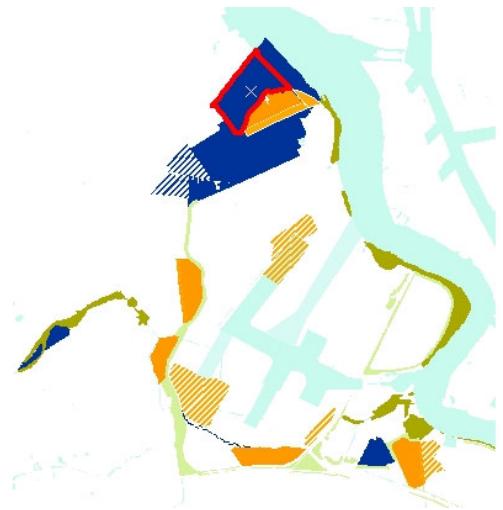
7.3. Prosperpolder Noord

7.3.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

194 ha estuariene natuur

7.3.2. Locatie

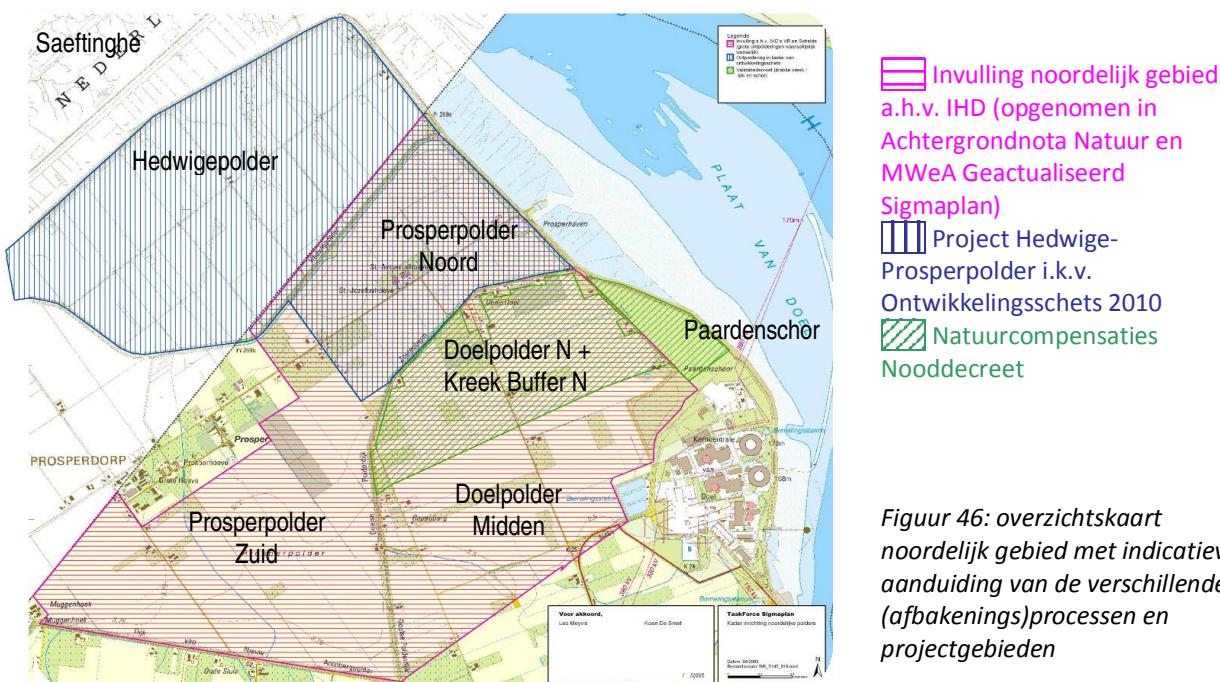
Het noordelijke gedeelte van de Hertog Prosperpolder ligt op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen (België) en Zeeland (Nederland), in de omgeving van het verdronken land van Saeftinghe.

7.3.3. Projectbeschrijving

Noordelijk gebied

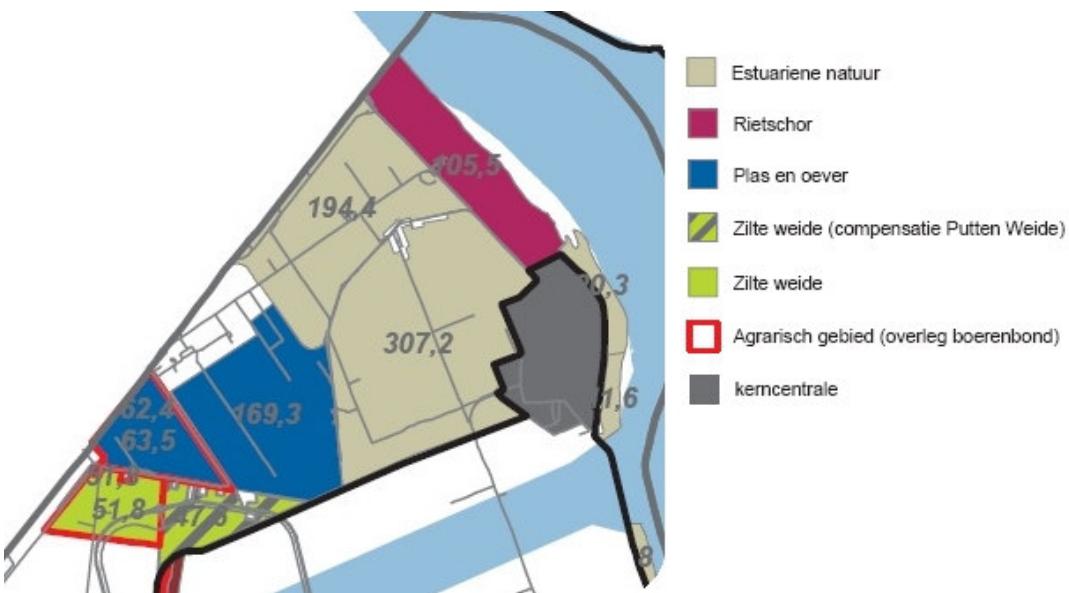
In het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief wordt voor het noordelijk gebied (Prosperpolder + Doelpolder) uitgegaan van natuurontwikkeling. Zoals in onderstaande kaart (met indicatieve afbakeningen) duidelijk wordt, valt de afbakening van het noordelijk gebied van het MMHA Strategisch Plan volledig samen met deze van het MWeA Geactualiseerd Sigmaplan, uitgezonderd wat betreft de strook zilte weiden in de Nieuw-Arenbergpolder voorzien in het MMHA die geen deel uitmaakt van het noordelijk gebied zoals omschreven in het MWeA.

Figuur 46: overzichtskaart noordelijk gebied met indicatieve aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en projectgebieden

Voor de toekenning en de verdeling van de natuurtypes binnen het noordelijk gebied werd overeenstemming gezocht met de Achtergrondnota. In de besluiten van de Vlaamse Regering van 17 december '04 en 22 juli '05 inzake de Langetermijnvisie Schelde-estuarium, de Ontwikkelingsschets 2010 en het Geactualiseerd Sigmaplan werd immers uitdrukkelijk gesteld dat er voor het noordelijk gebied van LSO afstemming dient te zijn met het strategische planningsproces voor het Linkerscheldeoevergebied.

Deze afstemming impliceert een ontwikkeling als ‘Plas en Oever’ voor het middengedeelte en de zuidelijk gelegen ‘driehoek’ van de Prosperpolder en een estuariene ontwikkeling voor de rest van Prosperpolder en voor Doelpolder (Doelpolder Noord, Brakke kreek en Doelpolder Midden).³⁶ De afstemming bracht wel mee dat de voorziene timing van het MWeA voor delen van het noordelijk gebied werd aangepast in functie van het Strategisch Plan, met als doel het zo snel mogelijk bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor de betrokken SBZ’s in en om het havengebied.

Figuur 47: noordelijk gebied LSO, beoogde habitats in MMHA

Hedwige-Prosperpolder

Het project Hedwige-Prosperpolder (in totaal 465 ha) geeft, als resultaat van de afstemming tussen de verschillende planprocessen, invulling aan het luik natuurlijkheid van de Ontwikkelingsschets 2010 (OS2010) en heeft tot doel bij te dragen tot het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen die zowel de Nederlandse als Vlaamse natuurbelangen in het Schelde-estuarium dienen, met name het realiseren van een gezond en dynamisch ecosysteem. In Vlaanderen wordt met het oog op het behalen van de IHD voor het Vogelrichtlijngebied ‘Schorren en polders van de Benedenschelde’ en het Habitatriktlijngebied ‘Schelde- en Durmeëstuarium van de Nederlandse grens tot Gent’ de ontwikkeling van ca. 170 ha ‘**Slik en Schor**’ (**begraasd**)/estuariene natuur vooropgesteld binnen Prosperpolder Noord en dit door middel van **ontpoldering**. Tegelijk wordt voorzien dat het project een belangrijke bijdrage zal leveren aan de veiligheid tegen overstromingen. Dit project maakt ook deel uit van het Geactualiseerd Sigmaplan (zie hfdst. 1.3.3).

7.3.4. Stand van zaken

De rapportage in dit jaarverslag betreft enkel de voortgang van het Vlaamse gedeelte. De voortgang van het Nederlandse gedeelte is terug te vinden in de voortgangsrapportages van het ‘Uitvoerend secretariaat van de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie’.

Voorbereiding

Het Vlaamse deel van het (grensoverschrijdende) ‘Project-MER voor de ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder’ werd goedgekeurd op 20 juli ’07. Vervolgens stelde de Vlaamse Regering op 11 april ’08 het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan ‘Intergetijdengebied Noordelijk gedeelte Prosperpolder’ definitief vast, waarin de projectzone herbestemd werd van ‘reservegebied voor bufferzone’ en ‘agrарisch gebied met overdruk havenuitbreidingsgebied’ naar ‘natuurgebied’. Het inrichtingsplan werd toegelicht en opgenomen in de jaarverslagen van 2007 en 2008. De vergunning voor de noodzakelijke terreinaanlegwerken (incl.

slopen, rooien,...) op Vlaams grondgebied werd op 16 april '08 verleend. In Vlaanderen werd een Projectmatige Werkgroep opgericht met alle partners (gemeente, provincie, polders, aankoopcomité, ...), geflankeerd door overleg met de Nederlandse projectpartner.

Verwerving

Op 19 juni '07 verscheen het onteigeningsbesluit voor het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder in het Belgische Staatsblad. In 2008 werd op een beperkt aantal percelen na het volledige gebied minnelijk verworven.

Foto 27: luchtfoto Prosperpolder Noord en omgeving (Yves Adams, 17 april '10)

Werken

De werken zijn gestart op 15 augustus '08 en zullen een aantal jaren duren en gefaseerd verlopen. In een eerste fase werd de werf ingericht en werd een werfkeet met een permanente tentoonstellingsruimte gebouwd. Vervolgens werd een zandstock aangevoerd (afkomstig uit de Schelde), waarmee het nieuwe dijkprofiel van de waterkering ter hoogte van Ouden Doel opgebouwd wordt, die in totaal 9 meter hoog en 4700 meter lang wordt. In augustus '10 ging de tweede fase van de dijkwerken van start (1200 m dijk vanaf de Oostlangeweg). Op 1 oktober '09 en 7 september '10 vonden informatievergaderingen plaats over het verdere grondgebruik in Prosperpolder: de verderzetting van het huidige gebruik op de verworven gronden werd kosteloos toegelaten tot 1 november '10. Vanaf dat moment was het gebied integraal in gebruik als werfzone of zandstock.

Nadat ook in Nederland de nieuwe ringdijk is aangelegd is, zal door het afgraven van bepaalde delen van de oorspronkelijke dijk het getij van de Schelde vervolgens zorgen voor het spontaan ontstaan van slikken en schorren. De voorziene toegankelijkheid en het recreatieve medegebruik werden uitvoerig toegelicht in het jaarverslag 2008.

Tijdelijke strand- en plaszone

Binnen de zandstock werd voor het broedseizoen 2010 een zone ingericht als tijdelijke aanvullende opvang voor strand- en plasbroeders. De waterhuishouding van deze zone bleek echter niet optimaal te zijn en zal tegen broedseizoen 2011, zo ver als mogelijk binnen de bestaande vergunningen, heringericht en geoptimaliseerd worden. Tegen broedseizoen 2014 zal de tijdelijke opvang binnen Prosperpolder Noord gradueel opgetrokken worden naar 150 ha om de inname van resterende geschikte zones binnen de site Deurganckdok en andere pionierssituaties binnen de haven op te vangen (zie hfdst. 3.1 'Werkgroep Strand en Plas').

Inrichtingsstudie voor de ruimere omgeving

De Beheercommissie dient als toetsingsforum voor deze studie wat betreft aspecten met mogelijke impact op behalen van de natuurdoelstellingen. De vorderingen worden besproken onder hfdst. 4.1.1 'Globale visie rond toegankelijkheid' op p. 51.

Communicatie

WenZ voert als bouwheer communicatie over dit project, onder meer via een nieuwsbrief die in de wijde omgeving wordt verspreid, infovergaderingen, openwerfdagen en overlegmomenten met de verschillende betrokken partijen. In de infokeet kan men terecht voor een presentatie, de projectfilm, een bezoek aan de tentoonstellingsruimte, al dan niet gekoppeld aan een werfbezoek.

7.4. Prosperpolder Zuid

7.4.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

170 ha 'Plas en Oever' (fase I) en 64 ha 'Plas en Oever' (fase II)

7.4.2. Locatie

Zuidelijk gedeelte van de Prosperpolder en driehoek 'Muggenhoek', gelegen ten noordoosten en zuidoosten van de Petrusstraat.

7.4.3. Projectbeschrijving

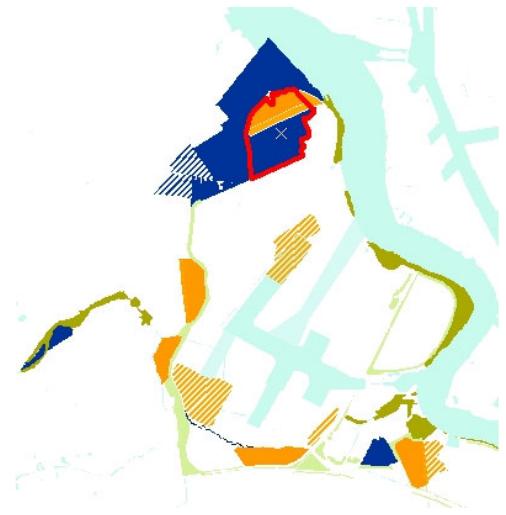
Hfdst. 7.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. In het zuidelijke deel van Prosperpolder (Prosperpolder Zuid) beogen de Achtergrondnota Natuur en het MWeA van het Geactualiseerd Sigmaplan (na onderlinge afstemming) een ontwikkeling als ideaaltypisch vogelleefgebied 'Plas en Oever'. Dit werd ook zo opgenomen in het MMHA. De Achtergrondnota Natuur definieert dit vogelleefgebied als volgt: "*Plassen zijn plaatselijk diep >2 m, eilandjes of afgesneden onbereikbare dijken zijn aanwezig. Riet vormt slechts een fractie van de oevervegetatie of is slechts over een smalle zone aanwezig*". Blokkersdijk en de Verrebroekse plassen worden als ideaaltypische voorbeelden gezien van het beoogde natuurtype.

In de Muggenhoek (zuidwestelijke driehoek van Prosperpolder) wordt een fasering ingebouwd in de ruimtelijke afbakening. Deze zone krijgt tot 2025 de bestemming agrarisch gebied en wordt daarna omgezet in natuurgebied, tenzij zou blijken dat de IHD reeds in voldoende mate zijn behaald. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring in de andere gebieden de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken.

7.4.4. Stand van zaken

Het GHA startte in 2009 met de opmaak van een ontwerp inrichtingsplan en voerde een literatuurstudie uit om de verschillende scenario's met elkaar te vergelijken qua efficiëntie. In de vergadering van 13 mei '09 werd het concept voor de eerste maal toegelicht in de Beheercommissie en uitten de leden bedenkingen bij de haalbaarheid van het beoogde waterstreefpeil in het ontwerp-inrichtingsplan en de waterophoudbaarheid van het gebied. De Beheercommissie drong aan op verdere afstemming met het project Hedwige-Prosperpolder wat betreft bereikbaarheid en waterhuishouding. Begin 2010 werd een nota met knelpunten rond de waterhuishouding opgesteld. Vervolgens werd opdracht gegeven om een alternatieve inrichting voor Prosperpolder Zuid uit te werken die een oplossing aanreikt voor de hydrologische knelpunten en tegelijk het voorziene eindbeeld respecteert. Eind 2010 werd een nauwkeuriger model opgesteld met een waterbalans. Ten einde het gebied van voldoende water te kunnen voorzien, worden er twee scenario's uitgewerkt. Er wordt onderzocht of in het nieuwe pompstation één pomp voorzien kan worden die in omgekeerde richting pompt en of er een in- en uitlaatconstructie kan gebouwd worden in respectievelijk de dijk rond Prosperpolder Noord en de dijk rond Doelpolder Noord/Midden. De definitieve resultaten en voorstellen van deze studie zullen pas in het voorjaar 2011 beschikbaar zijn.

7.5. Doelpolder Midden

7.5.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

307 ha estuariene natuur (totaal van Doelpolder Noord + Kreek in Buffer-noord + Doelpolder Midden)

7.5.2. Locatie

De Doelpolder is gelegen ten noorden van de kerncentrale van Doel langs de Linkerscheldeoever. Aan de noordkant wordt het begrensd door het dorp Ouden Doel en Prosperpolder. Het gebied Doelpolder grenst over een lengte van ca. 1000 m aan de Schelde.

7.5.3. Projectbeschrijving

Hfdst. 7.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. In Doelpolder beogen de Achtergrondnota Natuur en het MWeA van het Geactualiseerd Sigmaplan (na onderlinge afstemming) een ontwikkeling als 'Slik en Schor' (begraasd)/estuariene natuur. Dit werd ook zo opgenomen in het MMHA.

7.5.4. Stand van zaken

Studies

In opdracht van het GHA heeft het Waterbouwkundig Laboratorium in de periode 2006-2008 onderzoek uitgevoerd naar de benodigde **in- en uitlaatconstructies** voor het realiseren van estuariene natuur in het gebied Doelpolder Noord en Midden via Gecontroleerd Gereduceerde Getijdenwerking (**GGG**). Op deze manier kan zowel voldaan worden aan de doelstellingen van het Nooddecreet (zoals geformuleerd in het MER 'Aanleg van een Kreek in Buffer-Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder Noord en alle daarmee onlosmakelijke verbonden ingrepen', juli '04) als de Achtergrondnota Natuur en het Sigmaplan. Het eindrapport van deze studie is opvraagbaar bij het Waterbouwkundig Laboratorium³⁷.

Waterwegen en Zeekanaal nv (WenZ) en het GHA hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten waarin de nodige afspraken gemaakt zijn over het voorbereidungsproject van het project, met het oog op de opmaak van een volledig vergunningen- en aanbestedingsdossier en inrichtingsplan voor de realisatie van het gebied Doelpolder Noord/Midden als estuariene natuur. Het bestek voor deze voorbereidende studies werd aanbesteed op 22 december '10. De uitvoeringstermijn van de studie bedraagt een jaar van zodra het aanvangsbevel is gegeven. Deze studie zal ook uitsluitsel moeten geven over de vereiste hoogte van de ringdijk.

7.6. Grote Geule

7.6.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

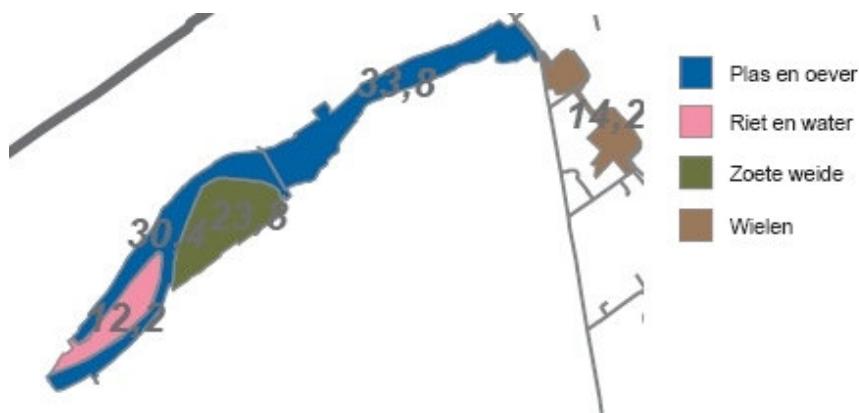
Combinatie van 64 ha ‘Plas en Oever’, 24 ha ‘zoete wei’ in natuurbeheer’ en 12 ha ‘Riet en Water’

7.6.2. Locatie

Kreek en omliggende gronden, deels gelegen op grondgebied van Beveren (Kieldrecht), deels op grondgebied van Sint-Gillis-Waas. De Grote Geule is een erkend natuurnatuurreservaat en ligt in natuurgebied op het gewestplan. Het is tevens VEN-gebied, Vogelrichtlijngebied en beschermd landschap.

7.6.3. Projectbeschrijving

In het MMHA werd m.b.t. de Grote Geule gekozen voor een naturkerngebied bestaande uit een combinatie van een aantal vogelhabitattypes. Enerzijds dient de Grote Geule zelf ontwikkeld te worden als het ideaaltypische vogelhabitat ‘Plas en Oever’. Anderzijds dient langs de kreek een zone ontwikkeld te worden als ‘Riet en Water’ en een zone als ‘Zoete weide’. De kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor deze ideaaltypische vogelhabitats werden in het kader van de Achtergrondnota Natuur bepaald.

Figuur 48: Grote Geule, beoogde habitats in MMHA

7.6.4. Stand van zaken

Studies

Met het oog op de concretisering van deze doelstellingen werden door het GHA voor dit projectgebied een aantal voorbereidende studies gedaan (in chronologische volgorde):

- detailleringstudie (Aeolus)
- oppervlaktewatermodellering van de Koningskielrechtpolder (IMDC)
- meetcampagne van de oppervlaktewaterpeilen in de Polder van het Land van Waas (IMDC)
- invloed van peilopzet op de Grote Geule op de peilen van de Grote Linie en Broekwatergang (IMDC)
- grondwatermodellering ten behoeve van de ecologische inrichting van de Grote Geule (Arcadis)

Om het streefbeeld te bereiken zal een belangrijke vernatting gerealiseerd moeten worden in het toekomstige natuurgebied en dit terwijl landbouw buiten het natuurgebied mogelijk moet blijven. De voorbereidende studies geven in hoofdzaak een antwoord op de vereiste waterkwantiteit. Daarbij

dienen de voor- en nadelen van grootschaliger afgraven of hoger opstuwen tegen elkaar afgewogen te worden. De door het GHA uitgevoerde studies leveren onderbouwing en input voor deze afweging.

Bepaalde instanties binnen de Beheercommissie zijn vragende partij om de functie van het gebied als natuurlijk wachtketten te behouden om Sint-Gillis-Waas te vrijwaren bij dreigende wateroverlast. Deze vraag is niet per definitie tegenstrijdig met de natuurdoelstellingen en zal meegenomen worden in de inrichtingsplannen. De kwaliteitsdoelstellingen die gesteld worden aan de voorziene natuurontwikkeling in dit gebied moeten echter primeren.

Een belangrijke randvoorwaarde voor het behalen van de ecologische doelstellingen is dat het oppervlaktewater van goede kwaliteit is. Om de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren, is het nodig het toekomstige natuurgebied hydrologisch te isoleren van het omliggende landbouwgebied om de input van nutriënten en zwevende stoffen in belangrijke mate te reduceren. De door Aquafin voorziene nieuwe regenwateras vanaf de Tuinwijkstraat achter de huizen van de Tragel tot in de Kreek kan er alvast voor zorgen dat de overstorten minder werken en er dus minder huishoudelijk afvalwater in de Grote Geule terechtkomt. Er werd een adviesaanvraag gericht aan het INBO om de relatie tussen de waterkwaliteit tot het behalen van de vooropgestelde IHD's na te gaan, en de voornaamste oorzaken en maatregelen ter verbetering van het aquatisch systeem aan te geven.³⁸

Saneringsplannen

De Grote Geule werd net als de groeve van Nieuw-Namen in vroegere jaren gebruikt als huisvuilstort. Gemeente Beveren vraagt i.k.v. de Samenwerkingsovereenkomst (tot voor kort ‘Milieuconvenant’) subsidie aan het Dep. Leefmilieu, Natuur en Energie voor sanering en landschapherstel aan de Grote Geule. Aan de kop van de Grote Geule zal ca. 1 ha gesaneerd en afgegraven worden, waardoor de rietkraag kan ontwikkelen. Het project bevindt zich momenteel in de oriënterende fase.

Voor de uitbouw van de recreatieve infrastructuur wordt de opstart van een nieuw Interreg-project overwogen in samenwerking met Nieuw-Namen.

7.7. Nieuw Arenbergpolder

7.7.1. Oppervlakte en beoogde habitats in MMHA

48 ha 'zilte weiden' (fase I) en 52 ha 'zilte weiden' (fase II)

7.7.2. Locatie

Langgerekte strook in het noordelijke gedeelte van de Nieuw Arenbergpolder, ten zuiden van de Prosperpolder.

7.7.3. Projectbeschrijving

Hfdst. 7.3.3 geeft een algemene projectbeschrijving van het noordelijk gebied. Door de goedkeuring van het MMHA als scenario voor de verdere ontwikkeling van de haven ligt vast dat het aangrenzende natuurgebied Putten Weiden zal komen te vervallen voor de aanleg van infrastructuurbundels. De Achtergrondnota Natuur en het MMHA voorzien de compensatie daarvoor in afgebakende zones binnen de Nieuw Arenbergpolder.

In de westelijke zone van de Nieuw Arenbergpolder wordt een fasering ingebouwd in de ruimtelijke afbakening. Deze zone krijgt tot 2025 de bestemming agrarisch gebied en wordt daarna omgezet in natuurgebied. Deze fasering moet toelaten om op basis van bijkomende kennis en ervaring in de andere gebieden de huidige onzekerheid over de benodigde oppervlakte weg te werken.

Foto 28: Putten Weiden (Yves Adams, 17 april '10)

7.7.4. Stand van zaken

Studies

Om de waardevolle zilte en zeldzame vegetatie van Putten Weiden maximaal te kunnen transplanteren naar de nieuw aan te leggen 'zilte weiden', heeft de AMT een pilootproject opgezet om de dispersiecapaciteit van zilte grassen te onderzoeken. Dit proefproject voorziet in het aanleggen van proefplots in het laaggelegen noorden van Putten West en in een zone binnen het blok 'Ecologisch Waardevolle Polder' in de Nieuw Arenbergpolder. Daarbij zullen verschillende mogelijkheden (plaggen, spontane ontwikkeling, inzaaien en afzet van hooi van zilte graslanden) uitgetest, vergeleken en intens gemonitord worden. Momenteel wordt het terrein beheerd door landbouwers via gebruiksovereenkomsten weidevogelbeheer, die ook na de inrichting door zullen lopen. Het terrein van 1 ha zal voor 1/3 begraasd worden door runderen, 1/3 zal gemaaid worden en in 1/3 zal niets gebeuren. Het talud rond deze zone blijft ook in landbouwgebruik. De werken worden uitgevoerd in 2011. De resultaten van LSO zullen vergeleken worden met een gelijkaardig experiment aan de kust.

8. Besluit

Evolutie van beleid rond natuur op LSO

In dit jaarverslag werd een chronologisch overzicht gegeven van het tot stand komen van het huidige beleid rond natuur in het Linkerscheldeoevergebied (LSO), in het licht van de internationale, Europese en regionale wetgeving ter bescherming van de biodiversiteit. Hieruit blijkt dat de evolutie in de aanpak van de wettelijk vereiste bescherming in deze regio een lange weg heeft afgelegd om uiteindelijk te komen tot de enige mogelijke manier die de toets met de wettelijke bepalingen kan doorstaan én kan leiden tot een duurzame en rechtszekere situatie voor alle gebruikers van het gebied.

Het uitgangspunt van zowel de Achtergrondnota Natuur, als de plan-MER voor het Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen, is dat de Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) zo snel mogelijk, volledig en op duurzame en robuuste wijze dienen gerealiseerd te worden in de ‘natuurkerngebieden’ die binnen de plan-MER vooropgesteld zijn. Het ‘Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief’ (MMHA) geeft als door de Vlaamse Regering gekozen voorkeursalternatief ruimtelijke invulling aan deze IHD en dient als basis voor de lopende opmaak van het GRUP ‘afbakening van de haven van Antwerpen in zijn omgeving’.

Aanvullend aan de in het MMHA voorziene fasering, werd in 2010 een faseringsoorstel opgemaakt en aan de Beheercommissie voorgelegd, dat tot doel heeft de realisatie van de natuurkernstructuur, de gewenste timing van de havenontwikkeling en de landbouwgevoeligheid maximaal op elkaar af te stemmen. Daarbij is het voor alle partijen van belang dat de overgangsfase naar het bereiken van een gunstige staat van instandhouding, waarin de compensatiendoenzaak blijft dreigen, zo snel mogelijk afgerond kan worden en op ieder ogenblik voldoende invulling gegeven wordt aan de instandhoudingsdoelstellingen. De rol van de Beheercommissie hierin zal bestaan uit het kort opvolgen van de voortgang van voorbereidende studies, procedures en inrichtingswerken, het tijdig signaleren van knelpunten of ontwikkelingen die de voortgang kunnen belemmeren en het zoeken naar oplossingen om dreigende vertragingen op te vangen.

Werking van de Beheercommissie

In het derde volledige jaar werking onder de vlag van de uitgebreide ‘Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever’ is de opvolging van de realisatie van de nieuwe ‘natuurkerngebieden’ nog meer op de voorgrond gekomen. Toch ging nog steeds een groot aandeel van de tijd naar de opvolging en verdere optimalisatie van de reeds gerealiseerde natuurcompensaties i.h.k.v. het Deurganckdokproject. Daarnaast werden ook een aantal infrastructurele projecten en studies in opmaak toegelicht in de Beheercommissie.

De Beheercommissie werd gevraagd als actorenoverleg of afroetsingsforum te dienen voor het ‘Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prosperpolder’, het ‘Consensusvoorstel voor de verlengde jacht in vogelijk gebied’ en het ‘Soortenbeschermingsprogramma voor de Ecologische Infrastructuur in de haven van Antwerpen’.

Voor de rapportage en monitoringsresultaten van het GOG Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (KBR) verwijzen we naar het jaarverslag 2010 van de Beheercommissie Natuur KBR. In 2010 werd een eerste overkoepelende werkgroep rond monitoringsbehoefthen en -planning gehouden met de in 2009 opgerichte Beheercommissie Natuur Rechterscheldeoever.

Voortgang van de werkgroepen

Het behandelen van duidelijk afgelijnde thema's werd in navolging van vorig jaar in 2010 verder uitbesteed aan werkgroepen, om de agenda van de Beheercommissie te ontlasten en de veelheid van onderwerpen voldoende in detail te kunnen bespreken.

De jaarlijkse evenwichtsoefening rond strand- en plasbroeders en de optimalisatie van het beheer werd ook in 2010 verder opgevolgd in de lopende werkgroepen. Daarnaast werden nieuwe werkgroepen opgestart rond volgende thema's:

- **doorlichting monitoringsbehoeften:** alle in de Beheercommissie vertegenwoordigde instanties beschouwen een degelijke en consequent volgehouden monitoring als zeer belangrijk om de geleverde inspanningen te kunnen evalueren en nuttige lessen te kunnen trekken voor toekomstige projecten. De monitoring moet voldoende onderbouwing geven voor een zeer korte wetenschappelijke begeleiding en opvolging van inrichting en beheer. In 2010 werd binnen deze werkgroep de aanzet gegeven tot een herstructurering van de monitoringsinspanningen in functie van de uitbreiding van het aantal gebieden, prioritaire soorten, frequentie en specifieke onderzoeken.
- **landbouw :** binnen deze werkgroep worden aspecten besproken met betrekking tot landbouw die gerelateerd zijn aan natuur. In 2010 werden binnen deze werkgroep specifieke ervaringen en voorstellen rond schade aan landbouwgewassen door niet bejaagbare vogelsoorten opgeliist en overgemaakt aan het ANB ter overweging bij de verdere evaluatie en besluitvorming.
- **jacht en bestrijding:** het consensusvoorstel voor jacht na 15 november voorziet een jaarlijks actorenoverleg met mogelijkheid tot actualisatie. Hiervoor werd binnen het forum van de Beheercommissie een afzonderlijke werkgroep opgericht. Om de verstoring voor overwinterende vogels te beperken, werd een bufferzone rond het blok 'Ecologisch Waardevolle Polder' aan de uitgesloten zones toegevoegd. Dit constructieve overleg kon ook bijdragen aan het maken van goede afspraken rond de noodzakelijke bestrijding van exotische soorten en zal ook in 2011 verder aangewend worden om tot een goede taakverdeling en optimale resultaten te komen.

De voortgang en resultaten van al deze werkgroepen werden in elke vergadering met de voltallige Beheercommissie teruggekoppeld. De opstart van de werkgroep rond de doelstellingen voor de Ecologische Infrastructuur was in 2010 nog niet aan de orde.

Toezicht op het terrein

In 2010 kwamen volgende studies meermaals onder de aandacht: het 'Inrichtingsplan voor de ruimere omgeving van Hedwige-Prosperpolder', de 'Ontwikkelingsstudie Lineland van Waas en Hulst', de opmaak van een onthaalplan en huisstijl voor de gebieden van het Geactualiseerd Sigmaplan. Al deze studies leveren mogelijke aanknopingspunten en input voor de totstandkoming van een globale visie rond toegankelijkheid en recreatief medegebruik van natuur op LSO. De Beheercommissie staat achter een kwalitatieve uitbouw van deze regio - bij voorkeur uit te voeren onder een gecoördineerde en overkoepelende structuur - en ziet hierin een belangrijke bijdrage aan het verbreden van het draagvlak voor de natuurontwikkelingen. Tegelijk benadrukt de Beheercommissie dat de natuurfunctie en het behalen van de ecologische doelstellingen ten allen tijde moeten primeren binnen de natuurgebieden.

Op het vlak van verstoring en vandalisme lijkt de geleidelijke verbetering van de voorbije jaren zich door te zetten.

Monitoring

Bij de aftoetsing aan de **doelstellingen van de compensatiematrix voor het Deurganckdok en het Historisch Passief**, deed het INBO in 2010 volgende vaststellingen (zowel naar oppervlakte doelhabitat als naar beoogde broedaantallen van de bijhorende vogelsoorten):

- **'Plas en Oever'**: de afname van de aantallen in 2009 werd dit jaar gecompenseerd door een forse toename van verschillende soorten in de nieuwe gebieden. Aan de oppervlaktedoelstelling i.h.k.v. de compensatiematrix is voldaan. Dit habitattype heeft geen soortdoelstellingen i.h.k.v. het Deurganckdokproject.
- **'Riet en Water'**: in Steenlandpolder werd een deel van het riet verwijderd voor de werken aan de Liefkenshoekspoerverbinding. Ter compensatie is Rietveld Kallo aangelegd maar daar zal pas in 2011 sprake zijn van rietontwikkeling. Aan de Zoetwaterkreek is er nog steeds geen sprake van aanzienlijke rietuitbreiding. Aan de oppervlaktedoelstelling voor 'Riet en Water' is daardoor nog niet voldaan. Van de 8 doelsoorten voor dit habitattype haalden er 5 de soortdoelstellingen i.h.k.v. het Deurganckdokproject: Blauwborst, Kleine Karekiet, Rietzanger, Bosrietzanger en Rietgors. Bruine Kiekendief, Waterral en Sprinkhaanzanger haalde de soortdoelstellingen niet. De aantallen voor deze soorten worden behaald in andere compensatiegebieden, voornamelijk de Verrebroekse Plassen.
- **Weidevogelgebied**: de territoria van de weidevogels lieten in 2010 weer een stijging zien. Voor Scholekster, Grutto en Tureluur werden weer de hoogste aantallen genoteerd sinds het begin van de monitoringperiode. Naast Grutto en Tureluur haalden nu ook Scholekster en Kievit, dus alle beoogde soorten, de compensatiedoelstellingen door hun sterke toename in Doelpolder Noord en Putten West. Om het succes van deze gebieden op langere termijn te kunnen inschatten en meer inzicht te krijgen in de duurzaamheid van de groei van sommige populaties, is gericht bijkomend onderzoek naar broedsucces aangewezen.
- **'Strand en Plas'**: door het inschakelen van bepaalde werfzones en braakliggende concessieterreinen zoals Putten Plas en de Pompput werd aan de oppervlaktedoelstelling voldaan. De soortdoelstellingen werden gehaald voor alle soorten behalve Kluit, die in 2010 weer een lichte daling vertoonde. Het broedsucces van de populatie kon wel als behoorlijk ingeschat worden. Voor deze soortengroep blijft een strikte opvolging van de geschiktheid van terreinen, zowel in oppervlakte als in kwaliteit, een jaarlijkse vereiste.
- **'Slik en Schor'**: het Paardenschor is uitgegroeid tot een functioneel slikken- en schorrengebied met flora en fauna die bepaald worden door de getijdenwerking. Op de Brakke kreek is echter nog geen getij. Daardoor wordt de oppervlaktedoelstelling voor dit habitattype nog niet gehaald. Dit habitattype heeft geen soortdoelstellingen voor broedvogels i.h.k.v. het Deurganckdokproject.

Samenvattend is aan de oppervlaktedoelstelling nog niet voldaan voor 'Riet en Water' en voor 'Slik en Schor'. De soortdoelstellingen werden gehaald behalve voor 3 soorten van 'Riet en Water' en één soort van 'Strand en Plas'.

Bij de aftoetsing aan de **instandhoudingsdoelstellingen** (IHD) voor de Speciale Beschermlingszones die samenvallen met LSO worden de totale aantallen in het Vogelrichtlijngebied in rekening gebracht, in tegenstelling tot de evaluatie van de compensatiedoelstellingen voor Deurganckdok waar enkel gerekend wordt met de aantallen geteld in de compensatiegebieden. Deze aftoetsing geeft aan in hoeverre de huidige situatie nog afwijkt van een robuuste natuursituatie: van de 22 broedvogels waarvoor IHD werden geformuleerd, haalden 9 soorten in 2010 de IHD: Oeverzwaluw en Bergeend (2/6 van 'Plas en Oever'), Baardmannetje (1/4 van 'Riet en Water'), Scholekster, Grutto en Tureluur (3/3 van de weidevogels), Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw en Visdief (3/8 van 'Strand en Plas'). Dit is een verbetering tegenover de 7 soorten in 2009. Bruine Kiekendief, Strandpliever, Kluit, Steltkluit en Slob- en Krakeend zijn nog het verstuiverd van de IHD voor broedvogels.

Indien we echter enkel de aantallen tellen die voorkwamen in gebieden die in het Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (MMHA) van het plan-MER werden opgenomen als natuurkerngebieden,

haalden enkel Baardmannetje, Grutto, Tureluur en Zwartkopmeeuw de IHD. Oeverzwaluw, Bergeend, Scholekster, Kokmeeuw en Visdief haalden minstens een deel van de nodige aantallen in gebieden die in de toekomst niet tot de natuurkernstructuur zullen behoren.

Grauwe Gans haalde als overwinteraar net de ondergrens van de IHD. Bij de monitoring van de **bijlage IV soorten** in 2010 bleek dat Rugstreeppad goed lijkt te reageren op de inrichting van nieuwe poelen, dat vleermuizen de nieuw ingerichte plassen in de Zoetwaterkreek en Brakke kreek duidelijk gebruiken als foerageergebied en dat het maaibeheer in de Groenknolorchiszone zorgde voor een toename van zowel het aantal bloeiende planten, als van het aantal jonge planten en kiemplanten.

Tussentijdse evaluatie van de natuurcompensaties en aandachtspunten

Om de ingerichte compensatiegebieden optimaal te laten evolueren zijn enkele aandachtspunten voor het beheer van belang. Ten eerste is een goede bewaking van het waterpeil in plassen belangrijk voor gebieden van de types ‘Plas en Oever’, ‘Riet en Water’ en weidevogelgebied. Waar dit nog niet het geval is, zouden deze gebieden zo veel als mogelijk moeten worden voorzien van een regelbare stuwtoren. Hiervoor is een spoedige afronding van de nieuwe ‘afsprakenmatrix natuur LSO’ noodzakelijk.

Voor weidevogelgebied (en gebieden van ‘Plas en Oever’) is een goed gevoerd maai- en graasbeheer noodzakelijk. Dit was de afgelopen drie jaar niet overal het geval, niettegenstaande de sterk stijgende broedaantallen binnen de weidevogelgebieden. De kortere opvolging van het weidevogelbeheer leek in 2009 vruchten af te werpen, maar eind 2010 werd een terugval geconstateerd en ging de vegetatie op vele blokken niet kort de winter in. Zonder bijkomende maatregelen zou dit niet alleen resulteren in een onmiddellijk verlies aan oppervlakte weidevogelgebied, maar de verruigde terreindelen kunnen ook schuilplaatsen bieden aan predatoren. De ervaring leert dat één standaardcontract voor alle beheerblokken niet werkt. Vóór het broedseizoen 2011 zullen gebruiksovereenkomsten op maat worden afgesloten in nauw overleg met de betrokken landbouwers, en zullen bepaalde percelen beter afgewerkt worden. Naast dit remediërende beheer op korte termijn, wordt voor enkele problematische percelen een omvormingsbeheer van enkele jaren uitgewerkt. Bij toekomstige realisaties van weidevogelgebieden moet meer aandacht besteed worden aan een zorgvuldige afwerking van het terrein die een optimaal beheer achteraf vlot mogelijk moet maken.

De overdracht van beheer van bepaalde compensatiegebieden sleept langer aan dan voorzien. Dit werd regelmatig als een probleem ervaren door de Beheercommissie maar werd op het terrein opgevangen door een gezamenlijke opvolging door de huidige en toekomstige beherende instantie.

Om binnen de gebieden aangeduid voor ‘Riet en Water’ de gewenste oppervlakte riet te bereiken dienen sommige zones in de Zoetwaterkreek geherprofileerd te worden, en zou best riet worden aangeplant. Rietvegetaties blijven kwetsbaar zolang er overzomerende ganzen aankunnen. Het blijft daarom aanbevolen de residente Canadese Ganzen en Boerenganzen uit het gebied te verwijderen en te bejagen, en de mogelijkheid te voorzien om opgroeidend riet vanaf het begin van het groeiseizoen uit te rasteren tegen ganzenvraat. De tot nu toe geleverde inspanningen dienen daarom verder gezet te worden.

De totaalbalans voor ‘Strand en Plas’ werd in 2010 opnieuw kort opgevolgd binnen de werkgroep en werd deze keer doorgetrokken met vooruitzichten en afspraken om - in afwachting van de realisatie van de duurzame natuurkerengebieden in het noorden - minstens de streefoppervlakte i.h.k.v. Deurganckdok te kunnen blijven garanderen tot en met 2016. Daarbij werd extra aandacht besteed aan de effectief geschikte broedoppervlakte voor de meest kritische soorten uit deze groep.

Stand van zaken van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten

De afwerking van het Rietveld Kallo liep vertraging op waardoor wilgenopslag een snelle rietontwikkeling dreigde te hypothekeren. De Beheercommissie hield hierbij de vinger aan de pols en drong met succes aan op bepaalde ingrepen om dit probleem te remediëren. De spoedige invulling van de nog openstaande rietcompensatie i.h.k.v. het ‘Combinatieproject Logistiek Park Waasland’ werd kort opgevolgd, evenals de inrichtingswerken in Prosperpolder Noord, die op schema zitten.

Met betrekking tot de gebieden Prosperpolder Zuid, Doelpolder Midden, Grote Geule en Nieuw Arenberg werden voorbereidende studies uitgebreid toegelicht en besproken in de Beheercommissie.

Realisatie van de gunstige staat van instandhouding

Uit de monitoring blijkt dat de IHD voor het Linkerscheldeoevergebied voor de meeste soorten nog niet gehaald worden. De Speciale Beschermdingszones op LSO bevinden zich momenteel nog niet in een ‘gunstige staat van instandhouding’. Een belangrijk basisprincipe van de Achtergrondnota Natuur en het Geactualiseerd Sigmaplan is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden op LSO in hoogwaardige natuurkerngebieden en zo de gunstige staat van instandhouding te bereiken. In afwachting van deze situatie geraken de mogelijkheden om binnen de bestaande bestemmingen oplossingen te zoeken echter uitgeput en daardoor dreigen grote op stapel staande havenprojecten vertraging op te lopen.

Om te garanderen dat de natuurkernstructuur pro-actief en systematisch gerealiseerd kan worden, en te vermijden dat verdere innames door havenontwikkeling een terugval in de populaties zouden veroorzaken, is het van groot belang dat de voorbereide ruimtelijke herbestemmingen spoedig vorhanden zijn en de verwerving van de projectgebieden zo vlot mogelijk kan verlopen.

Voorts dient er op gewezen te worden dat een maximale inrichting en werking van de natuurkerngebieden nodig is om de vooropgestelde natuurdoelstellingen te halen. Indien dit niet het geval is, kan niet uitgesloten worden dat bijkomende gebieden aangesneden dienen te worden. Het is dus voor alle betrokken partijen belangrijk dat zowel de reeds gerealiseerde als de nog te realiseren natuurgebieden optimaal en tijdig ingericht en beheerd worden.

9. Bijlagen

9.1.	Tijdslijn.....	143
9.2.	Matrix (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1)	144
9.3.	Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO	146
9.4.	Schema samenhang planprocessen.....	154
9.5.	Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever	155
9.6.	Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief.....	156
9.7.	Jaarrapport van de monitoring.....	158
	Literatuurlijst, referenties en eindnoten	158

9.1. Tijdslijn

07-11-78	Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
02-04-79	Vogelrichtlijn
17-10-88	Aanwijzing SBZ 3.6 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'
21-05-92	Habitatrichtlijn
14-02-96	Aanwijzing SBZ 3.5 'Durme en middenloop van de Schelde'
17-06-96	Gewestplanwijziging
20-01-98	Beslissing tot aanleg Deurganckdok
24-07-98	Goedkeuring Sociaal Begeleidingsplan Doel
29-04-99	Principes m.b.t. het Strategisch Plan Linkeroever
01-06-99	Eerste gewestplanwijziging Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
01-09-99	Start werken Deurganckdok
17-12-99	Beslissing tot aanleg GOG-KBR
31-05-00	Arrest Raad van State (schorsing 1ste gewestplanwijziging)
08-09-00	Tweede gewestplanwijziging Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
18-01-01	Ingebrekstellings EC
07-03-01	Arrest Raad van State
01-10-01	Nieuwe MER LSO-Deurganckdok
14-12-01	Nooddecreet
20-02-02	Goedkeuring resolutie
18-03-02	Goedkeuring protocol 1
18-03-02	Stedenbouwkundige vergunning (bekrachtiging op 27/3, publicatie 29/3)
20-03-02	Ingebrekstellings EC tweede gewestplanwijziging
21-06-02	Goedkeuring protocol 2
30-07-02	Schorsing van tweede gewestplanwijziging
17-09-02	Installatievergadering Beheercommissie Natuurcompensaties LSO
24-06-03	Vernietiging van eerste gewestplanwijziging
02-04	Instandhoudingsdoelstellingen haven van Antwerpen
04-04	Voortgangsrapport Strategisch Plan Linkerscheldeoever
16-12-05	Goedkeuring RUP 'Waaslandhaven fase 1 en omgeving'
30-03-06	Achtergrondnota Natuur
15-05-06	Kennisgeving Plan-MER voor het ontwerp Strategisch Plan voor en de afbakening van de Haven van Antwerpen in haar omgeving
06-06	Tussentijds Strategisch Plan haven van Antwerpen
08-12-06	Goedkeuring Vlaamse Regering van ontwerpprotocol Beheercommissie Natuur LSO
14-12-06	Oprichting Beheercommissie Natuur KBR
7-01-08	Installatievergadering Beheercommissie Natuur LSO
6-03-09	Goedkeuring Plan-MER voor het ontwerp Strategisch Plan
11-09-09	Beslissing Vlaamse Regering afbakening haven van Antwerpen - startsein opmaak GRUP

9.2. Matrix (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1)

TAAKVERDELING																		
	Streefoppervlak	Oppervlakte zoc	Aard van de compensatiezone	A. Bouwen kaaimuren	B. Baggerwerken, ophogen van terreinen en	C. Leefbaarheid	D. Ontsluitingsstellen	Compensatiem aatregelen geïntegreerd met	Compensatiem aatregelen gelinkt met bouwambities	Verwerving	Verwerving van privé-eigendommen (verwerving) in EURO	Vergunningen	Inrichting (uitvoering) in EURO	Inrichting	Beheer & Onderhoud (uitvoering)	Financiering onderhoud (uitvoering)	Beheer	
Strand & Plasvlakten	200 ha	74,0	tijdelijk	a,b	a,b		a,b	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	GHA	49.579	GHA	
		77,0	tijdelijk	a,b	a,b		a,b	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	NN	GHA	MSLO -> GHA	
		53,0	tijdelijk	c	c		c	A,B,D		VI. Gewest	Geprefin. gronden	VI. Gewest	p.m.	GHA	NN	GHA	MSLO -> GHA	
Riet & water	25 ha	17,8	permanent	d,f	d,f		d,f	A, B, D		VLM	8,3 ha	AWZ	308.627	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM en AMINAL)	GHA	991.574	GHA / AWZ -> VLM
		10,0	tijdelijk	h	h		h	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	GHA	GHA	AMINAL GHA	
Slik-schor-ondiep water	25 ha	36,0	permanent		d,g			B	VLM	36 ha	AWZ	1.338.625	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM + AMINAL)	GHA	1.983.148	GHA	
		14,5	permanent		d,e			B	VLM	14,5 ha	AWZ	359.446	GHA	GHA	GHA	4.957.870	AWZ	
Weidevogelgebied	250 ha	71,0	permanent	d,i,j,k	d,i,j,k		d,i,j,k	A,B,D		VLM	64 ha	AWZ	2.379.778	VLM	VLM	GHA	p.m.	VLM/AMI
		52,0	minstens tot 2007	d,i,j,k	d,i,j,k		d,i,j,k	A,B,D		VLM	39 ha	AWZ	1.450.177	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM)	VLM	GHA	VLM/AMI
		150,0	permanent	d,j,k	d,j,k		d,j,k	A,B,D		AWZ/VLM	150 ha	AWZ	5.577.604	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL(?)	p.m.	AMINAL (GHA)
Plas & oevers	35 ha	36,7	permanent		d,f			B	VLM	12,4 ha	AWZ	461.082	GHA	GHA	GHA	1.487.361	AMINAL	
		80,0	tijdelijk		l,m			B	NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	GHA	GHA	p.m.	GHA	
Ecologisch waardevolle polder	Percelen in eigendom van de Vlaamse overheid in ZTA-	45 ha	nt.bep	minstens tot 2007	n	n	n	B,C		NVT	overdracht AWZ->	NVT	-	VLM	VLM	VLM	VLM (ism)	GHA

Legende:

(1): in toepassing van artikel 9§1 van het havendecreet – i.c. overdracht van ecologisch beheer van openbaar domeinen

(2) idem als (1) behalve sigmaidig blijft in beheer van AWZ

(3) in afwijking van de algemeen geldende principes, de inrichtingskost van de natuurcompensatie zijn van marginale belang in verhouding tot de aanlegkosten GOG

(4) d.m.v. een decreetale overdracht van rechtswege

Afkortingen:

NN: Niet noodzakelijk in voorliggend compensatiplaan

NVT: Niet van Toepassing

GHA: Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (in voorkomend geval zullen met de "Maatschappij" nadere afspraken worden vastgelegd omtrent verantwoordelijkheden)

VG: Het verantwoordelijke bestuur binnen het Vlaams Gewest

Maatregelen (zie compensatiplan (in onderhavig bouwdossier)

a: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik opgespoten terreinen (zie rubriek 4.3

Tijdspad

Vanaf 2005

b: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ecologisch beheer sputvelden (zie rubriek 4.3.2.10)

Vanaf 2005

c: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik van opgespoten terreinen en ecologisch beheer (zie rubriek 4.3.2.10)

Vanaf 2001

d: Verwerving eigendommen in bedoeld gebied

Vanaf 2002

e: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied

Vanaf 2002

f: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied

Vanaf 2003

g: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied

Vanaf 2004

h: Ecologische inrichting van watergangen en -randen op basis van principes NTMB (zie rubriek 4.3.2.2)

Vanaf 2002

j: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ontwikkeling weidevogelgebied (zie rubriek 4.3.2.1 en 4.3.2.7)

Vanaf 2002

i: Opzeggen van precaire vergunningen

Vanaf 2002

k: Beheersmaatregelen met het oog op ontwikkeling en instandhouding weidevogelgebied (zie rubriek 4.3.2.1 en 4.3.2.7)

Vanaf 2002

l: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik van de kunstmatige waterplassen (zie rubriek 4.3.2.9)

Vanaf 2002

m: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ecologisch beheer kunstmatige waterplassen (zie rubriek 4.3.2.9)

Vanaf 2002

n: Maatregelen ter verbetering ecologische kwaliteit van polder (zie rubriek 4.3.2.8)

Vanaf 2002

HISTORISCH PASSIEF

TAAKVERDELING											
		Oppervlakte Zone	Aard van de compensatiezone	Verwerving				Vergunningen		Beheer	
Compenserend habitattype	Zoekzone (Bestemming)			Verwervingsinstrument	Verwerving van privé-eigendommen	Financiering (verwerving)	Verwerving van Stedenbouwk. Vergunningen (indien vereist)	Aanvraag en verwerving overige vergunningen en toelatingen (indien vereist)	Financiering inrichting (uitvoering)	Beheer & Onderhoud (uitvoering)(2)	Financiering beheer & onderhoud (uitvoering)
Riet & water	Zuidelijke Groenzone (1)	101,5	waarvan ca 100 ha permanent	MLSO	grotendeels verworven	AWZ	375.000 €	AMINAL	AMINAL	p.m.	AMINAL
	Groot Rietveld (1)	82,4	permanent	VI.Gewest	Geprefinancierde gronden	VI.Gewest	p.m.	AMINAL	AMINAL	p.m.	AMINAL
Slik-schor-ondiep water	Aanleg Slik en Schorrengebied in Kruikebe-Bazel-Rupelmondegebied(2)	300,0	permanent	AWZ / VLM	onteigening in uitvoering	AWZ	ca 8,7 mj €	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	p.m.	AMINAL

Legende
 (1): Instandhoudingsmaatregelen en natuurontwikkeling
 (2) realisatie afhankelijk van ontwikkeling gecontroleerd overstromingsgebied met gereduceerd getij

9.3. Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO

Protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoever gebied – 'Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling'

het Vlaams Gewest, vertegenwoordigd door haar regering in de persoon van de heer Kris Peeters, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur,

de Vlaamse Landmaatschappij, vertegenwoordigd door de heer ir. Roland de Paepe, administrateur-generaal, hierna genoemd 'de VLM',

Waterwegen en Zeekanaal NV, vertegenwoordigd door de heer ir. Leo Clinckers, gedelegeerd bestuurder, hierna genoemd 'WENZ'

het Gemeentelijk Havenbedrijf – Antwerpen, waarvoor overeenkomstig de statuten optreden, de heer Leo Baron Delwaide, voorzitter en de heer Eddy Bruyninckx, afgevaardigd bestuurder

en

de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, vertegenwoordigd door de heer Peter Deckers, voorzitter van de Raad van Bestuur en de heer Gustaaf Deckers, gedelegeerd bestuurder, hierna genoemd 'de Maatschappij';

Zijnde de ondertekenende partijen wordt overeengekomen wat volgt :

Gelet op Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (hierna 'Vogelrichtlijn');

Gelet op richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (hierna: 'Habitatrichtlijn');

Gelet op het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu en wijzigingen (hierna 'Decreet Natuurbehoud');

Gelet op het decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden van 14 december 2001 (hierna: 'Nooddecreet');

Gelet op het decreet van 27 maart 2002 houdende de bekraftiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 18 maart 2002 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 27 juni 2003 houdende bekraftiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 9 mei 2003 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 13 februari 2004 houdende bekraftiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 9 januari 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 7 mei 2004 houdende bekraftiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 2 april 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 17 december 2004 houdende bekraftiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 12 november 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op de resolutie van het Vlaamse Parlement betreffende de toepassing van de richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde, van 20 februari 2002;

Gelet op het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 18 maart 2002;

Gelet op het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde - Deel 2 'monitoring, beheercommissie en opvangregeling' afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 21 juni 2002;

Gelet op de beslissing van de Vlaamse Regering dd. 17 december 2004 aangaande het Geactualiseerd Sigmaplan ter bestrijding van stormvloeden in het Zeescheldebekken (VR/2004/10.12/DOC.1309).

Gelet op de beslissing van de Vlaamse Regering dd. 22 juli 2005 aangaande de langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium: de ontwikkelingsschets 2010, het geactualiseerd SIGMAPLAN ter beheersing van overstromingsrisico's en het behalen van de natuurdoelstellingen in het Zeescheldebekken, de instandhoudingsdoelstellingen en flankerende maatregelen voor landbouw en plattelandsrecreatie (VR/2005/22.07/DOC.0718 en DOC.0718Bis)).

Overwegende de bepalingen van de resolutie van het Vlaams Parlement, dd. 20 Februari 2002, op voorstel van de heren Jos Stassen, Robert Voorhamme, Marc Van den Abeelen, Herman Lauwers en Johan Malcorps betreffende de toepassing van de Richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote infrastructuurwerken in der Westerschelde en Zeeschelde;

Overwegende het MER-rapport 'Linkerschelde-oevergebied Deurganckdok CAI 396' dat op 5 oktober 2001 door de administratie Milieu-, Natuur- en Land- en Waterbeheer, Cel MER, conform werd verklaard;

Overwegende dat naast de in het MER op hun effecten geanalyseerde projecten ook nog andere grote infrastructuurwerken werden geanalyseerd waarvan eveneens mag worden aangenomen dat zij direct of indirect een significante impact hebben gehad of nog hebben op de aanwezige habitatten, inzonderheid met betrekking tot de habitattypes 'slikken en schorren', en 'Riet en Water' hierna het historisch passief genoemd;

Overwegende dat zowel in het milieueffectenrapport als in de Memorie van Toelichting bij het Nooddecreet een overzicht werd gegeven van natuurcompenserende projecten, waarvan de realisatie als cruciaal kan worden bestempeld ter aanzuivering van dit passief;

Overwegende dat de uitvoering van compenserende maatregelen ter aanzuivering van het historisch passief, evenzeer als de uitvoering van de natuurcompenserende maatregelen met betrekking tot de in het MER in detail geanalyseerde infrastructuurprojecten 'Deurganckdokproject' in cumulatief verband met de effecten van het 'Verrebroekdokproject' een duidelijke

afsprakenregeling omtrent taken en verantwoordelijkheden noodzakelijk maakt;

Overwegende dat er een strategisch planningsproces loopt voor het Antwerpse Havengebied waaruit voorstellen zullen volgen over nieuwe natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied om zo tot een gunstige staat van instandhouding van de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied te komen. Een volgende stap is de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Afbakening Zeehaven en haar Omgeving'. Dit afbakenings-RUP zal i.a. de buitenste grenzen van de te ontwikkelen natuurkerngebieden vastleggen;

Artikel 1

Onderhavig protocol vervangt het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde - Deel 2 'monitoring, beheercommissie en opvangregeling' afgesloten tussen het Vlaams Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 21 juni 2002.

Artikel 2 – Monitoring

Het agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring. De monitoring handelt over het werkveld van de beheercommissie zoals beschreven in artikel 3, §1. Het doel van deze monitoring is ten behoeve van de Europese Commissie en het Vlaamse Parlement na te gaan dat de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied, een gunstige staat van instandhouding hebben. De monitoring handelt tevens over de in het Linkerscheldeoevergebied voorkomende dier- en plantensoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatrichtlijn zoals opgenomen in bijlage III van het Natuurdecreet. Bovendien dient op basis van deze monitoring door het agentschap voor Natuur en Bos geëvalueerd te worden of de in de bijlagen van het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' dd. 1 juli 2002 vermelde natuurcompensatiemaatregelen het gewenste positief effect hebben. Op basis van de monitoring worden door de Beheercommissie suggesties naar bijsturing gedaan, indien zou blijken dat maatregelen op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben en/of de gunstige staat van instandhouding niet bereikt wordt. Een monitoringsrapport zal jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart brengen van de aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur. Dit monitoringsrapport wordt jaarlijks medegedeeld aan de beheercommissie en wordt als bijlage gevoegd aan het jaarrapport van de beheercommissie.

Artikel 3 – Beheercommissie

De ondertekende partijen richten een beheercommissie op met de naam 'beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever'.

§1 Werkveld

Het werkveld van de beheercommissie omvat (cf. de bepalingen van het in artikel 1 vermelde protocol):
De natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet;

De natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief (zoals bepaald in het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' van 18 maart 2002), echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeoevergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld;

Verder omvat het werkveld van de beheercommissie alle aanwezige en nieuw ontwikkelde of te ontwikkelen natuur in het Linkerscheldeoevergebied (zoals aangebakend op de als bijlage 1 gevoegde kaart).

§2 Opdrachtformulering

De beheercommissie wordt belast met volgende taken:

Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de in §1 genoemde natuurcompensaties;

Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevallen zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitattrichtlijn binnen het werkveld van de beheercommissie;

Hiertoe zal zij volgende instrumenten hanteren:

Het opvolgen van de resultaten van de in artikel 2 beschreven monitoring;

Het voorstellen en bespreken van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen;

Het bieden van een overlegforum aan de leden van de beheercommissie.

§3 Samenstelling beheercommissie

De beheercommissie is samengesteld uit volgende stemgerechtigde leden:

- Op voordracht van het Vlaams Gewest, 1 voorzitter, aangeduid door het agentschap voor Natuur en Bos van het ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie
- Op voordracht van het Vlaams Gewest, telkens 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger, van :
  - het agentschap voor Natuur en Bos van het ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie;
  - het departement Leefmilieu, Natuur en Energie;
  - de afdeling Maritieme Toegang van het ministerie van Mobiliteit en Openbare Werken;
  - Het departement Landbouw en Visserij.
- Op voordracht van de Vlaamse Landmaatschappij, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van het agentschap Waterwegen en Zeekanaal NV, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Beveren, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Sint-Gillis-Waas, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Zwijndrecht, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de Polder van het Land van Waas, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de erkende terreinbeherende natuurverenigingen uit de regio, 2 vertegenwoordigers en 2 plaatsvervangers
- Op voordracht van de plaatselijke landbouworganisaties, 2 vertegenwoordigers en 2 plaatsvervangers

De vertegenwoordigers van de gemeenten Beveren, Sint-Gillis Waas en Zwijndrecht hebben enkel stemrecht over de angelegenheden op het grondgebied van hun respectievelijke gemeenten.

De voorzitter van de beheercommissie KBR wordt uitgenodigd voor de vergaderingen van de beheercommissie Linkerscheldeoever, maar is niet stemgerechtigd.

De beheercommissie kan te allen tijde deskundigen horen, in overeenstemming met de procedure vastgesteld door het huishoudelijk reglement.

§4 Voorzitterschap en secretariaat

De taken van de voorzitter en de secretaris worden beschreven in het huishoudelijk reglement. De voorzitter wordt geacht neutraal te zijn en waakt over de realisatie van de opdracht van de beheercommissie (zie artikel 3, §1).

De secretaris maakt geen deel uit van de beheercommissie en wordt geworven door het agentschap voor Natuur en Bos.

De personele en de werkingskosten van het secretariaat van de beheercommissie worden gedragen door het agentschap voor Natuur en Bos.

De huisvesting en de hieraan verbonden kosten worden gedragen door de afdeling Maritieme toegang.

§5 Toelichting van projecten

De ondertekenende partijen verbinden er zich toe bij de voorbereiding van projecten waarvoor een significante impact kan verwacht worden op de gunstige staat van instandhouding alsook bij de voorbereiding van inrichtings- en beheersmaatregelen met het oog op het ontwikkelen van natuur, steeds de ontwerpen voorafgaandelijk voor te leggen aan de beheercommissie.

Daarnaast wordt ook aan derden de mogelijkheid geboden op vrijwillige basis hun projecten voor te stellen aan de beheercommissie.

§6 Voortgangsrapport

De beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten.

Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.

Artikel 4 – Opvangregeling

Dit artikel heeft enkel betrekking op:
de natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet
de natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief, echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeoevergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld.

§1 Rol van de Beheercommissie

Wanneer één of meerdere van de ondertekenende partijen zijn taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of niet volledig kan uitvoeren omwille van omstandigheden van welke aard ook, dan zal (zullen) deze partij(en) de beheercommissie hiervan onverwijld in kennis stellen, teneinde deze beheercommissie toe te laten voorstellen te doen, conform de taakverdeling en in de artikel 3, §1 bedoelde timing van het eerste luik van onderhavig protocol. Deze voorstellen mogen geen afbreuk doen aan en niet in strijd zijn met de

voorwaarden zoals opgelegd in de respectievelijke stedenbouwkundige vergunningen opgesomd onder artikel 2, 1° tot en met 8° in het decreet van 27 maart 2002 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 18 maart 2002 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden.

De beheercommissie kan één of meerdere onderdelen van het compensatieplan als uitvoerbaar of als niet-uitvoerbaar beschouwen. In beide gevallen geeft de beheercommissie duidelijk de reden(en) op waarom één of meerdere onderdelen respectievelijk niet volledig of niet tijdig dreigen uitgevoerd te worden of kunnen uitgevoerd worden. Anderzijds wordt de beheercommissie ertoe gemachtigd om binnen een periode van één maand te rekenen vanaf de dag dat zij door één of meerdere van de ondertekenende partijen in kennis werd gesteld van het feit dat deze partij(en) haar (hun) taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of volledig kan (kunnen) uitvoeren, conform §1, lid 1 van onderhavig artikel voorstellen te formuleren teneinde alsnog tijdig en/of volledig één of meerdere onderdelen van het compensatieplan uit te voeren.

§2 Rol van het agentschap voor Natuur en Bos

Het agentschap voor Natuur en Bos beoordeelt deze voorstellen binnen een termijn van vier weken op hun gelijkwaardigheid, rekening houdende met de visie terzake van de bevoegde Europees rechtelijke instanties. Het beoordeelt deze voorstellen gunstig, indien voldaan is aan deze voorwaarde. De vastgestelde termijn wordt verlengd met de tijdsduur noodzakelijk om de bevoegde Europees rechtelijke instanties te raadplegen.

Het agentschap voor Natuur en Bos legt deze voorstellen op haar beurt onverwijld ter beoordeling voor aan de betrokken diensten, en inzonderheid aan het Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed afdeling Oost-Vlaanderen, teneinde binnen een termijn van twee weken na te gaan enerzijds of de voorstellen geen afbreuk doen aan of niet in strijd zijn met de stedenbouwkundige vergunningen bedoeld in §1, lid 1, en anderzijds of zij in overeenstemming zijn met de wetgeving inzake ruimtelijke ordening, in het bijzonder met de geldende plannen van aanleg of de ruimtelijke uitvoeringsplannen.

De voorstellen worden niet als volwaardig beschouwd zolang zij niet gunstig beoordeeld zijn als bedoeld in de leden 1 en 2.

§3 Rol van de ondertekenende partijen.

Binnen een termijn van twee weken nadat één of meerdere voorstellen als volwaardig zijn beschouwd in de zin van §2, lid 3, doch uiterlijk binnen twaalf weken nadat de beheercommissie door één of meerdere van de ondertekenende partijen in kennis werd gesteld van het feit dat deze partij(en) haar (hun) taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of niet volledig kan (kunnen) uitvoeren, beraadslagen de vertegenwoordigers van de ondertekenende partijen of hun gemachtigden gezamenlijk over dit probleem van niet-uitvoering. Zij bespreken hierbij de in §1, tweede lid, gedane beschouwingen van de beheercommissie en onderzoeken hoe alsnog binnen de kortst mogelijke termijn uitvoering kan worden gegeven aan het betrokken onderdeel of de betrokken onderdelen van het compensatieplan. Voor zover deze ter beschikking zijn, gebeurt dit onderzoek mede op basis van de als volwaardig beschouwde alternatieven in de zin van §2, derde lid.

De ondertekenende partijen engageren er zich toe om binnen een termijn van twee maanden na de in het vorige lid bedoelde beraadslaging een akkoord te bereiken over de wijze waarop een oplossing dient gegeven te worden aan het

in het eerste lid bedoelde probleem. Dit akkoord geeft o.m. aan welke partij voor welk onderdeel van de oplossing verantwoordelijk is.

Indien desondanks het engagement bedoeld in het voorgaande lid, geen akkoord wordt bereikt binnen de vermelde termijn, zal de Vlaamse Regering de nodige initiatieven nemen om de realisatie van het compensatieplan te bewerkstelligen.

Artikel 5 – Huishoudelijk reglement

Het huishoudelijk reglement van de beheercommissie wordt vastgesteld door de beheercommissie en aan de ondertekenende partijen van onderhavig protocol voorgelegd.

De artikels van het huishoudelijk reglement die betrekking hebben op onderdelen die door dit protocol worden geregeld, kunnen niet door de beheercommissie aangepast worden. Eventuele wijzigingen aan deze artikels dienen het voorwerp uit te maken van een bijakte aan onderhavig protocol. Andere aanpassingen aan het huishoudelijk reglement worden in dit reglement geregeld.

Artikel 6 – Ontbinding van de overeenkomst

Het protocol eindigt bij de vaststelling, door de ondertekenende partijen, van de beëindiging van de uitvoering van de opdracht zoals bepaald in artikel 3, §1 van het onderhavige protocol.

De ondertekenende partijen kunnen in wederzijds overleg de protocolovereenkomst ontbinden of voortijdig beëindigen.

Artikel 7 – Algemene bepalingen

§1 Inwerkingtreding

Dit protocol treedt in werking onmiddellijk na ondertekening door alle partijen.

§2 Geschillen

Ingeval van geschil inzake de uitlegging of de uitvoering van dit protocol zoeken de partijen in de schoot van de in artikel 3 vermelde beheercommissie naar een oplossing. Ingeval het geschil voor een rechtbank gebracht wordt, zijn alleen de rechtbanken van Dendermonde bevoegd.

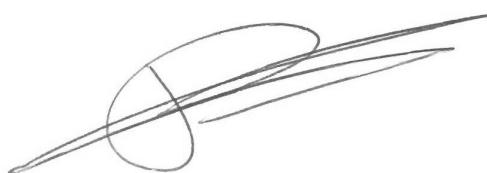
Opgemaakt te Brussel op **26 JUNI 2007** in 6 exemplaren.

Voor het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

Leo Baron Delwaide
voorzitter
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

Eddy Bruyninckx
afgevaardigd bestuurder
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

Voor de Intercommunale Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied

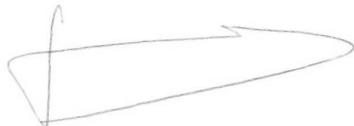

Peter Deckers
voorzitter van de Raad van Bestuur
Intercommunale Maatschappij voor het
Grond- en Industrialisatiebeleid
van het Linkerscheldeoevergebied

Gustaaf Deckers
gedelegeerd bestuurder
Intercommunale Maatschappij voor het
Grond- en Industrialisatiebeleid
van het Linkerscheldeoevergebied

Voor de Vlaamse Landmaatschappij

ir. Roland de Paepe
gedelegeerd bestuurder
Vlaamse Landmaatschappij

Voor Waterwegen en Zeekanaal NV

ir. Leo Clinckers
gedelegeerd bestuurder
Waterwegen en Zeekanaal NV

Voor de Voorzitter, afwezig,

A. ABSILLIS
Ondervoorzitter

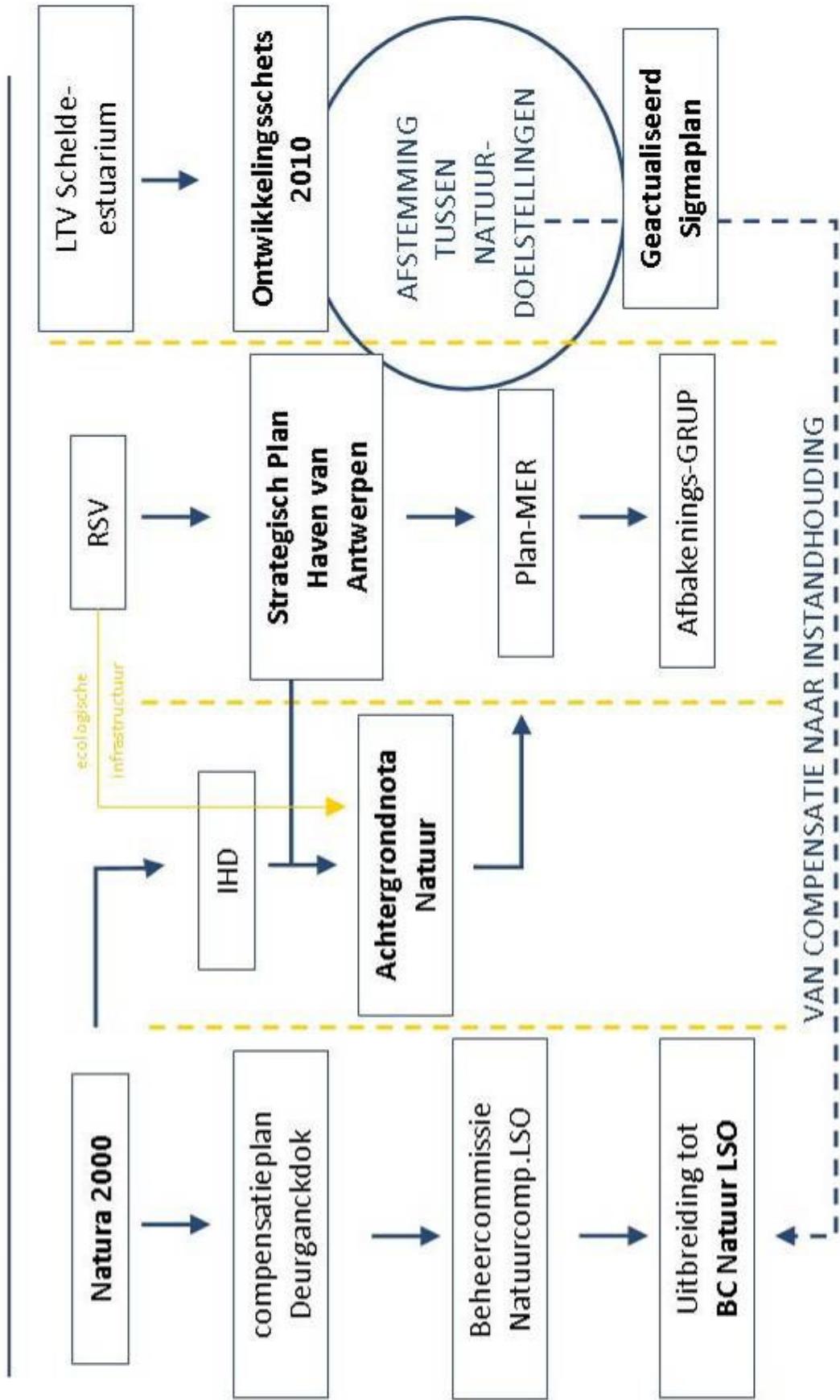
Voor het Vlaamse Gewest

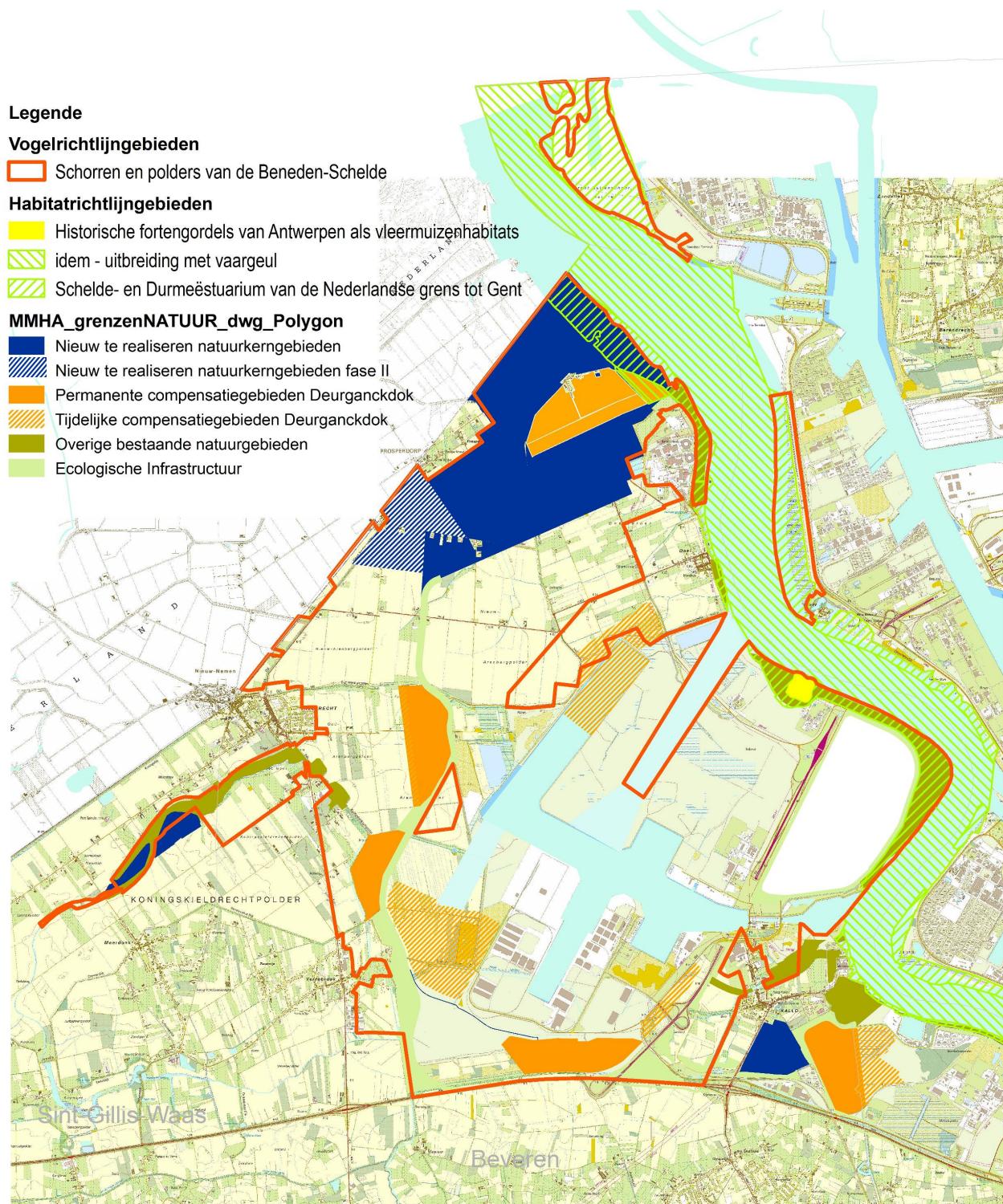
Kris Peeters
Vlaams minister van Openbare Werken,
Energie, Leefmilieu en Natuur

PROCESSEN OP LSO

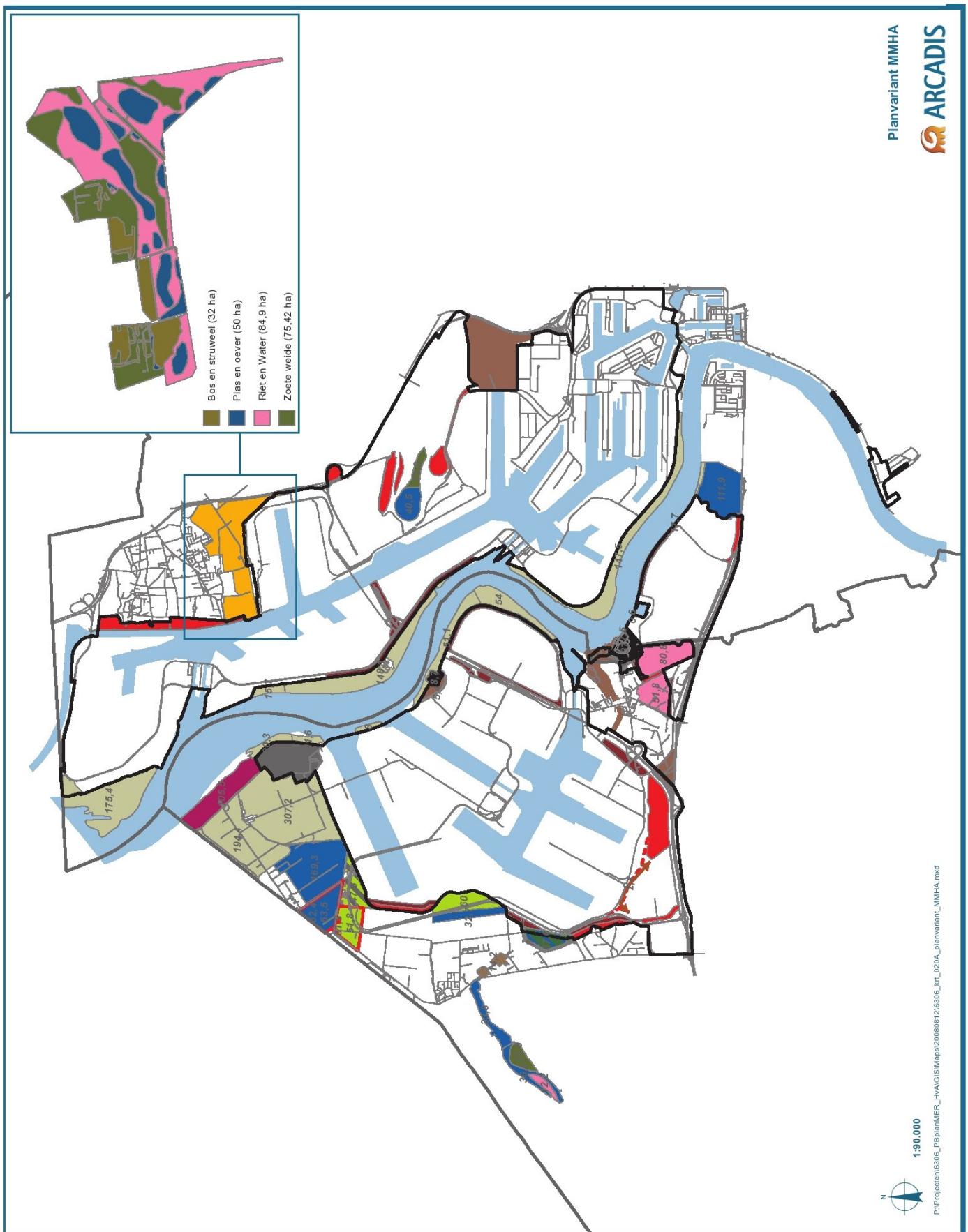
9.4. Schema samenhang planprocessen

9.5. Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever

9.6. Maatschappelijk Meest Haalbaar Alternatief (plan-MER)

- Provinciegrens
- Planvariant
- natte infrastructuur
- Wegen
- ➡ corridor Rugstreeppad
- █ kerncentrale

Natuurtypes

- Agrarisch gebied (overleg boerenbond)
- Corridor Rugstreeppad
- █ Fort
- Bruto reservatie Fort Liefkenshoek
- Permanente Ecologische Infrastructuur
- Reservatiestrook voor infrastructuur, met medegebruik voor ecologische infrastructuur
- Wielen
- Combinatie PO en ZoW
- Estuariene natuur
- Pioniersvegetatie
- Plas en oever
- Riet en water
- Rietschor
- Zoete weide
- Zilte weide
- Zilte weide (compensatie Putten Weide)
- Opstalvalleigebied
- Zoekzone 32ha opstalvalleigebied (historisch passief)
- Invulling overeenkomstig geact. Sigma-plan geen nadere natuurinvulling
- Overige natuurgebieden

www.geovlaanderen.be

Kaart° C

Planvariant MMHA

9.7. Jaarrapport van de monitoring

Het jaarrapport van de monitoring ‘Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari ‘02: resultaten van het achtste jaar’ opgemaakt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, vormt een losse bijlage bij het jaarverslag van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever.

Referenties en eindnoten

¹ Bronnen: www.biodiv.be en www.soortenbeleid.be

² Zie ook hoofdstuk 3.5 ‘Werkgroep doelstellingen Ecologische Infrastructuur’ op p. 46

³ Zie ook hoofdstuk 1.2.5 ‘Instandhoudingsdoelstellingen haven van Antwerpen’ op p. 17

⁴ Beschrijving van richtlijngebieden geciteerd uit Van Hove, D., Nijssen, D. and P. Meire, 2004. Opstellen van instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones in het kader van de vogelrichtlijn 79/409/EEG, de habitatrichtlijn 92/43/EEG en eventuele watergebieden van internationale betekenis (Conventie van Ramsar) in de Zeehaven van Antwerpen, poort van Vlaanderen in het Ruimtelijk Structuurplan. Report University of Antwerp, Ecosystem Management Research Group (ECOBE)

⁵ Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering ‘Ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering tot uitvoering van artikel 36ter, §1 van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, 9 december ’07.

⁶ Geciteerd uit ‘Principes met betrekking tot het Strategisch Plan Linkerscheldeoevergebied’. Werkgroep Strategisch Plan Linkerscheldeoever, 29 april 1999

⁷ Zie bijlage 9.1 ‘Tijdslijn’

⁸ Zaak 1998/4669 en 1998/5005 van de Commissie, brief 18.1.2001 - aanleg Verrebroek- en Deurganckdok

⁹ Geciteerd en bewerkt uit ‘MER Linkerscheldeoever - Deurganckdok’. GHA, 2001

¹⁰ Geciteerd en bewerkt uit ‘Geactualiseerde principes Strategisch Plan Linkerscheldeoevergebied’. Werkgroep Strategisch plan Linkerscheldeoever, april 2004

¹¹ Van Hove, D., Nijssen, D. and P. Meire, 2004. Opstellen van instandhoudingsdoelstellingen.

¹² Geciteerd uit de ‘Achtergrondnota Natuur haven van Antwerpen, Afdeling Natuur - Aeolus - UA, Finale versie 30 maart 2006’

¹³ Geciteerd uit Van Hove, D., Nijssen, D. and P. Meire, 2005. Synthese instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones in het kader van de vogelrichtlijn 79/409/EEG en eventuele watergebieden van internationale betekenis (Conventie van Ramsar) in de Zeehaven van Antwerpen, poort van Vlaanderen in het Ruimtelijk Structuurplan. Report University of Antwerp, Ecosystem Management Research Group (ECOBE).

¹⁴ Geciteerd en bewerkt uit de ‘Achtergrondnota Natuur, 2006’ en uit de nota bij de brief van Minister Sannen aan de heer

Fernand Desmyter, betreffende ‘Achtergrondnota Natuur voor de haven van Antwerpen’ van 12 januari ‘04

¹⁵ Zie hfdst. 1.3.1 ‘Langtermijnvisie Schelde-estuarium’

---

¹⁶ Geciteerd en bewerkt uit Indenherberg M., Beyen W., 2008. Passende beoordeling planvariant maatschappelijk meest haalbaar alternatief (MMHA), en bijlage 6 ‘Beschrijving van het ‘maatschappelijk meest haalbaar alternatief (MMHA)’ bij de nota aan de VR betreffende de ‘Afbakening van de haven van Antwerpen – opmaak gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan’, 1 juli ‘09

¹⁷ Beslissing van de Vlaamse Regering VR 2009 1109 DOC.1194 ‘Afbakening van de haven van antwerpen - keuze alternatief, dwingende redenen van groot openbaar belang, natuurcompensatie, opmaak grüp volgens het principieel programma, opmaak onteigeningsplan en opmaak sociaal begeleidingsplan en vervolgtraject’, 11 september ‘09.

¹⁸ Plan-MER over het Strategisch Plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving, 4 maart ‘09, Technisch deelrapport Fauna en Flora, p. 145

¹⁹ Geciteerd uit Natuur.blad, “De ontwatering van de Hertogin Hedwige polder: Pacta sunt servanda!”, dec. ‘10

²⁰ Geciteerd van www.vnsc.eu

²¹ Geciteerd en bewerkt uit ‘Plan-MER over het Strategisch Plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving, ontwerp hoofdrapport, 17 oktober ‘07’, opgesteld door THV ‘Haven 2030’ in opdracht van Dep. MOW. Zie ook hoofdstuk 7.3 ‘Prosperpolder Noord’

²² Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering ‘Uitbreiding werkveld en samenstelling van de Beheercommissie natuurcompensaties Linkerscheldeoevergebied’, 8 december ‘06

²³ Cfr. 9.3 ‘Protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied ‘Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling’ + werkveld’

²⁴ Geciteerd en bewerkt uit de toelichting door de Secretaris-generaal van het Dep. MOW, zoals opgenomen in het verslag van de installatievergadering van de Beheercommissie Natuur RSO, 15 september ‘09

²⁵ Zie lijst van afkortingen p. 8

²⁶ Adriaensen F., Van Hove D. & Meire P., dec. 2008. Opstellen van doelstellingen voor Ecologische Infrastructuur in de Antwerpse haven. Ref: ECOBE 08-R117

²⁷ Cfr. Nooddecreet, artikel 2, 5° h

²⁸ Cfr. Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)

²⁹ Ottburg, F.G.W.A., R. Pouwels & P.A. Slim, 2007. De Antwerpse haven natuurlijker; netwerk van ecologische infrastructuur voor de rugstreeppad (Bufo calamita) op de linker Scheldeoever; toepassing van het model LARCH op de rugstreeppad in de Antwerpse haven op de linker Scheldeoever als onderbouwing voor een duurzame instandhouding van deze soort. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1377.

³⁰ Cfr. Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)

³¹ Toelichtingsnota bij het RUP ‘Waaslandhaven 1ste Fase’, bijlage III, p.17, 23 en 27

³² Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering ‘tweede spoorontsluiting onder de schelde’ of ‘liefkenshoekspoortunnel – tracékeuze, milderende maatregelen en Natuurcompensaties – opmaak gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan’ (vr/2006/15.12/doc.1563ter).

³³ Vestiging van riet te Kallo, INBO.A.2009.156, 28 juli ‘09

³⁴ zie ook hfstd. 6.13 ‘Haasop’

³⁵ Ottburg, F.G.W.A., R. Pouwels & P.A. Slim, 2007. De Antwerpse haven natuurlijker; netwerk van ecologische infrastructuur voor de rugstreeppad (Bufo calamita) op de linker Scheldeoever; toepassing van het model LARCH op de rugstreeppad in de Antwerpse haven op de linker Scheldeoever als onderbouwing voor een duurzame instandhouding van deze soort. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1377.

³⁶ Geciteerd uit ‘Passende beoordeling planvariant meest maatschappelijk haalbaar alternatief’. Indeherberg M., Beyen W., 2008.

---

³⁷ Plancke Y.; D'Haeseleer E.; Peeters P.; De Mulder T.; Mostaert F., 2008. GGG Doelpolder: Inrichting Doelpolder Noord en Doelpolder Midden. WL Rapporten, 713_18. Waterbouwkundig Laboratorium. Antwerpen, België. Digitale versie op www.scheldemonitor.be/imis.php?module=ref&refid=126846

³⁸ Geciteerd uit de adviesaanvraag ‘Natuurontwikkeling Grote Geule te Kieldrecht, vragen i.v.m waterkwaliteit’ van ANB aan INBO, maart ‘09